

Inv. 5675
Inv. 31384

INSCRIȚII

[Vd. XV]

DIN

BISERICILE ROMÂNIEI

ADUNATE, ADNOTATE ȘI PUBLICATE

DE

N. IORGA

obfHC

[vol XV, partea I]

FASCICULA I
N-rele 1-764

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice și Editură „MINERVA“

Strada Regală, No. 6

1905

BUCURESTI
24231

1956

961

B.C.U. Bucuresti

C34790

PREFAȚĂ

Biserici și mănăstiri, unele drese, și foarte rău drese, altele în toată măreția vechimii lor, acopăr tot pământul țerii, cu sutele. De cînd s'a încheiat cu evlavia părinților noștri, nimeni nu li-a avut grija, dacă nu s'a întîmplat să nemerească la ele vre-un preot gospodar, vre-un egumen cu tragere de inimă, cari aū fost de tot rari și cari și-aū închinat viața clădirii ce li se încredințase. S'a ruinat tot ce ajunsese a se dărîma, și cine a vrut să strice și să mîzgălească o clădire îndoit de sfîntă, fiindcă e și a lui Dumnezeu și a strămoșilor, a fost lăsat să pîngărească în voie. Odoare scumpe s'aū sfărîmat, s'aū păcătoșit, s'aū azvîrlit prin poduri, ca la biserica Colții din București, — după însăși mărturia parohului, teolog și profesor de religie, — s'aū înstrăinat, s'aū strămutat în casa preoților fără conștiință și fără cinste, s'aū furat de hoți și s'aū mistuit de focuri care puteau fi prevăzute și împiedecate. Cutare argintar rus a cumpărat lucruri cu inscripții, a ras inscripția și le-a vîndut la alte biserici, cum se vede dintr'o cruce de la Cuibu-cu-barză din București. S'aū strîns cu hapca tot felul de lucruri scumpe care, între blesteme, ce se aud și până acum, aū luat drumul Museului din București, unde nici până astăzi nu li s'a dat o orînduire, unde nici până astăzi nu li s'a făcut un catalog științific și artistic. Cine a vrut, a fost lăsat să preschimbe, să pre-

facă și să schilodească. Rare ori s'a văzut la un popor ce pretinde să înfățișeze cultura, o astfel de păcătoșenie.

În biserici și mănăstiri se păstrează însă prin slovele săpate în aur și în argint, prin lespezile scrise ce acopăr morminte, prin pomelnice săpate în piatră la altare, prin piatra cu slove așezată de-asupra ușilor, — amintirea trecutului nostru, care ni este scump, ori de-a fost bun, ori de-a fost rău, ori de cuprinde în el mari nenorociri, ori de vădește și câte o clipă de fericire. Aceste pisanii, această scriere pe piatră s'a făcăt totdeauna cu o evlavie, cu o iubire, cu o înțelegere deosebită. În Moldova s'a dezvoltat o întreagă caligrafie lapidară cirilică înrîurită de literele gotice ale Sașilor din Ardeal și Germanilor din Galiția. În Țara-Românească frumuseța neîntrecută a maiusculelor Renașterii, înnalte, rotunde, măiestru împodobite, a fost împrumutată din Veneția, pe calea tipăriturilor ce s'a făcăt puțin timp după 1500 cu meșteri de acolo sau pe calea unor săpători de piatră sîrbî, ragusani, cari știaă cum se lucrează în acea Italie înnoitoare a artei. Și un scris și cellalt s'a desfășurat firește în curs de mai multe veacuri, și până după anul 1830 datinele trecutului rămăseseră în această privință neatinse. Anumite inscripții din Botoșani sau cea de la mănăstirea Icoanei, de la Sf. Vineri din București, s'ar putea așeza, dacă n'ar fi data, *leatul*, în timpurile cele mai bune.

Asemenea pisanii aă o înnalță însemnătate pentru istorie, căci ele lămuresc asupra tuturor oamenilor ce aă îndeplinit în trecutul nostru o sarcină însemnată, asupra înrudirii lor, asupra dregătoriilor ce aă dobîndit, asupra ceasului morții lor și asupra atîtor întîmplări din viața lor. Chipurile ctitorilor, zugrăvite pe păreți, arată înfățișarea și îmbrăcămintea acestor oameni.

În sfârșit limba în care sînt scrise aceste inscripții, din vremea cînd se obișnuiește întrebuițarea și la prilejuri solemne, și pentru scopuri socotite ca veșnice, în margemile veșniciei omenești, a graiului nostru, — această limbă, bogată, vie, cumpătată, e un îndreptar nestrămutat pentru toate timpurile. În ea apoi cercetătorul dialectelor, al schimbărilor iucete ale limbii poate găsi lămuriri din cele mai prețuite.

*

În vara anului 1904 am pornit pentru a vedea locuri și clădiri. În gînd n'aveam să fac știință, să culeg inscripții. Cu atîta mai mult cu cît eram incredințat că tot ce e mai bun a fost strîns, și strîns bine, de episcopul Melhisedec¹ și de d. Gr. G. Tocilescu². Ispita însă era prea mare ca să pot scăpa de dînsa, Iei și colo mi-am luat în treacăt însemnări și, verificîndu-le acasă, am văzut că ele nu erau cunoscute saū că era greșită cunoștința lor. Atunci am adaus la scopurile călătoriei mele și acela de a strînge inscripții. Și pe urmă am făcut călătorii saū cercetări noi pentru a-mi întregi colecția.

N'am crezut că pot lipsi publicul de cunoașterea ei. Fără îndoială că, avînd alte mijloace și împrejurări de lucru, răgaz, lumină potrivită, primire bună, fotografii, decalcuri, aș fi cetit de atîtea ori mai bine. Așa, a trebuit însă să mă mulțamesc cu ce puteam. Decî m'am hotărît a tipări inscripțiile. Pe încetul din acest plan s'a ivit acela de a da o colecție cît se poate mai complectă a inscripțiilor din toată România, din Romînimea toată. Acest plan

¹ *Notițe istorice și arheologice adunate de pe la 48 mănăstiri și biserici antice din Moldova*, București, 1885.

² *Raporturi asupra citorva schiturî și biserici din țară, prezentate Ministeriului*, etc.; extras din «*Analele Academiei Romîne*», VIII; București, 1887. Trebuie a se aminti și Musceleanu, *Monumentele străbunilor*, București, 1873; o fasciculă.

îl urmăresc, și, dacă voiū avea măcar o parte din norocul cel mare pe care-l aū atîția leneși, ticăloși și exploatatori, voiū duce la capăt și această sarcină.

Voiū da decî și mai departe, cu ajutorul vre unui administrator cu rîvnă ca d. P. Gîrboviceanu, vre unui consiliu comunal priceput ca acel din București în anul 1904, vre unui prieten care știe bine că nu cer nici-odată pentru mine, pentru huzurul saū pentru păcatele mele, precum știe d. Barbu Știrbei, — și alte inscripții. După mia pe care o daū astăzi, va veni mîne altă mie. Și așa până la capăt.

Apoi într'o zi va veni un așezămînt de cultură, va veni un învățat demn, solemn, impunător, vor veni lucrători preciși, cari vor pune la cale, cu ce am dat eū, ceva mai întins, mai strălucitor decît pot de astăzi. Se vor arăta atunci toate greșelile și toate scăderile mele, uitîndu-se numai două lucruri: munca mea necruțătoare și inima din care a pornit totdeauna. Dumnezeu îi va ierta poate, eū îi iert d'inainte.

N. IORGA.

I.

MOLDOVA ȘEASĂ.

I.

Biserica din Burdujeni (Mănăstirea Todireni).

V. asupra ei S. Fl. Marian, în *An. Ac. Rom.*, XXII.

Aici observ numai că, la chipurile ctitorilor, se văd urme din vechile inscripții, și din ele rezultă că avem zugrăviți numai pe bătrînul Teodor Movilă și pe tînărul Ion Movilă. De-asupra capului lui Teodor Grecii aŭ scris «Miron Costin» fiindcă știaŭ că acesta a închinat mănăstirea la Locurile Sfinte. Așa încît n'avem aici, cum s'a crezut, un chip al lui Miron.

1.

II.

Mănăstirea Păpăuți (lîngă Botoșani).

De-asupra ușii de intrare (după un decalc al lui Al. Papadopol-Calimah, la *Ac. Rom.*):

2.

Іу Стефан Воевода вжию мастно гдръ земан молдавскон снѣ Богдана Воеводи създа снѣ храмъ въ имѣ иже въ стѣхъ аща нашего архіерарха и чудотворци николаи в лто *3Д, а гсва его лѣто четуре десѣто текъще, мца септеврна л.

Adecă:

«Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, am zidit acest hram întru numele Sfintului părintelui nostru arhierarul și făcătorul de minuni Nicolae, în anul 7004 [1496], iar al Domniei lui al patruzecilea curgător, luna Septembrie 30.»

Inscripția e publicată de Papadopol-Calimah, în *An. Ac. Rom.*, VIII, p. 125.

700
109
Joo

III.

Plopeni (jud. Botoșani).

3. 1. De-asupra ușii de intrare :

Acastă sfântă biserică, care iaste hramulă Adormirea Sfintei Născătoarei de Dumnezău, care s'aŭ săvîrșitŭ în zilele lumnatului Domnŭ Io Costandin Racovița Voivod de dumnealŭ Lupul Balș Marele-Vornic de Țara-de-șos și s'aŭ sfințit de arhiepiscopul și Mitropolitul Iacov, v leato 7262 [1753], Noem. 26.

4. 2. Pe un mormînt înăuntru :

[Stema Cantacuzinilor.]

Supt acastă piatră să odihnește roaba lui D[u]mnezău Safta, soție Lupului Balș, Marile-Logofăt, care aŭ fost fică fericiților întru pomenire Iordachi Cantacozinò Marile-Spatari și soție sa Catrina. S'aŭ săvîrșit și s'aŭ mutat întru večnica viețuire la aniŭ de la Măn[tui]torul Hristos 1778.

Safta era ficia Spătarului Iordachi Cantacuzino, fiul altuŭ Iordachi (al II-lea) și nepotul de fiŭ al celui d'intiŭ Iordachi Cantacuzino, din vremea lui Vasile Lupu. El făcea parte din ramura Pășcanilor. V. *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. Iorga, p. 47. Soția lui, Catrina, e dese ori pomenită în hîrțile mănăstirii Sf. Spiridon din Iași (*Studii și doc.*, V, p. 54 și urm.). La 1741, Iordachi nu mai trăia (*ibid.*, p. 57, No. 259). V. și *ibid.*, p. 411. Cf. și *Documentele Callimachi*, II, p. 674. Lupu Balș trecu de la Vornicie la Logofeție în Domnia Callimachilor, de lângă cari fugise totuși la început (*ibid.*, I, pp. CIII-IV, CXLVI). Mitropolitul e Iacov I-iŭ. V. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, I, p. 532.

IV.

Hîrlă ŭ.

I. BISERICA LUI ȘTEFAN-CEL-MARE.

5. 1. De-asupra ușii de intrare, după un decalc de N. Beldiceanu (cf. Melchisedec, *Notițe*, p. 287):

БАГОЧЕСТИВІИ И ХРСТВАЮБИВІИ ІУ СТЕФАНЪ КОЕВОДА БЖІЮ
МАСТЮ ГПДРЬ ЗЕМАН МОЛДАВЕСКОИ СНЬ БОГДАНА КОЕВОДИ СВЪДА
СКИ ХРАМ ВЪ ИМѢ СТОГО И СЛАВНАГО ВЕЛИКО МЧНИКА И ПОВѢ-
ДНОСОЦА ГЕУРГІА, ИЖЕН СВЪДАТИ НАЧАС[А] В АТУ № 3, МСЦА
МАНА. И СВЪРШИС[А] ВЪ ТОГ[О]ЖДЕ ЛѢТО, МСЦА ОКТ. КИ, А
ГЕДТВА СВОЕГО В АТУ А. И ШЕСТО ТЕКЦІЕЕ.

În lectura lui Melchisedec, făcută după un decalc al d-lui T. Burada, am introdus câteva schimbări, care rezultă, de altfel, și din comparația cu inscripția, mai veche, a clădirilor și caselor, care a și slujit de model.

Traducerea e aceasta :

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, a făcut acest hram pe numele Sfântului și slăvitului marelui-mucenic și purtătorului-de-biruință Gheorghe; care a început a se zidi la anul 7000 [1502], luna lui Maiu, și s'a săvîrșit în același an, luna lui Octombrie 28, iar, al Domniei lui, în anul al treizeci și șeselea curgător.»

2. Inscripția de-asupra Curților domnești, în *Revista p. istorie, arheologie și filologie*, I, pp. 178-80, cu facsimile; după acesta, ea are următorul cuprins (piatra se află la Museu) : 6.

БАГЧСТИВІИ И ХРСТВАЮБИВІИ ІУ СТЕФАНЪ КОЕВОДА, БЖЮ
МАСТЮ ГСПДРЬ ЗЕМАН МОЛДАВЕСКОИ СНЬ БОГДАНА КОЕВОДО СКТ-
ВОРИ СИ ДОМОВЕ ИХЪЖЕ СВЪДАТИ НАЧАСА В ЛѢТ № 3994, [МСЦА...]
К, И СВЪРШИСА ВЪ ТОГОЖДЕ ЛѢТО, СЕП. ЕІ.

Adecă :

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, a făcut aceste case; care început-au a se zidi la anul 6994, [luna lui . . . în] 20, și s'au săvîrșit în același an, Septembrie 15.»

Hîrlăul mi se pare a fi locul unde s'a luptat Ștefan-Vodă cel de de la sfîrșitul veacului al XIV-lea cu Sigismund regele Ungariei (v.

Studii și doc., VI, p. 624). Pe atunci încă acest târgușor de pe malul Bahluiului era reședință domnească și în el stătea un pircălab. Deci va fi fost și o biserică de lemn. Despre șederea lui Ștefan-cel-Mare în Hîrlău lipsesc știri până în cei din urmă ani ai Domniei lui, cînd acum ființa biserica și erau clădite Curțile. Ce spune Simion Dascălu în adausele sale la Ureche (*Letopisițe*, I, p. 169, nota 1), e luat după inscripțiile de față: el a schimbat numai data de 6994 pentru clădirea Curților în 6995, căci pe vremea lui anul începea la 1-iu Septembrie, și nu la 1-iu Ianuar, ca în zilele lui Ștefan. După mîntuirea acestor clădiri, Ștefan stătu mai mult timp în Hîrlău; aici dădu el praznicul ostașilor biruitori la Dumbrava-Roșie (Cronica țerii), și tot aici încheie pacea cu Polonii învinși. De acum înainte, Domniî îndrăgîră Hîrlăul, unde stătu Bogdan, fiul și Ștefăniță, nepotul de fiu al lui Ștefan. O reparație la Hîrlău se făcu supt Radu Mihnea, care muri aici (Miron Costin, pp. 288-9; *Socotelile Brașovului*, p. 62; *Studii și doc.*, V, pp. 16-7; *Cuv. den bătrăni*, II, p. 243). Cf. a mea *Geschichte des rumänischen Volkes*, I, p. 177. Antioh Cantemir, în a doua Domnie, la 1706, merse la Hîrlău și voi să facă o mănăstire, închinînd-o la Atos, din biserica din «6995» (N. Costin, p. 52). «Ziditura caselor domnești» era încă în ființă la 1729, cînd le-a cercetat Grigore Ghica (Amiras, *Letopisițe*, III, p. 172).

7. 3. Mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

сън гробъ ест рабъ вжина пан сто[лн]ка (?) геургин и зс-
графа, пришедствова въ страни трикал[с]кне, и прѣстави се къ
вечнем...

(Secolul al XV-lea, cel mult al XVI-lea.)

Adecă:

«Această groapă este a robului lui Dumnezeu dumnealui Sto[l-
ni]cul(?) Gheorghe și zugrav; a venit din părțile Tricalei și s'a
strămutat la veșnicele lăcașuri...»

8. 4. În curtea bisericii, piatră ruptă, din 1771, cu această inscripție:

Aicia suptu această cruce... se odihnești răposatul robu
lui Dumnezeu Costantin Mere-Acre, cu uniî din... și... și
surorî....

5. Grafite pe zidul d'innăuntru al bisericii (v. dr. Istrati, *Biserica și
podul din Borzești*, în *An. Ac. Rom.*, XXVI, p. 17, nota 1):

9. смер (= смере) попадик поп Тоадер, в лт. зрмс, фв. кд.

Adecă :

«A murit preuteasa lui popa Toader, la 7146 [1638], 24 Februar.»

Nasturielus, Nasturel, 1625 (litere latine și cifre arabice). 10.

E un Muntean din Curtea lui Radu Mihnea, venit din Țara-Românească.

ВЪ ЛѢТЪ ꙗзрѣгъ, въ днь рождество Христо погребено Хомна (*sic*). 11.

Adecă :

«În anul 7123 [1615] s'a îngropat Homna(?).»

Dragan Ian, 1634 (litere latine și cifre arabice). 12

Μηρών, Ὀκτωβρίου ; ВЪ ꙗзрѣгъ. 13.

Adecă :

«Miron, Octombre 6 ; în anul 7123 [1614].»

ꙗзч...с (69...6). 14.

ꙗмер (*sic*) Mihail Talpaș. 15.

ЛТО ꙗзрѣгъ, маи в, ꙗмер (*sic*) тѣр... корное. 16.

Adecă :

«A murit în 7120 [1612] Tur... Cornoaia.»

[În altar:]

1691, 21 Sept. Kasimir Wadlewski. 17.

Anno 1691 rex Poloniae Ian (?) cum exercitu fuit. 18.

Boguszenski, anno 1691. Posanowski. Domini Ruskiewski. 19.

George Repert, anno 1691.

Ereii Pavel Gafenco amă slujit în dzilele lu Mateiü-Vod[ă] [Ghica]; vt. 7263 [1754], Sep. 10. 20.

Pentru familia Gafencu, v. tabla la ale mele *Doc. Callimachi*. Se știe ca în 1691 Ioan Sobieski, regele Poloniei, făcu a doua expediție a sa în Moldova; ostașii săi zgîriară atunci biserica «schismatică» cu iscăliturile lor. Ei veniau din Ștefăneștii Botoșanilor și mergeau la Zaga-

rancea (*Vita Const. Cantemyrii* — D. Cantemir, *Opere*, VII, — p. 53). La 8 Octombrie, Brîncoveanu scrie că Sobieski e pe la Cotnari (Hurmuzaki, VI, p. 394). În alte grafito aflăm pe Poloni până în Octombrie.

II. BISERICA SF. DIMITRIE, DIN VREMEA LUÎ PETRU RAREȘ (DUPĂ STIL).

21. De-asupra ușii:

Într'această sfântă biserică să cinsteaște și să prăznuiește sfântulu mare mucenicu Dimitrie; dară, de cine iaste zidită dintru'nceput, nu se știe, fără numai veletu să arată că era atunce 7000, iară acum, cu așutorul lui Dumnezeu, ca dintru'ntăi s'aũ zidit și s'aũ podobit cu sălința, ostentiala și cheltuiala dumisale Iordachi Cantacuzino Marele-Spătaru și cu așutoriul de la alți creștini: se arată la condică cine cătũ aũ datũ; 1779, Avgust 15.

I	Stema Cantacuzinilor	D (=Deleanu)
K		T
Vel		Spat.

Acest Iordachi Cantacuzino nu e Pășcanul, de la Plopeni, ci contemporanul și omonimul său, asemenea și în ce privește dregătoria, Iordachi Deleanul, fiul unui întâiũ Iordachi Deleanul, nepotul de fiũ al lui Ioan, strănepotul lui Toderășco Iordachi și răstrănepotul lui Iordachi Vistierul de supt Vasile Lupu (v. *Studii și doc.*, VII, p. 225 și urm.). Gri-gore Matei Ghica vizită la Deleni în 1729 pe întâiul Iordachi Deleanu și logodi cu o copilă a lui (Zoița) pe fiul său Scarlat-Vodă (Amiras, în *Letopisișe*, III, pp. 171-2). Zoița muri însă nemăritată (*Studii și doc.*, VII, p. 227).

V.

Deleni.

I. SF. NICOLAE DIN LACURÏ; MĂNĂSTIRE PĂRĂȘITĂ.

22. 1. De-asupra ușii de intrare:

[Stema Cantacuzinilor, între soare și lună.]

Acestă sfântă besearică aũ făcutu și aũ înfrămșetatu Ior-

dachie Cantacozinò Vel Vist. întru slava și numele svântului de minuni făcător Necolae, la an 7232 [1724], Iul. 29.

E Iordachi, fiul lui Ioan și al Mariei. În tinerețã era Comis; cariera și-o mintui însã ca Mare-Logofăt. V. *Studii și doc.*, VII, p. 188 și urm. Era cumnatul lui Mihaï-Vodã Racoviță, ca unul ce ținea pe o sorã a acestui Domn (Neculce, p. 350; *Gen. Cant.*, p. 45): Mihaï îl făcu Comis, la venirea sa în Domnie a treia oară, în 1716. Grigore Ghica îl înaintã Ban, la 1727 (Neculce, p. 364). De la 1733, Vel Vornic (*ibid.*, p. 376). Această dregătorie o avea și în războiul ce urmã între Ruși și Turci: Grigore-Vodã Ghica fugar se adăposti la el în Delenî, stînd acolo pînã la 1-iũ Decembre 1737 (*ibid.*, p. 405). Apoi el stãtu mazil. Nepotul sãu Constantin, fiul lui Mihaï Racoviță, venind ca Domn, îi dãdu Logofeția-cea-Mare (Ienachi Cogãlniceanu, p. 219). Dar titlul de «Vel Vistier» pentru anul 1724 nu i se atribuie din greșalã, printr'o confusie cu vechiul și vestitul Iordachi Cantacuzino, Vistierul lui Vasile Lupu, cãci îl vom gãsi ca Vistier și într'o inscripție din 1722. E constatat documentar ca Vistier și la 1724 (*Studii și doc.*, V, p. 409). Mihaï Racoviță îl înaintase la această dregătorie în locul lui Constantin Costachi, trecut pentru aceasta la Spãtãrie (Neculce, pp. 361, 363). Scrisori de-ale lui, în *Doc. Call.*, II, pp. 13—4. El nu mai era în viață la 1761 (*ibid.*, I, pp. 443-4, No. 66). Domnia a doua a nepotului sãu nu-l mai gãsi: el murise poate înainte de înlocuirea acestuia cu Matei Ghica, la 1753.

2. Iatã epitaful sãu, în biserica din Lacurî.

23.

[Stema familiei, cu literele: I. D. K. T.]

Robul lui D[u]m[ne]zãu Iordachi Cantacozino Vel Logofăt: primeaște-mã, Doamne, ca pe cel de al unsprezeacelea čas ce [ai] priimi[t] în vie ta.

3. O a doua piatrã de mormînt are această inscripție:

24.

Ἐνθάδε κείται Γεώργιος Μέγας-Βόρνικος Καντακουζηνός, ὁ διὰ τοῦ μοναδικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς Γενάδιος, ἐν ἔτει αψίμη (sic), Δεκεμβρίου β'.

Suptu acastã piatrã odihnește robul lui Dumnezãu Gheorghie Cantacuzino Marele-Vornic, carele întru chipul cãlugãresc s'au numit Ghenadie, la anii 1798, Dechemv. 12.

[Stema Cantacuzinilor, între douã oale cu flori.]

Acesta e Iordachi Spătarul, fiul Logofătului, călugărit întâiu supt numele de Gherasim, apoi schivnic supt acela de Ghenadie (v. *Studii și doc.*, VII, pp. 80-1). Gheorghe acesta saŭ Iordachi apare însă ca Vornic la 1783-5 (*ibid.*, p. 81, no. 27; p. 237, no. 109 și p. 251, no. 156). Altă explicație decît aceia a unui îndoit nume călugăresc nu se poate da. Încă la 1793, Iordachi era călugărul Gherasim. Măriuța, fata lui Iordachi, se mărită în a doua căsătorie cu Hatmanul Costachi Ghica, aducînd astfel Delenii în stăpînirea Ghiculeștilor.

25. 4. Pomelnic în triptih :

[La mijloc:

[Stema.] I.	D.	[Stema.]
K.	T	
V.	Sp.	

Pomenește, D[o]mne, pre tot niamul Cantacozinilor: Roxandra Dom[n]ița [a lui Vasile Lupu], Iordachie Vel Vist. și fii lor, Toderășco Vel Vist., Safta, și fii lor; monah Varlaam [= Vasile] Vl. Spat[ar]¹, Ștefan, Iordachie, Coste, Cantacozinie, Catrina, Ioan, Maria și fii lor, Iordachie Vel Logo., Catrina și fii lor, Ilie, Marie, Ioanu, Plucherie (*sic*), Costantină, Ioană Vel Vist., Zoița și fii lor, Mathei [de aici, e scris maî mare], Iordachii Vel Spat., Casandra și fii lor, Șarbană, Tudorachi, Costantin, Panaite, Iordachii, Nicolai, Iordachii, Toma, Matei, Balașa, Catrina, Safta, Cost[andi]n, Marie, Zoița, Aristarh Vel Vist., Balașa și fii lor, Grigoraș, Iordachie, Zmaranda, Costantin Vel Ban, Safta și fii lor, Enachii Vel Stol., Marie, Zmaranda, Iliana.

¹ Fiul lui Toderășco și nepotul de fiu al întâiului Vistier Iordachi Ștefan e fiul lui Toma (*Studii și doc.*, V, p. 583). Iordachi, fiul întâiului Iordachi. Nu știu însă cine e Coste Cantacuzino. Catrina e întâia soție a lui Iordachi I. Ioan și Maria sînt începătorii ramurii Delenilor. Urmează Iordachi Deleanu, soția lui și copiii amîndurora, dintre cari unii pînă acum necunoscuți (morți înnainte de vreme). Vin fiii lui Iordachi Deleanu I-iu: Ioan Vist., căsătorit cu Zoița, Iordachi Spat. cu Casandra, fetele: Safta, cu soțul Constantin, Balașa cu soțul Aristarh. Nu lipsesc, la urmă, nici fiii Saftei: un băiat și trei fete.

[Pe aripa stîngă:]

Pomenește, Doamne, pre toți pravoslavnicii împărați care bine au primitu cuvântul adevărului tău, șă ai păzătū tu pe norodulū teū de cătră vrajmașii lui ereticū.

Pomenește, D[o]mne, pre toți Domnii Moldovii, și odihnește sufletele lor.

[Pe aripa dreaptă:]

Alte neamuri a Cantacozineștilor: Pătrașco Vel Log. [Bașotă] și fi lor, Coste Buçoc Vel Vor., Candachie [so-crul și soacra d'intăiū ai lui Iordachi Cantacuzino I; v. *Studii și doc.*, V, p. 570] și fi lor: Ilii, Iliana.

II. BISERICA SATULUI.

1. Inscricție de-asupra ușii:

26.

Acestă sfântă beserec[ă] a prea-curatei Ficioară, Adormir[e]a, a făcut-o Toderășco Cantacuzin Vel Vist. la an. 7177 [1668-9], iar de iznovă tote podobele au făcut Iordache Cantacuzin Vel Vist. la an. 7230 [1721—2].

Toderășcu e fiul lui Iordachi I-iū. El n'a fost nici-odată singurul stăpînitor al Delenilor. Dar în April 7181 (1673) moșia s'a împărțit între dînsul și Ruxanda fata lui Vasile-Vodă, care făgădui la 24 Novembre 7185 (1676) că va lăsa după moartea ei tot cuprinsul moșiei acestui văr primar al ei (V. A. Urechia în *An. Ac. Rom.*, XI, p. 138 și urm.; *Condica Delenilor*, păstrată de d. Costachi Ghica: extrase din ea voiū tipări în *An. Ac. Rom.*).

2. În curte, pe un mormînt se află următoarea inscripție, pe care-o dau 27. pentru că încearcă a fi poetică :

Pulherie Sardareasa zace într'acest mormânt :

Aū lăsat aice casa și pe al ei soț scărbit

Și s'aū dus la večnicie,

Unde cu toți vom merge.

În veç pomenită fie:
 Numele nu se va șterge.
 Cine stihul va ceti,
 Să zică în gândul său,
 Măcar de nu o va ști:
 Odihneasc'o Dumnezeu.

841, Iul. 8.

Fie-sa Ecaterina odat' cu maică-sa năștè și perè cu veselie, la Domnul veçniciei.

28. 3. În curtea palatului din Deleni, piatră cu o inscripție: în rîndul întâiu **РѢ**, iar în cele din urmă se înțelege:

... снѣ **Михнѣ Воевод**, в лто **ѡЗр...**, мсца **вк. л**, и сѡврѣши^[ѣ]
ноѣ. л.

Adecă:

«[Radu Voevod] fiul lui Mihnea Voevod, în anul 71—, Oct. 1, și s'a săvîrșit la 30 Novembre.»

E, de sigur, piatra de la vre-o clădire a lui Radu Mihnea în Hirilău.

VI.

Cotnari.

BISERICA ORTODOXĂ.

29. 1. Pe un mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

Acestă petră aū făcut și aū înfrîmșatu Iacobu părcîlabul de Cotnariu, fiçoru lui Dumenică, cându aū fostu viu, și aū făcut, deacă va muri, să o pue prea gropniță a dumisale, să să știe; și cursul aniloru aū fostu v lto 7155 [1646-7] de aī, msța—.

Iacob pare a fi cel pomenit într'un zapis la 1631 (*Studii și doc.*, VII, p. 371, no. 3). Dorința lui n'a fost împlinită, căci la cealaltă biserică, catolică, se cetește pe o piatră:

30. Dns. Iacobus filius Domnici¹....

¹ Decalcurile Beldiceanu cuprind mai multe asemenea inscripții latine fragmentare și șterse, fără interes istoric, din anii 1631 și 1647.

2. Piatră de mormînt a unui Gheorghe și Anghelina din sec. al XVI-lea 31.
(aceiași observație).

VII.

Mănăstirea Cetățuia (îngă Iași).

1. Pe un mormînt în naos :

Ἐνθάδε καίτε Δόμνα Μαρία ἡ θυγάτηρ Ἰῶν Δοῦκα Βόδ, ἔτος Χρισ-
τοῦ 1672φ; Σεπτεμβρίου εἴ'τωφ.

Adecă :

«Aici zace Doamna Maria, fata lui Io Duca-Vodă, anul de la Hristos 1672, Septembre 17.»

Această inscripție a fost tipărită cu greșeli și lăsîndu-se la o parte data de lună în N. G. Dossios, *Studii greco-romîne*, fasc. II și III, Iași, Goldner, 1902, p. 79. Și mai greșit ea fusese dată de Melchisedec, *Notițe istorice*, p. 274. Melchisedec a dat și inscripția de pe un orar, dărui de Duca-Vodă și Doamna sa Nastasia la 7177 (1668-9). Această dată nu se potrivește cu cea de «7180, iară de la Hristos 1672», pe care o dă Nicolae Costin pentru zidirea mănăstirii. Lucrul trebuie să se înțeleagă astfel: Duca se sui în Scaun a doua oară în Novembre 1668 (Hurmuzaki, *Supl.* I, p. 255, n° CCCLXXVII). El se gîndi îndată să facă o mănăstire, urmînd într'aceasta pe Vasile Lupu. Lucrarea se începu încă în 1669, cînd se făcu și dărui «aurarul». Ea se lucră în 1670 și fu gata în 1671, toamna. În 1672 Duca părăsi Domnia (*Doc Bistriței*, II, p. xxv). Inscripția de la turn, pe care n'o cetise nici Melchisedec, rămîne să fie publicată în altă parte.

Fetița lui Duca muri puține săptămîni înainte de a doua mazilie a tatălui ei. Maria figurează între ctitori, ca cea din urmă, după surorile ei: Ecaterina, Elena (care luă pe Nicolae Costin) și Ruxanda.

2. În biserică mai e un mormînt, cu inscripția tot în grecește, din care n'am putut ceti decît (în decalc): Ἐνθάδε [καίται] ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ... ἀδελφὸς Ἰω Δοῦκα Βόδ... τοῦ ἑοῦ αὐτοῦ¹, și un nume care mi s'a părut a fi Ioan Zaky...; mormîntul e firește tot din veacul al XVII-lea.

3. Clopote (după decalcuiri de N. Beldiceanu) :

Τὸ παρὸν καμπάνα ἀφιερῶται εἰς τὴν σεβάσμιον καὶ ἁγίαν μονὴν τῶν ἁγίων ἐνδόξων πανευφύμων καὶ πρωτοκορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ

¹ Adecă: «Aici zace robul lui Dumnezeu... fratele lui Io Duca Vodă... a fiului său». Cf. *Studii și doc.*, III, p. 41.

Παύλου παρὰ τοῦ θεοσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπρωτάτου ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας καὶ κτήτορος κῆρ κυρίου Ἰωάννου Δοῦκα Βοεβόδ., εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

Adecă :

«Acest clopot se dă la venerata și sfinta mănăstire a sfinților vestiților, pretutindenî-lăudaților și în frunte-mergătorilor Apostoli Petru și Pavel, de prea-cucernicul și prea-strălucitul Domn a toată Moldova și ctitor, domnul Domn Ioan Duca Voevod, spre veșnica pomenire.»

Anno Domini 1669 : omnis spiritus laudet Dominum. Divino auxilio fudit me Gerhardus Benningk, Gedani.

Acest turnător din Danzig a dat și un clopot bisericii Curții din Tîrgoviște.

35. 4. Și alt clopot cu o inscripție analogă.

VIII.

Mănăstirea Frumoasa (lîngă Iași).

36. 1. Inscripția, în versuri eroice, a Ruxandei Ghica, moartă în Februar 1780. Nu e o fată a lui Grigore Alexandru Vodă, decapitatul, rămasă în Moldova după catastrofa din 1777 a părintelui ei. În adevăr, socotelile domnești pe acest an cuprind trei Domnițe: Elenco, Ruxanda și Mărioara (*Documente și cercetări*, București, 1900, p. 164). Una din ele a fost soția lui Lupu Balș, alta a fiului lui Filip Catargiu ; pe lîngă ele s'ar crede că va fi rămas Ruxanda, care pare să fi murit nemăritată (v. *Gen. Cant.*, p. 404). E însă Ruxanda fiica lui Grigore Matei Ghica, precum se vede din nl. 2. Ea fusese numită după mama lui Grigore-Vodă.
37. 2. Chipurile ctitorilor, foarte bine zugrăvite, ar merita copiate. Grigore Matei Ghica se înfățișează lîngă Doamna sa, Zoița (a doua) și *Domnița Ruxanda*, la care se adoage Mitropolitul (cred : Nichifor). Domnul poartă haine roșii cu brandenburguri de aur și blăni. Doamna are o rochie verde, cu chiotori și bete de aur și mărgele ; mantia e roșă, cu blană ; amîndoi poartă cuca. Beizadelele au un veșmînt ca al părintelui lor. Scarlat e cu ochii verzi, Matei cu ochii negri.
38. 3. O icoană mare, îmbrăcată cu argint, poartă această inscripție :

Εὐλαβείᾳ τῆς Θεομήτορος Αἰκατερίνα κατηργόρωνεν εἰκόνα ἐξ ἰδίων :
 Κωνσταντίνου μὲν θυγατρὸς τοῦ Ῥωσαίτου, Δόμνα δ' ἡγεμόνος, φερτάτου
 ἀνέρος, Μαυροκορδάτου, φημι τοῦ Κωνσταντίνου, πάρθενος οὗς' συναγία
 τε... (rupt) νοις σώζ[εται].

Ai κτρ.

Δ. Κ.

M. ρ.

Adecă :

«Din evlavie pentru Maica Domnului, Ecaterina a îmbrăcat cu argint această icoană cu banii ei : era fata lui Constantin Roset, iar Doamnă a unui stăpînitor, om foarte bun, Mavrocordat, adecă : Constantin ; fiind fată, și cu ajutorul... se păstrează.

Ecaterina,

Doamna lui Constantin

Mavrocordat.»

Căsătoria lui Constantin Mavrocordat cu Ecaterina, fiica Marelui-Logofăt Constantin Roset, se făcu în 1732 (*Gen. Cant.*, p. 390). Pe atunci Domnul stăpînia în Țara-Românească, și numai în 1733el trecu în Moldova. Deci inscripția s'a scris după 1733.

Mănăstirea fusese făcută în 1729 de predecesorul lui Constantin, Grigore Ghica, pe locul bisericiții stricate a lui Balica, «Hatman a lui Gheorghie Ghica-Vodă». I se zicea întăiū «mănăstirea lui Grigorie-Vodă» sau Sf. Arhanghel, iar *Frumoasa* se numia grădina ce încunjura casele domnești, «formă de Țarigrad» (Amiras, în *Letopisișe*, III, p. 169).

4. Clopot turnat în 1817, cu cheltuiala arhimandritului egumen Ioasaf, 39.
 de Andreșovschi.

5. Alt clopot turnat în 1830, cu cheltuiala aceluiași (toate după de- 40.
 calcuri de N. Beldiceanu).

IX.

Mănăstirea Galata.

Din altă călătorie a mea mi-a rămas un decalc neutilisabil și o copie defectuoasă din inscripția ce se află pe o piatră așezată în pragul bisericii ; am complectat și îndreptat-o însă, după un decalc al lui N. Beldiceanu, astfel :

41. † сѣи грѣвѣхъ сѣтвори и шкраси Іу Петръ Воевода дщери
своеи Деспини, еже и прѣставица къ вѣчни обители [в лто
ѳ3...], мѣца мака еи днь : и родиласѣ беше в лто ѳ3ѴѴ, мѣца....

Adecă :

«Această groapă a făcut-o și a înfrumusețat-o Io Petru Voevod fiicei sale Despinei, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în [anul 70—], luna lui Maiu 15. Și s'a născut în anul 7096 [1588], luna lui...»

Atribuisem odată această inscripție, din care dezlegasem numai anul, Mariei Amiralii din Rodos, soția lui Petru Șchiopul (Hurmuzaki, XI, p. LXX, nota 2). Acum se vede că supt ea doarme o Domniță a ei, care poartă același nume cu strașnica femeie ce a fost Chiajna, mama slăbănogului și nenorocitului Voevod. Și Chiajna fusese numită după ruda sa, Doamna lui Neagoe-Vodă, și se chema astfel și Despina (după grecește) și Cneajna, Chiajna (după slavonește). Ultima oară o vedem amestecată în uneltiri pentru Domnie în 1580: atunci, învinsă, ea intră la Cele-Șapte-Turnuri cu nepotul ei Vlad. Petru Șchiopul se afla pe atunci în mazilie; numit iarăși ca Domn al Moldovei în 1582, fără îndoială cu ajutorul aceleiași pricepute femei, el o luă cu dînsul. Încă în 1587 se pomenește cu prilejul unor intrigă ce țintiau tronul polon «uxor quondam Palatini Transalpinensis Mirce», sprijinitoare a unui candidat crescut de dînsa. Prin anul următor, 1588, ea moare însă. Cf. *Contribuțiunile la istoria Munteniei* (în *Analele Academiei Române*, XVIII), p. 32; Hurmuzaki, XI, pp. 32, 646-7, no. CLXXXIII; p. 697, no. CLIV

42. 1. Pe clopotul vechiū, după un decalc de N. Beldiceanu :

сѣи кимьвалѣхъ сѣтвори Іу Петеръ Воевода и даде его въ
монастирь идеже естъ храмъ стое възнесеніе, в лто ѳ3ѴѴ,
мѣца мартъ ке.

Adecă :

«Acest chimval l-a făcut Io Petru Voevod și l-a dat mănăstirii unde e hramul Înălțării, în anul 7087 [1579], luna lui Mart 25.»

Deci clopotul e din vechea Galată din șes, care s'a dărîmat. V. Ureche, pp. 233, 236.

43. 2. Piatra de mormînt a Saftei, fiica lui Ioan (decale de același).

X.

Mănăstirea Socola.

1. Clopot (după un decalc de N. Beldiceanu):

44.

Acest clopot s'aŭ lucrat de mine, Andrei fon Andrașovschi din Brașov, ce am vărsat și clopotul cel mare; care mai nainte aŭ fost vărsat de un Jidov în patru rînduri și aŭ eșit prost, iar acum, întru cea d'intîi turnare, de mine vărsîndu-să, amîndoaă aŭ eșit așa precum să văd: anul 1816, Aprilie.

2. Altul (*idem*):

45.

Acest clopot [s'a făcut de iz]noavă cu toată chieltuiala și oserdiia preaosfînțitului Mitropolit chirio chirio Veniamin Costache, întru cinstea marelui mucenic Gheorghie și spre podoaba Sfintei Mitropolii a Moldaviei, la anul 1816, Aprilie 23.

3. Altul (*ibid.*):

46.

Acest clopot s'aŭ făcut de iznoavă întru cinstea și podoaba Sf[ă]ntului marelui [mucenic] Gheorghie.

XI.

Podul de la Căntălărești (jud. Vaslui).

După un desemn la Ac. Rom.:

47.

сн мост сѣтвори пан Гавриа хетман и кнѣгинѣ ег[о] Лиліана въ дни брат ег[о] Іо Василіе Воевод; в л. *Зрмд.

Adecă:

«Acest pod l-a făcut dumnealui Gavril Hatmanul și doamna lui Liliana, în zilele fratelui său Io Vasilie Voevod; în anul 7144 [1635-6].»

Și în Melchisedec, *Notițe*, p. 135.

XII.

Biserica din Văleni (jud. Roman).

48. 1. Inscripția de-asupra ușii (după un decalc de N. Beldiceanu):

† ИЗВОЛЕНІЕМЪ И ПОМОЩІА Г҃А Б҃А РАБЪ БЖІИ ПАНЪ КОЗМА
 ШАРПЕ ПОСТЕАНИКЪ СЪЗДА СКИ ХРАМЪ ВЪ СВОИ ДВОРЬ УТ ШКАИ
 ВЪ ИМѢ СТЫМЪ М. М. МНКЪ УТ СЕВАСТІА ПРИ ВАГОВѢРНѢМЪ ГДРЬ ІУ
 СТЕФАНА ВОЕВОДИ, И НАЧАТЪ ЗДАТЪ ВЪ ЛТО *ЗКЗ, МСЦА МАРТЪ Л,
 И СВЕРШИ СЯ ТОЖДЕ ЛѢТА, МСЦА ЮН. КВ.

Adecă:

«Cu vrerea și cu ajutorul Domnului Dumnezeu, eă, robul lui Dumnezeu dumnealui Cozma Șarpe Postelnic, a zidit acest hram la Curtea sa din Șchiai, întru numele sfinților patruzeci de mucenici din Sevastia, pe vremea bine-credinciosului Domn Io Ștefan Voevod, și s'a început a se zidi la anul 7027 [1519], luna lui Mart 30, și s'a săvârșit în același an, luna lui Iunie 22.»

Tipărit și în Melchisedec, *Notițe*, p. 130.

Cozma Șarpe începe a fi Postelnic la 1502, supt Ștefan-cel-Mare (v. *Uricariul*, XVIII, p. 508). El ținu această dregătorie pînă la fuga sa în Polonia, după descoperirea uneltirilor ce țesuse în potriua lui Vodă Ștefăniță (*Doc. Bistriței*, I, p. XIII), în 1523. El stătu multă vreme acolo (v. articolul meu despre războaiele lui Petru Rareș, în «Convorbiri literare» pe 1901), unde muri.

49. 2. Mormînt (după o copie de același):

СКИ ГРОБЪ СЪТВОРИ И ОКРАСИ ДСМИТРА КНИГИНѢ ПЪТРАШКО
 [СВОЕГО...] ИФРОСНИИ БЫВ. КНѢГНИИ ЮРАШКО БАШОТ[Ъ] БЫВ ХАТ-
 МАН, ВЪ ЛТО *ЗРН, МСЦА УКТВ. Л ДН.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o și a împodobit-o Dumitra soția lui Pătrașco [...săle] Efrosinei, care a fost doamna lui Iurașco Bașotă ce a fost Hatman, în anul 7158 [1649], Octombre 30 de zile.»

Iurașco Bașotă era Hatman în 1632 încă, deci înainte de Domnia lui Vasile Lupu (*Studii și doc.*, VI, p. 19, no. 29; cf. p. 535). Pătrașco Bașotă e Mare-Logofăt de la începutul acestei Domnii (*ibid.*, p. 20, no. 33 și *Studii asupra istoriei Românilor*, I, pp. 50-2). Gheorghe Bașotă, trimis în Ardeal pe la începutul veacului, e Iurașco (*Studii și doc.*, IV, pp. LXXVI, CXXIV). Să nu fie o piatră pusă de soția lui Pătrașco soției lui Iurașco? Cf. cu lămuririle date în *Studii și doc.*, V, p. 591.

3. Melchisedec mai dă și această inscripție de mormânt:

50.

СЪН НАДГРОБНИН КАМЕН СЪТВОРИ И ШРАСИ ПАНЬ ПЪТРАШКО
[СЪ КНѢГИНА] ЕГО ДЪМ[ИТРА] СНА СВОЕГО НИКОЛАИ; И ПРЕСТАВИ СЯ
В ЛТО 7137, СЕПТ.

Adecă:

«Această piatră de mormânt a făcut-o și a împodobit-o dum-
nealui Pătrașco, [cu doamna] lui Dum[itra], fiului său Nicolae, și
a răposat la anul 7137 [1628], Sept.»

II.

MOLDOVA MUNTOASĂ.

XIII.

Mănăstirea Miera. 1706.

1. Zugrăveala e cea veche. Reproduc unele din legendele, foarte multe la număr, care au o însemnătate de limbă: «Munca iubitorilor de argint și cămătarilor, munca vrăjătorilor și a discântătorilor, munca hulitorilor de Hs., munca celui ci sudue de cruce, munca piraților și a otrăvitorilor, munca tâlharilor și a ucigașilor, munca curvarilor și a sodom[iților]». Citație din Scriptură: «Ca și eu Ioană am văzut cetatea cea sfântă Ierusalimu cel nou, cînd au pus Adam nume dobitoacelor; cap. 14; și am văzut și iată mieaua stînd pre muntele Sionului».

2. Inscriptia de de-asupra ușii de intrare (cf. Melchisedec, *Notițe*, p. 111):

Acastă sfântă și dumnezeiască bisearică întru numele sfîntului Împărat și întocma cu Apostoli Constantin și Elena, iaste zidită de Măria Sa răposatul Ion Antioh Constantin Cantimir Voevod la leat 7214 [1706], și, nesăvârșindu-o, s'au înnoit precum să veade de întru tot cuviosul Sfîntia Sa arhimandritul chirio chir Mitrofan Calerghi, fiindu egumen acestui sfîntă lăcaș, cu cheltuiala și osteneala Sfîntii Sale, pentru mântuirea sufletului lui, lt. 7243 [1734], mșta Sep. 51.

[În față:]

Οὗτος θεῖος καὶ ἱερὸς ναὸς ἐς ὀνόματι τῶν ἁγίων Βασιλέων καὶ ἱσποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, κτήσιμα τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἐν μακαρία μνήμῃ Ἰωάννου Ἀντιώχου Κωνσταντίνου Καντημήρη Βοεβόδ ἐπὶ

έτους 1706, καί, μὴν τελόροντος τοῦ, ἀνακενήσθη καθὼς φέρετε παρὰ τοῦ πανοσιωτάτου ἀγίου ἀρχημανδρίτου κὼ κὼρ Μητροφάνου Καλέργη καὶ καθηγουμένου τῆς αὐτῆς ἀγίας καὶ ἀθηντικῆς μονῆς, δηὰ ἐξέόδου καὶ θαπάνης τοῦ αὐτοῦ πανοσιωτάτου ὑπὲρ ψυχικῆς σωτηρίας, ἐπὶ έτους 1735.

Inscripția grecească e traducerea celeilalte.

Constantin Cantemir a făcut la Miera numai o biserică de lemn (N. Costin, p. 52: «mănăstirea de lemn făcută de tată-său, de Cantemir-Vodă»). Antioh nu se apucă de «mănăstirea de piatră, din temelie, ... cu zid de piatră pen pregiur» decît în a doua Domnie, începută la 1705 (*ibid.*), supt isprăvnicia lui Crîstea Vornicul. El adusese aici, încă din Domnia întâiă, și oasele, așezate vremelnic la Sf. Nicolae cel domnesc din Iași, ale părintelui său (*ibid.*, p. 39). Dar, mazilit peste puțin, el nu putu să facă zugrăveala și, în orice cas, inscripțiile de pe mormînt și acea de pe fronton, pe care o puse egumenul grec Calerghi. V. și Neculce, p. 244. Acesta atribuie lui Antioh numai «zidiul împregiurul mănăstirii... și clopotnița de piatră» (p. 288). Cf. și Mustea, *Letopisițe*, III, p. 25.

3. Ctitori: Constantin Cantemir, bătrîn cu barba albă, haină roșie blănită, dedesupt mîncei de postav albastru cu cacom, apoî altele verzî, vrîstate, ca rochia de desupt; Antioh, tînăr cu barbă mică neagră și mustăți mici, haină verde cu cacom, dedesupt roșă cu galben, brîu albastru; boierul Moțoc: căciulă și haină neagră, guler verde; Ursa, soția lui, cu părul adus în cozi și legat la frunte; roche roșie cu cacom, pe fond albastru; în partea stîngă, un arhiereu bătrîn (Calerghi) și un călugăr.

52. 4. Inscripție grecească a unei fintîni, depusă în pridvor. E de la archimandritul Arsenie, din 1800. Tipărită în Melchisedec, *Notițe*, p. 114.

XIV.

Mănăstirea Soveja.

1645

53. De-asupra ușii de intrare vechi, dincolo de pridvorul mai nou (v. Melchisedec, *Notițe*, pp. 94-5):

ВЪКЮ ПОМОЩІЮ, ПОВЕЛѢНІЕМЪ ЖЕ И ИЖДЕВЕНІЕМЪ НАЮ ГРѢШ-
НШЮ ВЪКЮ РАВЪ ІУ МАТЕА БАСАРАБА ГИРА И ВОЕВОДА ВЪСЕИ
ЗЕМЛИ СГРОВАХІЕСКОМЪ, СЪПРЪЖНИЦИ НАШЕА КНЕГИНА ЕЛЕНА
ВЪЗДВИЖЕ СЯ СЕН ВЪСТВНИ ХРАМЪ РОЖДЕСТВА Г҃А Е҃А И СПСА НАШЕГО

Ис. Ха вѣнѣже предѣла земли нашея, и въ вранчскомъ молдавскомъ мѣстѣ; създа съ благоволеніемъ и хотенію нашемъ съ нами хожденіемъ превъзлюбленаго брата нашего госдра молдавскаго Іу Васила Воевода, въ лѣто бития мира 4398

Adecă:

«Cu ajutorul lui Dumnezeu, cu porunca și cheltuiala prea-păcătosului robul lui Dumnezeu Io Mateiș Basaraba Domn și Voevod a toată Țara-Românească [și a] soției noastre, Doamna Elena, s'a ridicat acest dumnezeiesc hram al Nașterii Domnului Dumnezeu și Mintuitorul nostru Isus Hristos, peste hotarul țerii noastre, și pe un loc vrincean al Moldovei; ziditu-s'a cu bună-voia și cu aplecarea spre vrerea noastră a prea-iubitului frate al nostru Domnul Moldovei Io Vasilie Voevod, în anul de la Facerea Lumii 7153 [1645].»

Acesta e unul din semnele împăcării dintre cei doi Domni vrăjmași. V. *Studii și doc.*, IV, p. CCXI. — Știri despre Soveja, în *Studii și doc.*, VII, p. 315, nota 1.

XV.

Mănăstirea Cașinul. 1820

1. Pe zidul de împrejmuire:

54.

Acest zid din temelie s'a făcut de Isaia Țarigradeanu și igumenul aceștii sfinte mănăstiri, și s'a început la 1820, și, din întâmplarea zaveri ce au fost la 1821, au rămas până la 1828, și s'a săvârșit la 1830; care s'a făcut cu însăș osteneala și cheltuiala str. (*sic*; sa?), Iulie 21.

2. De-asupra ușii ce duce din pridvor în pronaos, bourul coronat, de marmură, și inscripția:

55.

Acestă dumnezeiască beserica a Sf[i]nților Voevozi Mihail și Gavril s'a făcut de Ierothei egumenul Țarigradeanul, împreună cu toate sfintele vase, precum să vede, cu însuș osteneala și cheltuiala sa; 1806, Avg. 10. Al doile prefacere acestei sf. monastiri s'a făcut de Prea-

cuvioșia Sa egumenu Isaia Țarigradeanu, începutul la 1836 și s'a'u sfârșit la 1839, Avg., cu cheltuiala ferici[ți]lor ctitori și a sa osteneală.

Cașinul a fost zidit încă de Gheorghe Ștefan-Vodă și oasele lui s'a'u adus din străinătate aici. V. Neculce, p. 188; Papiu, *Tesaur*, III, pp. 99—101. Dar rîvna de reparație a egumenilor greci a făcut să dispară orice urme scrise despre întăiul ctitor.

XVI.

Borzești (jud. Bacău). 1493

BISERICA SATULUI.

56. 1. De-asupra ușii de intrare (după fotografie, în dr. Istrati, *Biserica și podul din Borzești*, București, 1904, st. III, și o cartă postală ilustrată, fot. Adèle, Bacău):

Іѡ Стефан Воевода вѣию мастью гспрь земли молдавскон и съ прѣвѣзлюбленным своим сномъ Александромъ създаша съи храмъ еже естъ Борзеѣи на Тотрушѣи, спсению прстѣнъ вѣи въ [молебѣ себѣ] и въ память стопочившихъ предквѣ и родителен ихъ; и еже и създати нача сѣ в лѣтѣ [73а], мѣца юл. ѡ, и съвершии сѣ в лѣтѣ 73в, а гска его лѣтѣ а и всмоє теквѣее, мѣца вкт вѣ.

Adecă:

«Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, și cu prea-iubitul fiu al său Alexandru, a zidit acest hram, care este în Borzești, pe Totruș, Adormirea Precistei de Dumnezeu Născătoare, pentru rugăciunile sale și pentru pomnirea sfint-răposaților moșilor săi și părinților săi; și care a început a se zidi în anul [7001] [1493], Iulie 9, și s'a săvârșit în anul 7002 [1494], iar al Domniei lui anul al treizeci și optulea curgător, luna lui Octombre 12.»

Ediție și în Melchisedec, *Notițe*, p. 125.

Pentru Alexandru fiul lui Ștefan-cel-Mare v. cartea mea *Ist. lui Ște-*

fan-cel-Mare și mai jos, cap. Bistrița (Moldova). El singur a înălțat mănăstirea Precista din Bacău, la 1491 (Melchisedec, *o. c.*, p. 128).

2. Piatră zidită în contrafort, cu această inscripție :

57.

le[t] 7 — să s[ă] știe de când aũ murit popa Ioanũ, let 7258 [1749-50].

3. Tot acolo :

58.

късози ж... Костантинк... сеп. (?)

Adecă:

«... (?) dumnealui (?) Costantin ...Septembre (?)»

4. Tot acolo :

59.

Acesti piatrî o aũ făcut și o aũ (?) îmfrîmșețat Antonie (?) cu fratele său Vasilie părintelui lor Du[mitru] ...ște biv pãrcilab, carele s'aũ preastîvit și s'aũ astrucat aicia въ дни Io Dumitrașco Cantacozino Voevod, leato 71 — dni.

5. Afară :

60.

1716 [cifre arabe.]

Φεβρουαριου 7 [Februar 7].

Aice să odihneștea șarba lui Dumn[e]zău Irina Rusetina, șupăniasa dumisale lui Manolachi Rusăt Vel Vornic, fica lui Neculai Buhuș Vel Logofăt, vă leat 7224 [1716] Fe. 7.

Nicolae Buhuș, fiul lui Dumitru Buhuș, își mărită fata cu Manolachi, unul dintre Cupărești. Acesta fusese și staroste de Putna, lângă moștile sale (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 309) și Sulger (*ibid.*, p. 336, nota 3), apoi Mare-Postelnic (*ibid.*, p. 337). În cea d'intăi Domnie a lui Nicolae Mavrocordat, Manolachi pribegi (*ibid.*, p. 398). S'ar putea crede că no. 3 să fie piatra de pe mormîntul lui Dumitrie Buhuș chiar; dar numele celor ce aũ pus-o nu se potrivesc cu ale fiilor lui Dumitru. Pomelnicul de la Bisericanî (*Uricariul*, XXIII, p. 319) înseamnă pe Buhușești astfel: «Miron Buhuș Maria, Niculae Logofăt, Ana și copiii lor». Apoi: «Dumitru Buhuș, Ileana și copiii lor» la p. 364.

Lectura acestor pietre și facsimile în dr. Istrati, *o. c.*

XVII.

Tîrgu-Ocnei.

I. BISERICILE RĂDUCANU ȘI PRECISTA.

61. 1. Inscripțiile de la biserica Răducanu se află în Melchisedec, *Notițe*, p. 127. Lămuririle ce se dădeau acolo asupra ctitorului Răducanu Racoviță erau false. Tipărint din nou inscripțiile (*Rev. p. ist., arch. și fil.*, III, pp. 170-3), d. T. Burada a dat știri bune asupra acestui boier, nepot de frate al lui Mihai-Vodă și fiu al Hatmanului Dumitrașcu Racoviță, care luase pe Ilinca, fata lui Mihai Spătarul Cantacuzino din Țara-Românească. În biserică figurează în rîndul ctitorilor și soția lui Radu, Maria, o Buhușoaie, probabil fata lui Ioan Logofătul (*Studii și doc.*, V, p. 574), fata lui Răducanu, numită Elena, Ilinca, după mamă-sa, și soțul Elenei, Păharnicul Petrachi (Burada, *l. c.*). Cf. *Gen. Cant.*, pp. 346-7 și *Arch. soc. șt. și lit. din Iași*, VI, pp. 341-2.
62. 2. Biserica Precista, reînnoită cu totul, poartă aceste nume în pomelnic:

Ursachi [tatăl Marelui-Vistier din vremea lui Duca-Vodă], Gheorghie [fiul lui Ursachi și Marele-Vistier], Alecsandra [a doua soție a lui Gheorghie], Ecaterina, Maria, Ursachi, Dimitrie, Maria, Ioan, Safta, Costandin, Iordache, Vasile, Mane, Parascheva Ecaterina, Ioan, Safta, Șerban, Grigorie, Lupu.

Pentru neamul Ursachilor, v. *Studii și doc.*, V, pp. 582-3. Pentru Precista din Tîrgu-Ocna, *Arch. soc. șt. și lit. din Iași*, VI, pp. 342-3.

II. BISERICA DOMNEASCĂ (DE LEMN).

63. 1. De-asupra ușii de intrare:

† Aastă sfântă biserică s'aŭ prifăcut în zilele Mării Sal[e] Io Mihaiŭ Răcoviț[ă] Voivod, gsă [ГРПЖДК, Doamna] Ana, în Domni 3, cu chieltuia[a] dumisa[e] Dediuluŭ Vl. Sp[at.] și ăupănes[i] dumisale Rucsanda, părintii Do[m]ni Anni, și prin ăsteriala dumisa[e]... ii vtori Log., nepot dumisa[e] Dediuluŭ Sp[at.], și cu ăupănes[a] dumisa[e] Catrina, în Cămărășii 3 [= a treia ocupare a locului de Cămăraș al Ocnei].

Pentru Dediul, v. *Studii și doc.*, V, p. 589 (la no. 223), și p. 620 (la no. 83). El era biv Vel Spătar la 1693 încă. E curios însă că Dediul se înfățișează la 1692 cu soția sa *Trofana* (*ibid.*, p. 94, no. 83). Pe de

altă parte, Mihai Racoviță era soțul Anei încă de la întâia suire în Scaun, la 1703. A treia Domnie a lui începu însă în 1716. Aș crede — inscripția va fi fiind greșit stilisată — că Ruxanda, mama Anei, născută pe la 1680, fusese a doua soție a Dediului, maștiha Anei.

2. În clădire jos se cuprinde o piatră cu următoarea inscripție :

[СІА КАМЕ]НЕ СЪТВОРН И ШКАСН НА ДЕМЕЛІЕ НА ГРО[В]НО ЕМС Га- 64.
ВРИЛЪ, В ЛЕТ 7393, МЦ. СЕПТЕРНЕ Е ДНЪ.

Adecă :

[Această piatră] a făcut și înfrumusețat în temelie (*sic*) la mormîntul lui, Gavril ; anul 7162 [1653], luna lui Septembrie 5 zile.

Piatra vine din vechea biserică înlocuită de Spătarul Dediul.

XVIII.

Agapia din deal.

Pe poarta de intrare a zidului de împrejmuire :

Aceste becuri cu casî li-aŭ fîcut Domna Ducîi-Vodi, Nastasiia, v^{lv} 7180 i mța Avgust 1 d[n]i ; сгггср (*sic*!).

[mai mic :]

ВЛАШКА ГИРЖ НИМ.

Duca-Vodă era pe atunci, în August 1672, încă Domn al Moldovei. S'ar putea ceti și 7184, мца август ; și în 7188 (1680) Domn moldovean era Duca. Ce înseamnă cele trei cuvinte slavone de la sfîrșit, nu pot hotări.

XIX.

Mănăstirea Secul. 1602

1. De-asupra ușii de intrare :

† ИЗВОЛЕНЕМ ШЦА И СЪ ПОСПІШЕНЕМ СНА И СЪВРЪШЕНЕМ СТО
АХА МАНТВАМИ ПРЪЧСТАЯ ВРОМТРЕ И СТЫ ІУ ПРТЧА И ВЪСЪХ
СТЫХ, СЪ БЛАГОВОЛЕНЬЕМ ПРАВОСЛАВНАГО ГЕНА НАШ ІУ БРЕМІА МО-
ГИЛА КЮБЕВД, МАСТІЖ ВЖІЕЖ ГСПДРЪ ЗЕМ. МОЛДАВСКОИ И ШТ ВГА

дарованїѣм чад его Іѡ Костандин, Александръ Воеводѣ и со д[р]ѣг
 брат его Іѡ Симеонъ Могилъ Воевод и чад его, и съ влслвенїем
 брата своих и прѣвсценнаго куръ Георгїа митрополитъ съчавскаг[о]
 раченїемъ благостнымъ и истиннымъ своимъ ѡт бга дана стажанїа
 създ. съи вѣстнїи храмъ въ имѣ стго славнаго пророка прдчѣ и
 крстѣ Христа Іѡ[н] и четна его съѣкновенїа смѣренїи и много
 грѣшныи и недостойныи ра[в] вадчѣ ХСѢ Несторъ Ѣрѣке велъ
 дворникъ долнеи земан и кнѣгинѣ его Митрофанѣ и чадъ нхъ Ва-
 сїлїе и Григорїе и ннихъ нхъ : чет. сты Іѡн прдтчѣ,
 възлюбѣж и памѣтъ благочства гна нашѣ и вѣс... раб... нхъ (?) Несторъ
 Оуреке велъ дворникъ долнеи земан родъ нхъ, и въ
 ѡтжценїе ѣрѣхомъ и вѣ. ; и ѡсновасъ в лто *зри, юнїа
 з и съвершисъ тогосъ лѣта, октоврїа е.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh, cu rugăciunea Precistei Născătoarei de Dumnezeu și a Sfîntului Înnainte-Mergător Ioan și ale tuturor sfinților, cu bunăvoința drept-credinciosului Domn al nostru Io Ieremia Movilă Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei și celor de Dumnezeu dăruiți fii ai săi : Io Costandin și Alexandru Voevozi, și a celui alt frate al său Io Simion Movilă Voevod și a copiilor lui, și cu binecuvîntarea fratelui lor și prea-sfîntul chir Gheorghie Mitropolit al Sucevei, cu bună rîvnă și cu adevărată a lui de la Dumnezeu dăruită agonisită a făcut acest hram dumnezeiesc întru numele Sfîntului slăvitului prooroc Înnainte-Mergător și Botezător al lui Hristos Ioan și al cinstitei lui tăieri a capului, smeritul și mult-greșitul și nevrednicul robul stăpînului Hristos Nestor Ureache Mare-Vornic al Țerii-de-jos și doamna lui Mitrofana și copiii lui Vasilie și Grigorie și alții... ai lor. «Cinstite sfinte Înnainte-Mergătorule, pleacă-ți pomemirea blagocestivului Domnului nostru și a robului lui [Hristos?] Nistor Ureache Mare-Vornic de Țara-de-jos, ...și neamul lui, și pentru iertarea păcatelor lui și pentru... Și s'a început în anul 7110 [1602], Iunie 7, și s'a mîntuit în același an, Octombrie 5.»

Inscripția, altfel foarte artistică, se află de-asupra vechii intrări, astăzi astupate, prin perețele din dreapta (ca la Slatina, Pobrata, Bistrița).

Întinderea cuprinsului și micimea pietrei aș silit pe meșter să grămădească mai multe slove pe același cotor, ceea ce face cetirea foarte grea. Melchisedec (*Notițe*, pp. 12-3) a cetit-o cu multe greșeli, schimbând apoi cu totul invocația către Sf. Ioan. Am copiat-o, desemnând grupele ce-mi erau neînțelese; ele n'aș putut fi descifrate nici de d. I. Bogdan, căruia i-am arătat desemnul mieu. Data e hotărât falsă la Melchisedec, care a încurcat astfel cu totul cronologia zidirii însemnatei mănăstiri a Secului. Cetirea predecesorului lui Melchisedec, călugărul Chiriac, e, din potrivă, cea adevărată. V. Orășanu, *Cronicarii moldoveni din sec. al XVII-lea*, București, 1899, pp. 50-4, care a văzut foarte bine greșelile lui Melchisedec în acest punct și în altele privitoare la Secul. Cf. și a mea *Ist. lit. religioase a Românilor*, pp. 119-21.

2. Lîngă zidul bisericii, în dreapta, la absidă, pe o piatră albă, sfărîmicioasă și sfărîmată în parte, supt o ocnîță: 67.

[с]ы надгробныи [к]аменъ сътвори [с]вѣтъ архіепископъ Варлаамъ митрополитъ... $\frac{\text{иже}}{\text{сж}}$... десѣтое лѣтъ [та] архіерества своѣго в лто *Зрн.

Dedesupt, o floare. În jur, un chenar săpat.

Adecă:

«Această piatră pe mormînt și-a făcut-o șie arhiepiscopul Varlaam Mitropolit... (?) ..., în al zecelea an al archieriei lui, în anul 7150.»

«7150» înseamnă 1642, fiindcă Varlaam ajunsese Mitropolit la 1632 (*Ist. lit. religioase*, p. 127). Pentru moartea lui Varlaam, în 1657-8, v. *ibid.*, p. 165. — Inscripția și la Melchisedec, *Notițe*, p. 20.

3. Lîngă zidul bisericii, supt altar, pe un mormînt: 68.

сын камен, надгробныи каменъ [н], сътвори сѣ въ еи лѣто по смрти сегоу, ест покоенъ равъ вжѣо кръ Сѣва архіепископъ и митрополитъ сѣчавскыи; прѣстависъ въ дны 15 Евстратіе Давниже Коеводъ, в лѣто *Зров, мес. генъ. е днь.

Adecă:

«Această piatră, piatră pe mormînt, făcută la al 15-lea an după moartea lui, e a răposatului robul lui Dumnezeu chir Sava,

arhiepiscop și Mitropolit al Sucevei; a încetat din viață în zilele lui Io Evstratie Dabije Voevod, în anul 7172 [1664], anul
Ianuarie 5 zile.» luna

La mijloc, soarele, luna și crucea.

Necomplectă, și la Melchisedec, *Notițe*, p. 22.

69. 4. Tot lângă zidul bisericii, la stînga, piatra de mormînt a lui Mitrofan de Roman (sec. al XVII-lea) e cu totul ștearsă.
70. 5. Lîngă același zid, supt absidă, pe un mormînt :

СЪИ НА[Д]ГРОВНИ [КАМЕН] ЕСТ ПОКВЕНА[Г] [ПРЪО]СЦЕНАГВЦ[А]
[КЪР] ІУАН ЕПСКПЪ РО[МАНСКИ; СЪТВОР]ІТА Е САМ СЕБѢ ІШКРАСІТА;
ІР[ЕСТАВИСА КЪ] ВЪЧНИѢ ВѢІТЪЛИ.

Adecă :

«Această piatră de mormînt e a răposatului prea-sfîntului părinte chir Ioan episcop de Roman : și-a făcut-o și înfrumusețat-o el însuși șie ; s'a strămutat la veșnicele lăcașuri.»

Piatra a fost ruptă în două în lung și se păstrează numai frîntura de la început. — Ioan a fost episcop de Roman de la 1674 la 1685 (Melchisedec, *Chron. Romanului*, I, pp. 303-310 ; acolo se dă și inscripția de față, necomplectă însă). El venise de la Huși (v. și *Studii și doc.*, VII, p. 367, no. 11), de la 1667 (v. Melchisedec, *Chron. Hușilor*, p. 131 și urm.).

71. 6. Piatră fără inscripție, mai departe către ușă. De-asupra ei, în scrisoare nouă : «Ghedeon Mitr. 1655». Anul morții lui Ghedeon e greșit. Cf. *Ist. lit. religioase*, p. 164.
72. 7. Pietre fără inscripții, *ibid.* De-asupra, în aceeași scrisoare nouă : «Zosima, Dosoftei, 1602». Sînt poate cei d'întăiu egumeni, ale căror nume, cu data morții, se vor fi luat după pomelnic.
73. 8. Cruce, descrisă de Melchisedec, *Notițe*, p. 15. Ea poartă această inscripție :

СИ КРЕТЬ СЪТВОРИ ИСТОРЪ ЗРЪКЕ ВЕЛИКЪ ДВОРНИКЪ ДОЛГЪИ
ЗЕМАН И КИЪГИНИѢ ЕГО МИТРОФАНА И СИНЕ ИХЪ БАСИАНЕ И ГРІ-
ГОРІЕ И НАСТАСІА И МАРІА И ДАДЕ И ВЪ НОВОЕ СЪЗДАНИЕ ОНИХЪ
МОНАСТИ[Р] ГИРОПОТАМ, ДА ВЪДЕТЪ ИМЪ ПАМАТЪ НА ВЪКНИ ВЪЧНИЕ,
ВЪ АТО ЗЪРЕІ, СЕН. А.

Adecă :

«Această cruce a făcut-o Nistor Ureache Mare-Vornic de Țarade-jos și doamna lui Mitrofana și fiii lui Vasilie și Grigorie și Nastasia și Maria, și a dat-o la din-noū-zidita lor mănăstire Xeropotamul, ca să li fie în vecii vecilor ; în anul 7115 [1606], Sept. 1.»

Dintre fetele lui Ureche, Nastasia luă pe Isaia Balica, și de aceea i se și zicea în Polonia «Balyczyna». V. Barwinski, în *Prinosul Sturdza*, pp. 202, 208 și *Studii și doc.*, V, p. 378. Maria luă pe Constantin Batiște Vevelli și avu cu dînsul un fiu numit Nestor («Nestor Batiște»), după bunicul său. Dintr'un act din 7175 (1667), se vede că Grigorie Ureche a avut pe Alexandra, căsătorită cu Chiriac Medelnicerul și pe Vasile (documentele d-rei Codrescu din Botoșani ; voiți tipări acest act în *An. Ac. Rom.*). Vasile, fratele lui Grigore, avu un fiu, Nicolae, și acesta numai o fată, care luă pe Alexandru Buhuș (*Studii și doc.*, V, p. 574). Cf. și *Studii și doc.*, VII, pp. 367, 368-9, no. 6 ; *Ist. lit. religioase*, p. 165.

9. Altă cruce, descrisă în Melchisedec, *Notițe*, pp. 15-6. Ea poartă 74. această inscripție :

сѣя крѣстъ сѣтворѣи многорѣшнѣи рабъ ежѣи Нисторъ Ѹрѣке велъ дворникъ и кнѣгинѣ егѣо Митрофана и даде ѣ въ новосѣзданнѣи своѣи монастырѣ Сѣкѣлѣ едежъ естъ храмъ стго ченга и славнаго пророка и прѣдѣла крѣстѣа Іуана, в лѣтѣ 7115, окт. 1.

Adecă :

«Această cruce a făcut-o mult-greșitul robul lui Dumnezeu Nistor Ureache Mare-Vornic și soția lui Mitrofana și a dat-o la din-noū-zidita lor mănăstire Săcul, unde este hramul sfintului cinstitului și slăvitului prooroc și Înnainte-mergător Botezătorul Ioan, în anul 7112, [1603], Octombre 1.»

Datele de la n-le 8, 9, sînt bine cetite în Bianu, *Columna lui Traian* pe 1882, p. 111.

10. Altă cruce, descrisă în Melchisedec, *ibid.*, p. 16. Ea poartă această 75. inscripție :

сѣи крѣстѣ сѣтворѣи Гора мам(к)ака Рошки вѣстѣарѣ и кѣлѣги. Ѹи о-ŭ dat la mănăstire la Săculŭ, в лѣтѣ 7112.

Partea slavonă a inscripției înseamnă :

«Această cruce a făcut-o Sora, mamaca (?) lui Roșca Vistierul și călugărița..., în anul 7143 [1633-4].»

Că «mamaca» nu înseamnă, precum credea Melchisedec, *mama*, se vede din actul de la 24 Iulie 1634 (Bibl. Ac. Rom., doc. 80/v) privitor la Gheorghe Roșca Vistierul, la fratele său Vornicul Vasile și la sora lor Maria, cari toți sînt arătați ca fiii *Măguței* și «nepoții» Chirinei Zbieroaia Vorniceasa. V. și *Studii asupra ist. Rom. în secolul al XVII-lea*, București, 1900, p. 50. Numele de Sora l-am găsit și aiurea; cf. și *Studii și doc.*, V, p. 27.

76. 11. Altă cruce, descrisă *ibid.*, p. 16. Ea poartă această inscripție:

СКИ КРСТЪ СЪТВОРИ И ВОСКВА ЕРМОНАХ ПАНСИН И ВОСТА А МНСТИРЬ
СЪКЪСА, В ЛТО *ЗРД, МЦА МАРТЬ.

Adecă:

«Această cruce a făcut-o și ferecat-o ieromonachul Paisie și a lăsat-o mănăstirii Săcul, în anul 7109 [1601], luna Mart.»

77. 12. Patrahirul Mitropolitului Varlaam, descris *ibid.*, pp. 18-9. El poartă această inscripție, cusută cu aur:

СКИ ЕПИТРАХНА СЪТВОРИ ВАРЛААМ МИТРОПОЛИТ СЪЧАВСКИН В
ЛТО *ЗРН.

Adecă:

«Acest patrahir l-a făcut Varlaam Mitropolitul Sucevei în anul 7150 [1641-2].»

Probabil că anul e 1642, ca și la piatra de pe mormînt.

78. 13. Sacosul aceluiași, descris *ibid.*, pp. 19—20. El poartă următoarea inscripție, cusută cu litere de aur:

СКИ САКОСЪ СЪТВОРИ ВАРЛААМЪ АРХИЕПСКЪ И МИТРОПОЛИТ
ВЛ. *ЗРМС.

Adecă:

«Acest sacos l-a făcut Varlaam arhiepiscop și Mitropolit în anul 7146 [1637-8].»

79. 14. Evanghelia lui Ghedeon Mitropolitul, în care mărturisește că e din Săcul; descrisă *ibid.*, pp. 24-5. Scriitorul, Dan, ar putea fi tatăl

lui Pătrașco Danoloviță, compilatorul de cronograf asupra căruia v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, tabla.

15. Panaghiar. În interior, cadru de filigrană de aur; în fund, brunat pe argint: Maica Domnului și cei trei arhangheli. Amîndouă discurile aŭ însemnarea: 80.

ст. мр. секс. (= «sfînta mănăstire Secu»).

Pe discuri:

a) † сн панага[р] есть Алѣксандр Воеводѣ гддръ зема. молда.

b) 1621. A svintii mănăstirii Secului.

Traducerea inscripției a) este: «Acest panaghiar e al lui Alixandru Voevod, Domnul țerii Moldovei», — adică Alexandru Iliș.

Inscripțiile sînt în filigrană de aur. Literele fiind de formă latină, se vede că panaghiarul a fost lucrat la Veneția.

Pe din afară, de-asupra, filigrană cu două margini și opt raze cu diamante (cite șese); în mijloc, un mare smarald oval. Pe dos, numai filigrană.

16. Alt panaghiar de aur săpat, cu un foarte frumos chip al Sf. Ioan Botezătorul în mijloc. Inscripția: 81.

сѣ панагиаръ сътвори и вокова пана Нистор Ърѣке велики дворникъ долнѣи земли ꙗже даде ѡ въ своихъ мнстиръ глаголимъ Ѣвѣла, идеже ест храмъ ѡсакновеена чстинна главно стг. Івана кръстителя.

Adecă:

«Acest panaghiar l-a făcut și ferecat dumnealui Nistor Ureache Mare-Vornic de Țara-de-jos și l-a dat la a sa mănăstire, anume Săcul, unde este hramul Tăierea cinstului cap al Sf. Ioan Botezătorul.»

Înăuntru sînt săpate în aur chipurile Maicii Domnului și ale celor trei arhangheli.

17. Aier, cu această inscripție: 82.

сн дверь вготѣлесное погренеие гда вга и спас нашего Іс Ха сътвори рабъ бжи панъ Нисторъ Ърѣке велики дворникъ

ДОЛНѢН ЗЕМАН И КНѢГНИЦѢ ЕГО Митрофана и ДашѢ ЕГО ДАРК
 ВТЕН ВЪ НОВОСЪЗДАНАА УНУХ МОНАСТІРА СВОЕМ, ГЛА[ГОЛ]ЕМАА
 СѢКОУЛЬ, ІДЕЖЕ ЕСТЬ ХРАМЪ СѢКНОВЕНІЕ ГЛАВНІ СТОИ СЛАВНАГО
 ПРРКА И ПРТЧ. И КРСТАѢ ГРѢ Іуанна, РАДИ СПЕЕНІА СВОУХ ДШЬ
 И РОДИТЕЛЕМ НУХ И ЧДОМ НУХ, ВЪ ДНЫ БЛАГОЧСТЫВАГО И ХРСТО-
 ЛЮБИВАГО ГСПНА НАШ[Е]ГО Іу СІМЕУНА МОГИЛА КЪЕВОДЫ, ГСПРѢ
 ЗЕМАН МОЛДАВСКАГО, В АТУ *30SI, МАН.

Adecă :

«Această dveră, anume îngroparea cu dumnezeiescul trup a Domnului Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Isus Hristos, a făcut-o robul lui Dumnezeu dumnealui Nistor Ureache Mare-Vornic al Țerii-de-jos și doamna lui Mitrofana și au dat-o ca dar blagocestiv la mănăstirea lor cea din nouă zidită, Săcul, unde e hram tăierea capului sfintului slăvitului prooroc Ioan și Înnainte-mergător și Botezător, pentru mîntuirea sufletelor lor și ale părinților lor și ale fiilor lor, în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domnul nostru Io Simion Moghilă Voevod, Domnul țerii Moldovei, în anul 7116 [1608], Maiu.»

Data de an nu e greșită, pentru motivul că Simion-Vodă a murit în 24 Septembrie 1607. De sigur că lucrătoarei aierului i s'a dat, la Constantinopol, inscripția, cuprinzind și numele Domnului, dar că lucrul s'a mîntuit abia în 1608.

Același aier poartă și o inscripție grecească :

Ὁ παρὼν ἅγιος καὶ ἱερός ἐπιτάριος ἐτελείσθην διὰ τὴν ἡγομὴν (sic) τοῦ τιμιωτάτου ἄρχοντος κὴρ Νέστορος Οὐρέκι Μεγάλου-Βορνίκου πάσης Μολδοβλαχίας καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μητροφάνας, καὶ ἀφιερῶθη εἰς τὸ μοναστήριον ἅγιον τὸ καλούμενον Σέκουλ, σπουδῆ κ'ἐπιμελεία, διὰ χειρᾶς Φιλοθέης μοναχ. ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ἔτ[ε]ι Χοῦ αχῆ, ἰνδ. α. Κωστο... ρωμη κυρίτζη Ἰωνάκη.

Adecă :

«Acest sfînt epitaf s'a făcut cu cheltuiala prea-cinstului boier dumnealui Nestor Ureche, Marele-Vornic a toată Moldova, și a soției lui, Mitrofana, și s'a închinat la sfînta mănăstire ce

se zice Secul, cu sîrguință și îngrijire, prin mîinile Filofteiî monahiei, la Constantinopol, în anul de la Hristos 1608, indicția întâiă: Costo... romi chirigî Ianachi.»

Indicția e greșită.

XX.

Mănăstirea Bistrița (din Moldova).

1. Inscripția de de-asupra ușii de intrare, strămutată acum puțin 83.
mai sus :

ИЗВОЛЕНИЕМ ОТЦА И ПОСПЕШЕНИЕМ СНА И СВЕРШЕНИЕМ СТО ДУХА
СЪЗДА СЪ СКИ ЦРКОВЬ ОУ БИСТРИЧЬСКОЙ МОНАСТЫРЬ, ИДЕЖЕ ЕСТ
ХРАМ СПЕШИЕ ПРѢСВѢТЪИ И ПРѢБЛАГОВѢТЪИ ВАДЧИЦИ НАШЕИ ВЦИ И
ПРЕПОДѢТЪИ МАРИИ ВЪ ДНИ ВАГОЧЪСТИВАГО И ХРСТОЛЮБИВАГО
ГДНА НАШЕГО ІУ АЛЕЖАНДРА ВОЕВОДИ ВЪКЪІЮ МАСТЮ ГПДРЪ
ЗЕМАН МОЛДАВСКОЙ, СНА БОГДАН ВОЕВОДИ, ВЪ ЛѢТО СЕМОТИ-
САМНОЕ И ЖЪ ТЕКЖИЩЕЕ ЛѢТО, МЕСЦА МАНА ВЪ ДНИ.

Și în Melchisedec, *Notițe*, pp. 60-1.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfin-
tului Duh s'a zidit această biserică din mănăstirea Bistriței,
unde este hramul Adormirii precistei și prea-binecuvîntatei stă-
pine a noastră Maica Domnului și pururea-Fecioara Maria, în
zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domn al nostru
Io Alexandru Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn țerii Mol-
dovei, fiul lui Bogdan Voevod, în anul șapte mii 62 [1554]
curgător, în luna lui Maiu 26 de zile.»

2. În camera ctitorilor, la dreapta, mormînt înalt, cu laturea de 84.
cătrecătre mijlocul bisericii minunat săpată gotic. Aici s'a îngropat de sigur
și Alexandru-cel-Bun, ctitorul, și Alexandru fiul, numit după acest
strămoș, al lui Ștefan-cel-Mare. Acest nou Alexandru muri în 1496
(Bogdan, *Cronice inedite*, p. 58). Pe pătate se vede chipul Doamnei
Maria (a lui Ștefan) și al lui «Alexandru-Vodă, fîcoru lu Ștefan Vvd,
care aū murit în oaste» (scrisoare mai nouă).

85. 3. De-asupra mormîntului s'a așezat însă piatra celui din urmă ce a fost cuprins în el, cu următoarea inscripție :

СЪН ЕСТ ГРЪВЪК РАБА ВЪЖІА КНѢЖНА ГОСПОЖДА СТЕФАНЪ ВОЕВОДА, ГПДРЬ ЗЕМЛИ МОЛДАВЪСКОИ, И ПРѢСТАВН СЪ ЕМ В ЛТѢУ ЖЗН, МСЦА ИЮЛІА А ДНЬ, ЕК НЕД.

Adecă :

«Aceasta e groapa roabei lui Dumnezeu Cneajna Doamna lui Ștefan Voievod, Domn al țerii Moldovei, și a murit ea în anul 7050 [1542], luna lui Iulie 31, într'o Duminecă.»

În 1542 1-iă Iulie a căzut însă într'o Sîmbătă; poate deci că ar trebui să se iea : 1543.

Cneajna, moartă în 1542-3, nu poate fi soția lui Ștefăniță-Vodă, care a ținut pe Stana fiica lui Neagoe Basarab, călugărită ca Sofronia și îngropată în mănăstirea Argeșului, la 8 Februar 1531 încă ([Tocilescu, *Curtea-de-Argeș*, p. 47). Ștefan al lui Petru Rareș era pe atunci un copil. Decî rămîne că această Cneajna a fost Doamna nenorocitului Ștefan Lăcustă, ucis de boieri. Ea avuse doi fii, Alexandru și Ștefan (*Studii și doc.*, VI, p. 615, nota 1). Cneajna se chemase și fata, moartă în 1479, a lui Alexandru-cel-Bun (v. a mea *Istoria lui Ștefan-cel-Mare*, pp. 181, 201). Petru Rareș avu mărinimia de a îngropa în mănăstirea domnească a Bistriței pe văduva omului care-l înlocuise în 1538. Poate iarăși — ba încă e foarte probabil — că această Cneajna să fi fost îngropată în mormîntul soțului ei, căci acesta, de și-și zicea «fiul lui Ștefan-cel-Mare», era fiul lui Alexandru cel mort în 1496 și îngropat în acest mormînt. Disparația pietrei lui Alexandru I-iă și a lui Alexandru fiul lui Ștefan (puse amîndouă de Ștefan-cel-Mare) se va fi întîmplat la înmormîntarea pripită a lui Lăcustă, asasinat. Petru Rareș nu va fi avut grijă să puie o piatră *acestuia*.

Un călugăr, mort în 1831, s'a oploșit supt mormîntul acesta mare și tragic. Inscripția de pe piatra lui nu merită să fie reprodusă.

86. 4. În aceiași cameră, în stînga, e mormîntul, aproape plan, al Doamnei Ana, Doamna lui Alexandru-cel-Bun. Piatra poartă această inscripție :

ІВН СТЕФАН ВОЕВОДА, ВЪЖНО МАСТИО ГПДР ЗЕМЛИ МОЛДАВЪСКОИ, СЫНЪ БОГДАНА ВОЕВОДЫН, ШКРАСИ СЪН ГРЪВЪК ГДЖЫ АНЫ ГДЖА АЛЕЖАНДРА ВОЕВОДЫ МАТЕРЫ ИЛІА ВОЕВОДѢ, ИЖЕ И ПРѢСТАВНѢШЪ ОНА КЪ ВѢЧНЫМЪ СВѢТѢЛЕМЪ В ЛѢТ ЖСЦКС, МСЦА НОМ. В.

[Pe lungul pietrei, jos:]

при и҃сменѣ попа Григоріа.

Adecă:

«Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, înfrumuseță această groapă Doamnei Ana, Doamna lui Alexandru Voevod, mama lui Ilie Voevod; care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în anul 6926 [1418], luna Novembre 2.

[S'a pus piatra,] fiind egumen popa Grigorie.»

Pe piatră sînt săpături la mijloc și rosete la colțuri.

Cf. *Studii și doc.*, VI, p. 626 și *Ist. lit. rom. în sec. al XVII-lea*, II, p. 533 nota 4.

Astăzi sînt incredințat că în vremea lui Alexandru-cel-Bun se începea anul la 1-iulianuar, deci Ana-Neacșa a murit în 1418. Cf. însă Wickenhauser, *Moldawitza*, p. 59, unde într'un act din 1415 al lui Alexandru se zice că Ana era moartă. Cetitorul va fi înlăturat greșala de tipar «1427» în loc de 1417 din *Studii și doc.*, trecută și în *Ist. lui Ștefan-cel-Mare*, p. 28.

5. În pronaos, la mîna dreaptă:

87.

сн гроб Ивашко великын дворник wt влшкон земан :
приключис привѣгнда в шн҃гѣрско земан и пронти на богдан-
ско земан ; егда выс срѣд планин, паде нань смъркт врьзо, и
достиже до сел Бьльтеци, и тамо прѣстави, и Петрс Коевод,
възда тѣло его и погребен выс въ монастыр Быстрици, еже
ест храм прѣстѣи спеніе вци ; и при и҃смен кур Анастасіе,
мц. декемвриѣ к днь, лѣто 7347 ; вѣчна емѣ паматк.

Adecă:

«Aceasta este groapa lui Ivașco Marele-Vornic din Țara-Românească. I s'a întîmplat să pribegească în Țara Ungurească și să treacă în țara Moldovei. Cînd a fost dincoace de munți, a căzut moarte năprasnică asupra lui, la satul Bălătești, și acolo a murit. Și Petru Voevod a ridicat trupul lui și l-a îngropat în mănăstirea Bistriței, unde e hramul Adormirei Maicii Domnului.

Și fiind egumen chir Anastasie, în luna lui Decembre 20 de zile, în anul 7093 [1584]; veșnica lui pomenire.»

Ivașcu Golescu e un foarte cunoscut boier muntean, mina dreaptă a Domnilor din familia Mirceștilor, Alexandru și Mihnea, căruia i-a fost ca un epitrop. El ajunsese firește la cele mai înalte trepte de boierie, fiind Mare-Logofăt și Mare-Vornic. Venirea ca Domn, în 1583, a lui Petru Cercel, dintr'un neam dușman stăpînilor săi, îl sili să fugă. Fără să mai aștepte pe Cercel, Ivașco trecu în Ardeal. La 2 Iulie averea lui era dusă prin Țara Birsei. Pe la sfîrșitul anului el se afla în satul săsesc Hölzdorf (Heltia) și Brașovenii îi trimeteau acolo 150 de lămîi pentru postul Crăciunului, vin de Malvasia, jimble, portocale, strafide și smochine (Socotelile Brașovului, în Hurmuzaki, XI, p. 825-6). În Ianuar 1584, el intra în Brașov și era cinstit cu jimble, carne, pește proaspăt și sărat, ciuperci, mazăre și vin, stînd la Diess Maurer. El avea cu dînsul nu mai puțin de 62 de oameni și se ducea și venia, uneltind poate ceva. Apoi el plecă, și în Februar trimete la Brașov întîi un credincios al lui, cu cinci oameni; la 12 ale lunii însă, iată-l iarăși în cetate, cu Ștefan și Gabriel Báthory, într'un mare alaiu de 140 de oameni care umplu de durere pe strîngătorii Sași, siliți să-î ție cu locuința și tain. Chemat de Petru Șchiopul, unchiul lui Mihnea-Vodă, Ivașco părăsi în sfîrșit Ardealul spre sfîrșitul anului 1584, apucînd drumul prin Secuime. Satul Bălotești, unde-l prinse moartea, e în județul Putna, la ieșirea din munte. Petru, care nu-l putu găzdui și răsplăti pentru desăvîrșita lui credință, îi dădu măcar îngroparea de cinste în mănăstirea domnească a Bistriței.

88. 6. În pronaos la stînga, piatră cu acest început de inscripție :

ски гробъ строен и сътворен повелѣніемъ пана Ѳрѣке Нестор
велька дворника долнѣи земли.

Adecă :

Această groapă s'a gătit și făcut din porunca dumisale lui Urea-che Nestor, Marele-Vornic al Țerii-de-jos.»

Nu știu decî pentru cine a fost gătit mormîntul. Data o putem fixă însă. Nestor ajunsese Vornic de Țara-de-jos în 1595 (Orășanu *l. c.*, p. 44). În 1601 mănăstirea sa, Săcul, era gata și el avea unde să-și îngroape morții. Între aceste două date trebuie să se așeze săparea inscripției din Bistrița.

89. 7. În stînga pridvorului, piatră cu această inscripție :

съи камен сътвори и украси прѣвсценнаго отца нашего кр-
 Атанасіе архіепскопъ и митрополитъ Губавскій на свои гроб,
 иже прѣстави въ дни благочестиваго гспдрѣ Іу Александрѣ
 Воеводѣ въ лѣтъ 7300, мѣца юл. гї днь.

Adecă :

«Această piatră aŭ făcut-o și înfrumusețat-o Preasfintului pă-
 rintelui nostru Atanasie, Arhiepiscop și Mitropolit al Sucevei,
 pe groapa lui, care a răposat în zilele blagocestivului Domn Io
 Alexandru Voevod, în anul 7140 [1632], luna lui Iulie în 13 zile.»

Pentru Mitropolitul Atanasie, v. *Ist. lit. religioase a Romînilor*, p. 127.

8. N'am mai găsit piatra episcopului Metodie mort în 1504, tipărită, ca 90.
 și celelalte, de Melchisedec, *Notițe*, — p. 65. Mă îndoiam chiar dacă cetirea
 lui Melchisedec e exactă în ceia ce pomenește numele și data morții.

Un decalce păstrat la Academia Romîna m'a făcut să pot da urmă-
 toarea lectură :

по [трасătură a trei litere; la Melchisedec: покон] съ правѣ[д]-
 ными раб своего еписпа Гумешна, и сего всели въ дом своа
 яко прш.; прѣзрж емѣ всѣ съгрешенна, вола и невола, и всѣ...
 иж; 7300, мѣца март ке дни.

Adecă :

«Pomenește cu dreptii pe robul tău episcopul Simion și sălăș-
 luieste-l în casa ta, ca un prea-îndurat (?), trecîndu-i cu vederea
 toate păcatele, și cele de voie și cele fără de voie, și toate...;
 7072 [1564], luna lui Mart, 25 de zile.»

Simion, poate episcop de Roman, nu e cunoscut altfel. Monogramele,
 și rugăciunea de la mijlocul pietrei arată că el a murit în schimmicie.

9. Inscricțiia de pe clopotnița lui Ștefan-cel-Mare:

91.

благочестивѣи и хвалолюбивѣи Іванъ Стефанъ Воевода въкїю мастїю
 гспдрѣ земли молдавской, сынъ Богдана Воеводѣ, създа сїа кло-
 потница и црквѣ въ немъ сътвори въ имѣ стго мннка Івана
 новаго вѣлоградскаго въ молеж себе и гджи своен Марїи и
 чадѣмъ ихъ, въ лѣтъ 735, въ тоже лѣто и съвршше, мѣца сеп.
 гї днь.

Adecă:

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Ion Ștefan Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, a zidit această clopotniță și biserică așeză într'însa întru numele Sfintului mucenic Ioan cel Nou din Cetatea-Albă, pentru rugăciunea sa și a Doamnei sale, Maria, și a copiilor lor, în anul 7006 [1498], și tot în anul acela le-a și săvârșit, în luna lui Septembrie 13 zile.»

92. 10. Inscripția de pe clopotul de aici; după Melchisedec, p. 66:

ІѠ ШТЕФАН ВОЕВОДА БЖІЕЮ МАСТІЮ ГИДР ЗЕМЛН МОЛДАВСКОН,
СНЬ БОГДАНА ВОЕВОДИ, СЪТВОРИ СЪН КАМБАНЬ В ЛТО #3Е, ЮЛІА
КЕ, ГДА СВОЕГО В ЛТО А И УСМО ТЕКЦІЕЕ.

Adecă:

«Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, a făcut acest clopot [=campana; obișnuit e *КИМБАЛЬ*, ca la Galata] în anul 7002 [1494], Iunie 25, în anul al treizeci și optulea curgător din Domnia sa.»

Deci clopotul a fost dăruit Bistriței înainte de a se face clopotnița. Poate că Ștefan s'a gândit la clădirea acesteia pentru că turnul bisericii nu putea primi o astfel de povară.

93. 11. Pe acest turn de clopotniță sînt zugrăviți: Petru Rareș, în haine roșii cu aurării: «Petru Rareș VV.» și Ștefan în haine verzi cu biserică pe palme: «Ștefan VVod cel Mare, tictor» (*sic*). Apoi Elena Doamna [Rareș] în verde și Maria Doamna [lui Ștefan] în roșu. Reînnoirea zugrăvelei s'a făcut însă abia în 1849.

XXI.

Mănăstirea Bisericanî.

94. 1. De-asupra ușii de intrare:

Acastă sfă[n]tă biserică ce se prăznuește Buna Vestire, fiindu întâiū zidită de Ștefan-Vodă sin Bogdanu-Voda, di[n] leatū 7020 [1512; decî Ștefăniță], și fiindu învechită și pornită spre răsipire, s'aū prefăcutū din timilie de iznoavă cu așutoriu și mila lui Dumnezeu prin osirdia și cheltuela ctitorilor, în zililea luminatul[ui] D[o]mnul nostru Cos-

tantin Dimitrie Moruzu Voevoda, prin silința și ostenala erămonahului Ioil egumen de Bisericanî; let 1786, Iun. 20.»

Pomelnicul cel nou al Bisericanilor îl voiî tipări în *An. Ac. Rom.* Cel vechiî a fost publicat de d. Gh. Ghibănescu, în *Uricariul*, XXIII, p. 309 și urm.

XXII.

Biserica din Brusturî (T.-Neamț).

Pe un mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu, la Ac. Rom.): 95.

Aăastă pîiatră aî înfrumsețat-o dumneaeî cucoana Mariia pentru pomenirea Capitanului Toma Moțoc, soțul dumisale, care s'aî mutat către veačnicile lăcașurî și s'aî îngropat aič, 7299 [1791], Mai 3.

Moțoceștii din Neamț sînt deosebiți de cei din Ț. Botoșani, pentru cari v. *Doc. Callimachi*, tabla.

XXIII.

Biserica din Războieni.

De-asupra ușiî de intrare (după un decalc la Ac. Rom.): 96.

ВЪ ДНИ БЛАГОЧСТИВАГО И ХУСТОЛЮБНЕВАГО ГЕДНЬ ІУ СТЕФАНА БОЕВОДА БЖІЕЮ МАСТІЮ ГЕНДРЪ ЗЕМАН МОЛДАВСКОИ СНА БОГДАНА БОЕВОДА, В ЛТО 7544, А ГЕДВА ЕГО .К. ЛЪТО ТЕКЪЩЕЕ ВЪЗДВИЖЕСТ СИАНИ МАХМЕТ ЦРЬ ТУРСКІИ СЪ ВСЪЕМИ СВОИМИ ВЪСТОЧНИМИ СІЛАМИ, ЕЩЕЖЕ И БАСАРАВ БОЕВОДА НАЗВАНИ ЛАІУТА ПРИДЕ СЪ НИМ, СЪ ВСЕМ СВОЕМ БАСАРАВСКОМ ЗЕМЛЕМ, И ПРІИДОША ПЛЪНИТИ И ПРЪАТИ ЗЕМЛЮ МОЛДАВСКОЮ, И ДОНДОША ДО ЗДЕ НА МЪСТО НАРИЦАЕМОЕ БЪЛИ ПОТОК. И МЫ СТЕФАН БОЕВОДА И СЪ СПОМ НАШИМ АЛЕЖАНДРОМ ИЗДОХОМ ПРЪД НИМИ, ЗДЕ И СЪТВОРИХОМ СЪ НИМИ ВЕЛИК РАЗВОИ, МСЦА ЮЛ. 65, И, ДОПЪЩЕНЕМ БЖІЕМ, ПОВЪЖДЕНИ ВЪША ХРЪТІАНЕ УТ ПОГАН, И ПАДОША ТЪ

многое множество въ молдавскихъ воехъ. Тогоже и Татаре сдариша землю молдавскою въ томъ страни. Того ради благопроизволи Іу Стефанъ Воевода благимъ своимъ произволеніемъ и създа съи храмъ въ имену архистратига Михаила и въ молву севѣ и гсжди своей Маріи и сномъ своимъ Александръ и Богданъ, и въ пометъ и въ задше въсѣхъ православныхъ хрестіанъ иже потрѣбвишиха, в лто 734, а гства его лѣто .м. текыце, мца ное. и.

Inscripția s'a tipărit, cu un lung studiu lămuritor, de Melchisedec, în *An. Ac. Rom.*, VII, p. 171 și urm.

Traducerea e aceasta :

«În zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domn Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, în anul 6984 [1476], iar al Domniei lui al douăzecelea curgător, ridicatu-s'a puternicul Maḥmet Împăratul turcesc cu toată puterea sa răsăriteană, încă și Basarab Voevod, căruia i se zicea Laiot, a venit cu dînsul, cu toată țara lui băsărăbească, și au venit să prade și să iea țara Moldovei, și au ajuns până aici, la locul ce se zice Păriul Alb. Și eu Ștefan Voevod și cu fiul mieu Alexandru ieșit-am înaintea lor : unde am și făcut mare război cu dînșii, în luna lui Iulie 26, și cu voia lui Dumnezeu, au fost biruiți creștinii de către păgîni, și au căzut acolo mulțime mare dintre ostașii Moldovei. Tot atunci și Tatarii au lovit țara Moldovei din ceia parte. Drept aceia, a binevoit Io Ștefan Voevod cu buna sa vrere și a făcut acest hram întru numele arhistratigului Mihail, și pentru rugăciunea sa și a Doannei sale Maria și a fiilor săi Alexandru și Bogdan și pentru pomenirea și de sufletul tuturor binecredincioșilor creștini cari au perit aice ; în anul 7004 [1496], iar al Domniei sale al patruzecelea curgător, luna lui Novembre 8.»

Biserica e din același an cu cea de la Păpăuți, ceva mai nouă decît cele de la Hîrlău și din Vaslui, în ultima perioadă, bogată în fundații, a vieții lui Ștefan. Ea, împreună cu cea din Bădăuți, reprezintă tipul bisericilor făcute pentru pomenirea unei lupte, celelalte multe ctitorii ale lui avînd numai scopul de a pune la îndămîna Domnului, ce-și schimba necontenit reședința, o biserică unde să asculte slujba (Vasile

Lupu, fugar în codrii de la Șcheia din Vaslui, a făcut îndată acolo o biserică de lemn, care se păstrează și până acum). Împreună cu cea din Baia, ea se află chiar pe locul unde a murit ostașii moldoveni, luptându-se. Ca și în inscripția de la Bădăuți, se dă și porecla sa — numele înainte de Domnie al răului vecin din Țara-Românească. — Din inscripția de față se vede că în «Valea-Albă», numele obișnuit al cîmpului de luptă din 1476, *vale* are înțelesul, păstrat și astăzi la munte, de *riș*.

XXIV.

Mănăstirea Slatina.

1. La ușa de la casele domnești (și după un decalc de N. Beldiceanu): 97.

СКИ ИЗКЪВУРЪ И СЪ ФУИ... Ъ СЪТЪ[ОРИ]... АЛЕХАНДРЪ БОЕВОДА, СЫНЪ БОГДАНА БОЕВОДА, БЖИЮ МАТНЮ ГОСПОДАРЪ ЗЕМАН МОЛДАВСКОИ; В ЛѢТЪ 7069 ПИС.

Adecă:

«Acest izvor și cu fântina (?) le-a făcut Alexandru Voevod, fiul lui Bogdan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei; la anul 7069 [1561] s'a scris.

Deci casele domnești sînt din același timp aproape cu mănăstirea, începută la 1553, urmată la 1557 și sfințită la 1559 (*Doc. Bistriței*, I, pp. LIII, LVII).

2. Inscripția de de-asupra intrării laterale, în față cu aceste case, a bisericii (după un decalc de N. Beldiceanu): 98.

[ИЗВОЛЕНІЕМЪ ШЦА И СЪ ПОСПѢШЕНІЕМЪ СНА И СЪВРШЕНІЕМЪ СТО ДѢХА СЕ АЗ РАВЪ ГНЬСКИИ ПОКВИНЬИИ ВЪРНИ АЛЕХАНДРЪ БОЕВОДА СЪ ГОСЖДЕМЪ СВОМЪ РОЖДАНЪ И СЪ ВГОДАРОВАНІИМИ ЕГЪ ВДРАСЛЪ: БОГДАНА, ІУИИ, ПЕТРО И ВОСТАНЪТИНО, НАЧА СЪЗДАТИ ХРАМЪ ВЪ ИМА ПРѢВРАЖЕНІЕ ГДНЕ В ЛѢТЪ 7069.

[La mijloc]:

СІИ КАМЕН СЪСТЪЖИ ПРИ ПРѢМЕНѢ ЕРМОНАХЪ ПИИ, В ЛѢТЪ 7064, МЕСЦА АП. И.

Adecă :

«[Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfințului] Duh, adecă eă robul lui Dumnezeu răposatul întru credință Alexandru Voevod, cu Doamna sa Ruxanda și cu de Dumnezeu dăruitele lui odrasle : Bogdan, Ioan, Petru și Constantin, a început a zidi hram întru numele Schimbării la față a Domnului, în anul 706[9] [=1561].

Această piatră s'a pus în zilele egumenului Nil, în anul 7090 [1582], luna April [8].»

Ar fi ciudat ca Lăpușneanu, ctitorul Slatinei, să nu-și fi încununat lucrarea puind de-asupra ușii de intrare inscripția amintitoare. Felul în care e redactată însă inscripția lui Nil, citarea fiilor Domnului în altă ordine decît cea cuvenită ar dovedi că înaintea de piatra de astăzi n'a fost alta care să se fi pierdut. Piatra de mormînt pe care acest Nil și-o gătise sieși se păstrează încă (v. mai departe). — Din inscripție se mai vede că, dintre fiii lui Lăpușneanu, amintiți într'un act publicat în Hurmuzaki II ¹, p. 532, numai Bogdan, Ioan, Petru și Constantin erau legitimi, și nu și Ilie și Ștefan. Actul citat trebuie să fi fost adus (sau plăzduit) de Ilie, care a rătăcit prin Imperiu. Din hrisoavele lui Alexandru se vede că Petru era mai mare decît Ioan. Ioan (Ionașco) trece însă une ori înaintea celorlalți copii. Nil a uitat pe Mihail, care a trăit și supt Bogdan Lăpușneanu, fratele său. V. *Pretendenți domnești*, p. 9, nota 1.

3. Chipurile ctitorilor :

Alexandru, Constandin [fiu mort; de vîrstă fragedă], Anastasia [mama lui Alexandru?], Roxanda [Doamna], Theofana [fiică], Bogdan [fiu; înfățișat mare de vîrstă], Petru [fiu mai mic], Theodora [fiică], Ionașco [fiu], Mărica [fiică; toate fetele sînt mici de vîrstă].

Acești copii și alte fete, Cneajna, Anghelina și Trofana (nu Tofana), se întîlnesc și în pomelnicul de la 1793 al Pingăraților, cea de-a doua ctitorie a Lăpușneanului, începută a se clădi la 1560; *Doc. Bistriței*, I, p. LX (Tocilescu, *Raport*, p. 75).

Toți ctitorii sînt îmbrăcați în haine de brocard de aur. Lăpușneanu apare bătrîn, cu barbă albă. Chipul său măcar, ar trebui neapărat să fie copiat.

¹ Această parte lipsește în decalcul lui Beldiceanu. Pentru a-l completa, am recurs la *Dicț. jud. Neamțu* de Serafim Ionescu. Neavînd scară la îndemînă, n'am putut vedea singur inscripția.

4. Pe un mormînt boltit, în dreapta pronaosului, de marmură roșie albă, cu două frumoase capitele corintice și două rînduri de flori de acant, se cetește :

сън гробъ Шкраси Іу Александръ Воевода дъщеря своен Теофани, еже и прѣстави сѧ къ вѣчнѣи шентѣли, в лѣт 7330.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o Io Alexandru Voevoda fiicei sale Teofanei, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri, în anul 7069 [1560-1].»

Deci Tofana e deosebită de Trofana.

De măritarea Trofanei se vorbia în Polonia la 1583 (Hurmuzaki, XI. p. 151). Ea iscălește așa: Trofana («Trophanna», în polonește) lângă Mărica în 1598 (Hurmuzaki-Bogdan, I, p. 474). Pentru Trofana în 1592, v. *Relațiile cu Lembergul*, p. 92 și urm. În actele citate i se zice «Trofana Despothowna, magnifici Petri dispote Allexandrowic, Palatini Moldaviae, soror germana». În acest mormînt s'ar fi pus apoi — se zice — și Alexandru-Vodă (Ureche, p. 222), mai apoi și Mitropolitul Veniamin, dezgropat dăunăzi.

5. Pe piatră de mormînt în păretele din dreapta, la contrafort :

ЗДЕ ЕСТ ГРОБЪ ИДЕЖЕ ЛЕЖИТ РОБЪ БЖИИ ЕРМОНАХ Нил игумен,
ИЖЕ ПРѢСТАВИ Сѧ КЪ ВѣЧНЫ ШЕНТЕЛЕМ, В ЛѣТ 73—, МСЦ.

Adecă:

«Aici este groapa unde zace robul lui Dumnezeu iermonahul Nil igumenul, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în anul — 7000—, luna --.»

Această inscripție nu dovedește că lui Lăpușneanu i se datorește numai zidăria de astăzi a Slatinei, și, că pe acest loc era și mai înainte o mănăstioară sau un schit. Eftimie, cronicarul lui Lăpușneanu, arată că mănăstirea s'a făcut din nou în Valea-Sacă, între satele Corlătești și Todirești, unde s'a împiedecat calul Domnului și l-a trîntit în apa Moldovei. Întăiul egumen al Slatinei a fost Iacob Molodeț. Cf. Bogdan, *Cron. moldovenești înainte de Urechii*, pp. 170-1.

Nil își gătise de înainte piatra, lăsînd în alb data morții.

6. Pe o piatră de mormînt, după un decalc incomplect, de N. Bel-diceanu (eu n'am mai găsit acea piatră) :

сън гроб сътвори и украси грейжда Рожданда дъщеря своєю...
[еже и прѣстави са къ вѣчнѣи шентѣли] въ лѣт *308.

Adecă :

«Această groapă a făcut-o și înfrumusețat-o Doamna Ruxanda ficeii ei — [care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri] în anul 7073 [1565-6]».

N'aș crede că moarta (al căreii nume nu se află în decalc) era o fată a Ruxandei singure, cu întiul ei bărbat (Ioan-Vodă Joldea). Dintre fetele Lăpușneanului, ale căror chipuri se văd la Slatina, Teofana e în mormîntul de supt no. 4; pe Mărica o găsim și pe vremea lui Aron-Vodă. Rămîne deci că avem mormîntul Domniței Teodora, născută îndată după Petru (v. *Pretendenți Domnești*, pp. 46-7).

102. 7. Pe o piatră de mormînt (aceiași observație ca la no. 5):

[сън гробъ ест монах] Пахоміе, еже и прѣстави ест здешнѣго живот къ вѣчнѣи шентѣли и погребен выст zde къ новѣм своемъ създаиіи в лто *308, мсца май е.

Adecă :

«[Această groapă este a monahului] Pahomie, care s'a strămutat din viața de aici la veșnicele lăcașuri și a fost îngropat aici în ctitoria lui cea nouă, în anul 7076 [1568], luna Maiu 5.»

Călugărul Pahomie — călugăr de frica Jadului — e însuși Alexandru Lăpușneanu, cruntul ctitor al frumoasei mănăstiri. Din această piatră — pe care eu n'am mai văzut-o — se cîștigă și data precisă a morții lui. Ea concordă foarte bine cu arătările documentelor: în adevăr, la 23 Maiu, Bogdan, fiul și urmașul său, scrie cea d'întăiu a lui scrisoare către Bistrițeni (*Doc. Bistriței*, I, p. LXX).

103. 8. Piatră de mormînt (aceiași observație ca la no. 5):

сън гробъ сътвори и украси панк Апостолакіе колмс великнѣи и крѣпнѣе его Кнѣжна прѣвъзлюбленымъ своимъ нхъ снхъ Дмитрашко, еже прѣстави къ вѣчнымъ шентелемъ в лтв *391, мсца сеп. кс.

Adecă :

«Această groapă a făcut-o și a împodobit-o dumnealui Apostolachie Comisul cel Mare și doamna lui Cneajna prea-iubitului lor fiu Dumitrașco, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în anul 7110 [1601], în luna lui Septembre 26.»

Acești boieri fac și daruri Slatinei (v. Serafim Ionescu, *l. c.*, p. 312), la 23 April 1597 (Apostolachi fiind și atunci fost Comis). El e de sigur acel boier care luă în căsătorie la 31 Ianuar 1569 pe Domnița Cneajna, fata lui Alexandru Lăpușneanu (*Pretendenți domnești*, pp. 46-7). Cneajna nu era poate fiica Ruxandei (căsătorită în 1552), pentru că n'o găsim între ctitorii Slatinei.

9. Pe o piatră de mormînt (aceiași observație ca la no. 8):

104.

СКИ ГРОВ СЪТВОРИ ПАНЬ НИКОЛАЕ МОГЪЛДА ВЕЛ ЧАШНИК СНО
СВОЕМС ВАСИЛІЕ ВНЕ ФТОРИ ПОСТЕЛНИК ВЪ ДНИ ІО ГЕОРГІЕ ШЕ-
ФАН ВОЕВОД, И ПРЪСТАВНС И ПОГРЕБЕН ВЪСТ ЗДЕ, В ЛѢТ *ЗРѢЗ,
МЦА СЕН. КД.

Adecă :

«Această groapă a făcut-o dumnealui Nicolae Mogăldia Mare-Păharnic fiului său Vasilie, care a fost al doilea Postelnic, în zilele lui Io Gheorghe Ștefan Voevod, și a răposat și s'a îngropat aici, în anul 7167 [1658], luna lui Septembre 24.»

Acest Nicolae Mogildea e arătat ca văr cu Vasile Hatmanul fratele lui Gheorghe Ștefan și deci cu acesta însuși. Fiul său Vasile purta numele Hatmanului. Despre tatăl său Mogildea, care luă parte la conspirația din 1653 contra lui Vasile Lupu, se spune că era unchiu al lui Gheorghe Ștefan. V. *Studii și doc.*, V, pp. 580-1.

10. Pe o piatră de mormînt (aceiași observație ca la no. 5):

105.

СКИ ГРОВЪ СЪТВОРИ И ШРАСИ ПАН ІВАН ГОЛОМОН ВЕЛКІИ ВИС-
ТЕРНИК ДИЩЕРИ СВОЕИ ПРИНЦІ, ИЖЕ ПРЪСТАВНС КЪ ВЪЧНЫМ ШБИ-
ТЕЛЕМ В ЛТЪ *ЗС, МЦ. АВСТ. ЗІ.

Adecă :

«Această groapă a făcut-o și înfrumusețat-o dumnealui Ioan Solomon Marele-Vistier fetei lui Irina, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri, în anul 7200 [1692], luna lui August 17.»

Ioan Solomon era fiul lui Solomon Birlădeanul (iar acesta fiul lui Birlădeanul din sec. al XVI-lea) și al Aniței Logofeteasa. V. *Studii și doc.*, V, pp. 92, 95. Solomon nu mai trăia în 1677 (*ibid.*, pp. 90-1, no. 66), dar îl găsim încă la 1672 (*ibid.*, p. 89, no. 61). În 1668 era încă Vornic-Mare (*ibid.*, p. 88, no. 55), apoi a fost și Mare-Logofăt. Solomon se ținușe totdeauna de casa lui Gheorghe Ștefan, cu care va fi fost înrudit prin Mogilde, care și el arată a fi fost rudă, prin femeie, cu Lăpușenii. V. *Studii și doc.*, IV, pp. 274-5, no. CVIII. Un Gavril Birlădeanu era biv Armaș la 1667 (*ibid.*, III, p. 20).

106. 11. Din inscripția pe o zăveasă (aier) vremea m'a îngăduit să ieau numai ce urmează :

ѿА ВЕЛКАА ЗАВЕАСА СЪТВОРИ БЛОГОЧТИВЕ И ХСТОЛЮБИВЕ ІУ АЛЕΞАНДРЪ ВОЕВОДЪ, БЖІУ МАСТІУ ГРЪ ЗЕМАН МОЛДАВСКЫ..., ЛТ. *3330¹.

Adecă :

«Această mare zăveasă a făcut-o blagocestivul și de Hristos iubitorul Alexandru Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei..., la anul 7069 [1560-1].

Pe zăveasă sînt făcute chipurile lui Alexandru și al Doamnei lui, Ruxanda, cu mătasă. În jurul lor e scris :

Δέησις τοῦ δοῦλου τοῦ Θε[ε]οῦ Ἀλεξάνδρου Βουβόδα.

Δέησις τοῦ δοῦλου τοῦ Θε[ε]οῦ Δόμνας Ῥοξάνας ξάντρας (sic).

Adecă :

«Rugăciunea robului lui Dumnezeu Alexandru Voevod.
Rugăciunea roabei lui Dumnezeu Doamnei Ruxandra.»

Se pomenesc și copiii domnești : Ionașco, Bogdan, Petru, Teodora, Maria, Teofana.

107. 12. A doua zăveasă înfățișează Schimbarea la față. Pe ea se văd ctitorii : Alexandru-Vodă (АЛЕΞАНДРЪ ВОЕВОДА) cu coroana în cap, mustați suptiri, date în jos, barbă scurtă, supt bărbie ; haina de desupt e roșie cu guler de aur ; cea de-asupra are brandenburguri și șireturi încrușate pe piept, briu, mineci de brocard de aur. Doamna Ruxanda (ГИКА РОΞΑΝΝΗ) are coroană, vâl pe spate, rochie pe de desupt roșie, guler

¹ Traducerea întregii inscripții se dă de Serafim Ionescu, *l. c.*

de aur; de desupt guler de blană; lungă rochie roșă cu trei cusături; mînecei albastre și mînecare roșii tivite cu aur.

Ei țin în mînă o biserică, cu totul deosebită de cea de astăzi: avînd cupolă și trei turnuri. Data e 7... (adecă 7000 fără zeci și unități). Deci zaveasa a fost comandată și executată într'un timp cînd Lăpușeanu nu avea lămurit nici planul bisericii sale.

13. Două săpături pe lemn cu inițialele: I. S. S. V. D. M., adecă 108. «Ioan Sandu Sturdza Voevod, Domnul Moldovei».

14. Clopot (după un decalc de N. Beldiceanu): 109.

Mîntuește, Doamne, norodul tău și blagoslovește moștenirea ta, biruința pravoslavia asupra protivnicilor dăruiește și cu crucea ta păzăște pre norodul tău. Întru slava a prea-sfintei și de o ființă Treimi, și s'aŭ vărsat aceste clopote la anul 1830, în zilele duhovniceștii ocăruii preaosfințitului Metropolit Moldavii și Suceviî chirio chirio Veniamin Costachi, prin osărdie și cheltuiala smeritului întrearhieriei chir Filaret Beldeman arhiepiscop Apamii, protestosul (*sic*) aceștii monastirii a Slatiniî, ucenicul acestues mai sus pomenit Mitropolit, întru a doa a sa igumenie, spre a lui večnică pom[en]ire.

Pentru acest frate al poetului Beldiman v. revista *Cuv. Adevărului* pe a. 1903 și inscripțiile de le Cîmpulung, mai departe.

15. Clopot cu inscripție analogă (*idem*). 110

16. Clopot mic (după un decalc de N. Beldiceanu): 111.

Acest clo: s'aŭ vărsat pen: mănăstirea Slatina, în igumenie Sfinții Sale chir Ghenadie Roset ierochirix și arhi-mandrit, 1825.

XXV.

Rîșca.

1. Între ctitori, Petru-Vodă, cu mustățile în jos, blană la mantie, lanț de aur la gît (v. în *Relațiile cu Lembergul*, I, p. 37, mărturia unei slugi a lui Rareș că acesta purta la gît un astfel de lanț: «catena

aurea eiusdem Woievode, quam more suo valachico solebat imponere super habitum ad instar crucis»), mantie galbenă peste o haină de de-supt albastră. Lîngă el nu e Ilie, fiul său (atunci la Constantinopol), ci numai Ștefan și Constantin (acesta, mic; cf. *Pretendenți domnești*, p. 20), Elena (Doamna lui) și Ruxanda, una din fete. Femeile au pe cap un fel de ișlic.

112. 2. Piatră la pridvor (după un decalc de N. Beldiceanu) :

† ИЗВОЛЕНЕМ ШЦА И СЪ ПОСПѢШЕНЕМ СНА И СВЪРШЕННЕМ СТГО
ДХА НАЧѢ СМ СЪН И (sic) СЫ [И] РИТВОР ВЪ ИМѢ СТГО АРХИЕРАРХА И
ЧЮД[О]ТВОРЦА НИКОЛАА НАКАДОМ И ПОВЕЛѢННЕМ ПАНОУ КОСТѢ
БЪЧОК ВЕЛИКАГО ДВОРНИКА ДОЛѢН ЗЕМАН И СЪ КНѢГИНѢ ЕГО КАН-
ДАКИЖ И НАЧА СА ЗДАТИ ВЪ ДНИ БЛАГОЧЪСТИВАГ ГЕДИНА ІУ КОСТА-
НИКЪ МОГИЛА ВОЕВОДА, В АТ. *ЗРДИ, ЮН. 5 ДНИ, И ЕЖИЖ ВОЛЕЖ СЪ-
ВРЪШИС ВЪ ДНИ БЛАГОЧЪСТИВАГ ГЕСИДА ІУ РАДСА МИХНѢ БОЕ-
[В]ОДА; В АТ. *ЗРКС, МЦА СЕН. 4 ДНИ.

Adecă:

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfintului Duh s'a început acest pridvor întru numele Sfintului Archierarch și făcător de minuni Nicolae, cu cheltuiala și bunăvoința dumisale Costea Băcioc Marele-Vornic al Țerii-de-jos și cu doamna lui Candachia, și a început a se zidi în zilele blagocestivului Domn Io Constantin Mogbilă Voevod, în anul 7119 [1611], Iunie 6 zile, și cu voia lui Dumnezeu s'a săvîrșit în zilele blagocestivului Domn Io Radu Mihnea, în anul 7126 [1617], luna lui Septembrie 30 de zile.»

Candachia era fata lui Petrașcu Șoldan (Tanoviceanu, în *Arch. soc. șt. și lit. din Iași*, III, p. 27). Soțul ei peri tras în țeară de Turci, pentru trădare, în 1620, după ce fusese învins Domnul său, Gașpar Gratiani, pe care-l ajutase în răscoală (*Studii și doc.*, V, p. 570). Fiul său, Miron, numit așa după Miron Barnovschi, cred, a luat pe Tudosca, fata lui Dumitrașco și sora lui Nicolae Buhuș (*ibid.*, p. 95, no. 87). O fată a lui Bucioc, dar nu cu Candachia, Tudosca, a fost întâia Doamnă a lui Vasiie Lupu (Tanoviceanu, l. c.).

113. 3. Pe o piatră de mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu) :

СЪН НАДГРЪВНЫ КАМЕН СКРАШЕН ЕСТ УТ СВОИХЪ ЕМЪ ШЧЕННК

еромонах Веніамин і еромонах Іларіон и монах Давсѡден штецѡ своемѡ Гедевнѡ бывшы епискѡ радѡвскѡи, иже и прѣстави са и погребенъ выстъ здѣ при стѣ дѣтѣнѣ цркви рѣстѣ, в лѣто 7398 и мѣца ное. ка.

Adecă:

«Această piatră de mormînt aŭ împodobit-o din banii lor ucenicii săi ieromonachul Veniamin și ieromonachul Ilarion și monachul Dosoftei părintelui lor Ghedeon, fost episcop de Rădăuți, care a răposat și s'a îngropat aici lîngă zidul sfintei biserici de la Rîșca, în anul 7105 [1596] și luna Novembre 21.»

Ghedeon nu mai era de mult episcop. Îl găsim în Scaun la 20 Decembrie 1587 (Hurmuzaki, XI, p. LIII) și chiar în 1591 (*ibid.*, p. 218, no. CCCLI). Wickenhauser îl pomenește la 1589 (*Radantz*, p. 19). El intră în locul lui Gheorghe Movilă, trecut ca Mitropolit. Aron-Vodă-l sili să se retragă și puse la Rădăuți pe un Gheorghe. V. *Studii și doc.*, III, pp. 609-10.

4. Pe o piatră de mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu): 114.

скѡи надгробный каменъ сътвори и украси монахъ Германъ братѡ своемъ монахъ Гervasіе, иже прѣставис и погребенъ естъ здѣ в лѣто 7398, юл. к.

Adecă:

«Această piatră de mormînt a făcut-o și înfrumusețat-o monachul Gherman fratelui său monachul Ghervasie, care a răposat și s'a îngropat aici în anul 7109 [1601], Iulie 20.»

5. Pe o piatră de mormînt fragmentară (după un decalc de N. Beldiceanu): 115.

... шѡ гровѡ его... къ вѣчнѣи швѣтѣлан и погребенъ выстъ здѣ, и украси ... 7393, мѣца ноем. а, крг. лѣн. дѡ.

Adecă:

«[Această piatră de mormînt a făcut-o și împodobit-o] pe mormîntul lui... [care s'a strămutat] la veșnicele lăcașuri și s'a îngropat aici, 7087 [1578], luna Novembre 1, crugul lunii 19».

116. 6. Piatră de mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

† прѣвоначалникъ старецъ монахъ Силванъ скимонагоу Синодіе, прѣстави са въ вѣчнѣи [вѣнтели в лѣто...; сътвори и украси] сѣжъ гробъ его Гервасіе и Германъ иночии ученичи его, и ест радѣша (sic) дшжъ свожъ въ ржцѣ вжѣи въ всѣ лѣто.

Adecă:

«Cel d'întăiū nacealnic și stareț monachul Silvan, în schimmicie Sinodie; s'a strămutat la veșnicele [lăcașuri la anul 70—; aū făcut și împodobit] groapa aceasta Ghervasie și Gherman, ucenici ai lui, și se veselește sufletul său în minile lui Dumnezeu în toată vremea.»

- + 117. 7. Inscriptie într'o onciță din stînga (după o comunicare a d-lui Lăpădatu; eū crezusem — văzînd-o noaptea și priusă cu cărămizi — că e inscripția de pe mormîntul Mitropolitului Macarie (v. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, II, p. 540 și urm.) care a fost îngropat la Rîșca (Ureche, p. 210), pe care el o făcu. Piatra lui nu e decî păstrată.

благочестивн и хслюлюбивн Іуван Алексѣандрѣ Воевода гспдръ земан молдавскон украси сѣи гробъ своен мтрн Анастасіи гспжди, ежѣ прѣстави са въ вѣчнѣи вѣнтели и погребена въс[т] здѣ в лѣтѣ 7333, индиктиви .а., кржгъ Г С .з., свл. (?) .л., мѣца маи .в.

Adecă:

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Io Alexandru Voevod, Domn al țerii Moldovei, a înfrumusețat acest mormînt maicii sale Doamnei Anastasia, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri și a fost îngropată aici în anul 7066 [1558], indicția 1, crugul lunii 17, al soarelui (?) 11, luna Maiu în 2.»

Deci femeia din Lăpușna care a dat viața tiranului Alexandru se chema Anastasia. Titlul de «Doamnă» pe care i-l dă fiul ei, e, fără îndoială, o podoabă ce nu i se cuvine.

118. 8. Inscriptie de părete (după un decalc de N. Beldiceanu):

Întru cinstea și mărirea sf[ă]ntului ierarh Nicolae, patronul aceștii monastiri, la anul 1827, în zilele preasf[i]nțitului Mitropolit Veniamin Costache, prin sârguința și

cheltuiala prè-cuviosului arhimandrit chir Ioanù egumenul acestuî sf[ă]nt lăcaș, care s'aũ prefăcut după modelul obiçnuit acum în Moldova, s'aũ lărgit în lăuntru prin dărmarea unuî părete din mijloc, s'aũ mărit și s'aũ întărit ferestile cu gratii, s'aũ adaos proscomidiia, s'aũ înformat fostul pridvor în trupul bisericii, adăogîndu-i-să altul, de noũ s'aũ acoperit, s'aũ zugrăvit pe din lăuntru și pe din afară, și s'aũ înpodobit cu multe odoară, înturnîndu-se multe driturî și moșii împresurate.

9. Inscripția de cișmea, supt arhimandritul Neonil, 23 Iulie 1849 119.
(decalc de N. Beldiceanu).

10. Pe un clopot (după un decalc de N. Beldiceanu):

Acestũ clopotũ s'aũ făcutũ la Huși, în zilele lui [Alexandru] Costandinũ Mavrocordatũ-Vodă, care clopotũ l-aũ făcutũ monahii Callinicũ și Dumitru, cu toată cheltuiala sa și l-aũ datũ pentru a lorũ folosũ sufletescũ, la care este închinatũ sfintei mănăstiri Rășca (ca), care este hramũ sfântului ierarhũ Nicolai, letũ 1784. Pavelũ clopotarũ.

11. Pe alt clopot (după un decalc de N. Beldiceanu):

Acest clopot s'aũ vărsat în sf. mn. Rîșca, hramul Sf. Nicolai, în zilele Sfinți Sale părintelui chir Iosaf igumen, cu cheltuiala sf[in]t. mn. și cu ajutorul Sfinți Sale părintelui chir Calistru Ene, proin igumen, și cu a Dediului Țintea Bărsan, an 7288 [1779-80]; iară acum la an Domnului 1834, în zilele prea-înnălțatului Domn patriot Mihail Grigoriu Sturza Vvod, ocărmuind arhipăstoria bisăriçască înnalt-preasfințitul Mitropolit Veniamin Costache, cu osărdia și cheltuiala prè-cuviosului arhimandrit proestos al monastirii chir Isaiia s'aũ de iznoũ vărsat, cu adaos de 920 ocă piste 580; veçnica lor pomenire.

120.

XXVI.

Pobrata.

121. 1. Inscripție de de-asupra ușii de intrare (decalc de N. Beldiceanu; publicată în Melchisedec, *Notițe*, p. 152 și Bianu, *Col. l. Iraian*, noua serie, III, 1882, p. 114):

† ИЗВОЛЕНІЕМ ѡЦА И СЪ ПОСПѢШЕНІЕМЪ СНА И СВѢРШЕНІЕМЪ
СТГО ДХА СЕ АЗ РАВЪ ВЛАДЧѢ МОЕМЪ ИсѸ Ха Іу Петръ Коевода
вжїєю мастїю гспдръ земли молдавскон, снъ Стефана Коеводи
старого, благопроизволихъ гсва мы нашимъ благымъ произво-
ленїемъ въ на четвертомъ лѣтѣ дръжавномъ црствѣ създати
снъ храмъ въ имя архїерарха и чудотворца Николаа, прї
и҃сменѣ кр҃о Григорїа, в лто ꙗзан, окт. ¹.

Adecă:

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfintului Duh, iată eu robul stăpînului mieu Isus Hristos Io Petru Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul lui Ștefan Voevod cel bătrîn, a binevoit Domnia Mea cu buna mea voie, în al patrulea an al stăpînirii [mele] împărătești (*sic*), a zidi acest hram întru numele arhierarhului și făcătorului de minuni Nicolae, fiind egumen chir Grigore, în anul 7038, Oct.»

Domnia lui Petru Rareș a început (*Doc. Bistriței*, I, p. xiv) în Ianuar 1527. Deci al patrulea an cădea în 1529, nu 1529. Avem astfel dovada că, măcar în inscripții, se întrebuița pe vremea lui cronologia de 1-iu Ianuar, nu cea de 1-iu Septembrie.

122. 2. Inscripția de pe mormîntul de marmoră al lui Petru Rareș, ctitorul, așezat în camera de îngropare, la dreapta. Capătul e tăiat pentru ca piatra să fie de o potrivă cu aceia de la mormîntul Doamnei.

[снъ гробъ естъ] ХТѡЛЮБИВАГО РАВЪ ВЖІЮ... [Іуан]а Петра
Коевода, снъ старого Стефана Коевода, иж[е] прѣстави сѧ въ
се]и ментѣли и къ вѣчнїмъ ментѣли; вѣчна ея память.

¹ Între decalcurile lui N. Beldiceanu e unul care cuprinde această inscripție, scrisă în cerc și pe laturii: снъ монастир създа Петро Коеводи лто г҃зда его Єлена и чадъ имъ Іу Константинъ, в актъ ꙗзан. Nu-î pot înțelege rostul.

Adecă :

«Această groapă e a] iubitorului de Hristos robul lui Dumnezeu Io Petru Voevod, fiul bătrînului Ștefan Voevod, care [s'a strămutat la aceste] lăcașuri și la veșnicele lăcașuri; veșnica lui pomenire.»

Piatra era pregătită de Petru-Vodă însuși; fiii săi n'au adaus ce lipsia. Asupra morții lui, Septembre-Octombre 1546, v. *Doc. Bistriței*, I, p. XLIII.

3. Piatra Doamnei Elena e tot așa. Inscripția e următoarea :

123.

СНН ГРОБЪ ЕСТЬ РАБА БЖА ЕЛЕНА ГСПОЖДА ПЕТРА ВОЕВОДА ДЩЕРИ ДЕСПОТЬКА ЦАРЬЕ, ИЖЕ ПРЪСТАВИ СЯ ВЪ СЕН УМЫТЪЛАН И ВЪ ВЪЧНИМАХ УМЫТЪЛАН ; ВЪЧНАА ЕН П[ЛМЪТ] СНН Н...Ъ №3....

Adecă :

«Această groapă e a roabei lui Dumnezeu Elina, Doamna lui Petru Voevod, fiica lui Despot Țarul, care s'a strămutat la aceste lăcașuri și la veșnicele lăcașuri; veșnica ei pomenire... , 70—»

Sfîrșitul nu se înțelege. Asupra morții, în Septembre 1552, a Elenei Rareș, fiica lui Ioan Despot, prin porunca ginerelui ei Alexandru Lăpușeanu, v. *Cronica Moldo-Polonă*, în Bogdan, *Cronice inedite*, pp. 131-2. Cf. *Studii și doc.*, V, pp. 651-2.

4. La jertfelnic, în altar :

124.

ПОМЪНИ ГСН ДШЖ РАБ СВОИХ ІУ СТЕФАН ВОЕВОД И СНА ЕГ ІУ ПЕТРЪ ВОЕВОДА И МТРИ ЕГ МРИЖ И ГСПЖДЖ ЕГО МРИЖ И ЧАД НХ И ГСПЖДЖ ЕГ ЕЛЕНА И ЧАД НХ И МАРИА И АННА ; ПОМЪНИ ГИ ДША РАБА СВОЕГ ЕРМОНАХ КІР ГРИГОРІЕ ЕГЪМЕНА.

Adecă :

«Pomenește, Doamne, sufletele robilor tăi Io Ștefan Voevod și fiul lui, Petru Voevod, și mama lui, Maria, și Doamna lui, Maria, și fiii lor, și Doamna lui Elena, și fiii lor, și Maria și Ana. Pomenește, Doamne, sufletul robului tău, iermonahul chir Grigore egumenul.»

Maria și Ana par să fie surorile lui Rareș. Grigore egumenul ajunsese apoi Mitropolit. V. *Ist. lit. religioase a Romînilor*, pp. 44-5.

125. 5. În camera de îngropare, la stînga :

гспджа Роџанда дѣща Іу Петра Воеводи гжда же Іу Але-
џандра Воеводи оукраши гробъ сын вратѣ своемѣ Стефанѣ Вое-
водѣ, иже прѣстави сѧ къ вѣчнемъ вентѣлемъ, в лто 733, сеп. а.

Adecă :

«Doamna Roxanda, fiica lui Io Petru Voevod, iar Doamnă lui Io Alexandru Voevod, înfrumuseță groapa aceasta fratelui ei Ștefan Voevod, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în anul 7060 [1552], Sept. 1.»

Pentru data morții, prin omor, a lui Ștefan Rareș, v. *Studii și doc.*, V, p. 651, nota 4. Melchisedec, care dă n-le 1-4 pe p. 150 și urm. din *Notițe*, a strămutat din greșală pe aceasta între inscripțiile de la Secu — care la 1552 nici nu era zidit, așa încît Melchisedec a trebuit să propoie că piatra a fost adusă de aiurea (v. p. 27 din *Notițe*; cf. Bianu în *Col. lui Traian*, noua serie, III, 1882, p. 111).

126. 6. În pridvor, pe un mormînt :

[сын гробъ] сътвори и ѡкраси Симѣон Стрѣнч велики вѣстѣрикъ
вѣв. кнѣгини своен Иѣтимѣа [иже прѣстави сѧ къ вѣчнемъ
вентѣлемъ в лто] 739...

Adecă :

«[Această groapă] a făcut-o și a înfrumusețat-o Simion Stroiță Marele-Vistier celei ce a fost doamna sa, Iftimia, [care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în anul] 71... [= 159—16].»

Simion Stroiță era fratele Logofătului Luca Stroiță. V. tabla vol. XI din Hurmuzaki.

127. 7. Apoi, pe altul (*ibid.*) :

.... Симѣон Стрѣ[нч]... сътвори и ѡкраси....

Adecă :

«Simion Stroiță... a făcut și a înfrumusețat...»

Trebuie să fie piatra de mormînt a vre-unui copil al lui Simion.

8. Tot în pridvor, pe alt mormînt :

128.

прѣстави са рабъ бжю панъ Фрѣцианъ прѣкалабъ немецкогъ;
вечна емь память; в л[ѣ]тѣхъ ъЗНВ.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu dumnealui Frăţian, pîrcălabul de Neamţ; veşnica lui pomenire; în anul 7052 [1543-4].»

Şi în Melchisedec (cu greşeli), p. 156.

9. Tot acolo, pe un mormînt :

129.

сы гробъ естъ пана Хъра прѣкалаба хотиньскогъ, иже прѣс-
тави са къ вѣчныи шбитѣли в лтѣхъ ъЗНГ.

Adecă :

«Aceasta este groapa lui Hira pîrcălabul de Hotin, care s'a strămutat la veşnicele lăcaşuri în anul 7053 [1544-5].»

Pentru Hira Cămăraşul, v. *Studii şi doc.*, VI, p. 649.

10. Tot acolo, pe un mormînt :

130.

сынъ гробъ естъ [un rînd ilegibil] чадї своен (?) Василка, иже
въ... Поврата; в лто ъЗОВ, мр. III.

Adecă :

«Această groapă este... copilei sale Vasilca, care la... Pobrata, în anul 7077 [1569], Mart 18.»

11. Tot acolo, pe un mormînt :

131.

прѣстави са рабъ вжїи Сомиррадъ....

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Somiradū.»

12. Tot acolo, pe un mormînt adus din vechea mănăstire a Sf. Nicolae din Poiană. 132.

... фи [ри (?)] синъ каменъ сътвори = Стефанъ Коевода? Петра Коеводъ, снъ старого Стефана Коевода; вѣчна его памѣт[ь].

Ar fi :

«Această piatră a făcut-o Ștefan Voevod [cel Mare] lui Petru Voevod, fiul bătrînului Ștefan Voevod ; veșnica lui pomenire.»

Calificativul de «cel Bătrîn» s'ar potrivi mai bine cu Ștefan-Vodă biruitorul de la Hîrlău decît cu Ștefan fiul lui Alexandru-cel-Bun, despre care Ștefan nimeni nu vorbea bucuros, ca unul ce orbise pe fratele său și usurpase tronul ; apoi Ștefan-cel-Mare ar fi știut data morții unei rude așa de apropiate de el. În sfîrșit, din actele lui Ștefan, fiul lui Alexandru nu iese să fi avut copii.

133. 13. Tot acolo, pe un mormînt :

СЪН ГРОВЪ БЪРАСИ МИТРОФАНЪ БИШИ ЕПИСКИ РАДОВСКИ ; ПРЕСТАВН СЪ... ЕГО КЪ ВЪЧНЫ ВЕНТЪЛАН ; ВЪЧНА ЕМО ПАМЪТЬ ; ВЪ ЛЪТ... *3... [zecile și sutele sînt lăsate în alb].

Adecă :

«Această groapă [și]-o înfrumuseță Mitrofan, fost episcop de Rădăuți ; s'a strămutat [Sfinția] Sa la veșnicile lăcașuri ; veșnica lui pomenire ; la anul 70—.»

Mitrofan se întîmpină ca episcop de Rădăuți la 5 Iunie 1551 (*Arch. istorică*, I, p. 125, no. 180). Dar la 4 April 1552 era episcop Eftimie, urmașul său (*ibid.*, no. 181). El își gătise singur piatra, iar cei ce i-au rămas pe urmă au uitat să însemne data morții.

134. 14. Spre părete, piatră de mormînt a cuiva din familia Stroici.

135. 15. Afară, lingă păretele din dreapta, pe un mormînt :

СЪ ГРОВЪ СЪТВОРИ... ПРЕСТАВН СЪ КЪ ВЪЧНЫ ВЕНТЪЛАН, В ЛТО *СИЦОЕ, СЕП. Д ДНИ (?).

Adecă :

«Această groapă a făcut... : s'a strămutat la veșnicile lăcașuri în anul 6975 [1467], Sept. 4 zile.»

În acest an a murit întăia Doamnă a lui Ștefan, Evdochia de la Chiev (Bogdan, *Cron. mold.*, p. 145). Dar Ureche pune data de 25 Novembre (p. 155).

136. 16. Tot acolo, pe un mormînt :

съ[и] еСТЬ ГРОВА РАВИ ВЖИЖ **О**ЛТѢ МТРЕ ГНА **І**У **С**ТЕФ[АНА] **В**ОЕВОДЫ; ИЖЕ И ПРѢСТАВИ С]Е В ЛѢТО *СЦОГ, НОЕМВРИ Д.

Adecă :

«Aceasta este groapa roabei lui Dumnezeu Oltea, mama Domnului Io Ștef[an Voevod; care a murit] în anul 6973 [1465], Novembre 4.»

Piatra e o bucată mică de marmură albă, frumos săpată. Cf. *Istoria lui Ștefan-cel-Mare*, pp. 44-5; *Conv. literare* pe Iunie 1904; *Sămănătorul* din Iulie 1904. Ea e însemnată și la capătul pomelnicului Domnesc al Pobratei, tot ca Oltea (Melchisedec, *Notițe*, p. 153 : «Olteanca»).

17. Tot acolo, pe un mormînt :

137.

СИИ ГРОВА СЪТВОРИ И ДКРАСИ КИѢГИИѢ **М**ЖРАСКА ПАНШ СВОЕМС **Л**ШША ДВОРНИК, ЕЖЕ ПРѢСТАВИ [СЕ] КЪ ВѢЧНИИ ШЕНТѢ[ЛИ] В ЛТО *ЗРДІ, М. ФЕ. И.

Adecă :

«Această groapă a făcut-o și a înfrumusețat-o doamna Mărasca domnului ei Lupul Vornic, care s'a strămutat la veșnicile lăcașuri în anul 7114 [1606], luna Februar 8.»

18. La casele de la clopotniță, alcătuint acum ușorii unei uși, — 138.
piatră mare, foarte bine săpată :

[СЪИ ГРО]ВЪ Е[СТ] РАВА ВЖИЖ ПАНЬ... НКПИ ПОСТЕЛЬНИКА, СЪИ **Г**ОРИИ, СЕ[СТР]ЕИ **С**ТЕФАНА **В**ОЕВОДИ, ИЖЕ И ПРѢСТАВИ СЕ [В ЛѢТО] *ЗИ, ГЕН.

Adecă :

«Această groapă este a robului lui Dumnezeu dumnealui... năpîi Postelnic, fiul Sorii, surorii lui Ștefan Voevod, care a murit [la anul] 7008 [1500], Ianuar.»

Oltea avea cu soțul ei (Bogdan îi fusese numai iubit), trei fii : Ioa-chim, Ioan și Cristea, și două fete, Maria și Sorea (Melchisedec, în *An. Ac. Rom.* VII, p. 192). Una din fete luă pe Șendrea (*Col. l. Traian*, VII, pp. 376-80; Ureche, p. 161 : «cumnatul lui Ștefan-Vodă»).

Fiul celeilalte e boierul mort în 1500 și al cărui nume din nenorocire nu se poate descifra, nici găci. El era numai Postelnic, nu Mare-Postelnic. Nicî frații după mamă ai lui Ștefan n'au fost boieri mari. Postelnic era Dumșa până tocmai pe acest timp, dar cred să fi cetit bine literele de la sfîrșitul numelui acestui nepot al lui Ștefan-cel-Mare. Cf. *Uricariul*, XVIII, tablele boierilor.

139. 19. Inscripția de pe zidul de împrejmuire (după Melchisedec, *Notițe*, p. 156 și Bianu, *Col. lui Traian*, noua serie, III, 1882, p. 114):

[ИЗ]ВОЛЕНІЕМ ШЦА И СЪ ПОСПѢШЕНІЕМ СНА И СВЕРШЕНІЕМ СТРО
ДХА ІУ ВАСИЛІЕ ВОВЕДА БЖІЕ МАТИ ГДРЬ ЗЕМАН МОЛДАВЕСКОИ
ВИДѢШИИ ДРЕВНО ДѢЛОМ МНАСТРА, ЦРКВ ОГРАДИ, В АТО ЖЗРИД.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfin-
tului Duh Io Vasilie Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al
țerii Moldovei, văzînd învechite lucrurile mănăstirii, a îngădit
biserica, în anul 7154 [1645-6].»

XXVII.

Biserica din Dolhasca.

140. Lîngă păretele din dreapta, supt un baldachin :

Suptu această piatră odihnește trupul răposatului robu
lui D[u]mnezău Iordachi Cananău, biv Vel Banu; și s'au
săvârșit la anul 1803, Mai 11.

Acest Iordachi se întilnește ca Medelnicer prin anii 1760-70, apoi ca
ispravnic de Suceava, unde vedem că-și avea și moșia. V. *Doc. Calli-
machî*, tabla.

XXVIII.

Biserica din Dolhești.

141. 1. Două pietre din veacul al XV-lea care nu se pot ceti. Una e a
tatălui lui Șendrea Hatmanul, cumnatul lui Ștefan-cel-Mare, căci cro-
nica spune că acest boier a fost îngropat la «Dolhești (*sic*), lîngă pă-
rintele său» (Bogdan, *Cron. inedite*, p. 42).

2. În stînga, pe un piedestal :

142.

сн гроб ест рабѣ в[о]жи Марі[и], кнѣгинѣ пана Шандри
портарѣ, иже и прѣстави са къ вѣчнѣи вѣнтѣли и погрене
на з[А]ѣ в лѣт ҃с҃чца, мса март кз, в пне[Д]. понасцѣ.

Adecă :

«Această groapă este a roabei lui Dumnezeu Maria, doamna dumisale Șandrea Portar [de Suceava, adecă Hatman], care a încetat din viață și s'a îngropat în anul 6994 [1486], luna lui Mart în 27, Lună după Paști.»

Mormîntul surorii lui Ștefan-cel-Mare e foarte frumos lucrat, cu trei briie, dintre care cel din mijloc e împletit, și cu trefle.

În dreapta e mormîntul, tot ridicat de la pămînt, al lui Șendrea însuși, dar nu i-am putut desluși inscripția : un bun cunoscător de slăvoște ar putea fi însă mai fericit decît mine. El a murit în 1481, în lupta de la Rîmnicu-Sărat.

3. A cincea piatră are o inscripție, din care se înțelege :

143.

... вистѣрникъ погр....

Adecă :

«... Vistiernic : s'a îngropat....»

XXIX.

B a i a.

BISERICA LUI PETRU RAREȘ.

De-asupra intrării :

144.

изволеніемъ вѣца и поспѣшеніемъ сна и съвршненіемъ стго
аха вѣротнейи и хублюбнейи Іу Петръ Коевода ежією мастно
гспдр земли молдавскон снѣ старого Стефана Коеводи създа
и съвршнхъ сын храмъ въ имѣ спеню прочтѣи влѣдчи на
шенъ вци и пронодѣ Маріи в лто ҃зм, мса сеп. вѣ, а гсва
его лѣт петое и на шесто текжірее.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfințului Duh bine-credinciosul și de Hristos iubitorul Io Petru Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, fiul bo-trînului Ștefan Voevod, a zidit și săvîrșit acest hram întru numele Adormirii Precistei și stăpînei noastre Născătoare de Dumnezeu Maria în anul 7040 [1532], luna Septembrie 12, iar al Domniei lui anul al cincilea și pe al șeselea curgător».

Anul e început deci cu 1-iulianuar și aici¹.

XXX.

Biserica din Horodniceni.

145. Inscricția de-asupra ușii (după un decalc de N. Beldiceanu):

ИЗВОЛЕНІЕМЪ ЦА И СЪ ПОСПѢШЕНІЕМЪ СНА И СВЕРЬ[ШЕ]НІЕМЪ СТО
ДХА ПРОМИСЛА И ПРОИЗВОДИ ПАНЬ МАТІИШЬ ВЕЛ[И]КИ ВІСТЕР-
НИКЪ СВЪДА ЦРКОВЪ ВЪ ІМѢ ИДЕЖЕ ЕСТ ХРАМЪ СВѢШЕСТВІЕ СТО ДХА
НА СТА СЧЕНИКИ... ЮД [Beldiceanu citește: въ свидол], въ дні
БЛАГОЧЕСТИВАГО ГДА ІВАНЪ СТЕФАНЪ ВОЕВОДА И ВЪ ДНИ КРО ТЕО-
ФАНА МИТРОПОЛИТА СѢЧАВСКАГО, И СВЕРЬШИСЪ ВЪ ЛТО 7047, МЕСА
НОЕМ. И Д.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfințului Duh s'a gîndit și a binevoit dumnealui Matiaș Marele-Vistier de a zidit biserică, anume unde este hramul Pogorîrea Sfințului Duh asupra sfinților ucenici..., în zilele blagocestivului Domn Ioan Ștefan Voevod și în zilele lui chir Teofan Mitropolitul Sucevei, și o a săvîrșit în anul 7047 [1538], luna Novembre 8 zile.»

Publicată, cu un studiu amănunțit, de N. Beldiceanu, în *Arch. soc. št. și lit. din Iași*, II, p. 513 și urm. Aici adaug că Matiaș era Marele-Vistier al lui Rareș încă din 1530, deci chiar de la începutul Domniei lui (v. și *Doc. Bistriței*, I, p. XXVII; *Transilvania* pe 1874, p. 151). Cf. *Doc. Bistr.*, pp. XXIX, XXXI, XL. O scrisoare de la el am analizat-o *ibid.*, p. 111, no. VI. Pentru Mitropolitul Teofan, v. *Ist. lit religioase*, p. 44.

¹ În decalcurile lui Beldiceanu sînt și inscripții de mormînt latine, din 1487 (?) și 1497, dar neînțelese.

XV

Schizma Bisericii, 1848-1858

1848-1858

184

1848-1858

III.

ȚARA-ROMĂNEASCĂ.

1848-1858

XVI

Manifestarea Călugărilor

1848-1858

1848-1858

185

1848-1858

XXXI.

Schitul Barbu (jud. Buzău).

De-asupra vechii intrări :

146.

Această sfântă și dumnezeiască mănăstire înfrumsețatu-se-aș și se-aș zidit den tem[e]liia ei de bunulș și creștinul jupan Barbul Vel Cp. [= Căpitan], împreun[ă] cu jup[ă]neasa dumnealui Rada, sni ego Hriza, Radul, Jăpa, Andronachi, Neagoe, Badea, întru slava și lauda Dumnezăul[ui] Măntuitoriu nostru Isus Hs. și întru hramul șă fala a sf[ăn]tul[ui] arhanghel Mihail, pentru sufletul moșălor ș[i] a părinților și ale nostre, să fi pomean[ă]; și se-aș isprăvit dinu a bunului și creștinul Io Antonie-Vodă Vistă. [=Vistierie]; egumen monah Petronie, leat 7177 [1668-9].

Barbu era un căpitan de Roșii din părțile Buzăului.

XXXII.

Mănăstirea Ciolanul.

BISERICA CEA MARE.

1. De-asupra ușii de intrare :

147.

Cu vrerea Tatăluș și cu ajutoriu Fiiuluș și cu săvîrșirea Sf[ă]ntuluș Duh s'aș zidit și înfrumusețat într'acest chip acăstă sf[ă]ntă și dumnezeiască biserică întru cinstia și

slava sf[i]nților slăviților apostoli Petru și Pavel, rădicându-să din temelie prin osirdiia și cheltuiala iubitorului de D[u]m[ne]zeu episcop al Buzăului chir Chesarie, multă silință și osteneală și ajutor puind și părinți schitului, și cu ajutor de la mulți pravoslavnică creștină ale cărora numele D[u]m[ne]zeu le-au scris în cartea vieții. Și s'au început adecă zidirea în zilele Domnului Grigorie Ghica VV., dar s'a isprăvit cu toate după ce a intrat într'acest pământ armaia prea-puternicii Împărăției a toată Rosiia și când cîrmele pravoslavii le ținea preasf[in]țitul Mitr[opolit] chir Grigorie al 2; leat 1828, Apr. 25.

Peste puțin Mitropolitul Grigore fu silit de Ruși a părăsi țara.

148.

2. La fîntîna din curte:

Să se veselească pustia cea însetată,
 Că i s'au vărsat apă prea-înfrumșețat[ă]:
 Alerge cei dogoriți de soare,
 Răcorească-se foarte cu îndestulare,
 Bînd, mulțumească lui D[umne]zeu cu umilință,
 Că este făcută cu mare sîrguință:
 Roage pre D[umne]zeu cu umilință
 Pentru toți cei ce au pus silință,
 Că nevo... și pie (?) monahî au pus cheltuială.
 Și părinți schitului multă osteneală.

[Criptogram.]

1811.

3. Din vechea biserică mică a Doamnei Neaga s'a făcut prin reparație o biserică nouă.

XXXIII.

Schitul Rătești.

N'are inscripție veche. Din acte aū mai rămas :

a) Al lui Mihai-Vodă Suțu, 4 Iunie 1784. Întărește maicelor din schitul cel nou, de lemn, de la Rătești șese scutelnici și scutire de vinăriciū și dijmărit. Apoi li mai dă 78 de taleri la Sf. Gheorghe: «însă tl. 45 pentru 15 bucăți abă neagră, dă îmbrăcăminte maicelor, tl. 9 pentru 12 perechi papuci cu meși, tl. 15 pentru doaăzeci oă untu dă lemn și tl. 9 pentru șase oă tămăe». Marturi: beizadelele Ioan, Grigorie, Alexandru, și boierii: Dimitrache Ghica Vel Ban, Ștefan Prășcoveanu Vel Vornic de Țara-de-sus, Ianache Muruz Vel Vornic de Țara-de-jos, Manolache Brâncoveanu Vel Logofăt de Țara-de-sus, Grigorie Băleanul Vel Logofăt de Țara-de-jos, Grigorașco Balasache Vel Spătar, Ianache Văcărescul Vel Vistier, Alexandru Vel Postelnic, Costandin Filipescul Vel Clucer, Dumitrașco Vel Păharnic, Gheorghie Bengescu Vel Stolnic, — Mano Vel Comis, Barbul Văcărescul Vel Sluger, Panaiotu Vel Pitar. — Întărit de același Domn la 1-iū Mart 1792.

b) Al lui Nicolae-Vodă Mavrogheni, Iulie 1786. Întărirea precedentului. Marturi: fiii, Costandin și Petru, boierii: Dimitrache Ghica Vel Ban, Nicolae Brancoveanu Vel Vistier, Ștefan Prășcoveanu Vel Vornic de Țara-de-sus, Ianache Văcărescul Vel Vornic de Țara-de-jos, Grigorie Băleanu Vel Logofăt de Țara-de-sus, Nicolae Filipescul Vel Logofăt de Țara-de-jos, Costandin Suțul Vel Spătar, Costandin Filipescu Vel Postelnic, Ioniță — Vel Clucer, Costache Mavrogheni Vel Păharnic, — Vel Stolnic, Costache Racoviț[ă] Vel Comis, — Vel Sluger, — Vel Pitar.

c) Al lui Alexandru Constantin Moruz-Vodă, 11 Iunie 1793. Întărire. Marturi: fiii: Costandin, Dumitrache, Nicolae, și boierii: Nicolae Brâncoveanu Vel Vistier, Dumitrașco Racoviță Vel Ban, Ianache Văcărescu Vel Spătar, Ianache Moruz Vel Vornic de Țara-de-sus, Manolache Brâncoveanu Vel Vornic de Țara-de-jos, Manolache Crețulescu Vel Vornic, Nicolae Filipescul Vel Vornic, Costache Ghica Vel Logofăt de Țara-de-sus, Scarlat Ghica Vel Logofăt de Țara-de-jos, Nicolae Hangearlă Vel Hatman, Alexandru Manu Vel Postelnic, Isac Ralet Vel Clucer, Dimitrie Schinah Vel Comis, Nicolae Racoviță Vel Păharnic, Iordachi Palada Vel Stolnic.

d) 1-iū Septembre 1819. Maica stariță Eufrosina se plinge că celor șezeci de maice din schit li se încalcă pădurea ce aū de la boierul Hrisoscolei.

XXXIV.

Mănăstirea Pantelimon.

149. 1. De-asupra ușii de intrare:

În slava și lauda unuia în Tr[oi]ță slăvit D[u]mnezău
și întru cinstea sfântului marelui m[u]c[e]nicu și tămădu-
itoriū fără de argint Pandleimon rădicatu-s'au acestū
d[u]mn[e]zăescu lăcaș de prea-luminatul și prea-înnălțatul
D[o]mnū a toată Țara-Rumănească Io Grigorie Ghica Vvd,
întru a doaoa Domnie a Măriei Sale, unde și spital pentru
bolnavi au așăzat a fi, cu toate împrejurerile căte să cade,
înfrumusețându-le pecum să vede, cu toată cheltuiala
Măriei Sale, ca să fie pentru večnică pomenirea Măriei
Sale și a tot neamul Măriei Sale, ispravnic fiind Sandul
Bucșănescul Vel Clucer za Arie, la leatul de la Zidirea
Lumii 7258, iar de la Hs. 1750.

[Stemă cu literele: Io G. G. VV. și mărcile amînduror țerilor.] V.
Studii și doc., V, p. 494 și urm.

150. 2. Pe mormîntul ctitorului, așezat în naos, la dreapta:

Datoriia cea obștească
De pre firea omenească
Împlinind prea-fericitul,
De-a pururea pomenitul
Grigore cel prea-înnalt
Ghica-Vodă încoronat,
Domn în Țara-Rumănească
Și în cea moldovenească,
Care cu minte naltă domnind
Și cu dreptate cărmuind
De pre vremea ce-aceste țăr[î]
Cu înțeleapte îndreptăr[î],
La a doaolea Domnie,

Dată de la 'mpărăție,
 Din Scaunul cel strămoșăsc
 La lăcașul cel ceresc
 S'aū mutat făr de prihană,
 Cu pace și cu pohvală,
 Iar trupul său cel de om
 Cu cinste ca de un Domn
 Aicea s'aū astrucat
 Și îngropării s'aū dat
 La a sa domnească zidire
 Spre veačnică pomenire:

August 26 d., leat 7260 [1752].

[Pe margene:]

† 1759, Mart 14, pristăvindu-să întru fericire și Măriia Sa Doamnă Zoița [v. mai sus, p. 14, no. 37], s'aū pus oasele tot într'acastă mormănt al răposatului întru fericire Domnu Grigorie Ghica Voivod, iubitu soțu Mării Sale, întru al șaptelea an după răposarea Mării Sale, viindu de la țara Moldovii cu prea-iubitul fiu Mării Sale Io Scarlat Ghica Voivod cu Domniia Țării-Rumânești, și, însuși Măriia Sa, viindu cu alaiū și cu toată boerimea și cu toată orânduiala Domnii și cu Sfinția Sa Mitrop[olitul] țării chir Filaret și cu amândoi episcopii și cu alți zece arhierii străini, aducându-să din București până aič, s'aū așăzat într'acest mormănt cu mare cinste și cu multă jale dă norodu, păcum Măria Sa aū pohtitu, pentru veačnica pomenire.

Cf. Găleşescu, *Eforia spitalelor civile*, București, 1900, pp. 629-33.
 Pentru strămutarea lui Scarlat Ghica-Vodă din Moldova în Țara-Românească, v. *Doc. Callimachi*, I, pp. LXXXIX—XC.

151. 3. Potir de argint. Pe buza de sus, această inscripție :

† Acestu potirū l-aū fă[cu]tū Doamna Maria, Doamna prea-luminatului Domnu Io Grigorie Voevoda, a. D. 1673.

El vine deci de la Maria Sturdza, soția lui Grigore I-iū Ghica. La 1673 ea era Doamnă a Țerii-Românești.

152. 4. Pe moaște :

Anbo' (*sic*).

Aceasta poală cusută cu fir greu am afierisit-o la sf[i]nțele moaște ale Sf[ă]ntului Pandeimon eū, robul lui D[u]mnezeū Mihaiū Mardagiu biv Vel Medelnicer, și eū roaba lui D[u]mnezeū Elenca sin răposatu Șătraru Costandin Livezeanu, cum și o gevea de sangulie cusută cu beteală și altă gevea cusută cu mătăsuri, și le-am pus în lădița de argint unde iaste sf[i]nțele moaște, și am făcut și perinița înlăuntru, de plisă ghiuvezie, umplută cu bumbac, fiindcă ceale vechi, din pricina molivmi [=ciumii], s'aū ars în foc ; 1830, Septemvr. 1.

153. 5. Pe fântină (românește și grecește) :

S'aū făcut și fuișor, cu toate cele ce trebuiesc, dupe cum să vede, pentru odihna celor însetoșați și osteniți și večnică pomenirea Mării Sale, fiind ispravnece dum. Sandul Bucșănescul ; 1751.

154. 6. Cruce în grădina vechii mănăstiri :

Întru slava marelui Dumnezeū care în Troiță să proslăvești, și întru lauda sfântului marelui M[u]c[e]nic Panteimon rădicatu-s'aū aastă cinstită cruce în zilele preainnălțatului nostru D[om]nū Io Grigorie Ghica VV., întru a doaoa Domnie, lângă aastă fântână, de dum. Sandu Bucșănescul Vel Cluč. za arie, fiind ispravnece la toată zidirea acești sfinte mănăstiri cu toată împrejmuirea ei,

precum să vede, și au făcut și fuișor[ul] de-asupra crucii, pentru adăpostirea și odihna călătorilor, și întru pomenirea dumisale, la anul de la Hs. 1751.

XXXV.

Mănăstirea Paserea.

Inscripție de-asupra ușii :

155.

Cu ajutorul prea-puternicului Dumnezeu cel în Treime slăvit s'au clădit din temelie acest sv[ă]nt schit de călugărițe numit Pasărea, în a. 1813 de Cuvioșia Sa părintele Timoftei arh[i]m[andritul] Cernichi în numele sf[i]nței și de viața făcătoarei Treimeî, iar, la an 1838, Ianuarie 11, zdrobindu-să biserica de cutremurul ce s'au întâmplat, iar în a. 1846 s'au dărâmat aceia și s'au ridicat această din temelie prin Cuvioșia Sa păr[in]t[ele] Calinic arh[i]m[andritul] Cernichi, cu ajutor de la binecredințoși creștini și prin osărdia Cuvioasei Dionisii, stareța acestui schit, iar îngrijitor fiind la tot lucrul cuviosul Iachint eromonahul din Cernica, în zilele binecredințosului Domn Gheorghe Dimitrie Bibescu Voevod, iar arhiepiscop fiind Preasfinția Sa dd. Neofit Mitropolit ; 1847, Noemvrie 2.

XXXVI.

Mănăstirea Văcărești.

1. Inscripție de-asupra ușii :

156.

Acastă sf[ă]n[tă] și dumnezeiască mănăstire întru carea să proslăvească prea-sf[ă]n[tă] de viață făcătoare și de o ființa Troiță, ziditu-s'au din temelie ei de prea-luminatul, prea-înnălțatul și blagocestival Domn Io Nicolaï Alexandru VV.,

carele, după darul cel dumnezeesc, mutându-se din Domnia țării Moldovei în Scaunul Domniei Țării-Rumânești, dentru năstavul sf[i]ntei Troițe au început-o, fiind leat 7224 [1716], puind temelile și zidind până la un loc. Iar apoi, de pe judecățile lui Dumnezeu ceale nepricepute la oameni, fiind pe ceale vremi războe între Împărății și răzmirițe în țară, s'au întâmplat de l-au luat oștile Împărăției Neamților, cu toată luminata Casa Mării Sale, și l-au dus de l-au ținut în Ardeal până ce s'au împăcat Împărățiile, iar după acé, cu ajutoriul Sf[i]ntei Troițe, l-au trimis de acolo cu multă cinste și, pre aicea, prin țară, trecând, au sosit cu pace și cu cinste de către Împărăție la luminată casa Mării Sale, și, neadestindu-se multă vreme, din pronie dumnezeiască l-au cinstit Împărăția iarășu cu Scaunu Domniei Țării-Rumânești, și, ajungând aici cu pace, la leatul 7227 [1719], îndată iar s'au apucat de lucrul mănăstirii, dupe răvna Măriei Sale cea dumnezeiască, înfrumusețând-o cu toate podoabele bisericesti pre den lăuntru și pre afară, precum să și veade, întru mărirea și lauda Sfintei Troițe, pentru večnica pomenirea Măriei Sale și a răposăților părinților Măriei Sale, ispravnic mare fiindu dm. Manolache V[e]l Clucearū i Matei Mog. b[i]v V[e]l Ag[ă], is[pravnic] pan Iane V[e]l Cup[a]r. Și s'au isprăvit de tot lucrul în luna lui S[e]p[temvrie], fiind leatul de la Zidirea Lumii 7231, ai de la Nașterea lui Hs. 1722.

Această povestire — o adevărată pagină de cronică — e întărită și de alte izvoare. După prinderea lui Nicolae-Vodă (14 Novembre st. v. 1716) Scaunul Țării-Românești a fost dat fratelui său, lui Ioan Mavroordat (2 Decembre 1716), care l-a ținut pînă la moarte (23 Februar 1719; mormîntul său la Sf. Gheorghe Vechiu din București). Nicolae trecuse prin țară în Septembre precedent; el căpătă Domnia fără zăbavă, ca un lucru ce i se cuvenia (el n'a recunoscut, cum se vede și din inscripție, Domnia lui Ioan-Vodă). Cf. Radu Popescu, în *Magazinul istoric*, IV, și *Studii și Doc.*, III, pp. 26-7; *Doc. Callimachi*, I, p. XLIII, nota 1; Legrand, *Généalogie des Maurocordato*, 1900, p. 14. Nicolae-

Vodă, fiind numit la 2 Mart (Legrand, *o. c.*, p. 13), plecă din Constantinopol abia în April, precum arată raportul olandes din Smirna de la 19 ale lunii: «Den nieuw angestelden Hospodar ofte prins van Wallachien, de Heer Nicolaas Mavrocordati, stond op den 13 deser van Constantinopolen naar dat prinsdom te vertrecken» («Domnul cel numit din nou al Țerii-Românești, Nicolae Mavrocordat, era gata să plece spre această țară la 13 ale lunii»). Radu Popescu scrie cele ce urmează despre sfințirea bisericii, la 1722: «Întru al cincilea dar an al Domniei Măriei Sale lui Nicolae-Vodă, săvârșindu-se mănăstirea Măriei Sale de la Văcărești și înfrumusețindu-se cu toate podoabele, și pre din lăuntru și pre din afară, praznic mare au făcut Domnul în ziua de Sfinta Troiță, ce este hramul mănăstirii, și, mergînd cu toți arhieriei, boiarii și neguțătorii și cu altfel de oameni, din toată rînduiala, pre toți i-au ospătat, precum să cade» (p. 119). După liturghie, grămăticul Panaiot ceti din amvon actul de fundație, alcătuit cu multe învățăturî filosofice de însuși domnescul ctitor, care orînduia ca din venituri «streinii să-i priimească, pre goli să-i îmbrace, flămînzii să-i sature, bolnavii să-i caute, pre cei din temnițe să-i cerceteze cu milă» (*ibid.*). Zidul împrejmuitoare se isprăvi mai târziu, cînd se dădu mănăstirii și a treia parte din venitul domnesc al vămiei tîrgului Bucureștilor (p. 126). În acest loc (pp. 138-9), același cronicar povestește serbarea de sfințire solemnă din 13 Septembrie 1724: de față erau Mitropolitul Daniil, Ștefan episcopul de Buzău, «arhieriei streinii», mulți egumeni și preuți. Clerul primi pe Domn la poartă, Mitropolitul avînd pe cap moaștele. Nicolae-Vodă descălecă și încunjură de trei ori frumoasa biserică, împreună cu strălucitul său alaiu. Atunci se sluji întăia liturghie și un al doilea praznic se dădu în acele «case» d'imprejur unde e astăzi temnița. «Lucruri cinstite se vor fi făcut», încheie Radu Popescu, «care altă dată nu se vor fi făcut». În 1728, la 13 Septembrie iarăși, patriarhul de Ierusalim Hrisant Notara veni la Văcărești și făcu lauda ctitorului, printr'un învățat «engomion».

Manolachi Vel Clucer, ispravnicul cel mare, e Lambrind, ginerele lui Constantin-Vodă Brîncoveanu, care iscălește «biv Vel Clucer» și în 1730 (*Socotelile Brașovului*, p. 158). «Matei Mog.» e Mogoșescu, apoi Serdar: fata lui a luat pe Iordachi, fiul beizadelei Gheorghe și nepotul de fiu al lui Șerban Cantacuzino (*Gen. Cantacuzinilor*, p. 286). O fată a lui Nicolae-Vodă a luat pe Cămărașul Ianache Alevră (*ibid.*, p. 388; Radu Popescu, pp. 111-2, 143), care ar putea fi Iane Cuparul din inscripție.

2. Chipurile ctitorilor: Maria, Smaranda (aceasta, a treia soție a Domnului; căsătoria se făcu după 1716, cînd muri Doamna Pulheria; Popescu, p. 43), doi copii cu cununa pe cap (Ioan, Alexandru, care se născu abia în 1721; Popescu, p. 130; *Gen. Cant.*, p. 389; Legrand, *Généalogie des Maurocordato*, 1902); Nicolae însuși: coroană pe cap,

haină roșie pe alta verde, brîu galben, apoi Scarlat, fiul cel mai mare al lui Vodă, și Constantin, cel de-al doilea (cu coroane), doi ctitori cu căciuli pe cap; încă un Domn și doi copii.

157. 3. În pridvor, la stînga, inscripție de mormînt:

Μπαρπούλον τύμβος Βακκρέσκων, ὁ δ' ἀμρικαλύπτει, κεδνὸν βουλευτήν, ἐθιδικὴ πολίταις ζήσαι' εὐκλεέως εἰς ἀλ[λ]οδαπήν δὲ θανόντα: πολλ' ἔτλη πρὸς τὰ ἄλγεα γὰρ πατρίδος· τοῦ δ' ἄλσχος Ῥοξάνδρα Ῥωσσετίδων γένησπερ θῆκε λίθον τοῦτον, δάκρυσι τεγγουμένη, αψοε', Μαΐου β'.

Adecă:

«Acest mormînt pe Barbu Văcărescu îl cuprinde, un sfetnic priceput, drept cu cetățeni; să trăiască numele lui cel bun acum cînd a plecat, murind, spre alte locuri: mult a suferit pentru durerile țerii sale. Iar soția sa Ruxandra, dintre Rusești, a pus această piatră, stropind-o cu lacrimi; 1775, 2 Maiu.»

Din *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea* și din *Gen. Cant.*, se pot culege multe știri despre Barbu. El era fiul lui Ienachi I-iu și al Stancăi și frate cu Constantin și Ștefan, acesta din urmă, tatăl poetului Ienăchiță. Fusese la urmă Mare-Vistiernic, Logofăt, Vornic, Ban, și avu o carieră politică foarte zbuciumată. «Luxandra» sau Ruxanda Roset, din Moldova, era a doua soție a lui. Ea venia mătușă Doamnei Ecaterina a lui Constantin Mavrocordat (v. mai sus, pp. 14-5, no. 38), fiind soră cu Constantin tatăl acesteia, care Constantin era și el fiul lui Iordachi Roset, vestitul Vistier. Înrudirea ei cu Mavrocordăteștii lămurește îngroparea lui Barbu la Văcărești.

158. 4. Tot în pridvor:

Κρύπτεται τάφω σώμα Δημητράσκου, τοῦ Ποστολνίκου, λέγω τοῦ Μπαλασάκη, ἀλλ' ἡ ψυχὴ ζῆ καὶ τὸ σώμα ζήσεται ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Χθ παρουσία: σὸ δέ, κ[ύρι]ε, δὲς τὴν λύσιν πταισμάτων, αψνς', Νοεμβρίου ιιι.

Adecă:

«În acest mormînt se ascunde trupul lui Dumitrașcu Postelnicul, adecă al lui Balasachi, ci sufletul trăește și va trăi și trupul la cea de-a doua înfățișare a lui Hristos: iar tu, Doamne, dă-î dezlegarea păcatelor; 1756, Novembre 18.»

E dintre Balasachiî Țarigrădeni. V. *Gen. Cant.*, p. 81. E deosebit de Căminarul moldovean Balasachi, asupra căruia v. tabla la *Doc. Callimachi*. Dumitrașcu era dintre boierii lui Constantin Mavrocordat, pe aturci Domn muntean.

5. Mormîntul din 1856 al lui Iov, egumenul Văcăreștilor.

6. Mormîntul, frumos săpat, al lui Nicolae Mavrocordat, cu această inscripție :

Ὁρῶν σε, τάφε, δειλιῶ σου τὴν θεάν :
 Κεῖθεις γὰρ ἔνδον Νικόλαον ἡγήτην
 Πρὶν Μολδοβιτης, εἶτα δ' Ὀυγγροβλαχίτης,
 Τὸν τόνδε νηὸν τοῦ τρις ἡλίου φάους
 Θεῖως καθιδρύσαντα ἐξ αὐτῶν βάθρων,
 Τὸν πάνσοφόν τε καὶ φρονήσεως θρόνον,
 Τὸ τῶν σοφῶν ἔσοπτρον ἀμφὶ τοὺς λόγους,
 Οὐπερ τὸ φύλον εὐκλεῆς ἐκ Σκαρλάτων :
 Τοκεὺς δὲ Ἀλέξανδρος ὅς τῶν Ὀτμάνων
 Τῆς Βασιλείας ἐξ ἀπορρήτων ἔην,
 Ἄλλ' ὅν γε μοῦσαι ἔστερον στέφει κλέους
 Ὁ μαρμάρειος νῦν στέφει τοῦτον λίθος,
 Βουβῶνος ἐκθανόντα πανδείῳ πάθει,
 Ἢδ' ἄλγος λιπόντα οὐ φορητὸν υἱέσι
 Ἢδ' αὐτῇ συνένῳ, συγγενῶν τε πλήθει,
 Ὅν ὀλβήσωμεν πάντες ἀξιοχρέως,
 Τὸν παντεπότην ἀξιοῦντες δεσπότην,
 Τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν χλόης τάξει τόπῳ.

† αψλ', μεμακτιριῶνος τρίτη ἰσταμένου.

Adecă :

Văzîndu-te, morminte, mă tem de priveriștea ta :
 Căci ascunzi în tine pe Nicolae Domnul
 Moldovei odinioară, apoi al Țerii-Românești,
 Pe acel care această biserică a întretei luminii a soarelui
 Dumnezeuște a înălțat-o din temelii ei chiar,
 Pe cel prea-înțelept și Scaun al înțelepciunii,
 Oglinda înțelepților în sfaturii,
 Al căruî neam vestit e din al Scarlatilor.

Părintele i-a fost Alexandru, care la a Otmarilor
Împărăție era talmaciul cel de taină.

Dar pe care Musele l-au încununat cu-a gloriei cunună

Acest mormînt de marmură-l încunun' acuma,

Pierind de îngrozitoare boală, a ciumii,

Lăsînd durere nesuferită la fiii

Și la soția sa și la rudele multe :

Pe care să-l fericim toți după cuviință,

Rugînd pe Domnul, cel ce vede toate,

Să-î puie sufletu 'n livezi înverzite.

1730, 3 Septembrie.

Se află și în Legrand, *Généalogie des Maurocordato*, Paris, 1886, pp. 25-6; v. și cartea cu același titlu a aceluiași autor, Paris, 1900, p. 14. Moartea lui Nicolae Mavrocordat fu cunoscută la Constantinopol în mijlocul unor mari turburări, așa încît n'avu răsunet. Nicî-unul din rapoartele de ambasadă pe care le știu n'o pomenește. Abia la 24 Novembre, ambasadorul olandes pe lângă Poartă arată că «în Septembrie sosise aici vestea că Domnul Țerii-Românești murise de ciumă»; el adaugă că tînărul Constantin-Vodă a cîștigat moștenirea părintească plătînd 1500 de pungî și apoi, «extraordinar», alte 500 (raport inedit în Arch. din Haga).

160. 7. La paraclis, de-asupra ușii de intrare :

Ὁ ναὸς τοῦτος Νικολάου Μυρέων

Λαμπρῶς ἐτύχθη δαφίλαις ἐν δαπάναις

Τῆ Κωνσταντίνῳ κοιράνῳ Οὐγγροβλάχων,

Πέλονται νῦν γε καὶ πρῶτον Μολδαβίτης,

Υἱῶ ποθεινῶ Νικολάου πανσόφου,

Τετραστέφους πατρὸς τετραστέφει γόνῳ.

Ὅνπερ τὸ πρόσθεν Νικόλαος ὁ κράτωρ

Κτίζειν ἔμελλεν ἁγίῳ ὁμόνυμῳ.

Πότμος δὲ μάρψας, τὸν δ'ἀνέστειλεν πόθου.

Ἀνθ'ἧν ὁ παῖς τε καὶ διάδοχος θρόνου

[Ἐκ] βάρων δόμησ', ἐκάλλευνέν τε πλουσίως,

Προσάβλιόν τε τειχίσας ἐν πλαισίῳ :

Ἐπιστατοῦντος Βηθλεὲμ. δ' Ἀνανίου,

Τοῦ προστατοῦντος τῆς μονῆς τῆς ἐνθάδε.

Ἐτει αψλς', Αὐγούστῳ.

Adecă :

«Biserica această' a lui Nicolae din Mira
S'a făcut strălucit, cu multă cheltuială,
Lui Constantin, Domnul Muntenilor
Acum fiind, iar mai întâiu al Moldovei,
Fiul dorit al lui Neculaï prea- 'nțeleptul,
Fiu împătrit cununat al unui tată 'mpătrit cununat.
Pe care mai întâiu Nicolae Domnul
Voia s'o înnalțe patronului sfint,
Ci moartea, luîndu-l, i-a stricat dorința.
În locul cărui fiul moștenitor în Scaun
Clădi din temelie, bogat împodobind-o,
Făcîndu-i și pridvorul cel în patru colțuri ;
Ispravnic Anania, din Betleem episcop,
Fiind egumen la mănăstire-aceasta.

1736, August.»

Tipărită în Legrand, *Genealogia* întâiu, l. c., p. 27.

Constantin Mavrocordat domniă în adevăr a patra oară. Întăia dată, el a stăpînit de la 3 Septembrie până în Novembre (știrea despre rechemare în raportul olandes din 24 Novembre). La 31 Octombrie 1731, același ambasador scrie că Domnul mazil a fost numit «zilele acestea» (*voor eenige dagen*) în locul lui Mihaï Racoviță ; el ar fi dat vre-un milion de lei.

În Maiu 1733 se anunță trecerea lui Mavrocordat în Moldova (*Studii și doc.*, VI, p. 257, no. 395). Apoi, în 1736, el capătă iarăși Țara-Românească. Cf. a doua *Genealogie*, pp. 16-7.

XXXVII.

Mănăstirea Cotroceni.

1. De-asupra ușii de intrare :

161.

Acastă sv[ă]ntă și d[u]mn[e]dziiască mănăstire zidită iaste de în temeliia ei până în săvârșit întru proslăvirea și mulțimirea numelui preasv[i]nteï și unii d[u]mn[e]zeeștii Firitriței și întru slava și lauda sv[i]nteï de D[u]mn[e]zeu

Născătoarei Feçoarei Mariei, a căriia și hramul Dormirea-i acesta iaste, de prea-luminatul și slăvitul Domn Io Șarban Voevodă, adevăratul nepo[t] răposatului Șerbanu Basarabă Voevodă, strămoșilor, moșilor, părinților și Mării Sale veačnică și fericită pomenire, dând și laudă nemoartă marelui și bătrânului lui ne[m]; prè-buna faptă în[să] nesăvârșat lăsă[n]du, începutu-se-a a se zidi la cursu anilo[r] 7187 [1679], Maiu 26.

Data e aceia cînd s'a început lucrul supt Șerban-Vodă (ales în Decembrie 1678). Mulțămira călugărilor de la Ivir din Atos, către Șerban, că-și închinase ctitoria mănăstirii lor, luînd de acolo și pe cel d'întăiu egumen, Partenie, în *Doc. Cantacuzinilor*, București, 1902, pp. 113-9.

2. Mormintele, *ibid.*, p. 331 și urm.

162. 3. Potir :

Acest s[fă]ntu potir iaste făcut de prea-luminatul Io Șerban Voevod Băsarabă, și l-aŭ dăruit snt. mnstire Cotrăceani pentru veačnica pomenire; 1680 [cu cifre].

Deci Șerban-Vodă începu îndată după urcarea sa în Scaun și împodobirea Cotrocenilor.

163. 4. Cadelniță :

Acesta candelnița l-aŭ dat creștin Io Șarban Voevod la sv[ă]nta sa mănăstire ot Cotrăceani, pentru veačnica pomenire; mța — 1680 [cifre].

164. 5. Alte odoare :

1784. Ἀφιέρωμα τῶν δοῦλων τοῦ Θεοῦ Ἰωάννου Κ: Νιάζουλας εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐν χανίῳ Σερμπάν-βόδα.

Adecă :

«1784. Danie a robilor lui Dumnezeu Ioan și Niazula (?) la sfînta mănăstire a Marelui Mucenic Gheorghie, în hanul lui Șerban-Vodă.»

Διὰ συνδρομῆς ἐμοῦ Μ[ητ]ροφάνου καὶ ἡγουμένου τῆς σεβασμίας μονῆς 165.
τῆς Κοιμήσεως τῆς κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Κοτροτζάντησης ἔγινε
τὸ παρὸν ἀποφόριον, καὶ ἀφιερώθη εἰς αὐτὸν τὸν περικαλλ. αψά'.

Adecă :

«Cu ajutorul mieu, Mitrofan, și egumen al veneratei mănăstiri
a Adormirii Născătoarei noastre de Dumnezeu de la Cotroceni,
s'a făcut artoforul acesta, și s'a dăruit către acea vestită [mă-
năstire]; 1701.»

Mitrofan e poate viitorul Mitropolit, care urmă lui Antim Ivireanul.

6. Acest[ă] naforniča s'aū dăruit de prea-luminatul Șer- 166.
ban Voevod Băsărabū la a sa snt. mnstire Cotrăceanī.

7. Candelă :

Robul lui Du[m]nezeū Radul Catacuzino Vel Spătariū ; 167.
1715.

Dăruitorul e fiul de al doilea al lui Constantin Stolnicul. El muri în
chiar acest an, Domn fiind fratele său Ștefan, la 25 Februar, și e în-
grupat în mănăstire (*Doc. Cantacuz.*, p. 333, no. IV).

8. La turnul de intrare :

168.

М[і]лостію в[о]жїєю І[w] Ш[ербань] Б[ьскравь] К[оєвода]
Г[оєподарь] з[емли] С[ггг]в[лахїскон].

Veniți cătră dănușa și vă viți lumina, că ușa mănăs-
tirii ač... luau-ș vestea ; 7189 [1680-1].

XXXVIII.

Mănăstirea Plumbuita.

1. Inscriptie zugrăvită de-asupra ușii înăuntru :

169.

Ἐν πρώτοις ἀνηγέρθη ὁ πάνσεπτος ναὸς ἐνδοξ. προφητοῦ Προδρομοῦ
καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου αὐθέντος Πέτρου Β[οβοδά],
ἀπὸ δὲ τῆς πολυκαιρίας διεράγη παντελῶς ἐκ δευτέρου ἀνήγηρεν ἐκ βάρων
ὁ εὐσεβέστατος αὐθέντης Ἀλέξανδρος ΒΒ. πατὴρ τοῦ Μίχλα ΒΒ.,

σιν τῆς εὐσεβεστάτης κυρίας Αἰκατερίνης, Γαλατιανῆς, Ῥωμαίας, τῆς τοῦ αὐτοῦ συμβίας· ἐκ δὲ τρίτου ἐ... πισεν ὁ εὐσεβεστάτος Ματθαίης Μπα-
σαράμπας ΒΒ. ἐν τῷ ἀπὸ κτήσεος ζρνέ', ι' τοῦ Ἀπριλίου· ἐν δὲ τῷ αὐθ' ἰ-
σωτηρίῳ ἐπὶ μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ιδ', ἐκ τοῦ [φοβε]ροῦ σεισμοῦ τελείως ἐκατεδα-
φίσθη· ἀνηγέρθη δὲ τόσον ὅ[πως ὀράται] ναὸς ὅσον καὶ καμπανάριον δαπάνῃ καὶ
σπουδῇ Διονυσίου τοῦ... μινου, καὶ ἐξ Ἰωαννινῶν ἐκχώριον, προτοπαπᾶ ἐπεη.
... τῷ αὐα' ἔτι, τῇ κ' Μαΐου, καὶ ἐτελειώθη ἤς... ω αὐωσ' [τοῦ Χριστοῦ]
ὡς ὀρώνται, ἀρχιερατεύοντος [τοῦ παν]ιερο[τάτου κῆρ Δοσι]θέου καὶ ἡγε-
μονεύοντος... [τοῦ Ἰωάννου Κωνστα]ντίνου Ὑφιλάντη ΒΒ... δούλων...

Adecă :

«Μαῖ întâiü s'a înnălțat prea-venerata biserică a prea-vestitulü prooroc Înnainte-Mergătorul și Botezătorul Ioan de către prea-cucernicul Domn Petru Voevod; iar, din mulțimea anilor, s'a dărîmat cu totul; ci a doua oară a înnălțat-o din temelii prea-cucernicul Domn Alexandru Voevod, tatăl lui Mihnea Voevod, împreună cu prea-cucernica Doamnă Ecaterina, din Galata, Greacă, soția lui; iar a treia oară a [clădit-o] prea-cucernicul Matei Basarab Voevod în anul de la Facerea Lumii 7155 [1647], la 10 ale lui April; iar în anul Mintuirii 1802, în luna lui Octombrie 14, a fost dărîmată cu totul de grozavul cutremur; iar apoi s'a înnălțat, așa cum se vede, atît biserică însăși, cît și clopotnița, cu cheltuiala și sîrguința lui Dionisie . . . și din Ianina de loc, protopop..., în anul 1801, la 20 Maiü, și s'a săvîrșit la... 1806 de la Hristos, precum se văd, fiind archiereü prea-sfîntitul chir Dosoftei și Down Ioan Constantin Ipsilanti] Voevod....».

Petru-Vodă, întâiul ctitor, fiind arătat ca mai vechiü decît Alexandru Mircea, e Petru de la Argeș, Radu Paisie, ctitorul de la Tismana, bolnița Coziei și de la Mislea (v. mai departe, *Cozia*, și Ștefulescu, *Tismana*, pp. 93-6). El se înfățișează, la începutul veacului al XVI-lea, ca un împodobitor al țerii, urmaș vrednic al lui Neagoe și emul al lui Petru Rareș din Moldova. Pentru Ecaterina, soția lui Alexandru Mircea, v. *Contribuțiunile la istoria Munteniei*, p. 1 și urm. Pentru marele cutremur din 1802, v. Iorga, *Manuscriptele mănăstirii Cernica*, București, 1902 (extras din *Biserica ortodoxă*), p. 20. Atunci a căzut și turnul Colții; «de ar fi ținut mai mult», scrie un contemporan, «poate că se strica și pămîntul» (*ibid.*).

2. Pe o cruce:

170.

Ὁὗτος ὁ πανσεβάσμιος σταυρὸς ἐκοσμήθη δι' ἀναλωμάτων τοῦ ἐνδοξοτάτου ἄρχοντος Μεγάλου-Πορτάρη κυρίου Γεωργίου Γρίγο. 1724.

Adecă :

«Această prea-venerată cruce s'a înfrumusețat cu cheltuiala prea-vestitului boier Marele-Portar [al lui Nicolae Mavrocordat] dumnealui Grigore Grigo ; 1724.»

XXXIX.

Mănăstirea Mărcuța.

1. De-asupra ușii de intrare :

171.

Cu vrearea Tatălui și cu ajutoriul Fiiului și a Sf[ă]ntului D[u]hū ziditu-s'au această sf[ă]ntă mănăstire după apa Colintini, unde să cinsteaște și să prăznuiască hramul sfinților îngerî, însă den temeliia ei, de Dan Vel L[o]go[fă]t, când era cursul anilor 7095 [1587], care, după întâmplarea vremilor rămăind la mare lipsă, și văzând ctitori că nu vor putea să o chivernisească, venit-au jupâneasa Vișana, fata lui Marco Vel Armașu, nepoata lui Dan Vel Log[ofă]t, la preasfințitul Mitropolit chir Theodosie de o au închinat-o metoh Sfintei Mitropoliî, și Sfinția Sa au învălit-o și au făcut și casele. Iar acum, în zilele prea-luminatului D[o]mnū Io Grigori Ghica Voevod, îndemnatu-s'au den răvna d[u]mnezeiască Preasfințitulu Mitropolit al Ug. chir Stefan de o au înfrumusețat și cu slomnu [=pridvor] și cu clopodnița și cu zugrăveala pe den lăuntru și pe den afară, cu ferestri și cu ușa de piatră și cu alte multe, precum să veade, făcându-să nou ctitor, ca să fie Sfinției Sale veačnică pomenire; Sept. 20, 7242 [1733].

Și în Musceleanu, pp. 82-3.

Dan n'a fost Mare-Logofăt al lui Mihnea-Vodă, care era Domn la acea dată de 1587: el nu face parte din nici-un Divan înainte de Mihai Viteazul (Danciul din această epocă e altul; atunci trăia și Dan-

ciul din Brîncoveni, tatăl lui Matei Basarab). Supt Mihai Viteazul, în 1594, el era Vistier, dar nu Mare-Vistier (acesta fiind Teodosie Rudeanu) (v. *Studii și doc.*, VI, p. 259, no. 27). Era un om bogat: la dînsul trase un emir ce venia din Ungaria, și aici peri el în focul pus de ghiulelele tunurilor lui Mihai (ms. Hevenesii, la Șincai, pp. 395-6; cf. Walter, în Papiu, I, pp. 14-6). În 1598, el era fugar în Moldova și cerea Polonilor, în fruntea celorlalți pribegi, ca Domn nou și bun pe Simion Movilă (Hurmuzaki, *Supl.* II, I, pp. 487-8). Firește că acesta, luînd Scaunul muntean, îl făcu Mare-Logofăt al său (*Studii și doc.*, V, p. 177, no. 16). El fugi cu Simion în 1602; și în 1603, el, «Dan Danilovičū Velich. Logofăt», stă, împreună cu Mitropolitul Eftimie, iarăși în fruntea pribegilor (Hurmuzaki, *l. c.*, p. 265). El pare să fi murit în Moldova. — Pentru Mitropolitul Ștefan, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 513.

2. Chipurile ctitorilor: la dreapta, Grigore Matei Ghica, Doamna și cinci copii (se pot identifica astfel: Scarlat, Matei și trei fete; dintre care una: Ruxanda; v. mai sus, p. 14, no. 37), apoi Dan; la stînga, Alexandru Ipsilanti, Doamna, un boier și o jupîneasă.

172. 3. În pridvor, piatră de mormînt, cu această inscripție:

Ἐνθάδε κειντο δοῦλοι τοῦ Θεοῦ Χρυσάφο, σόζουρος τοῦ μακαρ[ι]τη Θεοδοράκη Παπανικολάου, καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς Κωνσταντῖνος.

Adecă:

«Aici zac robii lui Dumnezeu Hrisafa, soția răposatului Teodorachi Papanicola, și fiul ei Constantin.»

173. 4. Pe turn: «Io Al. Io. Ips. VV. 1779.»

Aceasta înseamnă că Alexandru Ioan Ipsilanti a clădit din nou clopotnița și a reparat biserica la anul pomenit.

XL.

Mănăstirea Comana.

174. 1. De-asupra ușii de intrare:

[Stema Cantacuzinilor.]

Acastă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască mănăstire și d[u]mnezeescu lăcaș făcut iaste den temelie de cel de demult,

ce în bl[a]gocestivie sa aũ săvârșit-o, răposatul Șarban Voevod, care aũ domnit Țara-Rumânească, cel adevărat și vechiũ Băsărăbescu, la 1^t 7097 [1588-9]; decĩ vechindu-se de multa vremi, cãt și la stricãciune ajunsease, nu numai sf[ã]nta bisericã, ce și alte zidiri dupã împrejur; care ajungãndu pãnã la nepoții și strenepoții aceluiaș răposat Domnu de mai sus zis, den multa osãrdie și pohtã d[u]mnezeiascã s'aũ îndemnat cel den strenepoți Șerban Cantacuzino Vel Pãh., fiul răposatului Drãghiciũ Cantacuzino Vel Spãt., nepotul aceluiaș răposat Șerban Voevod dentr'a lui fiicã Ilinca și feçor lui Costandin Cantacuzino biv Post., și s'aũ apucat cu multã ostenealã și cheltuiãlã de o aũ înnoit, și cu lucrul, și cu altele, înfrumusețãnd biserica întâiũ cu înnãlțarea și zidirea slomnului¹ acestuia, precum se veade, și, afarã dentr'alte zidiri, și cu multe arginturi, odoarã și moșii și Țiganĩ o aũ adaos și o aũ întãrit, arãtãndu-se desãvârșit ctitor întru slava lui D[u]mnezeu și a celui de minunĩ fãcãtoriu Marelui Nicolae, care și hramul iast[e], întru veãcnica pomenire a lui și a neamului sãu; 7208 [1699-700].

Încã de la 7081 (1572-3), un Șerban din Coianĩ, fiind Postelnic, fãcea, împreunã cu mamã-sa, Anca, o danie mãnãstirii Goleștilor, Vieroșul (*Doc. Cantacuzinilor*, pp. 8-9, no. XI). Anca, sorã cu Postelnicul Marcea, era, cred o fatã nelegitimã a lui Basarab Neagoe, cãci nepotul ei de fiicã Șerban, ajuns Domn ca Radu-Vodã Șerban, în 1601, își zice «ШНК (nepot, petit-fils) al lui «Basarab Voevod» (el numi Basarab pe fiul sãu, care nu trãi însã decit prea puțin; Ilie Nicolescu, în *Rev. p. ist., arch. și filologie* pe 1902, p. 204). Despre Anca se mai spune cã «era din Craiovești», ceia ce se explicã și prin aceia cã mama lui Basarab Neagoe, Neaga, era sorã cu Craioveștii (Barbu, Pîrvu și frații lor). I se zicea Bãneasã, și cred cã soțul ei fusese Barbu Craiovescu, și nu fostul Vornic, apoi Banul Șerban din 1539, rãsculat în potriua lui Radu

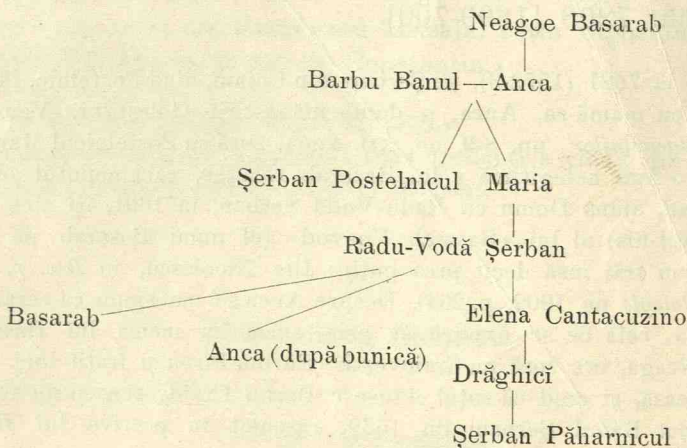
¹ Acest cuvint, cu înțelesul de pridvor, se întâlnește și în inscripția de la Mărcuța și în Cronologia criticã (v. Șincai, la a. 1215: «slona acei bisearici»).

Paisie (Hurmuzaki, XI, p. 855, nota 1; p. 856, nota 1). Acest Șerban, care se întîmpină la 1535 în Divanul lui Radu, fu înlocuit apoi cu al doilea Barbu Craiovescu, fiul lui Pirvu. Cînd Barbu fugi în Ardeal, la plecarea din Domnie a lui Radu Paisie, înlocuit cu Mircea Ciobanul, Mircea făcu milă Ancăi, lăsînd-o să vîndă parte din moșiile pribeagului (cf. *Studii și doc.*, VI, p. 456; Nicolescu, în *Noua Rev. Romîna*, IV, p. 358, col. 2, nota 1; *Pretendenți domnești*, p. 36, nota 2).

Anca avu cu Barbu pe Șerban Postelnicul și pe o fată, Maria. Această Marie născu un copil din flori, pe Șerban (numit astfel după unchiul său), care nu pomenește nici-odată de tatăl său. În 1588-9, el era Păharnic, dar nu Păharnic-Mare (Ilie Nicolescu, în *Noua Revistă Romîna*, IV, pp. 357-8). Mare-Păharnic ajunse numai supt Mihaï Viteazul, al cărui urmaș în Domnie a fost.

Elena, fata lui Radu Șerban, a luat pe Costantin Postelnicul Cantacuzino. Fiul ei mai mare se numi Drăghici, după Drăghici din Mărgineni, din care se coboria Doamna Elena, mama acestei Elena Cantacuzino. Fiul cel mai mare al lui Drăghici fu botezat însă Șerban, după bunicul său Domnesc, precum și după unchiul său, Șerban Cantacuzino, care a domnit și el. El jucă un mare rol în Domnia lui Brîncoveanu și făcu Prefața la *Liturghia* din 1702 (Bianu și Hodoș, la această dată). Șerban muri în August 1709 (*Ist. lit. rom.*, I, p. 358, nota 1).

Deci avem următorul tablou genealogic:

Cf. și *Soc. Sibiului*, pp. 20-1.

2. Pe un mormînt, în dreapta:

175.

D[răghicî] [Cantacuzino]. C[onstantin] C[antacuzino].

М[ілостію] в[ожію] І[w] Ш[ербань] Б[асьрабъ] В[оевода] г[оспо-
дарь] з[еман] ѿ[гррр]в[лахінскон].

† Aastă ună piatră aceste trei țărane acopere: a bătrănu-
lului Șarban Băsărabu Voevod, a lu Drăghic Catacuzino
Vel Spătar, de fată nepotu-î, și a lu Costandin Vel Peh.,
iubit fiu lu Drăghic; pre cariî cum viața în dragoste sân-
geluî i-au legat, așa mortea, aice aducându-î, veacilor
i-au răposat. Cariî și, creștinește, cu dreptate, cu dragoste,
cu milostenii și cu toate bunele fapte trăindu, s'au săvârșit,
la anul de la Hs. spășitoriu [7128 = 1620], de vârstă —,
moșul, nepotul la [7176 = 1667], de vârstă —, fiul la [
], de vârstă —.

Tipărită și în *Cronicele muntene*, pp. 158-9.

Pentru îngroparea lui Radu Șerban la Comana, v. *ibid. Genealogia
Cantacuzinilor* (p. 98) dă data precisă a îngropării: 13 Novembre 1667.
În aceeași zi, Radu-Vodă Leon, în slujba căruia Drăghicî murise de ciumă
la Constantinopol, trecu veniturile dregătoriei lui de Spătar asupra
celui mai mare dintre fiuî în viață mortuluî, Pîrvu (Constantin, numit
după bunic, Constantin Postelnicul, era încă în viață — *ibid.*; cf. și pp.
101, 109. Tot așa muri tînăr și alt fiu al lui Drăghicî, Grigore, numit
după Grigore-Vodă Ghica, ce-l va fi botezat). Faptul că în acest mor-
mînt se arată ca îngropat și Constantin, dovedește că piatra a fost
pusă abia de Șerban.

3. Pe un patrahir:

176.

Γερμανοῦ ἀρχιμανδρίτου καὶ ἡγουμένου Βακαρεσίου. ἀφ'α'.

Adecă:

«Al lui Gherman arhimandritul și egumenul de Văcărești; 1781.»

XLI.

Biserica din Coeni (lîngă Comana).

177. De-asupra uşii de intrare în biserică :

Acestă sfîntă și dumnezeiască biserică, care să vede zidit[ă], den temelie iaste făcut[ă] de Doamna Ilinca, fata răposatului bătrîn Io Șarban Băsărab Voevod, împreună cu ai săi feători, cu Costandin Vel Stol., cu Mihaiu Vel Spăt., cu Mateiu Vel Ag., cu Iordache Vel Căm[ă]raș, pentru că ca bătrînă care lîngă aceasta era mai de 'ntăi făcut[ă] de tatăl Doamnei Ilincăi, cel de mai sus zis bătrîn Io Șerban Basarabū Voevod, moșul acestor coconi ai ei, rău crăpāndu zidurile acele de 'ntăi, căstaltă de iznoavă începutu-o-aū și săvârșit cu ajutorul lu Stăi Nicolae, în zilele bunului creștin Domnu bătrîn Io Antonie Voevod, lăsāndu părinților, moșilor, strămoșilor bună și în veac pomean[ă]; amin. Și a 'nceput a se lucra la Mai 3. și se-aū sfrășit la Sep. dn. 18, 1^t 7180 [1671].

În copia mea era 7170, dar atunci la 1661 nu domnia încă Antonie-Vodă, care ocupă tronul muntean între anii 1669 (7177) și 1672 (7180), Mart. Decī ar putea fi numai 7178, 7179 și 7180.

Casele din fața cu biserica, locuite de jupănesele din Coeni, Anca și Maria, aū fost apoi una din reședințile lui Constantin Postelnicul Cantacuzino. În adevăr, iată ce scrie Paul de Alep despre aceste Curți (trad. Cioran, pp. 110-1): «Un sat ce aparține Marelui-Postelnic Constantin, anume Coianii [nu Comana!], așezat pe un loc ridicat, cu privilește asupra rîului Argeș. În el se află un mare palat după chipul palatelor din Constantinopol. De minune e clădirea celor două corpuri principale ce-și stau în fața. Ca formă, nu se deosebesc, aū turnuri și sînt zugrăvite cu linii tremurate asemenea cu marmora pătată. În virful fiecărui turn, e zugrăvit un cerc care samănă [prin culoare] cu porfir de cel mai bun, iar în jos sînt felurite colorī ca ale marmurei peștrițe. Lemnăria e foarte frumoasă; sculpturile de la ferești, minunate. În cuprinsul palatului e o biserică mare, cu hramul Sf. Nicolae».

XLII.

Biserica din Dobreni (jud. Vlașca).

1. De-asupra intrării în biserică:

178.

† Cu bună voe Tatălui ș[i] cu ajutorul Fiilui și cu săvârșatul Svântului D[u]hu rădicatu-se-au această sv[ă]ntă și dumnezeiască besearică pre hramul prea-cistitei și slăvitei Uspenii b[ogorodi]ța [= Născătoarei de Dumnezeu], în zilele prea-luminatului Io Mateiș Voivod Băsărabu, și au făcut den temelie jupan Costandin Vel Sărdar, snă Io Șarban Voivod, i jupănița Bălasa (*sic*). Pis mșta Avgust 15 duă, vă leat 7154 [1646]. Ispravnicu Vladulu Logofăt.

Constantin Șerban, care ocupa mica dregătorie nouă de Serdar (luată de la Turci), mersese în 1644 în Ungaria cu contingentul muntean dat de Matei Basarab lui Gheorghe Rákóczy. La 20 Februar se afla la Sîngiordz, în Ținutul Bistriței, unde i se trimitea de Bistrițeni o sticlă cu rachiu (*Studii și doc.*, I-II, p. 43). Cronicarul ardelean Kraus (în *Fontes rerum austriacarum*) socotește la 6.000 numărul ostașilor puși supt comanda lui Constantin. La Jeszenö, pe care venise să-l despresure Imperialii supt Homonnay, Constantin îi atacă noaptea, înainte ca ei să se așeze în lagăr. La urmă, Homonnay fu învins de dușmanii săi și i se luă și o bogată pradă, din care se vor fi împărțit și Muntenii (*l. c.*, II, p. 139). Sașii din Bistrița-î zic «tînărul Șerban-Vodă», și vedem și din inscripție că, îngăduit de Matei, el nu se sfia a-și mărurisi obîrșia domnească.

2. Pe o piatră de mormînt în dreapta:

179.

Cu mila lu Dumnezeu și cu ajutorul Precistiî crîștinul și luminatul Domno Io Costantin Șarban Voevod pus-am și o am așăzat această cinstită piatră pe cinstita gropă pe osel[e] maič[i] me[le] Elini, și se-au prestăvit în zilele Io Mathei Voevod, mșț. Avgust 6 dni, vă leat 7150 [1642], și se-au pus această piatră în zilele Io Costantin Voevod, vă leat 7164 [1656].

Mama lui Constantin Șerban a fost soția preotului din Dobreni. V. articolul mieu despre dînsa, în *Conv. literare* pe 1903.

Constantin își făcuse un palat aici. Paul de Alep (trad. Cioran, p. 209) îl descrie așa: «Curtea e mare și încunjurată cu un zăplaz de lemn: înuntru sînt odăi mari și încăpătoare, cu turnuri pe care sînt zugrăvite icoane de sfinți și lupte. Casa dă într'o grădină întinsă, cu straturi și jghiaburi de olane. Jur împrejur, e un heleșteu mare, cu un pod de-asupra lui. În mijloc este un foișor frumos, iar lîngă el o biserică mare de piatră, cu hramul Adormirii Maicii Domnului».

După mazilirea și fuga lui, Constantin se mai întoarse odată în țară, în April-Maiu 1660, și ajunse iarăși aici: «Aū venit în Scaun, și s'au dus până la Dobreni... Unii zic. că Costandin-Vodă s'au tras de aū venit în țară pentru că aū avut avuție înecatā în burie în heleșteul de la Dobreni, și, neluînd-o cānd s'au dus întāi, acum aū venit de o aū luat» (Cron. lui Const. Căpitanul, ed. Iorga, p. 142). Cf. *Studii și doc.*, IV, pp. CCCVI-VIII, 271. Și cronică lui Kraus spune că scopul venirii lui Constantin era numai să-și scoată din heleșteu comoara (II, p. 56).

Dobrenii ajunseră apoi, prin moștenire, ca și Vărăștii, la Elena lui Constantin Postelnicul Cantacuzino (*Doc. Cantacuzinilor*, pp. 88, 143): ea trecu pe aici în mersul spre Constantinopol, întovărășită și de patriarhul de Constantinopol Dionisie (*ibid.*). Cf. și *ibid.*, pp. 150, 160.

3. Chipurile ctitorilor sînt refăcute dăunăzi. Constantin Șerban are o mantă verde cu șireturi pe piept și un dolman roș cu blană neagră. Bălașa poartă o mantă roșie blănită cu negru peste o haină galbenă. Fiica lor, «coconița Bălașa», are peste o haină verde o mantie roșă.

XLIII.

Biserica din Fierăști (jud. Ilfov).

180. 1. Pe un mormînt înaintea ușii bisericii, se deosebesc numai aceste cuvinte și frînturi de cuvinte, săpate într'o piatră ordinară:

† ЗДЕ ЕСТЬ ГРОВЬ... ЖЕ ТАК..... ИЗМЫ В... ЮВЪН... ГРАДАМ...
И СВ... Д ПАВАТ... ЦЕ ШТ... ВАВА... ОМВМШЕТЪ ГДА. ХХВ,
МЦА МАІА В ГДА... ПРЪСТАВИ СЕ...

De aici se înțelege numai atîta că mortul a părăsit lumea la 2 Maiu 1620. Cred că el nu poate fi altul decît acel Fiera Logofătul care scrie un act al lui Mihai Viteazul la 6 Iulie 1600 (Bogdan, în *Prinos Sturdza*, p. 165) și care era, după d. general Vasiliu Năsturel (Prefața la ed.

lui *Varlaam și Ioasaf*, tradusă de Udriște Năsturel), tatăl lui Udriște Năsturel: aceste e, împreună cu sora sa Doamna Elina a lui Matei Basarab, ctitorul bisericii din Fierăști. O altă soră avea un palat mare în apropiere, la Vărăști (Macarie de Antiochia, p. 211).

2. De-asupra ușii de intrare :

181.

СЕН СЦЕННЫ И БЖЕТВНЫ ХРАМ ИЗ САМАГВ ЕГВ УСНОВАНІА ВЪЗД-
ВИЖЕНЬ БЫ. И СЪЗДАНЬ БЖІЕЮ ПОМОЦІЮ ПОВЕЛ'ЕНІЕМ ЖЕ И ИЖДИ-
ВЕНІЕМ ПРЕСВ'ТАТЫАА БЛГОЧСТИВЫА КНАГИНЫ ГИЖДЫ ЕЛЕНЫ БЖЮ-
БЛОДАТЮ НАЧАЛНИНИ ВОЕВОДИНЫ ЗЕМЛАА ШРОВОЛАХІНСКОА, СЪПРЪЖ-
НИЦИ ПРЕСВ'ТААГО И ДРЪЖАВН'ЕНИНЕ ГВСПДРЬ ІУ МАДЕА БАСРАБЫ
ТЦАНИЕМ ЖЕ И УТ ЧАСТИА СТГОШЕНІЕМ ДВАО ЕА И ТВЮ (*sic*) БРАТЪ КАЗ-
НАГЪ ТЪТРЕА (*sic*) ПУРСТА ПЪСТЪРЕА, ВЪ ПРСМНОЕА ВАНКОЛ'ЕПНОЕ
ИМА ПРЕТМА ЖИВОНАДАНЫА И ЖИВОТВОРАЦІА ТРОИЦЬ, ЕА ЕДИНЬ
ЖИВАГВ БЕЗНАЧАГВ И ВСЕСНАГ І ВЪ ПРЕДСНОЕ ЕДИНАГО ТРОИЦА ДХА
СТГВ В МІРЬ СЪШЕСТВІЕ НАЧАЛСТВЮЮЩЪ ТОГА ВГОДАНОМЪ ГСПДРЪ
ВЪШЕРЕЧЕНОМЪ ТОА СЪПРЪЖНИКЪ, ПРИ АРХИЕПСК'Ъ КЪР ТЕОФИЛ'Ъ
И ЕПСК'Ъ РЫБНИЧЕСКОМ КЪР ИГНАТІН, И ВЪЗОВОКОМЪ КЪР СТЕФАН'Ъ,
ВЪ Л'ЕТО УТ СЪЗДАНІА МІРА ЗРЕН И УТ СПСНІА МІРА ЗАХМД;
ПРИСТАИБКЪ ЖЕ Д'ЕАА ВУСТ МАМАНТЬ БАРВЪЛОВЪУТ НЕТЕЗЕР.

Această inscripție savantă, datorită de sigur minții iubitoare de cu-
vinte și întorsături pretențioase a lui Udriște Năsturel, are acest înțeles:

«Acest sfânt și Dumnezeiesc hram din însăși a lui temelie s'a
înnălțat și zidit cu ajutorul lui Dumnezeu și cu cheltuiala prea-
luminatăi blagocestivei doamne Doamna Elena, cu mila lui
Dumnezeu stăpînă și Voevodeasă a Țerii-Ungrovlahiei, soția prea-
luminatului și stăpînitorului Domn Io Matei Basarab, cu oste-
neala și în parte și a . . . fratelui . . . Iorest Năsturel, întru . . .
numele precistei, de viață dătătoarei și de viață făcătoarei Treimi,
unul Dumnezeu cel viu și fără început și prea puternic . . . și
întru . . . Treimi, și al pogorîrii în lume a Duhului Sfint. . ., fiind
Domn atunci de Dumnezeu dăruitul Domnul cel mai sus pomedit,
soțul ei, supt arhiepiscopul chir Teofil și episcopul de Rîmnic
chir Ignatie și cel de Buzău chir Ștefan, în anul de la Facerea
Lumii 7152 [1644] și de la Mîntuirea Lumii 1644. Vătah a fost
la lucru Mamant fiul lui Barbul, din Netezești.»

XLIV.

Mănăstirea Mărgineni.

182. 1. De-asupra ușii de intrare:

Θεε.

Κοσμοῦντι ναὸν τις νεμηθεῖη χάρις :

Βιῶναι εὖ θανόντι δ' αὖ σωτηρία.

Τῷ δὴ Μακαρίῳ τῷ ἀρχιμανδρίτῃ.

Ἐγχομένῳ τῆσδε τῆς ἱερᾶς μονῆς.

Ἐλκοντι δὲ τὴν πατρίδα ἐκ Ἐφέσου,

Κοσμοῦντι ναὸν σὸν, νόμοις τ' ἀφθῶνος.

αὐξῶν, Ἰούλιος.

Această inscripție pedantă și confusă arată că noua biserică de la Mărgineni s'a făcut abia în Iulie 1862 de Archimandritul Macarie, egumenul mănăstirii, de loc din Efes.

183. 2. Din vechea inscripție pusă de Constantin Postelnicul Cantacuzino, s'a păstrat numai o parte din stema familiei lui.

184. 3. Pe o piatră depusă în pronaos :

Ὁ παρὸν τξεσμὲς ἔγι[νε ἐφ'] ἡμερῶν τοῦ ὑψηλωτάτου Ἰωάννου Γρηγορίου Βοεβό[δα], ἀρχι[ερατε]ύοντος τοῦ π[ανοσιωτ]άτου κυρίου...

Adecă :

«Această cișmea s'a [făcut în] zilele prea-înnălțatului Ioan Gri-gore Voevod [un Ghica], fiind archiereu preacuviosul chir....».

185. 4. Tot acolo :

Διὰ τῆς φιλοκαλίας τοῦ νῦν ἡγουμενεύοντος ἀρχιμανδρίτου κυρίου Μακαρίου Ἐφαισίου, Συναΐτου, ἐγένετο ἡ παροῦσα βρῦσις, τῷ 1848, Μαΐου.

Adecă :

«Prin iubirea de frumos a egumenului de acum, archimandritul chir Macarie Efesianul, de la Muntele Sinai, s'a făcut această fântină, în 1848, Maiu 18.»

5. De-asupra uși :

186.

Ὁὗτος ὁ θεῖος ναὸς ὁ ἐπ' ὀνόματι τιμῶμενος τῶν ἁγίων πανμεγίστων τῶν ἁγγέλων ταξίάρχων ἐκτισθῆ τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ κυρίως αὐτοῦ κτήτορος Μεγάλου-Βορνίκου Δραγγίτζη Μαρτζινάνου, τοῦ περιφανοῦς τῶν Φιλιππέσκων γένους· τῷ δὲ ἔτει σωτηρίῳ 1646, ἐπὶ Ματθαίου Μπασαράμπα ΒΒ. πεπαλαιώμενος ὢν καὶ διεβρώγως, ἀνηγέρθη τὸ δεύτερον ὑπὸ τε τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου καὶ προεστοῦ Μαρτζινανίου, κυρίου Παρθενίου, καὶ ὑπὸ Μεγάλο-Ποστελνίκου κυρίου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Μεγαστολνίκου κυρίου Δημητράσκου καὶ τοῦ Μεγ. Βιστιαρίου κυρίου Ἰστρατίου καὶ τοῦ Λογοθέτου κυρίου Πάνα υἱὸς Δημητράσκου Λογο. τοῦ Μαρτζινάνου· μετὰ δὲ ἔτη 96 ἐκ σεισμοῦ πεπτοκῶς, ἀνηγέρθη τὸ τρίτον ἐπὶ Μιχαῆλ Ῥακοβίτζα ΒΒ., ὑπὸ τοῦ κῆρ Ἀνθίμου ἀρχιμανδρίτου καὶ καθηγουμένου, τοῦ Συναΐτου, κατὰ τὸ 1742 ἔτος ; τελευταῖον δὲ τῷ 1802, Ὀκτοβρ. 14, πάλιν ἐκ τοῦ φοβεροῦ σεισμοῦ καθηδαφίσθη μέρος τοῦ τειχοκάστρου καὶ ὅλη ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν κελλιῶν καὶ ὁ ναὸς οὗτος ἕως ἐδάφους· ὅθεν τὰ νῦν τὸ τέταρτον ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ἐπὶ τοῦ ἐκλαμπρωτάτου ἡμῶν αὐθέντου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη ΒΒ. καὶ ἐπὶ τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας κυρίου Δοσιθέου, δι' ἐπιμελείας καὶ δαπάνης τοῦ ἁγίου καθηγουμένου Μαρτζινανίου, κυρίου Ἰωάκειμ Συναΐτου, τοῦ ἐκ Βουλγάρων, ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1806, κατὰ μῆνα Αὐγούστου 6.

Adecă :

«Acestă dumnezeiască biserică cu hramul sfinților prea-marilor îngerî cari duc cetele îngerestî s'a zidit întâiū de cel de căpetenie ctitor al ei, Marele-Vornic Drăghici Mărgineanul, din vestitul neam al Filipeștilor, și, în anul Mîntuirii 1646, fiind Domn Matei Basarab Voevod, cum era învechită și stricată, s'a înălțat a doua oară, de către prea-sfințitul episcop și egumen al Mărginenilor chir Partenie și de către Marele-Postelnic dumnealui Constantin și de către Marele-Stolnic dumnealui Dumitrașcu și de către Marele-Vistier dumnealui Istratie și de către Logofătul dumnealui Pană, fiul lui Dumitrașcu Logofătul din Mărgineni ; iar, după 96 de ani căzînd de cutremur, s'a înălțat a treia oară supt Mihaî Racoviță Voevod, de către chir Antim archimandritul și egumenul, cel din Sinai, la anul 1742 ;

și, la urmă, în 1802, Octombrie 14, din nou s'a dărîmat de cutremurul cel grozav o parte din zidul de împrejmuire și toată aripa dreaptă a chiliilor și însăși biserica aceasta până în temelii; decî acum a patra oară s'a înălțat din temelie supt prea-strălucitul nostru Domn Io Constantin Alexandru Ipsilanti Voevod și supt prea-sfințitul Mitropolit al Ungro-Vlahiei chir Dosoftei, cu îngrijirea și cheltuiala sfințitului egumen de Mărgineni, chir Ioachim Sinaitul, cel dintre Bulgari, în anul Minuirii 1806, luna lui August 6.»

Asupra lui Drăghici cel real (supt Neagoe Basarab) și cel fabulos, v. *Cronica lui Constantin Filipescu*, ed. Iorga, 1902, p. III și *Doc. Cantacuzinilor*, p. 239, no. I. Constantin Postelnicul e Cantacuzino; Stolnicul Dumitrașcu e Filipescu; Pană fiul lui Dumitrașcu, pe atunci al doilea Logofăt, luă pe Mărica, fata lui Constantin Cantacuzino; Istratie Vistierul (v. asupra lui Ilie Nicolescu, în *Noua Revistă Română* din 1-iulie Novembrie 1901), care peri din porunca lui Mihnea-cel-Rău, face, în 1646 tocmai, o cumpărătură de moșie de la un ginere al lui Dumitrașcu Filipescu. V. ed. citată al lui Constantin Căpitanul, p. VIII. Istrati, fiul vestitului Stroe Leurdeanu, ținea pe Ilinca fata lui Nicolae-Vodă Petrașcu cu Ancuța fica lui Radu-Vodă Șerban. Ancuța era însă soră cu Elena soția lui Constantin Cantacuzino, și acesta venia astfel unchiu lui Istrati (Ilie Nicolescu, *l. c.*). Decî toți ctitorii cei noi erau rude. — Cutremurul din 1742 nu e cunoscut (v. Gr. Ștefănescu, în *An. Ac. Rom.*, XXIV, partea științifică, p. 14). Cod că e vorba de cutremurul din 1740, supt Constantin Mavrocordat (*ibid.*), și că în 1742 s'a făcut numai clădirea din nou a bisericii. — Pentru cutremurul din 1802, v. și mai sus, Plumbuita.

187. 6. Aghiasmatar de argint, cu această inscripție :

† МАСТІЮ ВЪІЕЮ Іу ПЕТРЪ ВОЕВОД И СНЪ ЕГО Іу МАРКО
 ВОЕВОД И ГСПЖДА ЕГО РОЖАНДА, И ГИЪ ВЛАШКОИ ЗЕМАН, СЪТ-
 ВОРИ СТРАКИНЪ.

Adecă:

«Cu mila lui Dumnezeu Io Petru Voevod și fiul lui, Io Marco Voevod, și Doamna lui, Roxanda, și Domni ai Țerii-Românești, au făcut [această] strachină.»

Domni sînt Petru de la Argeș (Radu Paisie) și Marco, ctitori și în

multe alte locuri (v. mai sus, *Plumbuita*). Drăghici din Mărgineni trăia încă, dar fără să fie alta decât *biv* Vornic, la începutul Domniei lui (*Studii și doc.*, V, p. 456, no. 7 și p. 596). El era foarte bătrîn pe atunci, căci încă de la începutul Domniei lui Vlad Călugărul slujise ca Vornic-Mare acestuia (Lăpădatu, *Vlad-Vodă Călugărul*, București, 1903, p. 69; Drăghici Păharnicul lui Neagoe e altul). Doamna Ruxanda a lui Radu Paisie apare și în alte ctitorii ale soțului ei: gîndindu-mă la numele eroic sîrbesc de Marco, foarte puțin obișnuit la noi, al fiului ei, aș vedea într'înșa văduva lui Radu de la Afumați și fata lui Neagoe Barabar, care ținea, cum se știe, pe o Sîrboaică.

7. Anaforniță, cu această inscripție :

188.

† Robul lu Dumnezeu Nicula, Samfira, Stroe, Vilae, Matei, Lina, Neacșa.

E de prin 1630—40.

8. Potir de argint lucrat, cu această inscripție :

189.

монъстири Мържинани, храмъ архист[рати]га.

Adică :

«Al mănăstirii Mărgineni, cu hramul: arhistratigii.»

Urmează cuvinte din Scriptură.

9. Pe o carte :

190.

«Să s[ă] știe de când s'aũ începutu a să zidi casele dă afară din ziduri, din temeliu, dă părintele Meletie eg[u]-menul, la leat 1797, I[u]n. 30; irei Thoma duh[o]v[nic].»

10. Catapiteazmă nouă, de marmură, făcute de Simion Nikolaou din Tinos, supt egumenul Ioachim din Tinos. 191.

11. Cruce de lemn săpat, cu podoabe de filigrană pe smalt albastru, piruzele și mărgăritare ; cu această inscripție :

Cruce împodobitî cu cheltuiala jupăneasei Maricăi, fata lui Constantin Cantacuzinò și soț lui Panî Filipescul V. Spat., și datî la mănăstire la Mărgineanî [scurtare pe u] pentru sufletul său ; 7171 [1662-3].

Deci la această dată Pană era în viață. V. ed. citată a lui Constantin Căpitanul, p. XIII.

12. «Pomealnicul ctitorilor sf[i]ntei mănăstiri Mărgineanii»:

Domni: Șerban, Radul, Elena [fică], Pătrașco [ginere cu soția:], Ancuța, Alixandru, Matei, Costantin, Mihaï [de două ori], Antonie, Duca, Șerban Cantacuzino, Brîncoveanu, Ștefan Cantacuzino, Alexandru Voevod [Mavrocordat], Nicolae Mavrocordat, Pulheria [Doamna lui], Constantin Mavrocordat, Ecaterina [Doamna lui], Mihaï Racoviță, Ana [Doamna lui].

«Băsărăbești i Cantacuzinești»: Constantin Postelnicul, Elena [soția], Calea [din Brîncoveni], Drăghici [Vornicul și soția lui], Velica, Ancuța, Șimiri (!), Toma, Bălașa, Constantin, Grigore, Bălașa, Barbul, Preda, Papa [Brîncoveni cei din urmă trei], Radul, Arghira, Alixandru, Catrina, Matei, Ilinca [sînt trei părechii Domnești: Radu Mihnea, Alexandru Coconul, Matei Basarab; mai sus e Constantin Cîrnul și Balașa], Enachie, Smaragda, Draghici, Ilinca, Ancuța, ș. a.

«Pomelnicele Saftei Stolniceasa» [a lui Constantin Stolnicul Cantacuzino]: Marga Spătăreasa [soția lui Mihaï, fratele lui Constantin], Păuna Spătăreasa, Mara Spătăreasa, Marica Logofeteasa Cantacuzino [par a pe toate trei cumnate ale Saftei].

Boieri: Drăghici, Udriște, Neacșa, Băsărabu, Gheorghie, Drăghici, Șerban, Vlădae, ș. a.

Apoi: Ancuța și Voichița Filipescu, Istratie Florescul, Vel Ban, Pană Filipescu.

Lista moșiilor: Boboci (de la Drăghici [II] și frații lui: 7079 = 1570-1), Cricoveani (de la Drăghici și Udriște, 7082 = 1573-4), Ulitești (de la egumenul Spiridon; părți de la Miroslav Vel Vist.), Stănești (de la Vintilă și fiul său Drăghici), Bănești și Moreani (de la Frujina), Măgureani (de la Maria, fata Voică Post.), Cătunul (de la Voica din Șoplea), Telega (de la Drăghici Vor. de Mărgineni), Teșila și Craițele (de la Banul Udriște și Drăghici Vornicul), Cucleș (de la ei), Spatnița (de la Frenț), Vlădeani (de la Theofil monah), Secăreani, Plopeani (de la Drăghici Vor.) Cioara (de la Albaș de Tîrșor), Negovani, Ratunda (de la Dumitru Vornicul), Căpriorul (de la Stan Logofăt și soția sa Vișa), Corneani (de la Dumitru Vornicul), Blagodești (de la Calea și fiii ei: Drăghici Comisul și Udriște Postelnicul), Stălpenești și Coșcovita (de la Manda), Dealul Măgurii (de la Elena soția Clucerului Badea) Lacul Tătarului (de la Frujina), Moșăști, Balta-Albă (de la Pătrașco Postelnicul fiul Banului Mihalcea), Găunoși (de la Rada Filipescu [soția lui Constantin Căpitanul]), Rușățul (de la o jupăneasă, altă parte de la Matei și Pîrvul Șatrar Cantacuzino [fiii lui Pîrvu I-ii, nepoții de fiu ai lui Drăghici și, prin aceasta, strănepoții Postelnicului]),

Zagurenî (de la Șerban-Vodă Cantacuzino), Rușețul (de la Maria Paleologhina [văduva lui Dumitrachi Chirița Paleologul, din Moldova]), altă parte din Rușeț (de la Grigore Filipescu [fiul lui Constantin Căpitanul]), altă parte (de la Spătăreasa Stanca), Largul și Breaza (de la Mărica Filipeasca), Drăgănești și Păcurile, munții Piatra-Arsă, Sfina lui Bucă, Bucecii (de la aceiași).

XLV.

Mănăstirea Viforîta.

1. Icoană: Sf. Gheorghie.

193.

Acastă icoană a marelui m[u]c[e]ni[c] Gheorghie închinată iaste de creștinul Domn Ioan Leon Voevod, fișorul lu Stefanu-Vodă și de a lui prea-luminată Domni Victoriia, fiindu arhiereu chir Grigorie, în a. [1631, Octomvrie 1].

Ἡ παροῦσα ἁγία εἰκόνα τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἀφιερῶθη παρὰ εὐσεβεστάτου ἀθέντου Ἰωάνου Λέοντος Βοεβόδα, υἱοῦ Στεφάνου Βοεβόδ[α], καὶ τῆς αὐτοῦ ἐκλαμπροτάτης Ντόμνας κυρίας Βικτορίας, ἀρχιερατεύοντος κυρίου Γρηγορίου. ἐν ἔτει α᾿χλ᾿, Ὀκτ. α΄.

Μαύρος τέχνης.

Partea întâiu din inscripție corespunde cu însemnarea românească de mai sus; cealaltă dă numele meșterului: Mauros, Mavru.

Domnul e Leon-Vodă Tomșa. Soția sa, Victoria, era o Constantinopolitană sau Levantină.

2. Potir, cu această inscripție:

194.

P[o]t[irul] acest prin pp: Ioanū ec[clisiarh] la m[ănăstirea] Vi[forîta], în 1775.

XLVI.

Mănăstirea Dealului.

1. Inscripție la dreapta și la stînga ușii de intrare:

195.

† произволеніемъ ѡца и съ поспѣшеніемъ сна и свѣршеніемъ стго дха, благочестивкии и хрстолюбивкии, всѣккимъ правос-

лавныхъ заповѣдми бррашенъ и вскымъ вѣчнемъ вѣнчанъ Іу
 Радша Великы Воевода мастижъ екежъ гспдаръ въсенъ земанъ
 сгроваахинскын, сынъ Великаго Влада Воеводы, въ лѣто 731,
 бръгъ зѡднны въ сандъ и асны си, демеліе кр, Интиктѡи
 г, лѣтовъ ржцъ г, наческъ здати и шеновенти и штъ шено-
 ваніа въздвнже съ въсѣбкымъ баголъшнемъ и великымъ брра-
 шенемъ бррашены сынъ великынъ храмъ въ имѣ иже въ стыхъ
 шца ншго і архіерарха чудотворца Николаи мриланіскые,
 и шсти се по седмѣмъ тѣжцинѣ і лѣт, мсца д. дъ днь, при
 игдменѣ Захарш, аминь.

Adecă :

«Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșitul Sfin-
 tului Duh blagocestivul și iubitorul de Hristos, înfrumusețat cu
 toate învățăturile drept-credincioase și încununat cu toate cununile,
 Io Radul Mare-Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Țara-
 Românească, fiul marelui Vlad Voevod [Călugărul], în anul 7008
 [1500], crugul zodiei: 2 al soarelui și al lunii: 16, temelia: 29,
 indicția: 3, mîna anului: 3, a început să zidească și să înnoiască
 și din temelie a ridicat cu toate bunătățile și cu mari frumusețe a
 înfrumusețat acest mare hram întru numele sfintului părintelui
 nostru și arhierarh, făcătorului de minuni Nicolae din Mira Li-
 chieî, și a sfințit-o în același an 7010, luna D[ecembre] 4 zile,
 fiind egumen Zaharia. Amin.

Indicția e bine socotită.

Încă Alexandru fiul lui Mircea-cel-Mare dădea la 1431 mănăstirii
 Dealului moșia? Alexeni (Cronologia tabelară, în *Operele lui Const.*
Cantacuzino, București, 1901, p. 23, no. 20). Despre înnoirea din 1500,
Viața lui Nifon spune, la îngroparea lui Radu: «il îngropară în mor-
 mîntul care-l făcuse în tinda bisearicii în mănăstirea din Deal, unde
 iaste hramul sf[ă]ntului Nicolae făcătoriu de minuni, caria o zidise den
 temelie în Domniia Sa, tot de piatră çoplită, și stălpîi ușilor și feres-
 trile tot de marmură, cum se vede și acum bisearică frumoasă și mi-
 nunat[ă], iar a o zugrăvi el n'au apucat, ce apoi s'au zugrăvit cu po-
 runca lui Neagoe-Vod[ă], cu văpseale și cu aur» (ed. Erbiceanu, pp.
 /58-9).

2. Mormînt în mijlocul pronaosului, cu inscripția :

196.

Aice zace cinstitul și răposatul capul creștinului Mihail, Marele Voevod, ce aū fost Domn Țărăiei-Rumănești și Ardealului și Moldovei: cinstitul trup zace în câmpii Tordei, și, când l-aū ucis Neamți, ani aū fost 7109 [1601], în luna lu Avg. 8 zil[e]: ačas[tă] piatră o-ū pus jupan Radul Buz[escu] i jupăn[i]ț[a] eg. Preda.

Ediții: Musceleanu, p. 51; Papiu, *Tesaur*, I, p. 395 (după un tabloū istoric de maiorul Papazoglu) și Onciul, *Ștefan-cel-Mare și Mihaī Viteazul*, București, 1904, p. 69 (cu litere cirilice).

De fapt, Mihaī a fost ucis în zorii zilei de 9/19 August, Duminecă (*Basta și Mihaī Viteazul*, p. 58).

3. Mormînt, în stînga pronaosului :

197.

† си на[Д]гробное камень сътвори и оукраши гсжда Маргита сиū своємъ Іу Мухана Могила Воевод и гдѣрь земан молдавскыи, сиū Гилеуи Могила Воевод, и конец житие его ест мѣсть Тръговице, и погребень быст зде въ стѣ церкви дѣлскон швитѣа, при дни благочестиваго гсдрѣ Іу Радѣа Воевод, вишкс Бьсьраба Воевода и гпствова въ мѣсто шцество его г мѣци: быс[т] же въсе житие дние его лѣт си и пол лѣт; *зрѣсї, мѣа — кз.

Adecă :

«Această piatră de mormînt a făcut-o și a împodobit-o Doamna Marghita fiului ei Io Mihail Moghilă Voevod și Domn al țerii Moldovei, fiul lui Simion Moghilă Voevod; și sfîrșitul vieții sale i-a fost în locul Țirgoviștei, și a fost îngropat aici, în sfînta biserică, lăcașul Dealului, în zilele blagocestivului Domn Io Radul Voevod, nepotul de fiū al lui Băsărab Voevod, și a fost Domn trei luni în locul părintelui său: i-aū fost toate zilele vieții ani 16 și jumătate; la anul 7116 [1608], luna [Ianuar] 27».

Bună traducere în Musceleanu, pp. 53-4.

Mihail sau Mihăilaș Movilă s'a născut deci în 1592 sau 1593, cînd unchiul său Ieremia nu era încă Domn, în adăpostul din Polonia al

familiei sale. Simion, tatăl lui Mihail, murise, după o scurtă Domnie, la 24 Septembrie st. v. 1607. Stăpînirea lui Mihail, tulburată de lupte cu vărul său Constantin, fiul lui Ieremia, ținu până la 16 sau 19 Decembrie, cînd fu învins în lupta de la Ștefănești. Radu Șerban îl ajutase cu ostași: el voiă să căsătorească cu el pe fică-sa cea mare, Anuța, care luă pe urmă pe fiul lui Mihail Viteazul.² Decî fugarul fu primit bine în Țara-Românească, unde-l duse ambițioasa lui mamă. Aici, scrie (după știri de la un om împărătesc care văzuse lupta) ambasadorul venețian, la 15 Februar 1608, el «muri peste cîteva zile, de durere — *da malinconia*; bietul băiețel! — «avînd vrîsta de cincisprezece ani» (de fapt, 16 pe 17) (Hurmuzaki, IV², p. 294). Decî data de lună trebuie a se înțelege: 27 Ianuar. Cf. *Studii și doc.*, IV, p. LXVI și urm.

198. 4. Mormînt, în dreapta pronaosului, lîngă pîrete, — în formă de sicriu, cu această inscripție:

прѣстави сѧ Іу Владиславъ Воєводъ въ лѣтѣ 6963, мѣца августъ в, въ днѣ... и сътвори сѧ камень въ дни Іу Неѣгоє Воєвода, сът[вор]и Барбѣла Банъ и Прѣвѣла Дворникъ и съ братѣмъ нхъ, сновн Неѣгоє Краевскы, понеже и Владислава Воєводъ подигнѣла властелин.

Adecă:

«A răposat Io Vladislav Voevod, în anul 6963 [1455], luna August 20, în zilele —; și s'a făcut această piatră în zilele lui Io Neagoe Voevod: au făcut-o Barbul Banul și Pîrvul Vornicul și cu frații lor, fiu lui Neagoe din Craiova, căci Vladislav Voevod i-a făcut boierii.»

Data morții lui Vladislav, fiul lui Dan (alt Vladislav-Vodă nu se poate să fie) e greșită. El muri abia în 1456, ucis de Țepeș, care-i luă locul. Data de lună poate fi exactă: cei doi Domni se vor fi frămîntat cîteva luni de zile până la moartea celui vechiu. V. Bogdan, *Vlad Țepeș, passim*. După peirea lui Vladislav, cauza dănească fu reprezentată de fratele său Dan, care fu și el omorît de Țepeș, apoi de cei doi Basarabi. Basarab cel Tînăr (Țepeluș) luă pe fata boierului Neagoe din satul Craiova și avu cu această Neaga pe Neagoe de mai târziu. Frații Neagăi, Barbu, Pîrvu, Danciul și Radu, puternicii «Craiovești», numiți și Banoveți, după ce Bănia fu creată din nou și așezată, nu la Rîmnic, Noul Severin, ci la Craiova lui Neagoe. Ajunși stăpîni ai țerii, ei pun

piatra aceasta pe mormîntul rudei lor, care fusese îngropată la mănăstirea, nouă pe atunci, a Dealului.

Cf. Lăpădatu, *o. c.*, p. 31, nota 5, și articolul său despre mormintele de la Dealu, în *Convorbiri literare* pe anul 1903.

5. Lîngă acest mormînt, mai către mijlocul bisericii, altul, cu această 199.
inscripție :

пРѢСТАВИ СЕ ИЖЕ ВЪ ХА БѢ ВѢРНОМС ІВАННЪ ПЕТРАШКО ВОЕВОДА И ГОСПОДИНКЪ ВЪСЕН ЗЕМАНЪ СГРОВАХИНСКОЕ, СЫНЪ ІВЪ РАДСАКЪ ВОЕВОДА, И СМРЕ МЦА ДЕКЕВРИЕ КЪ ДНК, ВЪ ЛѢТЪ 7066.

Adecă :

«A răposat întru Domnul Hristos credinciosul Ioan Petrașco Voevod și Domn a toată Țara-Românească, fiul lui Io Radul Voevod, și a murit în luna lui Decembre 26 de zile, în anul 7066 [1558]».

Astfel se hotărește definitiv data morții tatălui lui Mihaï Viteazul. El a fost îngropat la Dealu, ca unul ce era fiu legiuit al Radu Paisie și nepot de fiu al lui Radu-cel-Mare, ctitorul (v. *Studii și doc.*, V, pp. 433-4, no. 2 și Hurmuzaki, XI, p. VII și urm.).

6. Pe mormîntul lui Vlăduț-Vodă. Tipărită în Lăpădatu, *Vlad Călugărul*, p. 63. Se spune în ea că «Vlad Voevod, fratele lui Io Radul Voevod, fiul prea-bunului și marelui Io Vlad Voevod — deci fratele lui Radu-cel-Mare și fiul lui Vlad Călugărul —, a domnit «anî 1; și luni 9 și jumătate». «Și a venit Domn Io Basarabă Voevod și, după ce a fost luptă [între ei], a tăiat capul lui Vlad Voevod în cetatea Bucureștilor», la 23 Ianuar 7020 (1512). Cronica sîrbească pune însă la 25 ale lunii moartea lui Vlăduț (*Studii și doc.*, III, p. 3). Socoteala Domniei lui nu e bună, căci ea ar duce la data de April 1510 pentru suirea în Scaun a tînărului Voevod, pe cînd predecesorul său Mihnea era fugar în Ardeal încă din Mart (*Pretendenți domnești*, p. 16; Hurmuzaki, XI, p. 843 nota 1). Neagoe însuși îngropă pe Vlăduț la Dealu, căci acel care-l tăiasse, spune *Viața lui Nifon*, fusese «Pașa», Mehmed-beg. 200.

7. Pe mormîntul Caplei, sora lui Radu-cel-Mare. Tipărită *ibid.*, pp. 63-4. Ea muri la 21 Februar 1511, în Domnia fratelui ei, «marelui Voevod Io Vlad», căruia însă lumea i-a zis Vlăduță. Ea fusese soția, în a doua căsătorie, a Marelui-Vornic Bogdan, care a trăit și după dînsa, căci se întilnește ca «fost Vornic» la 10 Iulie următor (*Studii și doc.*, VI, p. 592). El ar fi pribegit la moartea cumnatului său, dar fu prins la 201.

vadul Dunării, chinuit pentru a-și mărturisi bogățiile și ucis (*Viața lui Nifon*, pp. 45, 74 și urm.).

202. 8. Pe o cruce :

Aăastă svântă cruce ferecatu-o-aă creșten Mateiă-Vod[ă] și cu Doamnă-sa Elena și o-ă dăruit la mănăstirea Dealu[lu]i, u[n]de iaste hramul Sti N[i]colae, în an[ul] 7157 [1648-9].

Cf. Papazoglu, *Colecție de la mănăstirile din Statul Romîni* (tablou istoric).

203. 9. Pe o icoană în pronaos :

Făcutu-s'aă aăastă sf[ă]ntă icoană la leat 1809, prin osărdiia și toată cheltuiala smeritului arhimandrit Ilarion igumen sf[i]ntei mănăstiri Dealului, unde s'aă și așăzat icoana. De Constantin zograf s'aă zografisit.

XLVII.

Tîrgoviște.

I. BISERICA DOMNEASCĂ.

204. 1. De-asupra ușii de intrare, în lăuntru :

Aăastă sf[ă]ntă și dumnezeiască bisearecă a Curții Domnești den Tărgoviște, unde hramul Adormirei stăpăniî noastre de Dumnezeu Născătoareî să prăznuiăște, den temelîia ei făcută iaste de Pătru Voevod Cercel la anulu de la Zidirea Lumii 7101 [= 7091; decî: 1583], când domniă țeara, și așa, de atunce nemaî căutându-se și nemaî tocmindu-se de nimenî, s'aă învechit, și vremile, mai vărtos ceale răzmericiose, rău o aă stricat; luminatul dec Io Costandin B[răncoveanu] Basarabă Voevod, ales spre dumnezeștile lăcașă blagocestiv, și forte și osărdnic fiindă a direage, precum multe și pre[n] multe locuri să văd, nu numă

direase, ce și den temelie sfinte biseariö și mănăstiri aü rădicatü și aü înfrumușiatü, așa și acestă domnească bisearică o aü diresü și o aü înpodobitü cu zugrăveala-[î] peste totü, cu pardoseala-î și cu alte toate trebuințele, pentru nemortul său nume și bună pomenirea-î în veaci; isprăvind-o la leat 7207 [1698-9], întru al zeacelea an al Domniei și oblăduirii acestii țări moșteane a lui; carea cu multă priveghiare și mari osteneli, ales prin cumplitele aceastea vremi ale oștirilor, bine și creștinește o ocărmuiaște și o păzeazăte. Costandin, Ioan, Iachim, Stan zugravî.

Copie din 1881 a lui Pană Hagi Avram zugravul, după original, în Musceleanu, p. 79.

V. mărturia călătorului Bongars, din 1585: «Petro-Voda a faict à Tervisch, où il avoit sa Cour, un palais petit, mais beau et magnifique ...pour la portée du pays, et tout contre basty un[e] église» (Hurmuzaki, XI, p. 192). Pe lângă aceasta, însemnarea cronicii de țară: «Aü făcut bisearica ce este în cetatea Tîrgoviștei» (*Magazinul istoric*, IV, p. 276). Turcii lui Sinan-Pașa încunjurară la 1595 Curtea cu o întăritură de pămînt prinsă între două rînduri de pari (Walter, în Papiu, I, p. 32). Eraü pe atunci vre-o 40 de biserici, dintre care cele mai multe fură stricate de Turci (v. art. mieü în *Conv. lit.* din 1900, despre biserica Sf. Nicolae din oraș). Mihaï, venind să iea înapoi Tîrgoviștea, făcu la Dealu două turnuri de pămînt, și de aici bātu cu tunurile cetatea dușmană; de la Dealu el trecu apoï, pentru asalt, la «altă biserică mult mai aproape de cetate», pe care o cucerî (Walter, *l. c.*, pp. 33-4). Aceasta poate fi biserica lui Cerchel, care ne închipuim ușor în ce stare va fi rămas. Jurămîntul către Împărat se făcu de aceia, la 1598, în biserica de la Dealu, care fusese singura cruțată. De sigur că Matei Basarab a făcut din nou biserica, puind-o în legătură cu Curtea reparată (călătoria lui Macarie de Antiochia, trad. Emilia Cioran, pp. 83-4). Reparația lui Brîncoveanu înseamnă mai puțin decît zice inscripția, căci se cetește în cronică lui oficială: «Atunci [la culesul viilor din 1699] s'aü isprăvit și biserica domnească din Tîrgoviște de zugrăvit, măcar că și mai nainte zugrăvită era, ci se învechise și se stricase zugrăveala, iar Măria Sa aü pus de iznoavă de o aü zugrăvit și o aü pardosit cu lepezî de piatră, cu multă cheltuială, și foarte frumos o aü înfrumusețat, precum se vede» (*Magazinul istoric*, II, p. 347).

Inscripția pe piatra din afară lipsește.

205. 2. În pridvor, sus, partea d'innuntru :

Acestă sfântă și dumnezeiască biserică din luminata Curte Domnească a Țării-Rumânești, din Târgoviște, fiind zidită de prea-înnălțatul Domn Petru VV. și înfrumusețată de alți înnălțați Domni și fericți ctitori ce au statut după vremea oblăduitorii acestii țărū, acumū în cele după urmă stricându-se de întâmplările vremurilor și rămăindū, nu numai dăzvălită, ci încă și sf[ă]ntul oltarū dăzlipit de biserică și bolta dărăpănată, încăt era spre cădere a toatei biserici, d[um]nezeiasca Provedenție, încununând cu stema Domnii pre Măria Sa înnălțatulū Domnū Mihail Suțu VV., o au înnoit-o și au învălit-o și au înpodobit-o cu hramul astfel cum să vede, împreună cu luminata D[oa]mna, cu Sevasti Calimahi VV., prin rugăciunea și îndemnarea lui jupan Ianache Văcărescu Vel Vistier și mare dicaiofilax al Bisericii.

Și în Musceleanu, pp. 78-9.

E faptă frumoasă a poetului Văcărescu că a scăpat de peire biserică lui Petru Cercel, gândindu-se cu evlavie la trecutul mai bun al țerii. Văcărescu îndemnă pe Mihai Suțu în întâia Domnie a acestuia (1783-6). Cf. și *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, II, p. 138. Pentru soția lui Mihai-Vodă, Sevastia, fiica lui Ioan-Vodă Callimachi, v. *Doc. Callimachi*, tabla.

206. 3. Tot acolo (inscripție ștearsă):

Pururea fiind ctitor, am... ești faceri de bine Sfinția Sa... eclesiarh al acesteii sfinte mari bisericii... virsteanu, hartofilax și ostenitor pân la săvârșire... Ioan zugrah... of mănăstirea... Argeș...; 1785 [în față; jos, în față:] Vel Păh., aflându-se ispravnic județului Dâmbovița.

207. 4. Musceleanu adauge (pp. 79-80) o inscripție «scrisă pe zid», care resumă întâiu pe a lui Brîncoveanu și apoi urmează așa :

După aceia au fost putrezit șindrila bisericii și a caselor, iară, când au fost la leatul 7243 [1734-5], [în] Domnia prea-înnălțatului Domn Grigorie Voevod, strănepot răpo-

satului Grigorie Ghica Voevod cel bătrân, din răvna dumnezeiască îndemnatu-s'au de a înveli biserica și casele. Iar de cîtăva vreme domniă țara (*sic!*) Costandin Nicolae Voevod, la leat 7245 [1737] în țară (*sic!*) s'au ars de oști și biserica. În această vreme întâmplîndu-să mare cutremur, s'au surpat și turla și amvonul cel din afară. După aceia, trecând vreme, când au fost cursul anilor 7256 [1748], din mila lui Dumnezeu viind iarăși al doilea Domn prea-înnălțatul și prea-luminatul Domn Io Grigorie Ghica Voevod, strănepotul răposatului Grigorie Ghica cel bătrân, decî fiind dumnealui Grigori Pazo (*sic!*) Vel Vornic za Tîrgoviște, fiul răposatului Diamandache Vel Vistier, au dat în știrea Măriei Sale pentru stricăciune, apoi, prin silința și toată cheltuiala Măriei Sale [lui] Vodă, s'au zidit turnu și amvonul, și l-au zugrăvit, după cum se vede, peste tot.

Inscripția e greșită în ceia ce privește coborîrea lui Grigore Ghica: el era nepotul lui Grigorașco-Vodă prin fiul acestuia Matei (numit după Matiaș Sturdza, Doamna Maria fiind dintre Sturdzești). Nu înțeleg în ce chip războiul austro-ruso-turc, care n'a atins Tîrgoviștea, a putut aduce arderea bisericii. Asupra cutremurului din 1740 însă, v. mai sus, *Mărgineni*.

5. Chipurile ctitorilor:

208.

În stînga: Mihai Viteazul, Radu Șerban, Constantin Basarab, Șerban Cantacuzino, Mihnea (cel Rău).

Acești Domni vor fi făcut dani bisericii și, găsindu-i în pomelnic, Brîncoveanu a pus să li se zugrăvească chipurile.

În dreapta: Pătru-Vodă și Constantin Brîncoveanu (ctitorii), apoi Neagoe și Matei.

Neagoe-Vodă, acesta, pare să fie, nu vechiul Basarab, care n'avea ce să caute într'o biserică întemeiată de un urmaș tîrziu al lui, ci Neagoe fiul lui Antonie-Vodă din Popești și tatăl Doamnei Mărica Brîncoveanu.

6. Pe o piatră pătrată, cu cadru săpat, așezată vertical în pronaos, la stînga: 209.

Aicea zac eu Mathei, în cest pămînt reace,
Pentru ce cu voi cei vii nu poe a petreace:
Cela č-am fost oarecîind de toț prea-lăudat,

Acum zac fără suflet, cu lut împresurat.

Numai vă rog greșitul toț să mî ertați.

Cest mormănt întunecat pururea cercetați.

Literele sunt făcute după cele latine, podoabele sînt săpate în stil Renaissance. Cred că săpătura pietrei s'a făcut în Rusia.

Despre îngroparea lui Matei-Vodă scrie patriarhul de Antiochia, care a fost de față : «de aici îl aduseră în pridvorul al doilea [adecă în pranaos] al bisericii Curții și-l înmormîntară alătura cu groapa răposatei Doamne și a fiului lor» (trad. Cioran, p. 116). Cf. cronică țerii, în *Magazinul istoric*, IV, p. 335. Acest fiu, numit și el Matei, se vede printre ctitorii de la Strehăia (v. mai departe). Strămutarea oaselor lui Matei la Arnota, mănăstirea de familie (*ibid.*, p. 174), s'a făcut numai supt Mihnea-cel-Rău. Anume un act din 1675, analizat de Odobescu (în *Ate-neul Român*, II, 1869, p. 14, nota 2), arată că Matei a fost întâiu dezgropat de Seimeni, cît timp ei avură în stăpînirea lor Tirgoviștea, supt Constantin Cîrnul, în 1655 («tot ce aū aflat în bisearici aū luat, numai pietrile goale aū lăsat», scrie cronică țerii), saū de Turcii și Tatarii cari aduseră, la 1658, în locul lui Constantin, pe Mihnea fiul lui Radu Mihnea. Actul citat se unește cu povestitorul călătoriei lui Macarie ca să dea vinovăția pe aceștia din urmă. Paul de Alep înseamnă, în adevăr, că întovărășitorii păgîni ai lui Mihnea «aū pus foc Curții și bisericii Mitropolitului, de asemenea și bisericii Curții domnești : aū pîngărit și mormîntul lui Matei-Vodă, care, fiind în viață, își arătase dorința de a fi îngropat la mănăstirea Arnota, dar Constantin-Vodă nu se învoise la aceasta ; tot așa aū pîngărit și mormîntul fiului lui Matei și al Doamnei lui Constantin : dezbrăcînd trupurile, ei li aruncară hainele și purtară pe morți astfel prin oraș, după ce sfărîmase în bucăți toate pietrele de mormînt» (trad. Cioran, pp. 228-9).

210. 7. Mormîntul, înalt al Doamnei, lui Matei, Elena, acoperit cu o placă de marmură, în care lei țîn stema țerii, se află în dreapta pronaosului. El poartă această inscripție, săpată în litere suptiri, ce se apropie mult de cele latine, — de sigur de un meșter din Rusia, din Moscovia :

Homo natus de muliere brevi vivens tempore repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur et conteritur et fugit velut umbra ; Iob, cap. 14.

E destul de neașteptată această citare în latinește a Cărții lui Iov, care sună astfel în Biblia de la Petersburg :

«Că pămînteanul născut din muiare iaste cu viață scurtă și plină de minie și, ca o floare înflorînd, cade, și ca umbra fuge și nu stă.»

[съи ест гробъ прѣсвѣт]лыа гсѣжди Елени княгини въжде-
ленныишеа сѣржници пресвѣтлаго благочестивѣиша... заплаани[и]-
сѣа началника Воеводы и дѣдовнаго гира, іаже двацндеадасѣт
цѣлыѣ въ санѣ сѣржжном испльниени лѣтъ, многи црквен
богатодонаа, създате[а]ница монастир [patru litere rupte]
ѣа (?) [rupt] стоваа възвизатеаница нициѣ чюна [rupt] [пра]во-
сладенаа вѣрнаа и ревнителнаа поворница, часты же дѣлъ благо-
честны въсег дашнаа добродѣтеаница и въсѣѣ ѣ [rupt] пома-
гатеаница превеликаа и своиѣ си и тѣждѣѣ съвѣтодатеа-
ница [rupt], превеликом плачем и рыданием своиѣ и въсѣѣ
живот свои сконча лѣтѣѣ прѣходящѣѣ възраста своего на и вы-
тиа мѣра зрѣѣа, сло [rupt] же бжиа въплащениа зѣаѣив.

Adecă:

[Acesta este mormîntul] prea-luminatei Doamnei Elena, Doamna, stăpîna, prea-pohtita soție a prea-luminatului, blagocestivului muntenesc stăpîn, Voevod și moștenitor Domn, care de două ori douăzeci de ani împlinind în vrednicia de soție, a dat multor bisericii danii bogate, care a zidit mănăstiri..., a ridicat săracilor..., a apărat cu credință și rîvnă Biserica drept-credincioasă, a făcut bine totdeauna dese lucruri blagocestive, și a sprijinit foarte mult toate... și a fost prea-mare dătătoare de sfaturi la ai săi și la alții, cu prea mare plîngerea și tînguirea alor săi și a tuturor și-a încheiat viața împlinind ani ai vrîstei sale cincizeci și patru, și anul de la Facerea Lumii 7161, iar de la întruparea lui Dumnezeu Cuvîntul 1652 [= 1653].

Și în Udriște Năsturel, *Varlaam și Ioasaf*, ed. general Vasiliu Năsturel, Prefața, pp. LXV-VI.

Cf. *Cronica țerii*, l. c., p. 328: «Iar cînd aș fost la August, murit-aș și Doamna Elena, și cu mare cinste fu îngropată în biserica domnească din Tîrgoviște».

8. Pe un teasc de argint:

211.

Acestu teascu l-aș datu Doamnaa Balașa a cînstitului Domnu Io Costandinu Șarban Voevod la bisearica domnească în Tîrgoviște, leat 7165 [1656-7].

212. 9. Pe o evanghelie din 1693 :

Acastă sf[ă]ntă evanghelie înpodobitu-o-aũ cu argint cum să veade pe den afară, iară luminatul Domnu Io Costandin Bas[a]rab Voevoda, și o aũ închinat sf[i]nteii besearc domneș[ti] den Târgovișt[e], unde iaste hramul Uspenie B[ogorodi]ței [=Adormirea Născătoarei de Dumnezeu].

213. 10. Pe catapiteazmă :

1697 [cifra]; 7205.

Deci tîmpla e dintre cele adause de Brîncoveanu.

214. 11. *Grafite*: «Ap. 28, 7210 [1702], cându s'aũ apri[n]s biserica.

215. 12. Cronică scrisă cu cărbunele în altar, pe dosul catapitezmei:

1799, Fev. 18, la 5 časur[ti], Viner[ti], aũ tăiatũ capu lui Costandin Angerli Boivod (*sic*), cându aũ scos vácărit po t^l 2.

Data concordă cu aceia pe care o daũ alte însemnări de cronică (v. *Manuscriptele mănăstirũ Cernica*, în *Biserica ortodoxă* pe 1901, no. 126; p. 19 din tiragiul aparte).

Av. 16, 1806, s'aũ mazilit Costandin Voivod Alexandru Ipsilant Voivod.

Știrea sosise la București cu o zi înainte (Erbiceanu, *Cronicarũ greci*, p. 267).

Iar la Oct. [=Dech.] 15 aũ venit cu multă oste moschičască, iar la Mart 21 aũ fugit la Brașov.

La 21, Domnul ajunse la Buzăũ; el trecea în Moldova (Erbiceanu, *l. c.*, p. 273).

Ar Măn. (*sic*) 24 aũ venit veste ca să s[ă] pom[e]nesc[ă] pre Împăratu Alexandru Pavlovič, Lunea.

Ipsilanti nu fu scos din Domnie decit în Mart 1808 (*ibid.*, pp. 276-7).

Ioan erei ec[clisiarh] d. 1765 [cifre].

13. La clopot (după un decalc dat de păr. paroh):

216.

Laudate Dominum omnes gentes, Anno Domini 1669.
Divino auxilio fudit me Gerhardus Benningk, Gedani.

E deci aproape ca și clopotul de la Cetățuia. Antonie-Vodă de la Popești, Domn la această dată, va fi făcut deci o comandă odată cu vecinul său din Moldova. Și despre clopotul de la Sf. Sava din Iași, descrierea călătoriei lui Macarie de Antiochia spune că e făcută la Danzig (trad. Cioran, p. 13). Brîncoveanu obișnuia să aducă «tipsii de Danța» (*Socotelile Brașovului*, p. 140). — Pe clopot e și o inscripție cirilică, ieșită prea rău în decalc ca s'o pot dezlega.

II. SFÎNTA VINERÎ.

1. De-asupra ușii de intrare, o inscripție nouă, dar frumos săpată în stil vechi, care arată că 217.

Acest sfînt lăcaș unde se prăznuiește hramul Sfintei Paraschevi, din vechime s'aŭ fost zidit de o Doamnă Sultana, în urmă, arzând orașul și chiar această bisericuță, aŭ stătut mulți ani niște ziduri părăsite,

până a făcut-o din nou, la 1850-2, Șerban Fusea.

Probabil că această Doamnă «Sultana» e Balașa lui Costantin Cîr-nul, care e și îngropată aici.

2. În stînga intrării, pe un mormînt:

218.

Aici suptă această piatră odihnescă oasele răposatului robul lui Dunnezeu jupan Ion cupeț ot Trăgoviște, meseța Noem. 12 dnă, leatŭ 7294 [1786].

Frumoasă piatră cu caracter arhaic al slovelor.

3. În dreapta, spre mijloc, pe o piatră de mormînt, inscripție în cea mai mare parte neînțeleasă, din 2 Decembre 1764. 219.

4. Spre zid, pe o piatră de mormînt:

220.

Suptă această înfrumusețat[ă] piatră află odihna oasel[e] răp[osatei] Saftiŭ, cu doi fii a ei, anume Ioan și Stefan,

fiea răposatului Poste: Ioan Dămbvu. [Dămboviceanu?], ce
 aș ținut întru căsătoria Nicolae Voinescu biv Polc. za
 biod. (? ?), fiindu vârsta de doozeč și doi de ani, când aș
 răposatū, lăsând soțulu sū i părinților multă întristare. Cu
 mare cinste s'aș astrucatū întru acestū sf[ă]ntū lăcaș la
 anul 1787, Sep. 10, fiindu D[o]mnū Io Nicolae Petru Ma-
 vroghen[i] Vvod și fiindu Mitropolit Grigorie al Ungro-
 vlahii, icsarhu a toată laturile și păstor fiind turmei lui
 H[risto]s.

[Marca Cantacuzinilor.]

Nu ne putem lămuri stema cantacuzinească pe acest mormînt de mo-
 destă jupăneasă.

221. 5. Mai departe, pe o piatră de mormînt (marmură):

[Stema țerii.]

Într'acestū mormăntū zace acoperit trupul a prea-lumi-
 natei Doamnei Balașii, Doamna și soția cea iubită a prea-
 luminatului Domnū Io Costantin Șerban Voevod D[omn]ul
 Țerii-Românești, a moșteanului Domnii, caria 27 de ai um-
 plându cu soția ei, și în Domnie 3 ane, fost-aș și mă-
 năstiri Jitiianului ziditoare și a multe moaște ale sfinților
 împodobitoare, săracilor miluitoare, credinții dereapte rām-
 nitoare și lucrure scumpe pururea lucrătoare și a toată
 sărăcimea, oameni pătimaș, ca o destoinică ajutătoare, cu
 mare plănsū și jale de ai e[i] oameni și de toți, viața ei o
 aș sfârșit, trecând de vârsta ei 45 ai, întămplându-s[ă]
 la pogrebanie ei fericitul părintel[e] Macarie i patriiarhul
 ot Atehofia, $\omega\tau$ $\beta\upsilon\tau\iota\alpha$ $\mu\eta\rho\alpha$ $\times\beta\rho\zeta\epsilon$, $\sigma\tau$ $\epsilon\kappa\mu\alpha\kappa\iota\mu\epsilon\mu\lambda$ $\gamma\epsilon$ $\times\alpha\chi\zeta\zeta$,
 $\mu\epsilon\tau\alpha$ $\mu[\alpha]\rho[\tau\iota\epsilon]$ $\Delta\eta\mu$ $\epsilon\iota$.

† $\text{Μπαλάσα ἡγεμονίς πάλην ἄγρετον ὕπνον: ἡ ἀνειτῶν ἀγαθῶν γὰρ ὕπνος κ'οὐ θάνατος τελεῖσθαι, ἐν ἔτη 1657.}$

Aceste confuze cuvinte grecești caută să însemne:

Balașa Doamna [doarme] somnul din care se va trezi (?) iarăși, *căci* sfârșitul celor bună... e somn, și nu moarte; în anul 1657.

Cu greșeli multe, în Musceleanu, p. 96.

Data e exactă: o dată și patriarhul de Antiochia, Macarie, pomenit în epitaf (*Călătorie*, trad. Cioran, p. 152). Doamna a fost înmormântată în «amvonul bisericii din Curte». Ea a fost dezgropată însă de Turci și Tatarî la gonirea din Scaun a soțului ei; de bună samă, Mihnea cel Rău a fost acel care a făcut ca rămășițele ei să fie strămutate în citoria Balașei, Sf. Vineri.

Pentru clădirile sfinte ale Balașei, Jitianul, Mitropolia din București și daniile ei la biserică, v. și Cronica țerii, în *Magazinul istoric*, IV, p. 336.

6. Pe o piatră de mormînt spre mijloc:

222.

[Supt această] piatră odihnește coconița Stanca fiica luminatului Costantin Brâncoveanu beizadea, nepoata răposatului Domnu Costandin B[asarab] Voevoda, în luna... 7216 [1707-8].

Constantin (Dinu), fiul cel mai mare al lui Constantin-Vodă Brîncoveanu, luă în căsătorie pe fata Vornicului Ioan Balș, la 1706 (Neculce, pp. 286-7; Greceanu, partea inedită). Fiica lui fu numită după Stanca, sora lui Dinu. În privința datei, trebuie să se observe că ea trebuie cetită 7226 (1717-8) sau că piatra a fost pusă după 1714, cînd au fost ucisă și Constantin beizadea și bătrînul lui tată, Domnul, în împrejurările cunoscute.

7. Pe un mormînt din stînga, în față, se poate ceti numai:

223.

...Judecății și înviarea morților și viața a luminei...

8. Pe altul de acolo, spre părete:

224.

[Supt] această piatră odihnește Voichița [fata v]rednica p. Bo...[ianul], soția lui Mihalce..., caria au răposat... ndula în zilele prea-luminatului și prea-înnălțatului Domn Costandin-Vod[ă] Basarab[ă], la luna Iule 24, v leat 7200 [1692].

Familia Bozianu s'a înrudit și cu Cantacuzinii. V. *Gen. Cant.*, p. 116.

225. 9. Pe o anaforniță de argint :
Nenco Netelco, 1694 [în cifre].
226. 10. Pe o cutie de lemn:
Acest iconostas este făcutu cu osărdia dumnealui jupan Radul Mihăilă biv...căuș (*sic* ?).
227. 11. Pe o piatră de afară:
Açlla sf[ă]ntul jărtăvnece ce să zice proscomidie, n'au fost așa dăn timelie, ci pan Șărbănu Fus[ea] au făcut și l-au zugrăvit în zilel[e] lui Io Costandin Voevod, 7240 [1731-2].
În față, e pomelnicul familiei Fusea.
228. 12. La chili:
Aceste chilio făcutu-le-au Doamna Balașa a lui Io Costandin B[a]s[arab] Voevod la sf[ăn]tă i dumnezeiescū hram Preapadonna Paraschiva, ca să fie dumnealor pomeană, și părinților dumnealor, Io Șărbănu Voevod i gosp[o]jda eg. Elina, i jupanū Necolachi biv Stolnic i jupanița eg Elina, ca să fie de odihnă creștinilor cari cad în nevoe, cei ce scap la sf[ă]nta beserecă, — să fie pomeană în veac; иис мца юн. днѣ ѣ, въ лѣт 7306 [=s'a scris în luna lui Iunie 5 zile anul 7164 = 1656].

Și în Musceleanu, p. 95.

Din această inscripție se capătă numele părinților Doamnei Balașa, cari nu sînt cunoscuți altfel: Nicolachi fusese Stolnic, dar nu Vel Stolnic.

E interesant că Domnul, fiu din florî al lui Radu Șerban, pomenește ca mamă a sa pe Doamna acestuia, omonimă cu adevărata lui maică.

XLVIII.

Biserica Stelea.

229. 1. Inscripția de de-asupra ușii de intrare :

ИЗВОЛЕНИЕМ ОТЦА И СЪ ПОСПЕШЕНИЕМЪ СНА И СВЕРШЕНИЕМЪ
СТАГО ДѢЛА СЕ АЗЪ РАВЪ И ПОКЛОННИКЪ СЪ СЪНЪ ЖИВОТВОРЬЩЕИ И

неразьритѣ стѣн Тронць Іу Касиліе Коевод, вжюю мастією гдрь земан молдавскон сътвори храмь вскрсьніе ꙗ ба и спас нашего Іс Хѣ, прѣжде сътвори ж Стелѣ крѣпецъ, иже лежи и тѣло поконнаго шца моего Неколае Бел Агъ, а нинѣ како дарова ни гъ бѣ съ гспство земан молдавскон, разори тоух прѣднатѣ ста цркви, паде же до уснованніе, и помщю вожею нача наздати ж въ дни брата нашего Іу Матею Басърабъ Коев[о]да вжю мастю гдрь земан шнрговлахискон, и сътвори... [съ вжю?] шца септе. ѿ, и вл. *Зрд. пис там апоц.

Adecă :

«Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh adecă eū robul și închinătorul sfîntei de viață făcătoarei și nedespărțitei Sfînte Troițe, Io Vasilie Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țerii Moldovei, am făcut hramul Învierii Domnului Dumnezeuului și Mintuitorului nostru Isus Hristos, pe care înainte-l făcuse Stelea negustorul, unde zace și trupul răposatului părintelui mieu Nicolae Vel Agă; ci acum, cînd m'a dăruit Domnul Dumnezeu cu Domnia țerii Moldovei, fiind risipită această de mai înainte sfîntă biserică, și căzută pînă în temelie, cu ajutorul lui Dumnezeu a început a se zidi în zilele fratelui nostru Io Matei Basarab Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al Țerii-Românești, și s'a făcut [sfîrșit], cu Dumnezeu (?), în luna lui Septembrie 10 zile, și anul 7154 [1646]; a scris aceasta Apoț (??).

Ediție și în Papadopol Calimah, *Ștefan Gheorghe*, București, 1886, p. 34.

V. mai sus, observația pentru Soveja.

La venirea Turcilor și Tatarilor cu Mihnea, biserica Stelea, în care se află Cazaci, s'a împotrivit mai multă vreme (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 228). Cf. *ibid.*, pp. 78-9, 91. Nicolae Aga era printre Grecii lui Radu Mihnea, care aduse în Moldova pe fiul său Lupu (din botez, Vasile).

2. Pe un mormînt, în pronaos, la dreapta :

230.

Suptu această piatră înfrumusețată află-să odihnindu Răduncanul fiul Radului Dudescul Vel Păharnicū, fiindu vârsta

de 14 ani, lăsându părinților săi multă întristare, cu mare cinste s'a u astrucat întru acestu sfânt lăcaș, la anul 7222 [1713], în luna lui Noemvrie 9 zile.

Radu Dudescu a luat pe Maria, fata lui Constantin Cantacuzino Stolnicul; fiul ei a fost numit după Răducanu, fratele Mariei. Trei frați ai lui Răducanu, Constantin, Ștefan și Ioan (cei d'intăiu numiți după Stolnic și după Ștefan-Vodă Cantacuzino, cellalt frate al Mariei), au trăit. V. *Gen. Cant.*, p. 320. Prin Constantin s'a urmat neamul.

231. 3. Pe un mormînt, în pronaos, la stînga :

Aicia supt aciastă piatră să odihnesc oasele robului lui Dumnezeu jupan Ioniță Chirescul, cu părinți săi Chirul erei, Tudora presv[itera] și cu tot neam[ul] lor; leat 1820, Apr. 17.

232. 4. Pe un mormînt, mai departe, către naos :

Aicia supt acest[ă] peatr[ă] zacu oasele robului lui Dumnezeu Ștefan Cioh[o]darul; Dumnezeu să-l odihnească în Împărăția Cerului. S'a u preastăvit în zilele creștinului Matei Voevod, în luna lui Avgust 7 zile, leat 7155 [1647].

233. 5. Pe un mormînt prins afară :

Ἐκοιμήθω (sic) ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... Ἠσάρη... ἀπὸ τὰ... μένεται.

Adecă:

«A adormit robul lui Dumnezeu... Isar... din... așteaptă...»

234. 6. Pe alt mormînt :

Supt ačasta petră odihnesc osele lui Hagi Gheorghe, cu soția lui Elena, și s'a u pristăvit în zilele lui Matei Voevod... при мѣца... дни, в лѣтъ 739... [= în luna lui... zile, anul 710—].

235. 7. Pe alt mormînt :

прѣстави се раба божие жѣпан Гіука снѣ жѣпанѣса.... мѣсца
ман кг, въ лѣтъ 7393....

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu jupăn Ghioca, fiul jupănesei..., în luna lui Maiu 23, în anul 7197 [1689]....»

8. Pe un mormînt la stînga turnului de intrare :

236.

.... НАИЕ ІУ РАДА ВОВЕДА, МЦА ІУА КЗ....., ВК ЛѢТ *ЗРЗІ....

Adecă :

«... În Domnia lui Io Radul Voevod, în luna Iulie 27..., în anul 7117 [1609]....»

9. Pe altul la dreapta aceluï turn :

237.

Ἐνθάδε κηται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Χρῆστος ἅμα σὴν συζύγῳ αὐτοῦ Σουλτάνα [αἰθνετερο]ντος τοῦ εὐσεβεςτάτου καὶ ἐκλαμπρωτάτου ἀθέντος Ἰωάννου Σερμπάν Βοηρόδα, 1682, ἡ δὲ Σουλτάνα 1688, μηνὶ Ἀπριλλίῳ 16, ἐνοβούτος (sic) Ἰωάννου Κονσταντίνου Βοηρόνδα.

Adecă :

«Aici zace robul lui Dumnezeu Hristu cu soția lui Sultana, [mort în Domnia] prea-nobilului și prea-strălucitului Domn Ioan Șerban Voevod, 1682, iar Sultana în 1688, luna lui April 16, unindu-î Io Constantin Voevod [Brîncoveanu].»

10. Pe un disc de argint suflat cu aur :

238.

† СЮ ДИСКОВЪ СЪТВОРИ ІУ ГСПВЖДА Станка въ днь снх егю ІУНЪ Никѡлае Воведоа, въ лѢТ *ЗРН.

Adecă :

«† Acest disc l-a făcut Io Doamna Stanca în zilele fiului ei Ion Nicolae Voevod, în anul 7108 [1599, de la Octombre—1600, Septembrie].»

Stanca e soția și Nicolae Pătrașcu, fiul lui Mihaï Viteazul. Cf. și articolul meu din *Conv. lit.* pe 1903, pp. 708-9. Discul face parte din averea vechii biserici a lui Stelea.

IV. BISERICA SF. CONSTANTIN.

De-asupra ușii de intrare:

Cu vreaarea Tatălui și cu ajutorul Fiiului și cu sporul Duhului Sf[ă]nt îndemnatu-s'aŭ creștinul Domnol Mateiŭ-Băsarab Voevod i g[ospo]jda ego Ilina, de aŭ zidit această sf[ă]nti besearicî, hramul Stăi Nicolai, de în temelie până în săvrășit, ca s[ă] le fie de pomeană în veaci. Ispravnic Hagi Costandin. Pis mșța Sep. 15 duă, vă leat 7159 [1650].

V. MITROPOLIA.

Se știe că această frumoasă clădire a fost dărîmată și înlocuită cu un edificiu nou, încă neterminat. Pietrele cu inscripții sînt aruncate pentru moment în curte, lîngă zid, saŭ acoperite cu pămînt în bolta de supt clădirea actuală. Am putut culege ce urmează:

239. 1. Pe piatra ce se găsia, de sigur, de-asupra ușii de intrare:

Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiiului și cu săvrășitul Sf[ă]ntului Duh fiindu aastă... prea-luminatului și de [Hristos iubitoriului] creștinul [Io Costandinŭ] Basarabŭ Voevod și [Domn,] cu mila lui Dumnezeŭ... Domnu Țărăi-Rumânești... [cu] cheltuiala dumnelui, ca să-ŭ fie veačnică pomeană, și părinților, bunilor...; [ispravnic fiind] credinčos boiarinul Măriei Sale Apostol Armaș, nevoind cu tot dinadinsul până s'aŭ săvrășit, vă leato 7216 [1708], mșța Avgust 27 dni.

Musceleanu dă alte două inscripții și adecă:

a) Una (în traducere) de la Petru-Vodă (și fiul său Marco), decî Radu Paisie, care arată că întaiŭ clădirea s'a făcut de «Io Neagoe Voevod, împreună cu Doamna mea Despina și cu fiul mieŭ Teodosie», supt Mitropolitul Macarie, dar lucrul a fost întrerupt prin moartea ctitorului, la «7018, Septembre 30». Petru-Vodă însuși, «cînd aŭ ridicat Dumnezeŭ schiptrul Domniei Mele», mîntuie Mitropolia, «mama bisericilor», o acopere cu plumb și o zugrăvește, isprăvind «în zilele arhiepiscopului

chir Varlaam». Pe lângă Aninoasa, dăruită de Neagoe, el adaugă «balta ce se chiamă Sultana», vadul de moară de la Căscioare «și hotarul care este la deal», satul Sineștii, cumpărat cu 6.000 de aspri. Data e «1533 (*sic*), Oct. 24».

Pomelnicul Mitropoliei, după înșirarea câtorva Domni vechi cu merite pentru biserică, dă pe Neagoe, Despina și Teodosie, ca unui ce «aū mutat și Mitropolia în Tîrgoviște» (*Studii și doc.*, V, p. 629, nota 1). Pentru Mitropolitul lui Neagoe Macarie, fostul tipograf, v. *Ist. lit. religioase*, pp. XLVIII, LI, LIX, LXXI. Radu Paisie a îndeplinit și aici sarcina de întemeietor și dregător de biserică pe care și-o luase și care se potrivea cu trecutul său de egumen la Argeș. Ca ginere al lui Neagoe (v. mai sus, Mărgineni), el era chemat să ducă la capăt aici opera începută de acesta. Mitropolitul Varlaam era dintre clericii lui Neagoe (*ibid.*, pp. LI, LXII-III). Amîndouă datele sînt însă greșite: Neagoe a murit în Septembrie 1521, iar Radu Paisie s'a făcut Domn abia în 1535.

b) Alta de la Brîncoveanu (inscripție de-asupra ușii de intrare, pe d'innuntru, zugrăvită). Ea repetă întăiū pe cea veche, adaoge apoi că «aū perit tot plumbul după biserică» și zugrăveala s'a stricat de ploaie. Matei Basarab o acopere a doua oară ca la început. Teodosie, Mitropolitul lui Brîncoveanu, o zugrăvește apoi din nou, «însă biserica cea mare cu altar și cu tinda cea mică», făcînd și alte îmbunătățiri, din veniturile Mitropoliei. Data e 30 Septembrie 7216 (1708) și zugravii se numesc Nicolae și Radu.

Dărîmarea Mitropoliei s'a făcut la 1595, iar cea făcută din nou a fost dărăpanată în anii 1655—8.

Mitropolia veche era după modelul Sf. Sofii (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 92).

Tot în Musceleanu se înseamnă vechii ctitori ce erau zugrăviți pe pereți: Neagoe și Despina, Pătru, nu însă cu Ruxanda, ci cu Ecaterina (a doua soție?), Vlad, Mihai, Alexandru (Iiaș sau Coconul), cari sînt și în pomelnic, Radu (Șerban?), Mircea (Ciobanul), Matei, Constantin (Cîrnul), Radu (Leon), Șerban Cantacuzino; Mitropoliții Ștefan (îngropat aici) și Antim (al lui Brîncoveanu), boierii Barbu Corbeanu vătav de aprozi, îngropat în biserică, în sfîrșit bunicul îngrijitorului vechilor clădiri din Tîrgoviște: Ienachi I-ū Văcărescu, ca Păharnic, împreună cu soția lui Stanca și toți fiii: Constantin, Barbu, Ștefan, Marina, Ilinca, Balașa (v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, II, p. 131 si urm). Ienachi va fi fost ispravnic la clădire (dar v. inscripția de supt no. 1).

Morminte:

2. Din Musceleanu, p. 55:

Suptū această piatră odihnesc oasele prea-sfînțitului chir

Stefan Mitropolitul Țării-Rumânești, fiind păstor în Scaun anî 20, și, viind vremea, și-au dat obșteasca datorie, și s'au astrucat aici, în Sfânta Mitropolie : *вѣчна емс памѣтъ*; în luna lui Aprilie 25 zile, la anul de la Facerea Lumii 7186 [1668].

Ștefan a fost Mitropolit între 1648 și 25 April 1668 (*Ist. lit. religioase*, pp. CXXXI și CLXVII-VIII), decî tocmai douăzeci de ani.

241. 3. Pe un mormînt de marmură, ridicat, cu laturile foarte frumos sculptate :

Supt această marmură odihnește țărăna blagorodniî Balașii Cantacuzeniî, una fiică a lui Ilie Cantacuzinò Vel Vist. den Moldova, soție a luminatului coconului Ștefan Brâncoveanu, al doilea fiu al înălțatului și blagocestivului Io Costandin Băsărabu Voevod, care, de an[1] 15 vârsta fiind, cu iubit soțul ei creștinește efsevòs [*εὐσεβώς* = cucernic], cu înțelepçune și cu alalte aretas [*ἀρετὰς* = virtuți] aũ trăit, ci, cruda moarte făr de vreme încă sosind, după ce în boală grea căzând, nu mult zăcând, o aũ răpit, viețuind cu luminatul soțul ei numai aî 2, lun[1] 10. [Ai]ce e odihna și răpaosul de veač, dupre bunătățile sale căștigat, iar iubitului ei soț și tot blagorodnecului neamului ei lacrămî nestămpărate și jale necurmată aũ lăsat, răposând la anul de la Zidirea Lumii 1^t 7220 [1711], Dech. 23, astrucându-se cu multă cinste în Sfânta Mitropolia Târgoviștii.

Cu greșeli, și în Musceleanu, pp. 55—6.

Pentru căsătoria lui Ștefan, al doilea fiu al lui Brîncoveanu, cu fata lui Ilie, fiul lui Toderașco și nepotul de fiu al lui Iordachi Vistierul Cantacuzino, v. Neculce, pp. 289—90. Fata lui se chema Balașa după o soră mai mare a tatălui ei (*Studii și doc.*, VII, p. 173). Ilie rămase cu acest prilej în Țara-Românească. Cronica oficială a lui Greceanu (partea inedită, anul 21) pune nunta la Februar 1709 și arată că nun a fost Constantin Stolnicul Cantacuzino, care fusee și nașul lui Ștefan (și Con-

stantin avea un fiu cu acest nume, Domnul de mai târziu). În cronica Greceanului se înseamnă și moartea Balașei, după o scurtă boală.

După stilul presărat cu cuvintele grecești s'ar părea că autorul epitafului e însuși Greceanu (v. *Cronicile muntene*, p. 26).

4. Pe altă piatră de mormînt :

242.

Suptu această piatră zace jupan Scarlat Vel Păharnic, ginerile prea-luminatului Io Costandin Băsărabu Voevodu și feçoru a lui Alexandru Mavrocordat, Marelu-Drăgo-man al Porții turcești, tînăr încă, d'abiă vârsta-î 22 de ai ajungând, și un anu și jumătate numai cu iubitulu-ș soție trăindu, cruda moarte viața i-au scurtatu ; la cursul anilor de la Spășitoriul H[risto]s 1699, mța Iulie 28.

Mențione și în *Biserica ortodoxă*, XIV, p. 724.

Scarlat, fiul lui Alexandru Exaporitul, s'a născut la 2 Mart 1678 ; logodit încă din 1692 cu Plinca flica a treia a lui Constantin-Vodă Brîncoveanu, el se cunună cu dînsa la 5 Februar 1698 (Greceanu, p. 343 ; Iorga, *Documente privitoare la Constantin-Vodă Brîncoveanu*, București, Minerva, 1901, p. 168). Data morții din inscripție se găsește și în Greceanu (p. 353). «Poate că mai mult lui Dumnezeu au plăcut decît părinților», încheie cronicarul Curții. Cf. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 343, nota 3 (însemnarea lui Brîncoveanu însuși despre sfîrșitul ginerelui său) și Ém. Legrand, *Généalogie des Mavrocordato*, Paris, 1900, p. 12. Însemnarea domnească spune că Scarlat a fost îngropat «în tindă».

5. Pe o piatră foarte ștearsă se mai văd următoarele litere, ce nu pot da un înțeles :

ИХ... НАИР... С... ИХ... НАШЕГО ВО... [ШЕРЬ]АН [БОЕ]ВОДА
ЗЕМАН... КВ ИДЕ... ДАДЕ И ГРАЖДАНСЕ... П... НВО ЗЕМАЖ ВСЕ
АР...В... СХТОЛ... ТОЛНКО...

6. În acest mormîntu întunecat Barbul Corbeanul zace : 244.

Vătav aprozilor era, și multă cale face.

În vîrsta tinerețelor datu-l-au săvărșitul,

Lăsând femeia tinără și toate, ticăitul.

El era probabil fratele lui Dumitrașco și Mihaï. V. *Ist. lit. rom. în sec. al. XVIII-lea*, tabla.

245. 7. Suptă această piatră să odihnescu oasele dumnelui răposatului Matei Clonomo, care a fostu Vel Portar în zilele Mării Sale Io Costandin Bă[sărab] Voevod : den ave-rea lui de la [părinți] și după c[e] au slujit cu credință Domnilor și țării, după orânduiala... de obște a neamulu... urăi o... cții... dumnealui, lăsându în rudeniile... iubite în gria(?) jale... ne'ncitată; 26 de zilele lui Iunie, leat 7209 [1701].
246. 8. Suptă această piatră zace [Ior]ga Slugearul-cel-Mare carele de la [Ag]rafa locul moșilor săi are —; lasat-aș rudelor sale multă jale și mare —, eșind dintr'astă lume la veačnica odihnire.

Pentru Greci din Agrafa în țerile noastre, v. *Studii și doc.*, V, p. 161, no. 112. Iorga Sulgerul se întâlnește în Sfatul lui Brîncoveanu la 1699 (*Socotelile Sibiului*, p. 18, nota 1). Urmașul său fu un Done (*ibid.* și *Studii și doc.*, V, p. 194, no. 57).

247. 9. Aicea odihnescu oasele de bun neam jupanu Costanudin Bușanulu fečorul lui Ventilă Vel Ban : aș răposat în zilele Io Costantin Mafroc[ordat] Voevod. Deșarta lume am trecut, fiind, am făcut; rugați voi Domnul Hristos să-mu trimiță ertăciune dentru a sa mare milă; luna lu Oc[tomvrie] 26 zile, leat 7245 [1736].

Pentru Ventilă Bușanul, v. *Studii și doc.*, V, p. 528, no. 17; *Doc. Cant.*, pp. 249-50. Ruda sa Staico făcu un complot contra lui Brîncoveanu și fu spînzurat (*ibid.*, pp. 528-9, no. 20; p. 715); locurile din *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, supt numele Merișanu).

248. 10. Suptă această piatră să odihnesc oasele dumnealui de bun neam răposatului robu lui Dumnezeu Costandin Corbeanul Vel P[i]t[ar], fiul dumnealui răposatului Ventilă Corbeanul biv Vel Ban și al dumneaei Băneasei Ilincăi

Cantacuzinii, carele în zilele prea-luminatului Domnă Io Costantină Basarabă Voevoda au dat datoriia vieți dumnealui la anul de la Zidirea Lumei 7218, iară de la Hristos 1710, în luna lui Septemvrie în 19 zil[e].

Ilinca era fata lui Constantin Cantacuzino Postelnicul, după care a fost numit fiul ei.

11. Supt această piatră să odihnesc oasele robului lui **249.**
Dumnezeu Zahariia ermonah Mesopotamian ot Sfeatagora, proigumen al mănăstiri Plumbuita; au răposat în Târgoviște, April 6, 1811, fiind în vârstă de ani 85, și patriia o ar[e] de la Athina.

12. Supt această înfrumusețată piatră se odihnescu-să **250.**
osele robei lui Dumnezeu Păuna, care au fost jupăneasă dumnealui Ghiorghia Căpitan de Cazaci, den Târgoviște, și fiica dumneaei jupăneasei Chiții Portăreasei, și, trăindu cu al dumneai bărbat(?) ani 8, bună viață au petrecut și după cea de obște datorie și-au dat sufletul către Domnul în ziva de Sfânta Troița, și cu mare cinste s'au pus oasele ei supt aceste piază în Sfenta Metropolie den Tergoviște, la l[ea]tul 7216 [1708], măsia Ma.

13. Supt această piază se odihnesc oasele răposatului **251.**
robului lui Dumnezeu Ma...nie erodiaconu cel ce-au fost iconom sfinteii Mitropolii din Târgoviște, ce-au răposat la leat 1799, Mart, fiind Mitropolit Preasfinția Sa chirio chir Dosoftei..., care cu a Prea Sfântii Sale cheltuială și cu c[heltuiala...] s'au pus această piatră la leat 1800, Avg. 9.

Același lucru se repetă pe margene.

14. Suptă această piatră odihnescu oasile răposatului **252.**
robul lui Dumnezeu Ghiorghie Lupoianul ot Meedinți, dinpreună cu acest[e] nume: Floarea, Șarban, Mariia, Dumitru, Costandin, Mateiu, Ilinca; la vleat 7197 [1689], mșta Iunie 1. Pisar Mii[i].

E o piatră de mormînt-pomelnic, analogă cu crucile din regiunile de munte ale Țerii-Românești. — Lupoienui se înrudiră apoi și cu Cantacuzinii (*Gen. Cant.*, p. 347).

253. 15. Supt această reace piatră de aici, în sfânta și marea Mitropolie odihnescu-se oasele robului lui Dumnezeu Neagoe Spătariul Văcărescul, avându viață în lume ani 72, și s'aŭ săvârșit cu pace în luna lui Septemvrie în 28 de zile, la anul 7210 [1701].

Pentru Negoită Văcărescu, fiul lui Ivan, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, p. 201. Ienachi I era fiul lui.

254. 16. S'aŭ prestăvit în Domnul dumniului Dumitrașcu Caramanlăul biv Velu Postealnic, în zilele prea-luminatului Domn Io Costandinu Basarabă Voevod, la anii de la Zidirea Lumii 7217 [1709], în luna lui Avgustă în 20 de zile. Viačnică fie pomenirea dumniului.

El a fost și capuchehaie la Constantinopol (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 373). Brîncoveanu și-l făcuse Mare-Postelnic (*Soc. Si-biului*, p. 18, nota 1).

255. 17. Aicea odihnescu oasele dumnealui de bun neam jupan Ivan Văcărescul i jupanița lui Maria i snă ego Ivan, Ștefan, Asan, Mariia și Neagoe, Zamfira, Ianache, Neacșa, Datco, Mihalcea, Costantin..., Sava, Barbu, Eba..., An-čuța, Zoița, Badea; aŭ răposat în zilile lui Scarlat Ghică Voevod; Marti 17, leat 7268 [1760].

E de sigur din vre-o ramură de provincie a Văcăreștilor. Cf. *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 363 și urm.

256. 18. Pe un clopot, așezat între bucățile de plumb ale coperemintului, am putut ceti atît:

МАСТЮ БЖИЮ СТЕФАНЪ [АРХИЕПИСКОПЪ И] МИТРОПОЛИТЪ БГО-
ВЛАХИСКИН [= cu mila lui Dumnezeu Ștefan, arhiepiscop și

Mitropolit al Ungrovlahiei], acest clopotu făcutu-l-am sfinții Mitropolii ot Târgoviște [mșta —,] vleat 7176 [1667-8].
Me fudit Pet[rus] Murator [= Maurer], 1667.

XLIX.

La o fîntînă (jumătate de ceas departe de Tîrgoviște).

Cu ajutoriul lui Dumnezeu fiind această fântână bună, ^{257.} veache și mîncată în multă vreme pe moșie megieșască, a stătut nedreasă până acum, iar acum, cumpărând moșia de la Vintilă, cu voia a tuturor moșneanilor, dumnealui Grigorie Greceanul Vel Ban, s'aũ îndemnat de o aũ dres și o aũ înnoit deprecum să veade, mai multu pentru că, fiind apă foarte bună și bînd călătorii, să dea mulțumită lui Dumnezeu și să zică: D[u]mn[e]zeu să iarte sufletele ale celora ce aũ cheltuit de o aũ înnoit și [a]le lor ce den temelie o aũ făcut; și o aũ zidit al doilea oară den temelie, această fântână, de acestu mai sus numitũ boiariu, în zilele prea-înnălțatului și prea-luminatului nostru Domnũ Io Constandin Neculae Voevod Mavrocordatũ, în anul de 'ntăi dentru a patra Domnie a Măriei Sale, la anulu de la Adam 7253, iar de la H[risto]s 1744, Octonvrie 14 (A4).

L.

Pe o cruce din drum.

Ca model de astfel de inscripții:

258.

Cu vrerea Tatălu și cu ajutoriul Fiiulu rădicatu-s'a această sf[ă]ntă și dă viață făcătore cruce între hramu Prepodomni Paraschivi, și s'aũ ridicat în zilele prea-înnălțatului D[o]mnu Ion Neculae Constandin Voevod, și s'aũ ridicatu de robu lui Dumnezeu Bancă și [soția] lui Maria, etc.

LI.

259. Pe crucea de la satul Gemenea (jud. Dîmbovița).

ВЪЗДВИЖИ С СЪИ ЧЕТНИ КРЕТ ВЪ МОЛВО И ВЪ (И) ПОУВАЛА СТА
 . . . ВЪ ДНИ ІУ МИХАІ ВОЕВОДИ, ГЖДА ЕГ СТАНКА И СИН ЕГ ПЕ-
 ТРАШКО ВОЕВОДИ, И ОКРАСИ (?) ЖЪПАН РАДСА ВЕЛ КАСЧ. И
 ЖЪПАН ПРѢДА ВЕЛ ПОСТЕЛНИК И ЖЪПАН СТРОЕ ВЕЛ СТОЛНИК. [Ur-
 mează pomelnicul, cu Pîrvu, Marco, Negrea ș. a.], ВЪ ЛѢТ
 *ЗРЕ. ПИС (?) БОЖКО.

Adecă :

«S'a ridicat această cinstită cruce, pentru rugăciunea și lauda Sfintului... în zilele lui Io Mihai Voevod și ale Doamnei lui Stanca și fiului lor Petrașco Voevod; și a făcut dumnealui Radul Vel Clucer și dumnealui Preda Vel Postelnic și dumnealui Stroe Vel Stolnic..., în anul 7105 [1596-7]. A scris (?) Voico.

LII.

Biserica din Mihăiești (pietre depuse la mănăstirea din Cîmpulung).

260. 1. ПРѢСТАВИ СЕ РАВ БЖІИ ЖЪПАНЪ БАДѢ ВЪ ДНИ БАГСТВАГО ІУ
 ВАДЪ ВОЕВОДІ ВЪ ЛѢТ *ЗМ, МСЦА ФЕВ[Р]ОАРІЕ К ДНЬ, ВЪТООРИК,
 И ЕНДИКТО Д, ДЕМ. КР : ВѢЧНАА МЪ ПАМЕТ.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu dumnealui Badea, în zilele blagocestivului Io Vlad Voevod, în anul 7040 [1532], luna Februar 20 de zile, Marți, și indicția 4, temelia 23: veșnica lui pomenire.»

Badea nu e un boier mare, poate nici măcar un boier cu slujbă. Vlad-Vodă e fiul lui Vlăduță, Vlad înecatul.

261. 2. ПРѢСТАВИ СЪ РАВЪ БЖІЮ ПАН ЛЪСДАТ ВЕЛИКИИ КАСЧАР ВЪ
 ДНИ БАГОЧЪСТИВАГО ІУ БИНИА[К] ВОЕВОД, ВЪ ЛѢТ *ЗМА, МСЦА
 СЕП. ВЪ ДНЬ : ВѢЧНА Е[МЪ] ПАМЕТ.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu dumnealui Lăudat Mare-Clucer, în zilele blagocestivului Io Vintilă Voevod, în anul 7041 [1533], luna Septembre 2 zile: veșnica lui pomenire.»

Acesta e boierul muntean care în 1529, supt Moise-Vodă, atacă Branul, apărât de Brașoveanul Ioan Hoch (*Chron. Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, în *Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó*, IV, Brașov, 1903, p. 77). Ca un vecin al Branului, el asigurase pe Domnul său «că va lua cetatea fără nici-o greutate», dar, adauge cronicarul sas Ostermayer, «s'a întors cu rușine și pagubă, și a primit de la Vodă răsplata cuvenită pentru trufia sa» (*ibid.*, p. 499). Totuși Brașovenii îi trimet un sol încă în 1530 (*Quellen*, II, p. 202). Din această inscripție se mai vede că pe atunci și în Țara-Românească se socotia anul de la 1-iu Ianuar: în adevăr, înecarea lui Vlad și suirea în scaun a lui Vlad-Vintilă se întâmplară după 2 Septembre 1532 (Brașovenii dau de veste la Curte la 2 Decembrie; *l. c.*, p. 376). Ei primiseră știrea la 8 Octombrie. Solii cu vestea alegerea lui Vintilă-Vodă sosesc abia la 29 Novembre (*ibid.*, pp. 273-7).

3. прѣстави са рабѣ бжю Житіан снѣ Лѣсдат великкыи 262.
 блшчар [въ дни блгоцѣств]неаго Іу Пѣтр[Ѣ] Воевод, в лѣт
 *ЗМГ (?), мѣца августѣ еи днѣ; вѣчна е[мѣ] памет.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Jitian fiul lui Lăudat Marele-Clucer, [în zilele blagocestivului] Io Pătru Voevod, la anul 7043(?), luna lui August 15 zile: veșnica lui pomenire.»

Din cifra unităților se înțelege numai partea de jos a cotorului; pare să fie un r (3). În acest cas, s'ar hotări și astfel data de «vara 1535» pentru venirea în Domnia lui Petru-Vodă care și-a zis și Radu (Radu Paisie). V. art. mieu în *Conv. lit.* din 1904. Un Stolnic Jitian se întilnește în Sfatul lui Neagoe Basarab; el a fost, de sigur cel d'întăiî întemeietor al mănăstirii Jitianul, pe care o făcu apoi din nou Balașa, Doamna lui Constantin Basarab.

LIII.

Biserica de la Hîrtești.

263. De-asupra ușii de intrare (după un desemn de d. G. Șarcaliu, profesor):

БАГОВОЛЕНІЕМЪ ШЦА И ПОСПЕШЕНІЕМЪ СНА И СЪДѢНСТВІЕМЪ СТРО
ДХА СВЕРШИ СЯ СЫНЪ ЧЕТНЫ ХРАМЪ СТМЪ АРХІЕРЕШЪ ХВОУ НН
КОЛАЕ ВЪ ДНИ БАГОВЕРНАГ ГНА ІѠ БАЛ[Д] ВОЕВОДЕ, И ТРЪДИ СЕ
Ш СЕМЪ ЖЪНАНЪ ЛЪДАТЪ И СВРЖЖНИЦА ЕГО БОНКА И БРАТЪ ЕГО
ЖЪНАНЪ БАДѢ, СНОВЕ ЖЪНАНЪ БАДЕ КОТЕСКСА, И МТИ И[Х] МОНАХІА
САЛОМІА, ВЪ ЛѢТЪ ЖЗМ, КРЕЖЪ (sic!) 17 (sic).

Adecă :

«Cu bună-vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sf. Duh s'a făcut acest cinstit hram al sfintului arhieru al lui Hristos, Nicolae, în zilele bine-credinciosului Domn Io Vlad Voevod, și s'a ostenit la aceasta dumnelui jupân Lăudat și soția lui, Voica, și fratele lui, jupân Badea, fiul dumnealui Badea Cotescul, și mama lor, monahia Salomia, în anul 7040 [1532],... 17.»

Înțelesul literilor de la sfîrșit, în care s'ar aștepta cineva să găsească data, nu-l pot descoperi. Pentru Lăudat, v. mai sus, *Mihăiești*.

LIV.

Mănăstirea din Cîmpulung.

264. 1. De-asupra ușii de intrare :

Aăastă sfântă biserică ce să prăznuește întru cinstea Adormirii prea-sfintei Născătoarei de Dumnezeu și pururea-feçoarei Mariei s'au zidit întâiaș dată din descălicătoarea țării de răposatul întru pomenire prea-bunul creștin și de H[risto]s iubitor singur-stăpănitor Radul Negrul Vvd., când au fost cursul anilor de la Adam 6723 [1214], și au stătut aăastă biserică cu bună pace până în zilele creștinului Domnă Alexandru Vvd. Iliiaș, întru a doa

Domnie, fiind leat[ul] 7136 [1628], când atuncea, surpându-să și stând cățva ani dărăpanată, până când, din voia lui D[u]mnezeu s'aũ rădicat Domnu Țării prea-milostivul creștin Matei Basarab Vvd. carele, ca un răvniitor de cele d[u]mnezeestî, aũ zidit-o iarăș, cu aceleași pietre, pre aceiaș temelie, fiind leat 7143 [1634-5], precum în pisaniia lui pe larg arată, iar, cînd Proniia cea d[u]mnezeiască aũ binevoit, și privelegiurile țării cele vechi s'aũ înnoit și [n]e-aũ dărut, dînd Țării pre blagocestivul și bunul patriot Grigorie Dimitriu Ghica Vvd., în leatu 7332 [1823-4], între alte multe podoabe ce aũ făcut patrii sale, țării aceștia, ca un răvniitor acelor vechi și adevărați D[o]mnî patrioți, văzînd și pre această stîntă biserică cu totul zmăcinată și pornită spre cădere din pricina groaznicului cutremur ce s'aũ întîmplat în leat 1802, Oct[om]v[rie] 14 de la H[risto]s, încît și închisă aũ fost șapte ai, și, nelăsîndu-l splashna [grec. = inima] cea creștinească a privi o zidire veche ca această întru atîta proastă stare, din porunca Mării Sale s'aũ surpat pînă în fața pămîntului, și iarăș cu aceleaș pietre, pă aceiaș temelie, s'aũ zidit și s'aũ înfrumusețat, înpodobindu-să cu deosebire din ceia ce aũ fost, precum să vede, păstorînd turma Țării Preaosfinția Sa chir Grigorie Mitropolitul, iar năstavniciaa aceștii sfinte mănăstiri ocîrmuînd smeritul între arhieriei chir Filaret Apamias, Beldiman, din patrie Moldavii, întru al 14 an al năstavnicii sale; carele și silitor aũ fost asupra acestui lucru, nevoindu-să cu toată inima pentru pomenirea și mîntuirea sufletului său, spre răspuns bun la înfricoșata judecată; începîndu-să zidirea la anul de la Adam 7335, iar de la H[risto]s 1827, în luna lui Mai în 14, și s'aũ săvirșit la [nescris].

Pentru Filaret Beldiman, v. mai sus, *Slatina*. Iar pentru inscripția de față, întru cît privește trecutul mănăstirii, cele două ce urmează.

265. 2. Sus, pe fațadă, în stînga :

În zilele dulcelui creștin și de Dumnezeu iubit creștin Matei Bas[ă]rabî Voevod, g[ospo]jda ego Elina, cu vrerea lui Dumnezeu pus a fi Domn creștin în Țara-Rumânească, întru moșia lui, care iaste dîntu Ungurî descălecat[ă], adecă început-aŭ a scrie de această s[ă]ntă dumnezeiască beaserică ce iaste hramul prea-sfintei ВЛАДИЦЕ НАШЕ БУЕ И ПРИСНОДЕК Mariia, carea s'aŭ început și se-aŭ zidit și se-aŭ săvrășit de bătrănul și prea-m[i]l[o]stivul creștin Radul Negrul Voevod; carea aŭ fost de 'nceput desc[ă]lec[ă]torol Țerii-Rum[ă]nești și d'început aŭ fost zidit[ă] această sf[ă]ntă d[um]nezeiască besearic[ă], când aŭ fost cursul anilor de la Adam 6723 [1215], și tot aŭ stătut cu bun[ă] pač[e] păn în zilele creștinului Alexandru Voevod Iliiaș, doao Domnie, când aŭ fostu cursul anilor de la Adam 7136 [1628]; atunce, într'aceia vream[e], se-aŭ surpat de întru voia lui Dumnezeu, în zioa de S[fe]ti Ilie proorocul, la miazanoapte, și nič-o fireseal[ă] nu s'aŭ făcut, iar dup'aceia, deac'aŭ dăruit Domnul Dumnezeu pre acestu Domn bun și m[i]lostiv creștin Matei Băs[ă]rabî Voevodi, g[ospo]jda eg Elina, cu Domnie în Țeara-Rum[ă]nească și întru moșia lui, și fiind și Măria Sa de într'acea rudă bun[ă] și de întru acel neam adev[ă]rat, socotit-aŭ ca un Domnu bun și m[i]lostiv ca s[ă] rădič[e] și să fac[ă] această sf[ă]ntă și dumnezeiască besearic[ă], să nu piară pomeana acelor răposățî Domni bătrăni, și acest Domnu bun și milostiv creștin Matei Băs[ă]rabî Voevod i g[ospo]jda eg Elina, încă să le fie de pomeană lă s[fă]ntul jertfealnic întru vecie nesăvrășit[ă] și de mare ajutoriū innaintea feaței lui Dumnezeu adevărit. Și ispravnic aŭ fost dup[ă] lucrul acești sfinte dumnezeiască besearic[ă] Socol Cluceriul de Cornățeani, și aŭ nevoit și acestu boiariū înțelept cu mult[ă] strad[ă]nie și cu tota inima pentru slujba și pentru pomeana Domnu-

său, apoi și pentru sufletu lui, ca să fie de ajutoriū la înfricoșata jud[e]cat[ă]. Și se-aū început a se zidi această dumnezeiască besearcă de în fața temeliei în luna Iunie 22 zile, când aū fost vāleatul de la Adamū 7143 [1635], și se-aū săvārșit în luna lui Avgust 20 de zile, vā leat 7144 [1636].

3. Tot așa, la stînga :

266.

ВЪ ИМѢ УТА И СНА И СТРО ДХА, АМИН. În zilele dulcelui creștin și de Dumnezeū iubit creștin Matei Bāsărabū Voevod i g[o]sp[o]jda eg Elina, cu vrearea lui D[u]mnezeū pus a fi D[o]mnu creștinū în moșia lui, adec[ă] scris-am de această sfântă besearcă ce-ī iaste hramul СЧЕНИЕ ПРСТЕ ВЛАДИЦИ И ПРИСНДЕВЫ Maria, carea aū zidit răposatul Radul Negrul Voevod, când aū fost vāleatul de la Adam 6723 [1215] și aū stătut cu bun[ă] pāč[e] până în zil[e]le lui Alexandru Vod[ă] Iliș, fost-aū leatul 7136 [1638]; atunce se-aū surpat; iar, deacă aū dāruiit Dumnezeū pre creștin Matei Bās[ă]rab Voivod i g[o]s[po]j[d]a eg Elina cu Domnie întru moșia lui, socotit-aū ca u[n] D[o]mnu m[i]l[o]stiv ca s[ă] rădic[e] această sf[ă]ntă besearic[ă] ca s[ă] nu piar[ă] pomeana moșilor, pentru c'aū fostu și Măriia Sa dentr'acia rud[ă] bun[ă] și adev[ă]rat[ă], și ca s[ă] fie și Domniei Lui de pum[e]an[ă], la sf[ă]ntul și de mare ajutoriū înnaintea feței lui Dumnezeū întru vecie, amin. Dup[ă] acaia și acesta ce se zič[e] Dālg[o]poliū să fie ertat de vama de pâine, să nu diah vam[ă] domnească. Așijderea și orușani să nu diah vam[ă] de č[e] vor vende, cum aū fostu ertaț de răposatul Radul Negrul Voivod și cum scrie în cărțile ceale bătrâne. Așijderia să fie ertaț și de Domniia Mea, iar cine nu va întări, să fie proclēt și anatema. Și se-aū început această sf[ă]ntă besearcă de în fața temeliei în luna Iunie 22 dni, de la Adamū [rupt] trecuț ai 7143 [1635]. Ispravnicū aū fost dup[ă] lucrul al cești sf[i]nte besearcă

jupan Socolu Cliuciariul de Cornițeani. Și au nevoit și acest boiariu cu toat[ă] inima și cu multă str[ă]danie pentru slujba Domnului[și său] și pentru sufletul lui, ca să-i fie dea ajutoriu. Vă leat 7144 [1636]. Și s'au săvrășit în luna lui Avgustū 20 de zile când au fostū.

Cele două inscripții din urmă, cu multe greșeli, în Hasdeu, *Istoria critică*, ed. a 2-a, pp. 134-5 (după o copie de C. Aricescu).

La analiza vioaie și doveditoare a d-lui Hasdeu, care arată cât de puțin istoric e Radu Negru întemeietorul, adăugăm următoarele:

Până la începerea, supt Petru Rareș, a legăturii culturale dintre Moldova și Țara-Românească, nu se află nici-o pomenire despre Radu Negru și despre o *descălecare* a țerii din Ungaria.

Pentru întâia oară se întâmpină numele de «Negru-Vodă» într'un act al lui Alexandru-Vodă Mircea, care arată la 8 Ianuar 7077 (1569) că mănăstirea Tismana (clădită de Vladislav Voevod; 1364-138...) a reclamat moșia Elhovița care i-ar aparține de la întemeierea Țerii-Românești, de la cel dintăiu Negru Voevod» (**УТЪ СЪЗДАНИЕ ВЛАСИКОЕ ЗЕМЛЕ, ПРЪВОИ НЕГРЪА ВОЕВОДА**) (*Magnum Etymologicum*, IV, planșe). De oare ce Tismana a fost întemeiată de Vladislav, nu se poate ca «Negrul-Vodă» să fie înaintea lui; de bună samă că Alexandru n'a văzut un act, pe care l-ar fi citat, ci i s'a vorbit numai de călugări, cari puneau după legendă ca cel mai vechiu Domn muntean pe «Negru».

Luccari, negustor ragusan care a fost mult timp pe la noi, știe și el numai de «Negru-Vodă», care ar fi făcut cetățile Cîmpulung, București, Tîrgoviște, Floci, Buzău, Argeș; mormîntul lui ar fi la Argeș. El ar fi trăit pe la 1310. Fiul său ar fi fost Vladislav (din 1364). Cf. *Studii și doc.*, III, pp. LX-I. Poporul atribuie lui Negru-Vodă și aduceerea moaștelor Sf. Filofteia la Argeș (*Biserica ortodoxă*, II, pp. 635-6).

Există în Cîmpulung o veche și puternică mănăstire, clădită, ca Sîn-Nicoară, din Argeș, de Nicolae Alexandru Basarab. Piatra acestuia, cu data de 6973 (1364), se mai vede, perfect păstrată, la dreapta în locul cuvenit ctitorilor. Biserica era însă zguduită, și ea se dărîmă în curînd, supt Alexandru Iliăș, stînd apoi șapte ani în părăsire.

În 1633 se întoarse, întărit de la Poartă, Matei Basarab. El începe clădirile de biserică în 1635 chiar, prin restaurarea celei de la Cîmpulung. Ispravnic alege pe Clucerul Socol din Cornăteni. Acesta era trimis în misiune la Rákóczy în 1636 (*Studii și doc.*, IV, p. CLXXXII), dar, de și inscripția spune că lucrul la biserică se mîntuise încă în acest an 1636, mai găsim pe Socol la Cîmpulung ca «ispravnic după lu-

crul sfintei besearcăi» și în 1637, și chiar în 1639 (*ibid.*, I-II, pp. 275-6). Abia în 1640, Socol, înaintat Postelnic, capătă de la Domnul său alte sarcini (*ibid.*, IV, p. CLXXXII). Cu prilejul șederii sale în Cîmpulung, el făcuse în drumul de la Tîrgoviște la Rucăr și un pod: Podul lui Socol (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 230).

Orășenii, în fruntea cărora se găsia județul Gheorghe, întrebunțară această întâmplare a dregerii bisericii lor pentru a cere o întărire de privilegii, prin care ar fi scutiți de vamă. Ei înfățișară pentru aceasta, în April 1636, lui Matei-Vodă mai multe cărți domnești, și anume: una de la Vladislav Dan, alta de la Vlad Dracul, a treia de la Mihail fiul lui Mircea și, în sfîrșit, o a patra carte de la un Radu-Vodă, foarte veche. Acestor două din urmă nu li se cunoștea sfîrșitul cifrelor din dată, așa încît, fără zeci și unități, se ceti 6800, acolo unde va fi fost 6890 și ceva, și 6900 unde va fi fost 6920 și ceva¹), căci Radu era fiul lui Vladislav și Mihail fiul lui Mircea (e suspect numai că actul de la Radu nu fusese arătat până atunci Domnilor anteriori, cari și ei dăduseră asemenea întăriri). Fiind vorba de un Radu foarte depărtat, s'a zis, în legătură cu legenda, Radu Negru, și astfel se creă acest nume fals, care corespunde întru cîtva numelui de Bogdan Dragoș, ce se nascocise dăunăzi pentru întemeietorul Moldovei. Cf. *Magazinul istoric*, V, p. 331 și urm.

Dar Radu Negru nu trecuse încă în credința mulțimii, care știa tot numai de vechiul Negru-Vodă. Astfel Paul de Alep putu să alcătuiască după spusele lor, următoarele știri despre Negru-Vodă: «Se zice că în timpurile vechi la Cîmpulung a fost reședința Domnilor Țerii-Românești, căci ei trăiseră în Țara-Ungurească supt stăpînirea Craiului, avînd un Voevod al lor. Acest Voevod veni să-și pască turmele în țerile acestea ce se află în mîna Tatarilor, dar cu totul golite de locuitori. El ceru voie Craiului, se așeză aici și, cu ajutorul lui Dumnezeu, goni pe Tataři din țara ce stăpîniau și luă în mîna lui tot Ținutul. *Er obișnuia să-l numească Negru-Vodă*, și el zidi această mănăstire care până în timpul lui Matei căzuse în risipire și acesta o înnoi, așa cum este și acum: nouă și frumoasă» (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 148).

Biserica veche era *mă veche* decît Radu. Ea nu poate să fi avut pisanie, căci din ea s'ar fi luat oarecare știri precise. Vechimea făcea pe Cîmpulungeni s'o atribuie tot lui Negru, a cărui cetate, Negru-Vodă, se vede în Argeș². Acum însă se formase legătura «Radu Negru». Această

¹ Găsesc aceiași explicație și la d. Onciul, *Originile principatelor*, p. 219. Ea mi s'a impus însă independent, și aceasta arată cît e de firească.

² Cetatea, azi în ruine, stătea chiar în marginea drumului mare ce ducea în Ardeal. Se zicea că Turcii o dărimaseră. O pomenesc doi călători din veacul al

legătură se mai întărise și prin faptul că în biserică zugrăveala veche înfățișa pe un Radu-Vodă (fiul lui Vladislav) cu fiul său Dan (Dan I-iu) (*Bis. ort.*, III, p. 180). Avînd nevoie de o dată, ei dădură lui Socol pe a mormîntului lui Nicolae Alexandru, care va fi fost cine știe ce acoperit de praf, cetînd decî 6723, acolo unde era 6873. Data fu primită, și într'un hrisov din 3 Maiu 1636 și în altul din 1647 ale Domnului înnoitor (*Operele lui Constantin Cantacuzino*, p. 19; *Magazin*, V, p. 343 și urm.). Astfel se născu fantasma «Radu Negru». Stoica Ludescu desăvîrși figura ei, scoțînd din titlul de «duce al Făgărașului și Amlaşului» purtat de Domniî muntenî de la Vladislav I-iu înainte, o indicație de origină și coborînd pe «Radu Negru» din Ardeal (*Magazin istoric*, IV, pp. 231-2). Tot astfel Luccari, pornind de la numirea de «Ungro-Vlahia» dată în diplomele slavone Țerii-Românești, făcuse pe «Negru-Vodă», ungar. Și tot așa autorul inscripției de la 1636, întemeindu-se pe aceeași numire, declară Țara ca descălecată «dintru Unguri». Pe vremea lui Paul de Alep, legenda obîrșiei ungurești începuse a se răspîndi. Constantin Cantacuzino făcea din Negru-Vodă un Hațegan (*Operele*, p. 43).

Acest Constantin Cantacuzino Stolnicul, în srișit, încercă, în notele sale pentru o istorie critică a Țerii-Românești, să împace cu data de 6723 oricare altele îi căzură în mină (*Operele lui Const. Cantacuzino*, pp. 19-20). Întăiu el primise pe cea de 6798, ivită cine știe cum în mintea lui Stoica Ludescu (*Magazin*, IV, p. 231; *Operele* citate, p. 50).

Caracterul îndoit al inscripției se explică prin aceia că a doua e pusă de Cîmpulungenî, cari voiau să veșnicească și astfel amintirea privilegiilor lor. Supt Duca-Vodă, la 25 Decembre 1675, ei le săpară pe o piatră, scriind și acolo că vama li-a fost «iertată și de răposatul Io Radul Negru Voevod»: e interesant că aici ei numai dădură anul de 6800 din documente, ci primiră pe acel de «6723» din pisania bisericii (vizitația Mitropolitului Neofit, în *Bis. ortodoxă*, III, p. 181).

267. 4. Supt jilțul Vlădicăi (în locul ctitorului):

мѣца ноемвѣрія сі днѣ прѣстави сѧ великѣи и самодрѣжавны
гдѣрь Іѡ Никола Александръ Боевода, снѣ великаго Басарлабъ
Боеводаж, въ лѣтъ 4800, енд. г; вѣчнаѧ емс памѧт.

Adecă:

«În luna Novembre 16 zile a răposat Marele și de sine stătă-

XVI-lea, Bongars (1585) și Walter (1597) (Papiu, *Tesauru*, I, p. 31; Hurmuzaki, XI, p. 191). Și Constantin Cîrnul fugi pe acolo, la 1658 (*Studii și doc.*, IV, p. cclxxxviii).

torul Domn Io Nicolae Alexandru Voevod, fiul marelui Basarab Voevod, în anul 6873 [1364], indicția 3; veșnica lui pomenire.»

Indicția nu concordă.

Inscripția a fost întâiu semnalată de Mihaï Banul Cantacuzino, în tratatul său istoric descriptiv asupra Țerii-Românești, tipărit în grecește, la 1803, de frații Tunusli (cf. și Șincai, la an. 1360). Apoi a fost copiată de Mitropolitul muntean Neofit, greșit și necomplet (*Bis. ortodoxă*, III, p. 180). În urmă, ea a fost dată de dd. Hasdeu (art. Basarabă) și Onciul (*Orig. principatelor*, p. 182) și în ediția din 1900 a a *Ist. Romînilor* d-lui Gr. G. Tocilescu. Un facsimile fototipic în revista *Tinerimea romînă* pe 1900, cred. Literele sînt săpate, nu scoase în relief, garnitura e întreagă: înfățișarea scrisorii samănă cu a răvașelor slavone păstrate în Brașov.

5. Pe un chivot, cu litere de aur pe smalt albastru: 268.

ІѠ МАТЕН ВѠЕВОД СЪ СЪПРЪЖНИЦЮ НАШЕЮ ЕЛЕНУ ГИЖА ВЪ ХРАМЪ СЪЗИД. ѠД НА[ШЕГ]Ѡ ПРЪЧНИСТА ТИ (sic) МАТРИ И[ДШ]Е[Г]Ѡ (sic) С ДАВНОЛИ, ВЪ МЦА ДЕКЕ. КВ (?) ДНК, ВЪ ЛѢ[Т]Ѡ 7391.

Înainte de aceste cuvinte e obișnuita rugăciune: «ale tale dintru ale tale», etc.

Adecă:

«Io Mateiŭ Voevod, cu soția noastră Elena Doamna, hramului zidit de noi, Adormirea precistei Maicii noastre de la Cîmpulung, în luna lui Decembre 22 (?) de zile, anul 7150 [1641-2].»

6. Pe o cristelniță: 269.

Acastă creștelniță este a mănăstirii Cămpulungului, făcută cu cheltuiala și argintul sfintei mănăstiri de Sfinția Sa părintele igumenul chir Dositheu arhimandritu, mșța Ghen. 20, leatu 1788.

7. Pe o mușama: 270.

Acest sfînt și dumnezeiasc lăcaș fiind dintru întăi zidit de fericitul întru pomenire ctitorul Io Radul Negru V[oe]vod cu nume de biserică domnească și, după patru sute și mai bine ani, de un cutremur aŭ căzut, stănd grămadă 7 ani, până în zilele Domnului Io Matthei Basaraba Vvod, cînd

atunci Mărie Sa l-aŭ zidit iarăși cu aceleași pietre dela Radu Negru Vvod, pre care l-aŭ numit monastire opștejtie de părinți și înzestrându-o cu moși, vii și țigani, precum în testamentul Mării Sale dela monastire cuprinde: așa dar aŭ stătit această zidire pîn la leat 1819, când atunci întru una de zile, Sîmbătă, la 8 časuri, aŭ căzut o bucată mare de boltă, fiind biserica foarte slabă de multe cutremure și acoperemîntul de multe ploî; care din poronca stăpînirei s'aŭ închis, stînd închisă pîn la leat 1826, cînd atunci, din porunca Domnului Io Grigorie Dimitriu Ghica Vvod și cu blagoslovenie preosfințitului Mitropolit Ugrovlahii chirio chirio Grigorie, la Mai 4 s'aŭ început această zidire, iarăș cu aceleaș pietri vechi, mai adăogîndu-să și alte pietrii, ce nu s'aŭ agiunsu, și, din multe întîmplări a vremilor care s'aŭ urmat, adică războiul Rosii cu Poarta, boala ciumii, scumpete bucatelor, iar, mai la urmă, și cumplita boală a holerii, s'aŭ prelungit gătire bisericii pîn la leat 1831, cînd atunci s'aŭ isprăvit și pren oserdie și osteneala bunului creștin, dumnealŭ Panî Costescu Vel Vornic, fiindcă mă aflam la Iaș, și, întorcîndu-mă eŭ de la Moldova, la leat 1832, o am tîrnosit cu ajutoriul Maicii D[omnului], a cărie nume să prăznuiește. Îndatoresc însă pre urmașii miei a ceti în condica pomelnicului ce iaste de mine făcută și a urmă întocma cu a fi pomenit, eŭ, cât și părinții miei răposații, ce sînt trecuț în acea condică, ca, urmînd după a mea îndatorire, să afe și ei har înaintea D[omnului], cînd va veni cu a sa slavă; amin. Filaret, arhiepiscop Apamii, năstavnîc sfnt. monastiri Cîmpulungului, Moldovean.

271. 8. Pe o tablă de alamă:

O prè-milostiva mea stăpînă de D[umnezeu] născătoare Maria, ce din Moldavia m'ai adus la această sf. m[ă]n[ăstire] pre care dintru ale tale pre a ta beserică o am zidit și care

întu al tău nume să cinstește spre slava a prea-Sf. Treimeî, te rog dintru adîncul inimii meale ca, la înfricoșata zi a venirii fiului tău și Dumnezeului nostru, prin a ta solire să mi se erte toate păcatele meale, căci numai tu știi cîta luptă am avut cu înprotivnicii miei pentru această zidire, pînă cînd iarăș tu m'ai învrednicit a o zidi și a striga ție: Bucură-te cea plină de dar care întu adormire ta nu ne lași pre noi; amin.

De Filaret Apamias, la a sa igumenie,
 S'aũ zidit acest lăcaș preste vechea temelie
 Cu rîvna prea-însetată să-și lase nemuritor
 Al său nume pre pămînt la cei ce-si viețuitor[î],
 Căci și ei sunt muritorî, nu în veac viecutorî.
 Și ei mie să-mi urmeze, să fie nemuritorî,
 Zidind zidire frumoase, un lăcaș dumnezeiesc,
 Praznic a stăpînii noastre, pre care mult o cinstesc,
 Întu slava a preasfintei Treimeî de o fințã,
 Jertfa cea fără de sînge a săvărși cu credințã.
 Și spre a mea pomenire lasu o pildã la urmași,
 Bogăția să o lase, [sã] nu fie pătimaș,
 De bogăție cerească Evanghelia vorbește:
 Omul să se nevoiască, căci ia nu se mai sfîrșește.

1833, 7 Aprilie.

9. La paraclis (după o copie nouă, piatra fiind așezată în pămînt cu inscripția în jos): **272.**

Cu vrerea Tatălui și cu ajutoriul Fiiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh început-am de a zidi această sfîntă și dumnezeiască biserică întu Nașterea Sfîntului și slăvitului Predicii Ioan încă mai d'innainte, fiind biserică de lemn; și, viind vremea de a putrezi, și rămîind sf. rugă de nu se putea face, ca să pomenească ctitorii și răposai pã-

rinți care sînt aice, văzînd eū, Teofan ieromonahul, năstavnicul sf. mănăstiri, că stă sf. rugă jos, din darul lui Dumnezeu și al Maicii Sfinții Sale m'am nevoit de o am zidit și o am înfrumusețat cu toată podoaba, ca să avem večnică pomenire. Și s'aū făcut în zilele lumnatului Ioan VV. și Mitropolitului chir Mitrofan. Vă rog, iubiți frați, cari veți fi năstavnic, să aveți purtare de grijă ca să nu stea făr de sf. rugă, ca să aflați milă înnaintea județului sfînt. Iar cine s'ar ispiti a strica, a nu purtarea de grijă, să fie supt blestemul a 318 sf. părinți de la Nicheie. Iulie 5 zile, leat 7226 [1718], fiind ispravn. Vasile erodiacon, Ioan Logofăt ispravnic. — Acest Vasile erodiacon aū dat viile din Valea Beniū, ca să aibă večnică pomenire.

Ioan-Vodă e Mavrocordat. Mitrofan, fost de Nisa, urmă lui Antim Ivireanul.

273. 10. Pe un mormînt lîngă paraclis:

Suptū ačastă piatră să odihnesc oasele răposatului robu lui Dumnezeu Ilarion arhimandritul, și s'aū pristăvitū în zilele pria-înnălțatului Domnū Ion Costandin Nicolae Voevod și Mitropolit al Ug. chir Neofitū și năstavnicū chirū Nicodimū egumenul ot Dolgopol și ispravnicel Costandin vnucū Varlaamū arhimandritū [*rupt*] ot București, ca să aibă večnica pomenire; 7253 [1745], Ghenare 8 d. Și iar în într'ačastă piatră să pomenește numele răposatului Onisifor monah, și să odihnescū oasile lui la schitul Hagiului, mța Ghen. 8 dni, vă leat 7235 [1727].

274.

II. SF. TROIȚĂ (BISERICĂ DĂRÎMATĂ).

произволеніем ѿца и съ поспѣшеніем сына и съкрышеніем строуха дьми, въздвиже с и сътвори с и съзиждь с съи четна ста прѣслава на црковъ въ навѣ свѣтъи Троици трисъщество въ единомъ бжство, и исписах се въ дньи благочитивомъ и х[ри]с[т]ъ слави[во]мъ

гсднѣ нашѣм Іоу Матен Воевод, и потрѣдих се и понуждах се равѣ бжю жѣпан Каспалки и жѣпанница ег Митина и снви им и родитеаг им жѣпан Аслан и мтре ег Елина и снви им жѣпанъ Каспалѣ Вист. и жѣпанница ег Дѣмитра и снви им и дѣдинци.... еи слава и ТСА[о]ра, Костантин, Зорѣ: вѣчна им памет. Пис мсца авг. в днѣ, в лѣт хзрм.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșitul Sfințitului Duh, amin, s'a înălțat și s'a făcut și s'a zidit această cinstită, sfântă, prea-slăvită biserică întru numele Sfintei Troițe, a Dumnezeirii celei întreite într'unul singur, și s'a isprăvit în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domn al nostru Io Matei Voevod, și s'a trudit și s'a nevoit robul lui Dumnezeu dumnealui Vasilachi și soția lui Mitina și cu fiii lor, și cu părinții lor, dumnealui Aslan și mamă sa Elina și fiii lor, și dumnealui Vasilie Vist. și jupâneasa lui Dumitra, și cu fiii și cu moștenitorii lor,... slav, Tudora, Constantin, Zorea. Veșnica lor pomenire. S'a scris în luna lui August în 2 zile, anul 7140 [1632].

Nu e vorba aici de Marele-Vornic Aslan (cf. *Studii și doc.*, V, p. 182), ci de un boierinaș de provincie cu acest nume.

LV.

Biserica din Băjești.

275.

De-asupra ușii de intrare (după un desemn de d. G. Șapcaliu, profesor):

Cu vreaarea Tatălui și cu ajutoriul Fiiului, cu săvârșitul Sf[ă]ntului D[u]h[ă] urzitu-si-a[ă] această sf[ă]ntă besoarec[ă] d[i]n temeliia ei, hramul Uspenie B[ogorodi]ște, dintru oste-neala robului [lui] Dumnezeu Mareș Băj[ă]scul Vel Vornic i suprujneța ego Mariia [și soția lui Maria], în zile[e] luminatului Domn[ă] Io Radu Lion Voivod; mșța Sep. 15 dni, leat 7175 [1666].

Mareș începuse ca Logofăt în 1659 (*Doc. Cant.*, p. 10). În 1661 era Vistier-Mare (*ibid.*, p. 60). Ca Vornic-Mare găsim pe Mareș și în 1667 (*Gen. Cant.* p. 102). Pe urmă, supt Domnia lui Antonie din Popești.

el înaintă la Bănie în locul lui Gheorghe Băleanu. Făcea politica Cantacuzinilor, și fata sa Ilinca ajunsese soția lui Drăghici, fiul cel mai mare al lui Constantin Postelnicul (*ibid.*, p. 111). Din neamul său mai jucă un rol numai Iordachi, care fu decapitat la 1764 (*ibid.*, p. 140).

LVI.

Dragoslavele.

276. 1. Crucea de lângă șosea :

произволеніе[м] ѡца и съ поспѣшеніе[м] сна и съвршеніе[м]
 стѡ дѡха възвнженіа чеснаго и животворцаго крста въ
 молбѡе и въ похвало чсное възнес[е]ніе гѡ ба и спас нашего Іс
 Хѡ емѡжъ днѣ (*sic*) храмъ, въ днѣ благочестивн и вѡхранимн вѣр
 наго прѣсвѣтлаго Іѡ Младѡю Басарабѡ Воевод гнѣ и госпѡда
 ег Ілиина. Писа сѣ сѣ стою крестъ ѡца лѡв. е д[н]и, в лѣт зр —
 [rupt].

Adecă :

«Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, ridicarea cinstitei și făcătoarei de viață cruci întru rugăciunea și lauda cinstitei Înălțări a Domnului Dumnezeu Mintuitorul nostru Isus Hristos, al căruia este hramul, în zilele blagocestivului și de Dumnezeu ținutul adevăratul prea-luminatul Io Matei Basarab Voevod, Domn, și Doamna lui, Iliina. S'a scris această sfântă cruce în luna lui August 5 zile, anul 71 —»

277. 2. De-asupra ușii de intrare în biserică :

Cu vreaia Tatălui și cu ajutoriul Fiului și cu săvârșitul Sfântului Duh într'una sfânta Troiță nedespărțită, această sf[ă]ntă și dumnezeiască biserică ziditu-se-au den temelie de prea-creștinul și luminatul Domn Io Gligorie Ghica Voevod și luminată Doamn[a] Măriei Sale Maria, întru cinstitul hram șcpenіe прѣчсти въцѡ [Adormirea precistei Născătoarei de Dumnezeu], ca s[ă] fie întru pomenire de

veač. Și ispravnic Hacı [Hagi] Ghiuca, mța Avg. 26 dni, vâl. 7169 [1661].

În Septembrie 1660, Grigore Ghica înlocuise pe tatăl său, Gheorghe-Vodă (v. *Studii și doc.*, IV, pp. CCCVII-VIII).

LVII.

Rucărul.

1. Pe o piatră-pomelnic din vremea lui Antonie-Vodă, după nume, pe altă lature: 278.

Să s[ă] știe cum au cumpărat cești frați moș[i]e de la min[e] dea Radu i și Dinc[ă]; ce n'are trabă Ion.

2. De-asupra ușii de intrare la biserica cea veche: 279.

Cu ajutorul lui D[u]mnezeu rădicatu-s'au această sf[ă]ntă biserecă din temelie cu toată cheltuiala dumnealui jupân Gheorghii Necola Smerna Linotopitis [= din Linotopoi], eparhiia Castorea, hramu sf[ă]ntului marele-mucenică Gheorghii și a sf[ă]ntului mare m[uce]nică Dimitrie.

Ἐκτίσθη ἐκ θεμελιῶν παρὰ τοῦ κήρ Γηόργγη Νηκολάου Σμέρνα Λινοτοπίτης, γανβρώς τοῦ Κλουτζέρη Ἀποστόλου ἀπὸ Κυπουλοβνγού; leat 1780, April 23, 7288, ἀπρίλι κί'.

3. Inscripții la zugrăvelile din pridvor: 280.

«Gura Iadului, Zorilă, Negrilă, Zghidarcea, Cocoșilă, Trăgilă. Care dorm Dumineca și nu merg la biserică, călugărițe.»

4. Grafit: 281.

Vai de cel ce va face rău pe lume acesta, că sufletul aceluia va merge în focul de veci.

5. În dosul stîlpilor: 282.

Această sf[ă]ntă beserecă din temelie în zilele prea-lu-

minatului Domnului nostru Io Alexandru Ioană Ipsilant Voevodă, fiindă prea-sfințitū Mitropolitū chirū Grigorie, la anii de la Adamū 7281 [1773].

283. 6. Pe pǎretele din dreapta :

Costandin, Ionū zădarī otū Cămpulungū, mesița Avgustū 1782.

LVIII.

P o s a d a.

284. Pe o cruce :

Acastă sf[ă]ntă cruce s'aū rădicat în slava D[o]mnului nostru Is[us] H[risto]s de bl[a]gocestivul Domnū Io Cós-tandinū Brăncoveanul Basarab Voevoda, la 23 de anī al Domniei lui, când aū făcut și podulū acesta peste Dămbovița, fiind ispravnic Alexandru Șufarul Vălsănescul; și s'aū săvârșit la luna lui Octo[m]vrie 1 zi, la leatul de la Zidirea Lumii 7220 [1711].

LIX.

Mănăstirea Nămăiești.

285. Pe o icoană :

Acastă sf[ă]ntă iconă s'aū înbrăcatū cu argintū prin osteneala robilor lui Dumnezeū Ianache Postelnicul, Petra, Ioanū, la leat 1798.

LX.

Schitul Trivale.

286. Piatră, care fusese odată de-asupra ușii de intrare :

[Cu vrerea Tatălui și cu ajutor]iu Fiiului și cu desăvrășit darul D[u]hului Sf[ă]ntū [s'a rădicat acest sfânt și

dumnezees]cu lăcaș întru cinstea și lauda și marea mărire și frămseațe [acelei din] Părintele și Fiiul și D[u]hul Sf[ă]nt nedespărțită Sf[ă]nta Troiță, cu nevoința [și chel-tuial]a părintelui Varlaam ă-au fost Mitropolit Țării-Românești, în zilele lui Grigorie [Ghica Voevod] și mai întâi episcop Râmnicului și, dup[ă] lipsirea den Vl[ă]dicie închinător sf[ă]ntu[lui] Ant[oni]e [= schivnic] ău rădicat ăc[e]st sf. lăcaș în Domnia lui Șerban Vod[ă], începându-s[ă] prim[ă]va[ra], iar pisa[nia] s'ău pus în Domnia lui Costandin Voivod Brâncoveanul, ms. Sep. 10, l. 7207 [1698].

Tipărită și în *Rev. p. ist., arch. și fil.*, serie nouă, 1902, no. 1. Varlaam a înlocuit cîtva timp pe Teodosie ca Mitropolit muntean (cf. *Ist. lit. religioase*).

Încă din 1687 se făceau danii mănăstirii (*Studii și doc.*, V, p. 488, no. 29).

LXI.

Mănăstirea Vieroș (Viereș).

1. De-asupra ușii de intrare :

287.

...ctitori vechi ertați... și pre-acel nou... și lor cu toții urmați... pentru Domnu vă rugați și toți supusă credință dați....

E o inscripție zugrăvită la începutul veacului al XIX-lea, sau poate chiar în al XVIII-lea.

2. Pe un mormînt ridicat, în pronaos la dreapta :

288.

Suptu această piatră să odihnesc oasele fericiților citori acestui sfânt lăcaș: Ivașco Vel Lo(ro)gofăt și a lui Albu Vel Clucer, Leordenii, care la leat 7081 (1573) ău făcut o mănăstire și ău zidit biserica cea veche, care de mulțimea anilor dărăpănându-să, s'ău rădicat aceasta, precum să vede, de Samuil Tărtășăscul arhimandritul Mitro-

poliei și năstavnicul acestei mănăstire, la leat 1834, în zilele prea-înnălțatului Domnu Alexandru Dimitrie Ghica Voevod, spre veșnica pomenire a acelorăș ctitori și a neamului lor.

Inscripția imită caracterul celor vechi. Cel ce a redactat-o nu știa că Ivașcu Goleșcu zace în mănăstirea moldovenească a Bistriței și că Leordenii erau numai al doilea rînd de Golești (din veacul al XVII-lea încoace).

289. 3. Pe un mormînt, în pronaos, la stînga :

Aicea iaste îngropată roaba lu Dumn[e]zeu Axiniia¹, fata [lui] jupan Stroe Vel Ban și a jupăneasei Vișei ot Leurdeanî, și, când s'aũ pristăvit, fost-aũ în luna lui Dechi. 11, în zilele bunului creștin Io Matei Basarab Voevod, leat 7155 (6 ?) [1646-8].

Acest Stroe Leurdeanu, soțul Vișei din Golești, începe al doilea rînd de Golești prin nepotul său de fiu. În 1660, el era Mare-Logofăt (v. *Doc. Cantacuzinilor*, pp. 9-10, no. XII: iscălitura sa pe p. 10). La 1646 fusese Mare-Vistier (*Studii și doc.*, V, pp. 299-300, no. 29). Cf. Ilie Nicolescu, în *Noua Revistă Romîna* pe 1-iũ Novembre 1901 (IV, p. 330 și urm.). Asupra relațiilor sale cu Cantacuzinii și amestecului său în moartea lui Constantin Postelnicul, v. cartea mea *Despre Cantacuzini*.

290. 4. Pe un mormînt apropiat (piatră lucrată cu flori; de-asupra, într'un cerc, o pasere):

A[de]c[ă]... ačasta piatră fost-aũ înnălțată(?) acum d[e] [jupan]ul Matei f[ost...] Vărtejanul [care aũ trecut din] viața ačasta....

După slove, e de pe la 1700.

291. 5. Pe un mormînt, mai departe:

прѣстави с[ѣ] рабъ вѣжю Никѣла снѣ жѣпан Строе логоф[ѣ]т и матри его Ынша, внокъ жѣпан Фота пост. и жѣпанниц, его Стана, и прѣст[а]ви с[ѣ] въ дни благочестивомъ и хрѣлюбивомъ

¹ D. Vasiliu Năsturel cetește (*Albina* pe Octombre 1904): Gherghina. Numele e destul de șters.

ГНЬ НАШЕМО ІУ М[а]Т[ею] Воевод, въ лѣт 7386, егда вистѣ
 вѣща его въ лѣвшинское землѣ въ воинско, мѣца юл. въ 3 дни.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Nicula, fiul dumisale Stroe Logofăt și al mamei sale Vișa, nepotul de fică al dumisale Fota Postelnicul și al jupănesei lui Stana; și a răposat în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domn al nostru Io Matei Voevod, în anul 7142 [1633], când era părintele său în Țara Leșească la oaste, în luna lui Octombrie 6 zile.»

Deci Vișa nu era fata, ci o rudă mai depărtată a celui din urmă Goleșcu din linia veche (cf. Bălcescu, în *Magazinul istoric*, I, p. 389, nota 1. Stana, «nepoată» lui Ivașco Vornicul cel bătrîn din Golești, era cumnata lui Preda Brîncoveanu (Constantin Căpitanul, ed. Iorga, p. 133, nota 1). La 1631, Stroe stăpînia satele ce i se dăduse de zestre de către Stana și soțul ei Fota (*Studii și doc.*, IV, p. CLXIII, nota 2). Neula trebuie să fi fost botezat de bogatul Vistier Neula (*ibid.*, V, p. 703). Asupra expediției lui Mohammed Abaza, Pașa de Silistra, împotriva Polonilor la 1633, v. *Studii și doc.*, V, p. CLXX; *Studii asupra ist. Rom. în sec. al XVII-lea*, I, pp. 8-10. Pe atunci Stroe era simplu Logofăt, nu Logofăt-Mare.

6. Pe alt mormînt, lîngă acesta :

292.

прѣстави с[е] жоупан Ѡдрѣ¹ логофет въ лто 7386, въ дни благочестиваго Іу Александрѣ Коевод и что ес имал стежаніе мало мног село, цигани, води и приложе стому монастырѣ Вирош, [храм] стѣ Введеніе; кту се покоси по мое смръти вѣтети что вт стго монастыр, да ест проклет вт ба и вт тни стіх вѣць, амин.

Adecă :

«A răposat dumnealui Udrea Logofătul în anul 7085 [1576-7], în zilele blagocestivului Io Alexandru Voevod: ce a avut puțin: sate, țigani, ape, le-a adaos sfintei mănăstiri Viroșul, unde este hram Vovidenia; cineva cuteza, după moartea mea, a lua ceva de la sf. mănăstire să fie blestemat de Dumnezeu și de cei 318 sfinți părinți [de la Nicheia]; amin.»

¹ Numele a fost cetit de alții; Codrea, Rodea, Prode. V. art. citat din *Albina*.

Mănăstirea Vieroșul a fost întemeiată la 7081 (1572-3), atunci cînd frații Golești erau în culmea puterii lor. *V. Doc. Cantacuzinilor*, pp. 8-9, no. XI.

293. 7. Pe un mormînt, tot acolo (cu colonete și podoabe):

Suptu această piatră zac oasele răposatului eromonah egumen Iosafu ot Vierăș, și atuncia iara leatulă 7210 [1702], în luna lui Iulie în 7 zile, în zilele [lui] Io Costandin Voevod Basarab.

294. 8. În naos, la stînga (marmură cu flori alese pe margine):

† прѣстави с[ε] госп[о]жда Ирина дѣцера покойнаго Іоу Милош Коевод и снрѣдѣница великаг хрѣвора Ілѣвоуѣ великомѣ ключар, в всех добръх делех хрѣстианством ѡбрашеномоу въ дни благочистиваго Іоуи Ілѣѡандрѣ Коевод, в ато жъл., мѣца фр. зднь.

Adecă:

«A răposat Doamna Irina fata răposatului Io Miloș Voevod și soția marelui viteaz Albul Marele-Clucer, cea împodobită cu toate lucrurile bune, creștinești, în zilele blagocestivului Ion Alexandru Voevod, în anul 708 —, luna Februar 6 zile.»

Tipărită de Ilie Nicolescu, în *Rev. p. ist., arch. și fil.* pe 1903, p. Împreună cu celelalte slavone, în *Albina* pe Noembre 1904.

Miloș-Vodă, frate cu Alexandru Mircea, născut pe la 1530, muri în Februar 1577 abia., *V. An. Ac. Rom.*, XVIII, pp. 2-3 și Hurmuzaki, XI, lucrurile arătate în tablă. Că el trăia în 1573-7 se dovedește în destul prin izvoarele ce am adus înaintea în *An. Ac. Rom.*, l. c. Cînd s'a scris epitaful acesta, firește că Albul, soțul Irinei ficia lui Miloș, nu mai era în viață, căci epitaful său de «mare viteaz» vine de la moartea glorioasă de care se învrednici în 1574. Pe de altă parte, Alexandru Mircea însuși, arătat ca Domn, muri în Iulie 1577. Așa încît inscripția nu e completă la dată, cum se vede, de altmintrelea, și prin bucata de marmură lăsată după », pentru a se mai săpa o cifră. Trebuia să fie 6 Februar 7085 (1577). Miloș muri abia la 20 ale lunii, dar cînd se lucră inscripția pentru Irina, vestea morții tatălui ei era acum cunoscută. Miloș-Vodă despre care se spunea în 1596 că s'a găsit pe drum niște scrisori privitoare la el, recomandații, de prelați greci (Hurmuzaki, XII, p. 235), nu

e, de sigur, acesta, ci, precum se și spune cu acest prilej, un fiu natural al lui Alexandru, numit astfel după unchiul său.

9. În față, la dreapta :

† прѣстави сѣ жєнань Явоуа великии каючар : да се знает
 кѣда ест дошеа Іон Воевод и сѣ вонска и сѣ прѣлѣченіе над
 главѣ гсвоу нашемѣ Іу Алѣѣа[и]дрѣ Воевод, кѣда хотѣа брат
 гсвоу емоу Іу Петроу Воевода оуаѣзистн гедрѣ ѣ земан
 молдовское сѣ скиптроу царовѣ, тогда всѣи вѣрни болѣр гсвоу
 ем[ѣ] вставили его загиноути глав емоу, инако нѣс[т] было, како
 ест сам ѣк свѣд[ѣ]тель, а азѣ не смѣ заборава на хѣѣа гсвоу
 емоу, нѣ сам вратна лица кѣ вражмаси гсвоу емѣ и сѣтвориа
 сам ползж главоу гсвоу емѣ, и тако скончаш сѣ, мѣц. априа
 кѣ дни, вѣ стѣж срѣд и тѣкжиромѣ лѣт жзпв, и вна сам имаа
 тогда годниі кѣ.

Adecă :

«A răposat dumnealău Albul Marele-Clucer : să se știe, cînd a venit Ion Voevod și cu oaste și cu înșelăciune asupra capului Domnului nostru Io Alexandru Voevod, cînd a vrut fratele Domniei Sale Io Petru Voevod să intre Domn în țara Moldovei cu schiptrul Împăratului, atunci toți credincioșii boieri ai Domniei lui l-au lăsat să-și piardă capul, și într'alt chip n'a fost, cum e martor unul Dumnezeu, iar eu n'am uitat pînea Domniei lui, ci singur mi-am întors fața asupra vrăjmașilor Domniei lui și m'am făcut însumi pavăză capului Domniei lui, și așa m'am săvirșit, în luna lui April 24 de zile, în Sfînta Miercure [a Paștilor], și fiind anul curgător 7082 [1574] ; și am avut atunci anî 23.»

Un hrisov de întărire pentru Ivașco, fratele Albului, pomenește această luptă (*Arch. ist.*, I, pp. 39-40). Prin altul, din 25 Ianuar 1575 (cellalt e din 30 Ianuar, de sigur același an), se dau mănăstirii, pentru că în ea se află mormîntul lui Albu, cincî aspri din vama domnească (*ibid.*, p. 67, no. 79). Albu avu un fiu cu același nume, care era în 1575 Postelnic (*ibid.*). Goleștii erau fiii Clucerului Radu, de supt Radu Paisie, care și el a apărut, în lupta de la Fîntîna Țiganului, «capul Domnului său» (*ibid.*, pp. 68-9, no. 80). Pentru legătura de familie dintre Alexandru Mircea și Petru Șchiopul, v. *Studii și doc.*, V, p. 703 ; cf. *ibid.*, VI, p. 661. — Pentru lupta de la Jiliște, v. Hurmuzaki, XI, p. xxv. Inscricția de față ar aduce folosul de a statornici data luptei, dar 24

April n'a căzut Miercuri. Miercurea Mare a fost la 7 ale lunii. 14 April a fost Miercuri, — așa încît se poate ca inscripția să se fi scris tîrziu, și de aceia greșit.

LXII.

Mănăstirea Argeșului.

296. 1-2. Inscripțiile de pe fațadă (cea din dreapta de la Neagoe, ctitorul, fără dată), cea din stînga, de la Șerban Cantacuzino (care arată că a pus să se dreagă scara și temelia, și a schimbat, de sigur, și fațada, și, în sfîrșit, cea de de-asupra ușii, care nu e mai veche decît păstoria celui d'întăiu episcop de Argeș, din șirul cel nou, Iosif), se află în [Tocilescu și Lecomte du Noüy], *Curtea de Argeș*, pp. 33, 52, 54.
297. 3-4. Tot acolo se dă și inscripția de pe păretele despărțitor dintre pronaos și naos, care mărturisește despre zugrăvirea bisericii, prin Dobromir zugravul, supt Radu de la Afumați, și însemnările de pe păretele lateral din dreapta ale zugravilor celor noi din veacul al XVIII-lea.

I. MORMINTELE DIN BISERICĂ.

298. Ѡ. прѣстави се рабъ бжю Иви Нѣгое Коевода и гднѣ въсен земли ѡрбвлахѣнскон и поднарѣю, мѣца сен. еи днѣ, в лѣт 7300, крѣгъ санцѣс кс, крѣгъ ашнн еи, дем. ш, црствова д лѣт и пол. и моле се нхже въ изволнт бити по нас да сѣ хранѣт сие малое поконице и двумъ костемъ монахъ якъ в[н]ти нераздрѣшннмо.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Io Neagoe Voevod și Domn a toată Țara-Românească și a părților dunărene, în luna lui Septembrie 15 zile, anul 7029 [1521], crugul soareluî 26, crugul lunii 15, temelia 18. A domnit 9 ani și jumătate. Și rog pe cei ce Dumnezeu îi va îngădui să vie după noi, să păzească adăpostul acesta mic și lăcașul oaselor mele, ca să fie nestricat.»

Și aici anul e început la Ianuar. Pentru data morții lui Neagoe Basarab, v. *Pretendenți domnești*, p. 17 și nota 6. Titlul de «Domn al părților dunărene» ca și expresia de «a împărățit» în loc de «a domnit» sînt luate din formularul oficial sîrbesc.

Trebuie să se fie în samă însă că încă de la 14 Septembrie Sibienii

trimetea un sol la Teodosie-Vodă, urmașul lui Neagoe («ad investigandum habitudinem Theodosii Wayvode»; Hurmuzaki, XI, pp. 844-5). La 17 ale lunii, un om al lor pleacă la regele Ungariei pentru a da de știre «despre moartea lui Basarab-Vodă» (*ibid.*). La 7 Septembrie moartea lui Neagoe nu era cunoscută Brașovenilor (*Quellen der Stadt Kronstadt*, I, p. 355), dar se dădea de știre Vice-Voevodului Ardelean că Domnul «e bolnav» (*ibid.*, p. 356). Îndată i se află însă (înnainte de 26 ale lunii) moartea (*ibid.*, p. 357). Aș crede că data cea bună a morții e 5, nu 15 Septembrie. Inscricția, saū întregirea ei cu data, pare a fi numai din vremea lui Radu de la Afumați. Nici socoteala Domniei de 9 ani «și jumătate» nu e bună, căci Neagoe împlinise cei 9 ani încă din Ianuar. Cronica țerii socoate mai bine: «ani 8[-9], luni 8».

6. прѣстави се раба вѣіа госпо]жда Стана дѣри Іуи 299.
Бас[а]рабъ Воввод и г[о]спо]жде его Деспине и вѣиши г[о]с-
по]жда Іуи Стефана Воввода, а на смъркти прнет лик аг-
гелски и нарече се име ен монахѣа Софронна, в лѣт 739, мсц.
фев. и днь.

Adecă :

«A răposat roaba [lui Dumnezeu] Doamna Stana, fiica lui Io Basarab Voevod și a Doamnei lui Despina, și a fost Doamna lui Io Ștefan Voevod, iar la moarte a luat shima îngerească și i s'a zis numele ei: călugărița Sofronia, în anul 7039 [1531], luna lui Februar 8 zile.»

Stana, fata cea mai mare a lui Neagoe, a fost măritată după Ștefăniță, Domnul Moldovei. Ea s'a călugărit poate odată și în același loc cu mama ei, Despina (v. mai departe, în acest capitol, lămuririle la mormintul Platonidei). Oasele ei au fost aduse, de sigur, de sora sa Ruxanda, măritată a doua oară cu Radu Paisie. Cf. Hurmuzaki, XI p. 848, nota 1.

7. прѣстави се раба вѣіа Анг[е]ліна, дѣри Іуи [Басар]ава 300.
Воввод и госпо]жда его Деспини, мс. л[в]г. г днь.

Adecă :

«A răposat roaba lui Dumnezeu Anghelina, fiica lui Io Basarab Voevod și a Doamnei lui Despina, luna lui August 3 zile.»

Anul nu e dat, nici pentru moartea acestei Domnițe, nici pentru al celorlalți copii ai lui Neagoie. Ei muriră după ce acesta aduse la Argeș rămășițele mamei sale, Neaga, în urma sfințirii bisericii. *V. Ist. literaturii religioase*, pp. 60-61.

301. 8. прѣстави се рабѣ вѣжю Іѡн Іѡн Ковѣд снѣ Басарабѣ Ковѣд и госпожда ег Дес[п]ин[и], мс. ное. кз днѣ.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Io Ion Voevod fiul lui Basarab Voevod și al Doamnei lui Despina, în luna lui Novembre 27 de zile.»

302. 9. прѣстави се рабѣ вѣжю Іѡн Петръ Ковѣд снѣ Іѡн Бас[а]рав Ковѣд и гпод. ег Десп[ини], м. юн [ап. ?] ег.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Io Petru Voevod fiul lui Io Basarab Voevod și al Doamnei lui Despina, în luna lui Iunie [April ?] 15.»

303. 10. прѣстави се рабѣ вѣжн и многнн въ милости Іѡанъ Радѣль Великы Ковѣды и господнн въсен земле оутгроваахнскыи и подѣнавѣс, снѣ великаго пре[добраго Радѣла Ковѣды, въ лѣто *злз, мца генарь д днѣ, кржгь санцѣ з., индиктионь г.

Бѣдомо да е вамъ вран... [rupt; 3-4 litere] вамъ сказа-ти еже сктворихъ азъ : а. вон сѣс Ягарѣни, в. на Гоуб... [3 litere], г. на село Штефѣни над Нѣжловъ, д. на К[лежани], е. на Чокънеци, з. на градъ Бѣкѣреци, [з. на градъ Търговнире], и. над реко Аргиншель, д. над [село Плата, і. на Я]льмънеци, над Телеорман, [дї.]... w въсѣхъ вока, на Грѣма[зи]..., [вї.]...на Никополе, гї. на Ши[ш]товъ..., [дї. над Поенари] градѣ сѣс хврани, еї. на Гер[гица], [is.], їз. на Слатине варош, ш. [на градъ Бѣкѣреци] сѣс Владиславъ Ковѣд, дї [на село Рѣкър], [к...] на Андрихъ, тогда дарова [rînd astupat cu ciment] и богатство крѣпннн вслѣди дароносим ... множествомъ шестоимъ, ржѣс же помош к въсѣм прѣстери мнлоствно ; нинѣ здѣ лежж въ гробѣ мале еднѣ, шжиде ар-

ХАНГЕЛСКАГО ГЛАСА, ПОСЛѢДНЖА ТРЖВЖ, ВСЕГО МИРА ВЪСКРСЕНІЕ,
СТУХІАМЪ ПРѢЛМѢНЕНІЕ, МОЛЕ СЕ НУЖЕ ВЪ ИЗВОЛНТЬ ПРИТИ ПО
НАС ДА СЪХРАНЕТЬ СІЕ МАЛОЕ ПОКОНІЕ И ДОМ КОСТЕМЪ МОИМЪ, ИКО
БИТИ НЕРАЗДРЪШИМО.

Adecă:

«A răpsat robul lui Dumnezeu și mult-milostivul Io Radul Marele-Voevod și Domn a toată Țara-Românească și a părților dunărene, fiul Marelui și [prea-bunului] Radul Voevod, în anul 7037 [1529], luna lui Ianuar 4 zile, crugul soarelui 7, indicția 3.

Să vă fie știute războaiele ce vă voiți povesti, pe care le-am făcut eu: cel d'întăiu războiului cu Agarenii, al doilea la Gub[avi], al treilea la satul Ștefeanî lângă Neajlov, al patrulea la C[lejanî], al cincilea la Ciocănești, al șeselea la cetatea București, [al șeptelea la cetatea Țirgoviștei], al optulea la râul Argeșel, al noulea la [satul Plata; al zecelea la A]lămănești, pe Teleorman, [al unsprezecelea, cel mai iute și virtos], din toate războaiele, la Gruma[zi cu 7 sangeacuri], [al doisprezecelea] la Nicopol, al treisprezecelea la Șiștov [al patrusprezecelea] la cetate la Poienari, cu țerani, al cincisprezecelea la Gherghița, [al șeisprezecelea iar la București], al șeptesprezecelea la oraș la Slatina, al optsprezecelea [la cetatea București], cu Vladislav Voevod, al nouăsprezecelea la satul Rucăr, al douăzecilea la Didrih. Atunci m'a dăruit [Dumnezeu cu stăpînire și schiptru, și m'au încins și cu caftan mohorit și cu cunună m'au încununat și cu cinstea bogăției și cu multă mărire de dar aducătoare, și, cu mulțimea oștilor fiind încunjurat], și la mulți am întins mîna de ajutor cu îndurare. Acum zac singur aici în mormînt mic, așteptînd glasul arhanghelului, cea de pe urmă trîmbiță, învierea a toată lumea, prefacerea stihilor. Rog pe cei ce Dumnezeu îi va îngădui să vie după noi, să păzească acest mic adăpost și casă a oaselor mele, ca să fie nestrîcat.»

Întăiul războiului al lui Radu «cu Agarenii» s'a făcut în părțile Ilfovului, de unde-și trăgea obîrșia, înainte de April 1522. A doua luptă e așezată de cronică la «Gubavi» (*Magazinul istoric*, IV, p. 269). Trebuie să se cetească însă «Gubavi», cum se vede și în inscripție: satul Gubavi se află în jud. Vlașca, pl. Cilniște. Lupta s'a dat cu Turcii din Giurgiu. Radu învinge și se așează 'n București, Domn în șes. Ștefenii

(de la Șteful) aŭ fost tot în Vlașca, ceva mai departe, «pe Neajlov»: lupta din această localitate face și ea parte din întâia campanie a lui Mehemed-beg. A doua campanie e tot în Vlașca (și tot în cursul iernii): biruința de la Clejanî (cronica citată) e cîștigată iarăși lângă Neajlov, în părțile unde Mihaî Viteazul va birui la Călugăreni. După aceasta însă Turcii înaintează (ca și după Călugăreni): Radu se mai luptă — în zădar — la Ciocănești, în părțile Snagovului. El face puțină împotrivire la București chiar. De aici se retrage la Tîrgoviște — dacă Mitropolitul Neofit¹ a cetit bine. El trece din valea Dîmboviței în a Rîului Doamnei, în a Argeșelului, ce se varsă în acesta. Altă ciocnire la necunoscutul sat Plata (evident tot prin Argeș), apoi la Alimănești, în jud. Argeș, pl. Topolog. În sfîrșit, Domnul învins trece munții.

Cu ajutor ardelean, Radu se întoarce, în Iunie. El se coboară pe valea Oltului, bate pe Turci la Grumazî, pe apa Teleormanului. Acum se ajunge până la Nicopol și Șiștov. E a treia campanie. Pentru luptele următoare, v. *Studii și doc.*, III, p. XLVII. Neofit întregește Poienari la no. 14, București la no. 16 și Rucăr la no. 19. Asupra Dridihului (Dridov), lângă Gherghița, v. *Studii și doc.*, IV, p. CCLXXI; Cron. lui Constantin Căpitanul, p. 133. Lupta aceasta se dădu în 1524. Urmează întărirea lui Radu de către Turci. Pentru data cea adevărată a morții lui, v. Gh. Bogdan-Duică, în *Arch. soc. șt. și lit. din Iași*, IX, p. 313 și urm.

II. MORMINTE AFARĂ DIN BISERICĂ.

304. 11. ПРЪСТАВИ СЕ РАВА ВЪЖИ ГЖДА ПРЪОСИМЕНАГО МИТРОПОЛИТА
 КЪР АНАНІА ШРОВАХІНСКОЕ ЗЕМАН ВЪ ЛѢТЪ 73 —, МЕСЦЪ —, КРЖГ
 САНЦЪ —, КРЖГ АШН. —, ЕПАКТ. —, ТЕМ. —.

Ar ieși:

«A răposat roaba lui Dumnezeu Doamna — a prea-sfințitului Mitropolit chir Anania al Țeriî-Romănești, în anul 70 —, luna —, crugul soarelui —, crugul lunii —, epacta —, temelia —.»

Dar aceasta n'ar avea sens. S'ar putea presupune că Anania, boier mare înainte de a fi Mitropolit, să fi avut ca soție pe o «Doamnă», văduvă sau fată de Domn. Dar atuncea ea ar fi trebuit să fie moartă la călugărirea soțului ei, ajuns apoi Mitropolit. Dacă e așa însă, Anania nu se putea să nu știe data morții. Faptul că se dau toate însemnările pentru a se întregi apoi cu cifre arată că e o piatră gătită de'nainte

¹ *Biserica ortodoxă*, II, p. 638: de aici a comunicat cine-va d-lui Toculescu — v. o. c., p. 46 — traducerea locurilor distruse sau nesigure, fără să-i spuie însă unde le-a aflat.

(ca ale soților Rareș la Pobrata) de însuși acela care doria să fie îngropat supt ea.

Deci se impune părerea că trei cuvinte din inscripție sînt greșite și că avem înaintea noastră inscripția pentru Anania însuși. Genetivul la *прѣсвѣнаго митрополита* în loc de nominativ se află și în inscripția următoare, redactată în același timp. Anania era Mitropolit în 1545 încă, fiind pus de Radu Paisie. El trăi întâi și supt Domnia lui Mircea Ciobanul, dar, compromițându-se apoi prin prea multă aplecare față de înlocuitorul acestuia, Petrașcu-cel-Bun, fu ucis de Mircea întors în Scaun, la 1558, în ziua de 3 Februar (cf. Hurmuzaki, XI, pp. VII-VIII și *Ist. lit. religioase*, locurile arătate în tablă). V. Hurmuzaki, XI, p. 888.

12. *прѣстави се раба бжја гжа монахѣ Платонѣда и сконча* 305.
се въ Гибню въ лѣт 7336, мсца ген. а днѣ, и по в лѣт при-
несе а прѣсвѣнаго митрополит крр Ананѣа.

Adecă :

«A răposat roaba lui Dumnezeu Doamna călugărița Platonida, și s'a săvîrșit la Sibiiu în anul 7062 [1554], luna Ianuar 30 de zile. Și după doi ani a adus-o prea-sfințitul Mitropolit Anania.»

Platonida a murit la Sibiiu pe vremea Domniei lui Mircea Ciobanul. Ea era deci o pribeagă și o *Doamnă*. Cînd Petrașcu-cel-Bun domnia în 1556, Mitropolitul însuși a mers să-i aducă oasele (el merse în Ardeal și în 1554; Hurmuzaki, XI, p. 791). El le-a așezat la Argeș, unde nu se îngropau decît rude de-ale ctitorului Neagoe. Dintre ele lipsește însă tocmai Despina, soția sa. Știm că aceasta și-a petrecut ultimii ani din viață la Sibiiu, unde o găsim judecîndu-se cu un argintar și la 1524 (*Studii și doc.*, III, p. LXXV). Ultima oară ea apare în socotelile ardeleni la 1536 (Hurmuzaki XI, p. 755). Despina se întorsese în țară supt Radu de la Afumați ginerele ei, apoi fugi și nu veni iarăși decît în Domnia lui Radu Paisie. care i se făcuse al doilea ginere (de și se dădea drept frate cu Radu de la Afumați). Ultima ei pribegie fu supt Mircea Ciobanul. Nu știm cînd s'a făcut călugăriță.

13. *прѣстави са рабс бжю жѣпан Костандин, сном Преден* 306.
Гуктар și muma lui Stanca, fata log. Prăvului ot Ruda, nepot Bădicănuului, *въ дни Іо Матею Квивод. Пис мсца*
дек. і дни, въ лѣт 7340, а wt рждество Хво 743. [= A răposat robul lui Dumnezeu dumnealui Costandin fiul Predei Spătar... în zilele lui Io Matei Voivod. Scris în luna lui Decembre 10 zile, în anul 7149=1640, iar de la

Nașterea lui Hristos 1607 ; *sic.*] Și pentru pomeana părinților și a lui și a moșilor lui aŭ lăsat aici în sf[ă]nta mănăstire : Șegarcea jum[ă]tate sat, partea lui tot[ă], care iaste l[a] gura Oltului și partea de la Stălpî, de jos de București, care a fost al moșe-sa Grăjdana.

Și în Tocilescu, p. 63, nota. Pentru Grăjdana, soțul ei, Leca Spătarul și alți nepoți, v. *Studii și doc.*, IV, p. CLXII, nota 4 și p. CCLXIX, nota 7

307. 14. Supt aceasta piatră odihnescu-s[ă] oasel[e] roabei lui Dumnezeu jupaniții Cheajniî carea aŭ fostă jupaneasa jupanului Ivașco Vel Armaș, și se-aŭ pristăvi'tu în zilele răposatului Domn Io Mateaiŭ Voivod Bas[a]rabŭ, vă meas. Oct. vă 5 dni, vleat 7150 [1641-2].

Armaș al lui Matei și apoi al lui Constantin-Vodă Cîrnul, Ivașco trecu cu acesta în Ardeal, la 1659 (*Studii și doc.*, IV, p. 57, no. LIII).

308. 15. Supt aastă pîiatră odihnescu-se osele robului lui D[u]mnezeŭ Ioanŭ sinŭ jupan Pătru cupețu ot Argeșu, care s'aŭ prestăvit la leat 7255 [1747], Avg. 25, și aŭ lăsat sfintei mănăstirî partea lui de moșie den Cerburenî. Iunie 29, leat 7264 [1756] s'aŭ prestăvit și robu lui Dumnezeu Ionichie monahu Berindescu, și s'aŭ îngropătŭ aici în mănăstire, și aŭ lăsat sfintei mă[nă]s[tirî] moșia Turburia și doao roate de moară în orașu Argeșului.

III. PE MOAȘTE.

309. 16. Aastă cutie, întru care să păzește cinstita mină a sfnt. Nifon patriarhului Țarigradului, s'aŭ făcut cu osîrdia smeritului episcop al Argeșului chir Iosif ; 1795, Avgust 11.
310. 17. Cinstitul cap al sfnt. muč[enic] Bachu.
311. 18. Cinstitul capŭ sfnt. Nifon patriarhul Ț[a]rigradului.

Acastă cutie s'aũ fost făcut de răposat arhim[andritul] Argeș. chir Parthenie, și s'aũ adus la mai bună podoabă de smeritu ep[i]scopu Argeșu, Iosifũ; 1799.

19. Io Costandin Șarban Voevod i g[os[p[o]j[d]a Balașa. 312.
Νύφρονος πατρ. [= al lui Nifon Patriarhul].

20. În păretele din dreapta, afară: 313.

Dreptũ acestũ locũ odihnescu-se osele robului lui D[u]m-
nezeũ Parthenie shimonah, ce-aũ fost igumenũ aicea 14
ani, până la leat 93, cândũ s'aũ făcutũ mănăstirea Scaunũ
de episcopie. Și acumũ la leat 1797, Sept. 20, aũ răpo-
satũ, fiind preasfn. părintel[e] chir Iosif întâi episcop.

21. Pe o icoană: 314.

ГОСЖДЖ ДЕСПИНА; ГОСЖДЖ СТАНА; ГОСЖДЖ РОЖАНДА.

Adecă:

«Doamna Despina [și fetele ei]: Doamna Stana, Doamna Ro-
xanda.»

22. Pe alta: 315.

ВЪКДИЧНИЦЕ ПРИМЛ ДИШОУ РАБА ТВОИЖГО ІОН ТЕОДОСИЕ ВОЕВОДА
И ПРИНЕСЕ СИ СОУТ[СТ]ВО ЕМОУ. ГСЖДА ДЕСПИНА.

Adecă:

«Stăpînă, primește sufletul robului tău Ion Teodosie Voevod,
și adu-l la județul tău. Doamna Despina.»

Ea e făcută în haine de jale, cu copilul încoronat, mort în brațele ei
Jos:

Acastă sf[ă]ntă icoană fiind foarte veche și stricată, s'aũ
meremetisit prin osîrdiia presfințitului mie stăpîn chir
Iosifũ episcopul Argeșului, la leat 1801.

23. Pe un patrafir, așa zisul *brîu al lui Neagoe*: 316.

ВЪ ГРАДѢ ГАБЦКЪ.

Adecă :

«În orașul Sluczk [în Polonia].»

317. 24. Pe o fântină (astăzi piatra e pusă de-o parte):

Acastă apă limpede și lină,
 Dinū firea ei reace și bună,
 Vederii mult veselitoare
 Și setii potolitoare,
 Dinū izvoarele adâncului
 S'aū scos în fața pământului
 De Iosifū smeritū episcopul,
 Cu Meletie bun iconomul,
 Ca cine va bea să mulțumească
 Și pre ei să-i pomenească,
 Că pentru acasta s'aū îndemnat
 Și la acest locū bun o aū mutatū:
 Unul adecă dând cheltuiala,
 Iar celalaltū puindu osteneala.

Anulū 1800.

318. 25. La fântina zisă a meșterului Manole :

Cursul apei din fântină,
 Cînd iaste reace și bună,
 La ia mult norod să adună
 Ca setea să-ș potolească,
 Inima să-și răcorească,
 Vederea să-și veselească,
 Și cine bea mulțameaște
 Și pre ctitori proslăveaște,
 Cu toții îi fericiaște.
 Și, până cînd apa curge,
 Pomenirea nu se stinge,
 Ci și mai mult să adaoge,
 Că curge cu'ndestulare :

Aăasta sîrșit nu are,
 Și ca să bea fieșcare,
 Acest izvor era tăinuit,
 Din vechime negăndit,
 Până acum cînd s'aũ înnoit,
 Făcîndu-să întăiũ cercare
 Pentru gustul care-l are:
 Așa aũ și găsitũ cu cale,
 Că 'ndată cum o aũ aflat,
 Într'acest loc o aũ mutat,
 Bun lucru cu adevărat,
 Preasfinția Sa stăpînul
 Iosif episcopul cu Meletie iconomul,
 Căci și aici s'aũ ostenit
 Și nu puțin aũ chieluit
 La cișmele ce-aũ făcut,
 Cum și alte lucruri multe,
 Cu mari cheltuieli făcute,
 Pre afară și în curte.

26. Pe o cruce :

Cu vrerea Tatăluĩ și cu ajutoriul Fiiuluĩ și cu săvărșire D[u]huluĩ S[fă]ntũ, aminũ, rădicatu-s'aũ această sfântă cruce întru pomenirea marelui m[u]c[e]nicũ Gheorghie, în zilele creștinuluĩ Io Gligorie Ghica Voevod, cu bl[a]-goslovenia Mitropolituluĩ chir Stefan și cu toată nevoința igumenuluĩ Theodosie, cu toată cheltuiala mănăstirii : într'aceaia vreamă fost-aũ [înfricoșata] ciumă în toată țara, și la această mănăstire încă s'aũ petrecut Stefan egumenul de această morte : [večnica luĩ] pomenire... ; 7170 [1661-2].

LXIII.

Mănăstirea Snagovul.

320. 1. Vechea pisanie, pe o piatră așezată acum înaintea altarului, lângă acea care, după tradiție, acopere rămășițele lui Vlad Țepeș:

ВЪ ИМ[Е] ВСЕМЪ ХВА[Л]НОЕМЪ ВЪ И ПОХВАЛЪ ПРЪ ПЪ... [o literă] Е
 [= ПРЪПДВНЬКІЕ] МТРИ ВЦЕН, ЧСТНОЕ И СЛАВНОЕ ЕЖЪ ВЪЛОУЩЕНІЕ
 ИЖЕ СМНОМЪ И ПОВЕСТВНОМЪ ВСЕМЪ МИРЪ РАДОСТ, ВЪЗДВИЖЕСТ
 И СЪЗДА СІЕ ЧСТНИ И МАСТІВНИ И С[Т]КНИ ХРАМЪ УТЪ УСНОВАНІЕ СЪ
 ПРОЧИМИ ПОКОНЧНИИ ДОМИ И МАЛИ КЕЛІИ ПОСАДНИИМЪ ВЪ АРХІЕ-
 РЕВУХЪ СІЕННИИ МІТРОПОЛИТЪ ГЕРАФИМЪ, ЕГДА УТЪ ПРСТАА ИЗВЪ-
 ЖДЕНЬ ВЪСТ, СЪ ДО[ВРО]ВОДИИМЪ ТРЪДОМЪ И НАСТОДНІЕМЪ УТЪ
 ЕЖЕ ВЪ ДАСТЬ ЕГО ВЪСЪВЕЖАНІЕ, ВЪ ДНИ ВЪЛОУЩІВАГО ІУ МІХИЛЪ
 КОВОДА И МТИ ЕГО ГОСПОЖДА СКАТЕРИНА, ГОСПДТВЪЩІИМЪ ВЪ
 БОГДАНСТВЪ ЗЕМЛИ ІУ ПЕТРА КОВОДА, ТЕКЪЩІИМЪ ЛЪТОМЪ
 7343, А УТЪ РОЖДЕСТВА ХЪТВА 7411.

Adecă:

«În numele tuturor celor lăudați ai lui Dumnezeu și întru lauda cuvioasei Maice de Dumnezeu născătoare, cinstita și slăvita ei Bună-Vestire, care e înțeleaptă și povestită bucurie a toată lumea, s'a ridicat și zidit acest cinstit și milostiv și sfânt hram din temelie, cu celelalte case de locuință și mici chilii de cel de pe urmă între archierei, sfântul Mitropolit Serafim, cînd a fost alungat din Scaun, cu osteneala de bună voie și cu cea care e de la Dumnezeu dată a lui avere, în zilele blagocestivului Io Mihnea Voevod și mamei lui, Doamna Ecaterina, fiind Domn în țara Moldovei Io Petru Voevod, anul curgător 7096, iar de la nașterea lui Hristos 1588.»

Această pisanie nu privește mănăstirea cea mare, singura păstrată astăzi, și al căreia hram e Vovedenia¹, ci una din cele două biseri-

¹ Inscricția de pe panaghiar (la Odobescu, *Rev. Romîna*, III, p. 363) trebuie citită astfel: сѣтворѣн сѣи панагхар жоупан Држгыи вел стоаник [ици винтиаскомс] въ храмъ шентка прчестыа въкре[де]ніе, монастыръ утъ сѣтгов, в атъ 7343,

cuțe, ce erau odinioară pe lângă dînsa și din care cealaltă era închinată Adormirii Maicii Domnului. V. Pavel de Alep, trad. Cioran, p. 213. Serafim fu Mitropolit în tot cursul celor două Domnii ale lui Mihnea Turcitul.

2. Pe pǎretele de cǎtre altar al zidului ce desparte pronaosul de naos : 321.

Θῆτος ὁ ναός ἐκ πολλοῦ φθίρεις χρόνου, ἀκλεῖς ἐτύγγανε τὸ πεῖν δι' ὕλου.
Καὶ τῶν ἐχόντων ἐκ πολλοῦ τοῦτον πρόσθεν οὐδεὶς ἐμερήμνυσεν, οὐκ οἶδα
[πῶθεν.

Νέβσει δὲ θεῖα ἰδροσθεῖς [—ἰδροσθεῖς] ἐπὶ θόκου [—θρόνου], μᾶλλον δὲ
[προνοίας τε τῆς Θεοτόκου,

Ὁ πανευσεβῆς Καρατζᾶς Ἰωάννης ἡγεμῶν, ὁ ἔνθεος Δακίας πάσης,

Ἄνδρα συνεστήσατο ἀρχιερέα ἄξιον καὶ ἄριστον εἰς τὰ πρακτέα,

Ὁς κλησὶς ἐκράτησε πάνου ἀξία [numele e șters, îndreptat și azi
[neinteligibil] ἢ εὐκοσμία,

Ὅστις καὶ ἀνήγειρε, κατακοσμήσας, τοῦτον τὸν ναὸν ὠραῖον καταστήσας.

Ὅσοι δὲ τοῦτον ὁρᾶτε θαυμασιῶς, μυρίαν = [μνήμη] ποιεῖστε τοῦτου τε
[αἰδίως.

Ἐχον... [șters].

1815, Ἰουλίου 5.

Adecă :

Această biserică, de multă vreme fiind stricată, ajunsese a fi, să
[zicem, ticăloșită cu totul,

Și ctitorii cei de mult nu se'ngrijiau de loc, nu pot să știu
[pentru ce,

Ci, cu voia lui Dumnezeu fiind pus în Scaun, mai ales prin grija
[Fecioarei,

Prea-cucernicul Caragea Ioan, Domnul, dumnezeiescul al Daciei
[toate,

A pus arhieru pe un om vrednic și prea-bun la fapte,

A cărui chemare cu totul vrednică... a fost orînduială,

Care și 'mpodobind, a 'nnălțat-o, făcînd acest frumos templu,

Iar cei ce vedeți pe acesta 'n minune, pomeniți-l în veci...

1815, 5 Iulie.»

КНИЖ. 3. («А făcut acest panaghiaș dumnealui Drăghici Vel Stolnic, la hrumul de locuință Voevedenia Precistei, mănăstirea Snagovului; în anul 6939=1431, Iunie 7).»

322. 3. Ctitorii: de o parte, Neagoe, Doamna Despina și Teodosie (greșit adaus, în loc de Neagoe: «Mircea Voevod», iar, în loc de Despina: «Io Mihail Basarab, Vlad Țepeș al 4 Voevod»); de alta, Mircea Ciobanul, Chiajna și copiii lor: Petru, Radu și Mircea.

323. 4. Grafit:

a) Costea Duca; 7247 [1738-9].

Иис азъ Бадѣа граматикъ отъ Доброшкы, въ дни Іоу
Антоніе Воевод, юн. кр. днѣ, въ лѣтѣ 7247.

Adecă:

«Am scris eu Badea Grămătic din Dobroșăști, în zilele lui Io Antonie Voevod, Iunie 29 de zile, în anul 7178 [1669-70].»

c) Eu zugrav Neagul calfa.

324. 5. Pe o piatră de mormînt:

посѣченъ въстѣ жъпанъ Ѡдрѣ отъ Мирчѣ Воевода въ село
Ѡнцири, въ [истѣ же снѣ] Драгъмиръ Постелникъ и жъпанница
еръ Маріа, въ лѣтѣ 7061, мѣца ноем. дѣ.

Adecă:

«A fost tăiat dumnealui Udrea de către Mircea Voevod în satul Oncești; a fost fiul lui Dragomir Postelnic și al jupăniței lui Marga, în anul 7061 [1552], luna lui Novembre 14».

Onceștii aceștia trebuie să fie cei din Vlașca. Pentru motivul tăierii lui Udrea, v. Hurmuzaki, XI, p. IV.

325. 6. Pe alta:

прѣстави се рабъ вжѣи Пръвдѣа великинъ дворникъ въсѣи
земанъ Ѡгррввлахѣнсконъ и подѣнавіѣ въ [лато] 736(?)¹, мѣца
існѣа г (?) днѣ, въ сжеотъ, въ часкъ. д. днѣ; вѣчна емѣ па-
мать.

¹ Mi s'a părut că recunosc întâiu «, ceia ce nu se poate. Odobescu (*l. c.*, p. 373) ceteste: «, și data de lună «.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu Pîrvul Marele-Vornic a toată Țara-Românească și a părților de la Dunăre, în anul 7020 [1512], luna Iunie în 3(?) zile, Simbătă, la ceasul al 4-lea din zi; veșnica lui pomenire.»

Sînt sigur că acest Pîrvu e Craiovescu, fiul lui Neagu și fratele Banului Barbu. Supt Vlad Călugărul, el e, în adevăr, Mare-Vornic de la 1487 la 1496, adecă până la sfîrșitul Domniei (Lăpădatu, *Vlad Călugărul*, p. 69). Tot Vornic-Mare îl găsim supt Radu-cel-Mare, urmașul Călugărului (*Studii și doc.*, VI, p. 456, no. 8). Supt același Domn în 1505 el nu mai avea dregătorie, ci era numai «Pîrvul de la Craiova», Craiovescul (*ibid.*, p. 455, no. 2). Și supt Mihnea Pîrvu se întîmpină apoi, tot ca Vel Vornic (*ibid.*, no. 3), ca și supt Vlăduță, și chiar supt Neagoe dar numai la început. Pîrvu îngropat la Bistrița e decî al doilea Pîrvu, precum Barbu Banul mort la Viișoara era al doilea, iar cel din 1542 era al treilea Barbu. V. Const. Căpitanul, ed. Iorga, p. 53, nota 2 și Lăpădatu, *o. c.*, p. 31, nota 5.

7. Pe alta :

326.

посѣченъ высть жънан Барбѣша ѡт Алѣксандрѣ Воевода въ варош Бѣскѣрѣцъ, и высть же снѣ Драгомир постелникъ и мати его монахѣа Ефросина, мѣсц. сеп. 4 днь, въ лѣто 7021¹.

Adecă :

«A fost tăiat dumnealui Barbușa de către Alexandru Voevod în orașul București, și a fost fiul lui Dragomir Postelnicul și al mamei lui monahia Efrosina, luna Septembrie 4 zile, în anul 7078 [1569].»

E frate cu cel de la no. 5. Maria se călugărise ca Eufrosina. Pentru motivul uciderii lui, v. Hurmuzaki, XI, p. XXI.

8. Pe alta :

327.

[посѣченъ высть] жънан Крачѣ ѡт Алѣксандрѣ Воеводъ въ варош на Бѣскѣрѣцъ, и высть же снѣ Драгомир п[ос]телникъ и мати его монахѣа [Ефросина]....

¹ Anul lipsește în copia mea, dar se află la Odobescu, *l. c.*, p. 383.

Adecă :

«[A fost tăiat] dumnealui Cracea de către Alexandru Voevod în oraș la București, și a fost fiul lui Dragomir Postelnic și al mamei lui, monahia [Efrosina]....»

328. 9. Pe alta :

[посѣч]ень высть жоупань Радѣа стѡлникъ за (?) Ализан-
дрѡу Воевода, и выст же снѣ Драгомир постелникъ и мти
его монахѣа Ефросина, въ лѣт ѳзѡи, мѣа сеп. 4 днѣ.

Adecă :

«A fost tăiat dumnealui Radul Stolnic e către Alexandru Voevod, și a fost fiul lui Dragomir Postelnic și al mamei lui, monahia Eufrosina, în anul 7078 [1569], luna Septembrie 4 zile.»

Aș ceti: 1568 (7077). V. Hurmuzaki, XI, p. XXI.

329. 10. Pe alta :

прѣстави сѣ раба вѣѣа монахѣа Ефросина по смъртѣи .д.
сны, иже посѣчени выше ; вѣчна [ен] памат ; прискрѣвна мти
до смртѣи.

Adecă :

«A răposat roaba lui Dumnezeu monahia Eufrosina după moar-
tea a 4 fii, cari au fost tăiați; veșnica ei pomenire! Prea-întris-
tată mamă până la moarte!»

Inscripția o dă Odobescu, *Rev. rom.*, II, p. 384. Piatra se afla încă la locul ei în toamna anului 1903. Acum (Octombrie 1904) n'am mai aflat-o.

330. 11. Pe alta :

прѣстави сѣ [раб]к [вѣ]ѣи монахъ Іѡаннъ великы л[с]го-
федъ въ дни благочестиваго и хстолюбиваго Іѡ Басарѣв Вѡе-
вода, въ лѣт ѳзѣѣ, мѣцѣ фѣв. 4.

Adecă :

«A răposat robul lui Dumnezeu monahul Ioan Marele-Logofăt,

în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Io Basarab Voevod, în anul 7022 [1514], luna lui Februar 4.»

Vlad Călugărul avuse ca Logofăt pe Staico, ginerele său, care rămase și supt cumnat, Radu-cel-Mare (Lăpădatu, pp. 64, 69). Acesta începe cu el (1500), dar în 1501 are pe Barbul (Craiovescul). Peste puțin el mărită pe sora sa Caplea cu Bogdan, și acesta e Mare-Logofăt în 1505 și în tot restul Domniei. Mihnea-cel-Rău pune în locul lui Bogdan pe Tudor. Bogdan e Mare-Vornic supt Vlăduță, iar Logofeția o are Oncea. Neagoe începu cu Ioan, care se călugări îndată și muri. Cf. *Studii și doc.*, VI, pp. 455-6, 592. Îl găsim ca Stolnic supt Mihnea și Vlăduță și ca Logofăt la 29 Septembrie 1512 (*Arch. ist.*, I¹, pp. 142-3).

12. Pe alta :

331.

... прѣвосцѣни ... митрополитъ Серафѣимъ ... въ дни Іу Мнѣхѣ В[оевода]....

Adecă :

«[A răposat] preaosfințitul... Mitropolit Serafim... în zilele lui Io Mihnea Voevod....»

Odobescu (*Revista Română*, III, p. 385 ; *Scrieri*, I, p. 430) mai cetia și anul 7098. În 7096 în adevăr Serafim era în viață (v. no. 1). În 1591 (7099) Mihnea nu mai era Domn. Cf. și *Ist. lit. religioase*, p. cv, nota 5.

13. Pe alta :

332.

[посѣчень въсть жѣп]анъ Дима с[толникъ ѿт] Мнѣхана Воевода, въ лѣтѣ 7103, мѣсца ноем. кг¹.

Adecă :

«[A fost tăiat dumnealui] Dima [Stolnicul de] Mihail Voevod, în anul 7103, luna lui Novembre 23.»

Azi nu se mai cunosc literele în care Odobescu a cetit *посѣчень въсть*. Mihai ucisese cu câteva zile înainte pe Turcii din București. Dima fusese Stolnicul lui Ștefan Surdul. Cf. Hurmuzaki, XI, p. 904 ; *Studii și doc.*, I, p. 436, nota 1.

Odobescu mai are (p. 386) piatra de mormânt a Logofătului Stoica

¹ La Odobescu, p. 385: ки.

din Crăciانی, mort supt Alexandru Iliăș, la 7 Iunie 7136 (1628). Ea nu se mai află acum, de și am văzut-o încă în 1903.

333. 14. Pe un potir:

Dram. 229. Ghioca zlătarul. † Anthim tipograful, 1694 (cifre).

334. 15. Icoane de la Nicolae din Enos (*Νικόλαος ὁ ἐξ Αἴνου*), 1798-1806, așezat în București.

335. 16. Pe dvere:

Acest[e] dver[e] făcutu-s'au cu osărdia și toată cheltuiala smeritului Nicodim ierodiiac și Ștefan Greceanu biv Vel Sluger, hărăzindu-le la sf[ă]nta mănăstire Snagov, pentru a sa pomenire, la leatū 1790, April 23.

Săpat:

Nicd. ierod. 1790.

Asupra acestui traducător de cărți religioase, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, tabla. El stătu apoi (până prin 1811) la mănăstirea Căldărușani.

LXIV.

Schitul Șerbănești.

1. De-asupra ușii de intrare :

336.

Aăastă sfântă și dumnezeiască biserică, întru care să cinsteaște și să prăznuiască hramul sf[ân]tului apostol și evanghelistu Maftei, iaste zidită din temelie cu toată cheltuiala dumnealui jupan Matei snă Dumitrașco Morănglavi i jupanița ego Mariia, în zilele luminatului D[o]mnū Io Costandin Nicolae Voivod, Iun. 13, 7254 [1746].

Și în Ghenadie al Rîmnicului, *Visite canonice*, București, 1892, p. 233.

2. În bolta ușii, înuntru :

337.

Făcutu-s'aū aăastă sfântă mănăstire prinū osteneala dumnealui jupanū Matei Morănglavi ca să fie pentru pomenirea dumnealui și a totū neamului dumnealui, în zilele luminatului Domnū Ioan Costandin Mihaī Racoviță Voevod, la anul 7262 [1753], Octomvrie dnă 2, fiindū zugraviū popa Gheorghe i brati ego, Andrei, Vasilie, Stanū, Gheorghie.

Tot acolo, p. 233. Și aici data e greșită în publicația lui Ghenadie : dacă în Octombre 1763 — căci el cetește 7272=1763 — Constantin Racoviță mai trăia încă și se afla în Domnie, și în 1753 acesta stăpînia, ca unul ce venise în Scaun în cursul verii (*Gen. Can.*, p. 123 și nota 2).

Morunglav se chiamă un schit în Argeș și un sat în Romanați. Egu-menul celui d'intăiū sat era în ceartă de moșie cu Barbu I-iū Știrbei (*Studii și doc.*, V, pp. 329-30, n-le 129-30).

3. Chipuri ctitorești : Morănglavul, tatăl său, fiū al lui Giura, Iliina; 338. Giura și copiii lui: Dumitrașco, Preda, apoī Pătrașcu, fratele lui Giura

și soția lui, Mușa; Maria, soția lui Matei, ctitorul, Stoica și soția lui, Sora. Într'o ocnită: «Stan Stănescu din Cerna, ispravnicu acești biserică», Preda și Fota Priotescu, Stanca și Pătru, fratele lui Dumitrașcu, cu copiii lui: Vochița și Ienache.

Ctitorii sînt dați altfel în Ghenadie, *l. c.*, p. 234.

LXV.

Schitul Dobrușa.

339. 1. De-asupra ușii de intrare:

Aăastă sfântă și dumnezeiască biserică, carele este în hramul Voveadenii Precistii b[ogoro]d[i]ște, s'aũ găsit zidită din temelie de răposaii ctitori, dar, duș[ă] întămplarea vremilor, n'aũ fost ajuns numiții ctitori ca să o înfrumusețeze cu zugrăvit; încă și stricat[ă] fiindu, s'aũ prefăcut dea Preasfinția Sa răposat Stefan episcop Răm[nicului], și s'aũ început a să zugrăvi în zilele prea-blogocistivi împărătesei noastre Ecatirina a toat[ă] Rusia și în zilele Sf[i]nții Sale părintelui chirio chir Parthenie episcop Răm., leat 1771, și s'aũ isprăvit de zugrăvit în zilele Preasfinții Sale părintelui episcop chirio chir Chesarie al Noului Severin, l[ea]t 1774, mes. Av. 5.

Însă aăastă[ă] zugrăveală este cu toat[ă] cheltuiala smeriți[lo]r ermonah[i] Daniilă și a lui Dragomir ereu, fiindu la aăastă[ă] sfântă mănăstirea egumenă Isaiia erămonah ot sfântă episcopie a Rămnic[ului], 1774.

Din puțin meșteșug ce am **составиша аз раб еро** [am alcătuit eu robul lui,] Dragomir ereu zug[rav], puțin ajutor **брат н[а]ше** [= fratele nostru] Neculaie ereu, er[o]diacon Rafail zug[rav], er[o]d[ia]con Dumitrașcu, Petru ucenic și calfă.

Dobrușa, acum o biserică de mir destul de dărăpănată, a fost cîndva mănăstire. Numele ei vine de la numele de persoană Dobruș; precum Mărcuța vine de la Mărcuță și Cernica de la Cernica, nume de persoană. Nu e greu să i se găsească întemeietorul: în Divanul lui Mircea Ciobanul din a doua Domnie se află ca Mare-Postelnic Dobruș (Hurmuzaki, XI, p. 888). Cf. *ibid.*, p. 891.

2. Ctitorii se înfățișează astfel:

340.

Chesaria..., fiindu oblăduitor Ștefan episcopul Rimnic[ului], care aū prefăcut mănăstirea, l[ea]t 7102 [1593-4], Isaiia erūmonah fiindu egumen. Preda erița [preoteasa]; Dragomirū ereș snă Vās[i]lia, preaoți ai bisericii; [Par]tenie; Daniil ero[mo]nah și proegumen, ctitori de obște, Dragomir erei ot Sutești, ctitori; Neacșa eriț[a], ctitoră aič; Ilinca erița, ctitoră.

Din inscripția de lângă chipul lui Ștefan se vede că nu e cel din veacul al XVIII-lea, ci întâiul Ștefan de Rîmnic, din vremea lui Mihaï Viteazul.

3. Pe o cărămidă a fereștii întâiū:

341.

P[o]meni g[ospod]i [pomenenește, Doamne] monah Zizim ot Dobr[u]ș[a] ot sel [din satul] Săpata, vlt. 7200 [1691-2].

Fiind părintele ip[iscop] Clementū, m'ouă făcutū diacon la Sfiti Nicolae, și m'aū rânduit gata, și am făcutū acestū pod lt. 7249 [1741], Fv. 4. Clementū ip[iscop].

Asupra episcopului Clement, de la 1738 la 1748, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 519-20.

4. La fereasta următoare, pe o cărămidă:

342.

Az Stoica grămătic, vă l[ea]t 7131 [1722-3].

5. Pe clopot:

343.

Isaiia ermonah egumen Dobrojan și Sarul vameșul; 1780.

Sarul se chema și un boier de pe vremea lui Mihaï Viteazul. V. *Analele Academiei Romîne*, XX, p. 457.

6. Pe o cărămidă:

344.

Prefăcută-aū și înnoitū măn[ă]stir[ea] episcupu Ilarion, lt. 7210 [1709-10].

Aceasta e a doua prefacere a Dobrușei.

7. Pe altă cărămidă:

345.

Aū fost ispravunic bătr[ă]nul Daniilū ot Bistrița; leat 7210 [1701], S[ep]te[mvrie] 30.

346. 8. Pe fațadă, săpat :

Pătru ucenicu.

347. 9. Pe o Pravilă Mare din Tirgoviște:

Açasta sfântă pravil[ă] este a sfintei măn[ă]st[iri] Dobrușă, la an de la H[ri]s[tos] 1775; și am legat-o. Isaia ig[umen] Dob[rușei].

Sofronie ig[u]m[en] Dobrușei; Fev. 13, 1768.

Isaia ig[umen] Dobrușan. Dumnezeu să te iarte, frate, [pe un popă Stan, ce scrisese mai sus], că ast[ă]z[ă] vei fi țărănă, precum și eu măne. Ioan igum[en] Dob[rușei]; 1783, Ghen. 31.

Astăz scrisei, Fev. 1, leat acelaș.

LXVI.

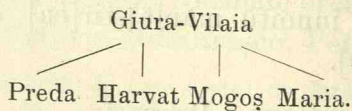
Biserica din Stănești.

348. 1. Grafite :

Vasili Mamul Logo[făt]. Eū Radu Păh. ot Băbeni. Păharnicul Paraschiv. 1664. Iova Capic, 1^t 7183 [1674-5], 7228 [1719-20].

349. 2. Ctitorii: în stînga, jupăn Giura Logofăt cu fii: Preda, Harvat, Mogoș, țin vechea biserică cu două uși, o fereastă laterală, de cărămidă, și un turn coperit cu șindrilă. Urmează: «jupanița Vila[i]a, deșta ego [= fata ei] Maria». În sfîrșit: Stroe Buzescu și soția lui Sima, de-asupra mormîntului lor.

Ar ieși deci următoarea genealogie :

Giura trebuie să fie pîrcălabul din vremea lui Radu de la Afumați (Bogdan, *Doc. și regește*, p. 171). Firește că Harvat e deosebit de cel care trăia supt Radu-cel-Frumos (*Studii și doc.*, V, pp. 289-90, n-le 1, 4). Tot așa altul e Harvat, Logofăt însă ca și precedentul, care joacă

un rol supt Neagoe, ca și supt ginerele acestuia, Radu de la Afumați, după ce slujise și pe cei d'întăiu urmași ai lui Radu-cel-Mare (Bogdan, *l. c.*, p. 298, no. 11; Hurmuzaki, XI, p. 848). Acest Harvat era din părțile Romanaiilor; el e în legătură cu originea Brîncovenilor (*Studii și doc.*, V, pp. 638-9).

D. Ștefulescu aduce înainte, în *Gorjul istoric și pitoresc*, Tîrgu-Jiiu, 1904, p. 291, inscripția de de-asupra schitului Stăneștilor, pe care am găsit-o foarte stricată. Ea are următorul cuprins în românește:

«Eü robul stăpînului mieü Isus Hristos, jupan Ghiura Logofătul și cu soția mea jupăneasa Vilaia... am început din temelie acest sfînt hram al Precistei de Dumnezeu-Născătoare stăpînei noastre și pururea-fecioarei Mariei și cu ajutorul lui Dumnezeu am săvîrșit-o. Și am scris în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Io Petru Voevod, în anul 7045 [1536], luna lui Octombrie 21 de zile.»

Deci biserica e clădită supt Radu Paisie, într'o vreme rodnică în astfel de clădiri.

3. La stînga ușii se cetește :

АЗЪ РАБЪ ТРОИ ВЛАД[И]КО ХЪ ПОМ[И]ЛШИ МЯ МОГОШ ВНЕШЕ
БАН И СНС МШ ЕГО МОГОШ БЫКШЕ СПАТАРЪ.

Adecă:

«Eü robul tăü, Hristoase stăpîne, miluiește-mă pe mine Mogoș ce am fost Ban și cu fiul mieü Mogoș ce a fost Spătar.»

Un Mogoș Spătarul a scris și un răvaș către Sibieni, care se păstrează în Archiva aceluï oraș. Bănia lui Mogoș nu trebuie pusă după stîngerea familiei Craioveștilor supt Mircea Ciobanul, căci el nu pare să fi fost Ban-Mare. Cred că Mogoș Banul e fiul lui Giura, ctitorul.

Maria sora lui Mogoș I, Harvat și Preda, luă pe Radu Buzescu Armașul, fiul lui Buzea și nepotul lui Vlad. Ei sint părinții vestiților Buzești: Preda, Stroe și Radu. Cf. Ștefulescu, *l. c.*

4. Pe mormîntul lui Stroe Buzescu :

ВЪ ИМЕ ЩА И СНА, СТЪ ДХА АМИН [în numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh, amin].

Aăsta petră pre grop[a] jupănului lu Stroe Buzesculü, ceü fostü Stolnicü la Mihaï-Vodă, și aü fost la tote răz-

350.

351.

bo[i]le de preaună cu Domñnu-său, ca o slugă creadenčosă Domñnu-său, și la războiul din întâi dobândi rană la mână stângă de Turci și la războiul de la Gñurđu, când să lovira cu Hanul, să rani în ochiul [costa?] stângă de săgetă; și au slujit Stroe lui Mihaï-Vod[ă] până peri în Țara Ungurescă. Deač să sculară boerii țării, și cu Buzești rădicară prea Radulă-Vod[ă]; iară Simion Voevod cu [ed. Hasdeu, *Calendar* pe 1871; Tocilescu, *Col. l. Traian*, II, No. 33: să sculă cu] Turci, Tatarî, Moldoveni, Leși mulți făr[ă] samă] [veniră den Țara Moldovei; fugiră? Ed. cit.: de scoase pe Radu-Vodă și pe] Buzești din țara lor la Țara Ungurescă [ed. citată: ce o au ținut cu oștile lor]. Iar atunce merse jupănul Stroe la 'npăratul nemțesc ca să ceară [ed. citată: de ceru] ajutoriū, de eșiră la Țara-Rumănească cu Radul-Vod[ă]; și nu-î așteptă Simion-Vodă; deaci se-au rădicat [ed. cit.: se duse de aduse] cu Leși și Moldovenii [și] Hanul cu mare oaste de Tătari [ed. cit. 160.000 de Tătari], și eșiră de să lovir[ă] în gura Telejinului, la Teiușani, în luna lui Săptemvrie 14 zile și v leat 7110 [1602] [ed. citată întregește: Lună dimineată până sara], și făcur[ă] năvală mar[ți] dimineată de 3 orî de toate părțile; iară; [după ed. citată; văzând] jupănul Stroe atăta nevoe pre creștini, stătu împotriva Tătarilor, de să lovi cu Mirza nepotul Hanului, și-lă junghiè pre Tătarū, și dintr'acel război să rani la obraz [și preste 3 săptămîni se tîmplă; ed. citată] morūt[ea-i; ed. citată], în luna lui Octovrie 2 zile, v leat 7110 [1602]. Și nu tu pre voe căinilor de Tătari: Dumnezeu-l erte.

Pe lături: Scrisu eū jupuneas[a] Sima a Stol[ni]cul[u]i Stroe, deaca voi muri să-m grupați lângă dumnealū aiča.

Pentru întâia rană a lui Stroe, v. Cronica pe care am numit-o a Buzeștilor, în *Magazinel istoric*, IV, p. 278: «într'acel războiū [uciderea Turcilor la București în Novembre 1594] fu rani Stroe Buzescul la

măna stângă». A doua rană o căpătă el în lupta de la 11/21 Ianuar 1595, dată la alți Stănești, din Vlașca, pl. Margine, «la o milă departe de Giurgiu» (*ibid.*, p. 279; Walter, în Papiu, I, p. 18). Călătoria la Praga a lui Stroe se făcu în Novembre 1601 (*Studii și doc.*, IV, pp. XI, XII): sosi în Decembre, fu primit în audiență la 20 Februar 1602 și plecă peste puțin în țară (*ibid.*). Lupta din gura Teleajinului nu începu, cum spune inscripția, la 14/24 Septembrie, ci cu o zi înainte. În această zi de 13/23, și nu a doua zi, Stroe ieși la luptă cu Tatarul. În sfârșit Marți n'a fost 14/24, ci 13/23. Anul a fost, firește, 7111, nu 7110, cum iarăși se scrie din greșeală pe piatră. Dacă am avea Socotelile Brașovului pe 1602, am ști și ziua sosirii acolo a lui Stroe rînit.

Pe o piatră de mormînt:

прѣстави с[ѣ] раба божіа монахія Ва.... wt....

Adecă:

«A răposat roaba lui Dumnezeu monahia Va... din....»

Pe alta:

[прѣстави се раб] бжн жшпан Прѣда пост....

Adecă:

«[A răposat robul] lui Dumnezeu dumnealui Preda Postelnic....»

Pe alta, în tindă:

прѣстави се рабъ бжн жшпан Думитръ снъ жшпан Прѣдъ
пост. и жшпанец ег Думитре...; вѣчна емъ памѣт... [въ дни]
Мирчѣ Коввода, пвтръди жшпан Гтъниа[къ] пост. сіе писаніе;
аз [un cuvînt], да вѣдет помен.... пост... ство *зѣ..., мѣца
априа гл.

Adecă:

«A răposat robul lui Dumnezeu dumnealui Dumitru feciorul dumisale Pîrvului Postelnic și al jupănesei lui Dimitra...; veșnica lui pomenire...; [în zilele] Mircei Voevod; s'a trudit dumnealui Stănil[ă] Postelnicul cu această pisanie; eū... să fie pomeană... [anul de la Facerea Lumii] 7706—, luna April 13.»

Dumitru pare să fie fiul celor doi ale căror pisani de mormînt s'au dat mai sus. Stănilă Postelnicul e, probabil, deosebit de vestitul boier cu acest nume din aceiași Domnie a lui Mircea Ciobanul.

LXVII.

Mănăstirea Mamul (Lungești).

352. 1. De-asupra uși :

Aăastă sfântă și dumnezeiască mănăstire ce să chiamă Mamul, unde să prăznuiască hramul sf[ă]ntului și făcătorului de minuni Necolae arhiepiscop de la Mir[a]lichia, care, mai nainte de alți ctitori fiindu biserica făcută de lemn, iară după ce Domnul Dumnezeu au miluit cu Domnia Țărăi-Rumănești, la Scaunul strămoșilor, pre buncredinços și iubitorul de H[risto]s Domnu Io Costandin Băsarab Voevod și dentru Dumnezeu năstăvit, întăplându-să cu trecerea a veni aič la sfânta mănăstire, pus-au în gând să zidească aăastă sfântă mănăstire den piatră și, la al șaptele an den Domnia Mării Sale, luînd într'ajutor pre Dumnezeu și pre Sf[ă]ntul Nicolae, început-au a zidi den temelie până în săvârșit, și cu toate ceale pe den lăuntru podoabe ale ei, precum să veade, întru slava lui Dumnezeu și întru lauda părintelui nostru de minuni făcător Nicolae arhiepiscop Mir[a]lichieschi și întru veačnică pomenire a Mării Sale și a părinților; care s'au săvârșit la al optulea an den Domnia Mării Sal[e], mșța Av[gus]t 1, leat 7204 [1696]. Tănasia Ceaușul Măldărescul, ispravnic. Badea care au fost păr[călab] za [= de] Curt[eni], ispravnicu.

Și în Ghenadie, *Visite canonice*, p. 229.

Întemeierea în acest an a mănăstirii din Rîmnicul-Vilcei și a «Mamului den sud Vâlcea, care este hramul celui dintru sfinți părintele nostru Nicolae Mirlichischii făcătorul de minuni, care mai nainte era

făcută mănăstioară de lemn, și se trăgea de spre Buzești, și, veche fiind, de demult se stricase», e pomenită în Cronica oficială a lui Greceanu (*Magazinul istoric*, II, p. 330). Stanca Cantacuzino, mama lui Brincoveanu, o dresese întâiu (*ibid.*).

2. Chipurile ctitorilor sînt acestea :

353.

În stînga, «jupan Apostol [zis Papa] Brăncovian, jupanița ego Stanca Cantacuzino, jupan Preda Vel[i]chi Vornic, jupănița ego Păuna» : sînt tatăl și bunul lui Constantin-Vodă.

În dreapta: Constantin Brincoveanu și Doamna Maria, cu copiii lor, precum și Matei Basarab Voevod și Doamna Ilina.

LXVIII.

Biserica din Străjeștii de sus.

Pe un mormînt la dreapta intrării :

354.

Buzăștii ce din vechime pentru țară s'aũ jărfitũ
S'aũ sfărșit acum prin mine, precum Domnul aũ voitũ,
Căci odraslă bărbătească din neamul meũ n'aũ rămasũ,
Ci numai de fămeiască dooă ficii iubite las,
Rămăind spre pomenire niște semne și lucrări,
Numai dor din auzire și din alte întâmplări.
Oasele cele trudite aicea să odihnescũ,
Supt pămîntũ acoperite de piatra ce le păzesc.
Iartă dar, iubite frate, cel ce vei vrea să cetești,
Blagoslovind întru toate pre romănașii Buzești.
Smeritul Costandin Buzescul, sfărșitul neamului sãũ.

1831, Ian. 31.

LXIX.

Mănăstirea Cozia.**I. PARACLISUL BOLNIȚEI.**

1. Pe o bandă ce merge de jur împrejurul pridvorului:

355.

ИЗВОЛЕНІЕ[М] УЩА И СЪ ПОСПѢШЕНЕМ СНА И СВЕРЪШЕНЕМ СТГО
АХА ИЖЕ ВЪ ТРОНЦЕ СЛАВНАГО (sic) БОГА ПОЧИ СЕ И СВЕРЪШИИ

се снѣ стѣсѣ црѣква въ храмъ сто апѣла Петра и Пасѣа въ дни Іѡ Петромъ Воеводѣмъ и снѣ егъ Марко Воеводѣмъ и прѣвѣщеннымъ митрополитомъ кѣр Варлаамъ, и прѣ игоумѣнѣ ермонахъ Иларіонѣ; и пакъ азъ равъ хсѣво ермонахъ Мѣзимъ манѣсторомъ еже въхъ считаѣ, да вѣдетъ въ покоеніѣ. И писахъ азъ многогрѣшнаго Давыдъ и снѣ егъ Радѣславъ в ѣтѣ зна.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșitul Sfințitului Duh celui întru Treime slăvit Dumnezeu, s'a început și s'a săvârșit această sfântă biserică cu hramul Sf. Apostoli Petru și Pavel în zilele lui Io Petru Voevod și ale fiului său Marco Voevod și ale preasfințitului Mitropolit chir Varlaam și supt egumenul ieromonah Ilarion; așijderea eū robul lui Hristos ieromonahul Maxim maistorul, care am fost învățător, ca să-mi fie spre odihnă. Și am scris eū mult-greșitul David și fiul mieū Raduslav în anul 7051 [1542-3].»

Și în visitația lui Neofit, *Biserica ortodoxă*, II, p. 741.

Pentru Mitropolitul Varlaam, v. *Ist. lit. religioase*, p. 62.

356.

2. Grafite:

a) În zile[le] lui Scarlat-Vod[ă], vă leat 7267 [1758-9].

b) Gheorghie Grămăticu din Strămba, fiind la Cozia.

c) Costachi ce am fost surgun; 1826, Iulie 4.

357.

3. Pe o piatră de mormint:

Acastă piatră iaste a lui Mihaî eromonah, care aū fost igumen la Coziia, și, deacă l-aū pus la [mănăstirea] Câmpul-Lungu igumen, care ...ta... măn[ă]stirii Câmpu-Lungului aū făcut vă dni Io Costandin Voevod i Mitropolit chir Antimū.

Acest egumen a trăit deci supt Constantin Brîncoveanu.

358.

4. Ctitorii: Petru Voevod (Radu Paisie), într'o haină verde de brocard peste alta de mătasă roșie cu puncte; blană de samur. La stînga, Marco Voevod, în haină de brocard albastru cu cacom peste o haină

roșie; Doamna Roxanda, cu coroană pe cap, cercei lungi, haină de brocard alb cu placă de fir pe piept și două liniuți pe umăr; copila Doamna Zamfira, în aceeași îmbrăcăminte. În pridvor e înfățișat «jupan Stroe Velichi Spatar». Acest Stroe, de bună samă ispravnicul clădirii, e Spătarul lui Radu Paisie în anii 1535-40 și 1544 (Hurmuzaki, XI, p. II, nota 2). În 1545 însă, el nu mai era în viață (*Studii și doc.*, V, p. 289, no. 2; VI, p. 456, n-le 7, 9). Tot acolo se vede Mircea cu fiul lui Mihail (v. Hurmuzaki, I², planșa).

I. BISERICA CEA MARE.

1. De-asupra ușii de intrare :

359.

În slava sf[i]nteii și de viață făcătoarei Troițe, s'aŭ început [înnălțat?] din temelie această sf[ă]ntă besearecă de creștinul D[o]mn al Țării-Rumânești Io Mircea Voevod la leat 6809 [1301], și, lipsindu-se de podoaba ei cea d'intăi, pentru mulțimea anilor, aŭ luatŭ iară această înfrumosețare, precum să veade, de cei ce s'aŭ înduratŭ, în zilele prea-luminatului Domn Io Constandin B[asara]b Voevod, fiind Mitropolit Țării-Rumânești chir Theodosie și ostentoriŭ chir Anthimŭ episcopulŭ de Râmnicŭ, leat 7215 [1706-7], în egumeniia prea-cuviosului chir Mihail.

Și în Neofit, *l. c.*, p. 739; Tocilescu, Rapoarte, p. 24.

De fapt, Cozia cea veche a fost clădită în 6894 (1386). Lucrul fusese început însă aici, la Călimănești, încă de Radu-Vodă, tatăl lui Mircea (Hasdeu, *Ist. critică*, ed. a 2-a, p. 129 și urm.). Pisania veche fusese de sigur înlocuită prin alta, pusă de Radu Paisie. De acolo s'a luat data greșită de «6809» pe care a cules-o din același izvor Constantin Stolnicul Cantacuzino (v. *Operele* lui, p. 20, no. 4). De alminterea, Stolnicul a cetit greșit data tuturor vechilor documente coziene (*ibid.*).

2. Înlăuntru, de-asupra ușii de intrare, o altă inscripție dă anul 6894 (1386) pentru întâia clădire. În ea se spune că zugrăveala a făcut-o Șerban Cantacuzino Păharnicul, ctitorul de la Comana, fiind năstavnîc călugărul Serafim, prin Preda și fiii lui, Ianachi, Sima și Mihail, la 7213 (1704-5).

V. Tocilescu, *o. c.*, pp. 24-5; Neofit, *l. c.*, pp. 739-40.

361. 3. Ctitorii: Mircea, Mihail, Șerban Cantacuzino cu soția a doua, Andriana [Fălcoianu], și întâia, Maria [Rustea], precum și tatăl și mama lui: Drăghici și Păuna [Buicescu]
Tocilescu, *l. c.* — Cf. *Gen. Cant.*, pp. 109-10.

362. 4. Pe părete:

Μνησθήρι, κ[α]θ[υ]ρ[ι]ε, τ[ο]ν ζογράφων [Adu-ți aminte, Doamne, de zugravii]: Andrei, Constantin, Gheorghie; 1707 [cifre arabice].

363. 5. Pe o piatră de mormint în pronaos, la dreapta:

прѣстави се раба вжѣа călugărița Theofana, muma poposatului Mihailū Voevod, și fie-sa Doamna Florica și fiu-său [N]icolae-Vod[ă] aū nevoit și aū scris vă dni Io Radulū Voevoda, 7114 [1605-6].

Ediții: în Neofit, *l. c.*, p. 740; Papiu, *Tesauru*, I, p. 396; cf. Tocilescu, *o. c.*, p. 26.

III. PARACLISUL DIN MIJLOCUL CHILILOR.

364. De-asupra ușii de intrare:

ИЗВОЛЕННЕМ ѡЦА И СЪ ПОСПѢШЕНЕМ СНА И СВЕРШЕНЕМ СТГО ДХА АМИНЬ. [Е]ЖЕ И АЗ ХС МОЕМС РАВ ЕРМОНАХ Амфилофие желаніем възделѣх и въздвнгох сї чсныи храм сщн[нїе] прстѣна вадцѣ нашеж вцѣ и приснодвы М[а]риж ва дны благочестива и хрестолюбиваго гира... Іо Мичнѣ Воевод и при всщнѣм митрополите кр Серафимъ, въ лѣт 7396.

Adecă:

Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiiului și cu săvârșitul Sfințitului Duh, amin; eu, robul lui Hristos al mieu, egumenul ieromonah Amfilofie cu pohtă am pohtit și am înălțat acest cinstit hram al Adormirii Precistei stăpînei noastre de Dumnezeui născătoare și pururea-Fecioarei Marii, în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domn Io Mihnea Voevod și pe vremea sfințitului Mitropolit chir Serafim, la anul 7102 (*sic*) [1593-4].

Serafim e întemeietorul bisericii Buna-Vestire de la Snagov. Data însă nu e bine scrisă. Mihnea Turcitul a domnit de la 1577 la 1583 și de la 1585 la 1591. Probabil trebuia: 7092. — Ghenadie Enăceanu (*Bis. ortodoxă*, II, p. 741) cetia: 7012.

Data aceasta e primită și de Tocilescu, *l. c.* Dar la 1504 era Domn Radu-cel-Mare!

LXX.

Biserica din Cetățuia (lângă Rîmnicul-Vilcei).

1. De-asupra ușii de intrare :

365.

Întru mărire aceli de o fință și nedespărțite Treimi, și în cinstea și lauda sfinților mai mari Voevozi Mihail și Gavril și a tuturor celor fără de trupuri puteri s'a zidit din temelie această sfântă și dumnezeiască biserică la anul de la întruparea Domnului și mântuitorului nostru Isus Hristos 1680, Avg. 19, cu toată cheltuiala preasfințitului arhiepiscop și Mitropolit a toată Țara-Românească chir Teodosie, în zilele drept-credinciosului Domn Șerban Cantacozin VV., iar la anul 1850, după alegerea făcută de opștescul Divan al Țării, suindu-să pe arhipăstorescul Scaun al sfintei Mitropolii a Ungrovlahii preasfințitul arhiepiscop și Mitropolit a toată Ungrovlahia dd. Nifon, și, fiind dă-răpănată biserica acestui sfânt schit numit Cetățuia, me-tohul sfintei Mitropolii a Țării, și locul pustiit cu totul, s'a prenoit de Preasfinția Sa biserica cu toate ale ei și s'a înfrum[u]șețat cu case și zidu împrejură, după cum se vede, în zilele Înnălțimi S[a]le bine-credinciosului Domn stăpă-nitor al Țării, Barbu Dimitrie Știrbei VV., cu îngrijirea acești prenoiri fii[n]d însărcinați arhim. Misail Berislăvescul și Pitariu Nastase Leculescu, leat 1853.

2. Vechea pisanie, în zid, supt perețele din stînga :

366.

Cu vrearea Tatălui și cu ajutoriul [Fiului și cu] săvră-șirea Sf[ă]ntu[lui] Duh s'au făcut această biserică] și cu chili

întru  nste[a]  i mărirea  i lauda Sf[i]nților Voivozi, a arhi-
[stratigilor Mihail]  i Gavriil [ i] a tuturor făr de trupuri
puteri, cu toat[ ] cheltuiala  i osteneala preasfin itului p -
rinte chir Theodosie arhiepiscop  i Mitropolit a toat[ ]
Țara-Rum neasc , în zilele prea-luminatului Domn pravos-
lavnicului  arban [Cantacozino Voevod. S v rșitu-s'au] în
lun[a] Av. 19, leat 7188, 1680.

Am ndou , foarte greșit, în Ghenadie, *Raport*, p. 4.

LXXI.

Mănăstirea Govora.

367. 1. De-asupra ușii de intrare:

Acest  sf nt   i dumnezeiască biserică întru care să
cinsteaște  i să pr znuiaste Adormirea preacuratei  i de
Dumnezeu născătoarei pururea-fecoarei Marie, care de'n-
ceputul ei acest  biserică cine o au fostu zidit-o nu să
știe, iar cându au fost în zilele luminatului Domnu Io Ra-
dul-Vodă, fechorul lui Vlad-Vod[ ], au găsit-o acest  m -
năstire, biserică pustie  i stricat , la leatul 7000 [1491-2],
 i den bun g ndul lui se-au apucat de o au dres  i o au
infrumșețat ,  i au stătut acest  biserică p n  în zilele
luminatului Domnu Io Costandin Băsarabă Voivodu  i, fiindu
prea învechită  i crăpată, c t  i venise vremea a cădea;
deci într'aca vreme fiindu năstavnic acești sf[i]nte m -
n stiri cuviosul chiru Paisie iermonah  i v z ndu sl biciu-
nea bisericii, îndemnatu-s'au dentru al său g ndu bun  i
au pref cut-o o din temelie, înfrumusețându-o cu zugr -
veala  i cu toată podoaba ei, cu chieltuial  de la el  i cu
ajutoriu den m n stire, ca în veaci să aibă pomenire, sf r-
șindu-se la anii de la Zidire 7209 [1701], Iulie 23 dni.

 i  n Neofit, *l. c.*, III, pp. 7-8; Ghenadie, *o. c.*, p. 23.

2. Ctitorii. În dreapta, Radu în haine de brocard roșu cu samur peste o alta verde, cu brîu, guler roș răsfrînt; mînecele hainei de desupt cu garnitură roșie, de-asupra cu un șir de mărgăritare; el poartă părul în bucle; conduri roșii. Doamna Catalina are un vâl vârgat, ce se lasă pe umere, haină de brocard roșu cu samur pe o haină de desupt roșie. Urmează Brîncoveanu, purtînd un dolman roș cu samur, haină de brocard vînat căptușită cu roș, pantaloni roșii, mînecare ieșite prin haina de de-asupra; papuci galbeni. Mitropolitul Antim arată slab, cu barbă albă, în odăjdii blănite, cu o cîrjă împletită în mîna. Vin la sfîrșit Paisie ermonahul, popa Dobre, Damaschin episcopul Rîmnicului, de la începutul secolului al XVIII-lea, și încă un cleric.

3. Pe catapiteazmă :

369.

Cu vreația și cu mila lui Dumnezeu făcutu-s'au acaște tample cu sfintele icone întru lauda a preacuratei Maice a Domnului nostru Is[us] Hris[tos] în zilele prea-luminatului și bunului creștin Io Costandin Băsăraba Voivod, cu ostenința și cu toată cheltuiala părintelui chir Paisie ermonah, eg[u]men aceștii sfinte monastiri Govora, mșța Noem. dni 7, leat 7210 [1701].

Az Neculae zugrav,

și în Ghenadie, o. c., p. 23.

4. Pe dvere :

370.

1785, Av. 14.

5. Pe un potir :

371.

Acest sf[ă]nt și d[u]mnezeesc potir s'au făcut cu cheltuiala dumnealui chir Panaiot Nicolaudis, epistat sf[i]ntei mănăstiri Govora, și s'au dat pentru pomenire d[u]mnealor Panait, Zoița, Nicolae, Mariia; 1819, Iulie 10.

6. Pe o icoană : 1775.

372.

7. Pe alta :

373.

Pomenește, D[oa]mne, pe robul tău Dumitru.

8. Pe icoana împărătească a Maicei Domnului :

374.

O vldcițe... Iosif ermonah; 7220 [1712; și cu cifre].

375. 9. Pe icoana Adormirii, în caractere de pe la 1700 :

Az Rante zugrav.

376. 10. Sfeșnicele sînt din Ianuar 7210 (1702).

377. 11. În zidul bisericii :

Aiça să odihnesc oasele robului lui Dumnezeu Costandin arhimandritul, egumenul [a]cestei [sfinte mănăstiri]...

378. 12. Pe o piatră de mormînt, în pronaos, la stînga :

прѣстави се [раба бжїю] жѣпаница Мара дѣщера Радѣла
великомѣ логофѣтѣ вѣт Дрѣгоѣщи, мѣсца деке. днѣ а, в лѣт 7300.

Adecă :

«A răposat [roaba lui Dumnezeu] jupăneasa Mara, fata lui Radu Marele-Logofăt, din Drăgoiești, în luna lui Decembre, 30 de zile, anul 7079 [1570].»

Radu din Drăgoiești, Logofătul, *poate* socrul lui Petrașcu-cel-Bun, a fost tăiat în 1568 de Alexandru-Vodă, care-l înlocui cu Ivașco Golescu. Soția lui se numia, după cît se pare, Neacșa. V. Hurmuzaki, XI, p. XXI.

379. 13. Supt clopotniță, de-asupra ușii :

La anii 1770, când flacăra războiului ardea între Rossia și între Otmanii, fiindu igumen chiriu Stefan Mănăstiranul, de f[rică] închizându-să, aū venit Florea hoțul și, spărgîndu zidul..., aū tăiatu fierul și stălpia ușii, și așa rămăsesse stricată ; iară acum s'aū înnoit pă cum să veade, dă cuviosul chiriu Anatolie ieromonahu, ig[u]menu mănăstirii Govora, pă vreamea preasfințitului păstoru chiriu chiriu Filaretu episcopul Rimnicului, Domnul țării fiindu prăpădit atuncea... Nicolae Mavrogheni Voevodu, anu 1787 [luna lui Iulie. Dumitru zugravu ¹].

Și în Ghenadie, *o. c.*, pp. 22-3.

¹ Partea din croșete e adausă după o copie comunicată de actualul paroh.

14. Sus, la clopotniță :

380.

Acastă clopotniță, fiind zidul stricat din toate părțile și dărîmat, încît rămăsese ruine, decî cuviosul egumen al mănăstirii Govora chir Anatolie ieromonah, din a Sfinției Sale rîvnă apucîndu-se, o aŭ înnoit cu totul și de-asupra acoperișului aŭ pus și cruce nouă, ... aducîndu-o și meremetisîndu-o în ce chip se vede, pentru veșnica pomenire a Cuvioșiei Sale și a tot neamul său, săvărșind acest lucru întru al (*sic*) preasfințitului păstor chir chir Filaret episcopul Rîmnicului ; 1783, Avg. 12.

După o copie comunicată de actualul paroh.

15-6. Ghenadie (*o. c.*, pp. 22-3) mai dă :

381.

a) Inscripția trapezăriei, dreașă de Grigore fostul episcop de Rimnic, «locuitorii întru această sfîntă mănăstire», la 1775 (se retrăsese la 1764 ; la 1770 a fost apoi locțiitor de Mitropolit). V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 520.

b) Inscripția clopotului celui mare, prefăcut de același, în egumenia lui Mihail Totoianu, la Novembre 7286 (1777).

El mai dă și părți din catagrafia de la 1834 (pp. 25-6).

LXXII.

Mănăstirea dintr'un Lemn.

1. De-asupra uși de intrare :

382.

Acastă sfîntă și d[u]mnezeiască mănăstire care să numeaște dentr'un lemn, unde să cinsteaște și [să] prăznuiaște Nașterea preasfintei și preacuratei de Dumnezău Născătoare feçoarei Mariei, din temeliia ei iaste zidită și făcut[ă] de Ioan Matei Basarabū Voevod ; dec, trecîndu multă vreme, început-aŭ a să învechi și a să strica toate lucrurile și zugrăveala ; dup' acaia, din voia și porunca lui Dumnezău stî[n]d Domnū bl[a]gocestivul și creștinul Ioan Ștefan Cantacozino Voevod ; dec, avînd mare evlavie

cătră sfîntul lăcașul acesta, numai de cît cu osîrdie s'aũ apucat ca de iznoavă a o înfrumuseța, luminînd și mai lărgindũ întîi bisearica și zugrăvind-o a doaoa și împodobind-o și cu tîmple și cu altele ce i-aũ trebuit, făcîndu și case și chiliĩ de prejurul ei, cum să veade, în slava preacuratei stăpîne și întru pomenirea Mării Sale și a părinților; săvîrșindu la lt. 7223 [1715], mes. Av. 30 dni; i ispravnicu fiindu chir Ioanũ arhimandrit de la Urezi.

Ioan, cel d'întăiũ arhimandrit de la Horez, e îngropat acolo, V. mai departe. — Inscripția și în Neofit, *Bis. ortodoxă*, III, p. 10.

383. 2. Ctitorii: Papa Brîncoveanu, Preda, Constantin Șerban, Doamna Maria (a Brîncoveanului), Matei Cantacuzino și Ștefan, cu soția.
384. 3. Neofit (*l. c.*, p. 9) dă și o inscripție pe o cruce de lemn pomenind pe ctitorul d'întăiũ, Radu, supt «Ioan Alexandru Voevod».

LXXIII.

Mănăstirea Surpatele.

385. 1. De-asupra ușii de intrare :

Acastă sfântă și dumnezeiască bisearică a mănăstirii de călugăriçoare ce să chiamă Surpatele, în care să prăznuiaște un Dumnezeu, făcătoarea de viață prea-sfânta Troiț[ă], zidită aũ fostu oareșcândũ de Buzești, însă mică și prost lucrată, iară apoi, după multă vreme, stricându-să, surpându-se, bl[a]gocestiva și buna creștină Doamna Maria a luminatului și înălțatului Ioan Constandin Băsărabũ Voevodũ, mișcându-se den bunătatea sa, aũ vrut a o preface, și așa den temelie aũ rădicat-o cu toată chieltuiala Măriei Sale, cum astăzũ să veade făcută, frumoasă și iscusită, înpodobind-o cu de toate și miluindu-o pre cătũ unei sfinte bisearici și mănăstioare ca acastă să cade și să cuvine, pentru buna pomenire și spăseniia sufletelorũ în veaci, a

părinților și a Măriei Sale; și ispravnic fiind chir Ioan arhimandritul de Hurezî, și săvârșindu-se la anul de la Adam 7214 [1706], mșța Avgust 1 d.

LXXIV.

Mănăstirea Horezul.

1. La paraelis, supt icoana Maicei Domnului:

386.

Ačasta prea-cuvioasă
 Trapezare frumoasă,
 Care iaste tuturor drăgăstoasă,
 Ca o maică mângăioas[ă],
 Cândü ședü frațiș la masă,
 Întru neuitare făcută
 Și așa tocmită
 Și cu zugrăveale împodobită

De smeritul Ioan arhimandritü, — năstavnic fiind acești mănăstiri până s'aü făcut; lt. 7214 [1705-6].

Exact și în Neofit, *l. c.*, p. 20.

2. De-asupra uși de intrare:

387.

În anul de la H[risto]s 1787, Octomvrie, aü venit Turci, Muscali și cu Nemți în țară, ca să să bată, și, făcîndü stricăciuni, robi multe, cätü și sfintele biserici le-aü făcut grajduri de cai, ce nu s'aü pomenit; 1867, Iulie 27.

Inscripția aceasta e în legătură cu cea de la bisericuța Doamnei.

3. Ctitorii: «Bunul și înțeleptul Ioan Costandinü Bäsărabü Voevod, Doamna Maria», cu fii, Constantin, Radul, Ștefan și Matei.

4. Supt biserica ce țin în mîni ctitorii:

389.

Sfântul și dumnezeiescul acesta paraelis știut iaste că den temelie prea-luminatul bl[a]gocestiv Domnu Ioan Constandin

Basaraba Voevod l-aŭ înnălțat și cu zugrăveala l-aŭ înfrumusețat întru cinstea și lauda Nașterii Maicii Domnului Is[us] H[risto]s și de pururea feçoareii, și spre nemoarta pomenire a sa și a tot bun și prea-bl[a]gorodnic neamului său, săvărșindu-să la alu optulea anu a Domniei Sale, fiind leatul 7205 [1696-7], și ispravnicu fiindu chir Ioan arhimandrit, egumen. **Азъ исписа[х] сѣи параклисъ рѣскъ рѣкшѣи** **Преда и Марин** [și eu am scris acest paraclis, cu-mina-greșitul Preda și Marin], zugrafi.

390. 5. Afară, chipul Mitropolitului Antim.

391. 6. Pe un disc de aur:

Costandin Brâncoveanu V[e]l Spăt[ar], lt. 7192 [1683-4].

392. 7. În Neofit, p. 20, se dă și o inscripție din capul unei scări, arătînd că «acest foișor și cu scara» sînt făcute de Dionisie Bălăcescu, arhimandritul, la 7261 (1752-3).

393. 8. Pe amvonașul din fața bisericii (scrisoare din 1862):

De Costantin Voevod Brîncoveanu s'a făcut această sf[ă]nt[ă] m[ă]n[ă]s[tire] Horezu; 1694.

394. 9. Inscripția de-asupra ușii de intrare:

Să voi întra în sălașul casei mele, aŭ să voiŭ sui spre așternutul patului mieŭ, să voiŭ da somnŭ ochilor miei și plohupelor (*sic*) mele dormitare și răpaos tamplelor mele până nu voiŭ afla loc Domnului și sălaș D[u]mnezeului lui Iacov, jurăndu-să, cănta și zicea marele proroc și împărat D[a]v[i]dŭ; această dară și în mintea luminatului și înnălțatului Ioanŭ Costandin Basarab Voevod, Domnŭ și oblăduitor Țării-Rumânești, încă den tinereașele sale hotărăt având, n'aŭ dat odihnă mădulărilor sale, niŭ răpaos gândurilorŭ sale, până n'aŭ aflat aice loc D[o]mnului, unde această frumoasă și sf[ă]ntă mănăstire, lăcașul lui D[u]mnezeu, din temelie cu multă osărdie și cu mare cheltuală

aū zidit și aū rădicat marelui Costandin și Elenii, semnațiilor Împăraț[î], tocma cu ap[o]st[o]lii, spre scutarea (*sic*) și paza ei închinându-o; cariî mari și sf[i]nți împărați D[u]mn[e]zeului și Mântuitoriului nostru Is[us] H[risto]s și aicea jos pre lume aū trăit, și în Ierusalimul cel de sus să trăsescū în veaci, nehotărăți, slăvindu-se și cântându-să; acestū sf[ă]ntū și luminat lăcaș blagocestivului Domnū făcândū, așa l-aū înfrumosețat și cu de toate înzestrat, cât nemoartă pomenire lui și părinților, moșilor, strămoșilor și tot bătrănū și bl[a]gorodnicului său neam în veac să rămăe și să se laude, aū lăsat; sfărșindu-se la anul de la zidirea lumii 7200 și de la Sp[ă]seniia d. 1692, în luna lui Iunie, ispravnicū fiindū Părvul Cantacuzino Marele-Stolnic.

și în Ghenadie, *Visite*, p. 38.

10. Ghenadie Enăceanu (Neofit, *l. c.*, p. 21) dă o altă inscripție «pe ușa bisericii în lăuntru», care cuprinde data de 1-iū August 7206 (1698) și începe așa: «precum cerbul setos de izvor dorește și, aflind apă rece, bind, se veselește». E însă, de fapt, acea de la o bisericuță despre care se va vorbi îndată.

11. De-asupra ușii de intrare, pe d'innăuntru:

395.

Sfânta și dumnezeiasca besearică ačasta, dupre ce, cum s'aū zis și știut iaste că dăn temelie prea-luminatul și bl[a]gocestivul Domnu Ion Costandin Brăn[coveanul] Băsărabū Voevod, cu toate căte pre den afară înprejur să vād, aū zidit și aū alcătuit, vrut-aū și pre dăn lăuntru a o înpodobi și a o înfrumuseța cu de toate și, zugrāvindu-o ca nu alta aseamenea, mai vrut-aū, între alte, ca și dunga cea mare bătrână și bl[a]gorodnă a rodului și neamului său, atāta despre tatā, cât și dāspre mumă, să să zugrāvească și să să pue ai¹ cum să veade, într'ačastă dāsfatată, frumoasă

¹ Adică «aniî».

și iscusită tindă, spre slava, întâi, cea necuprinsă și neschimbată în veač a lui Dumnezeu celuia ce aș învrednicit pre acestu bun și bl[a]gocestiv Domnu a face ačastă, și spre nemoarta pomenire a sa și a tot bun și prea-bl[a]gorod[nic] neamului său; săvărșind aceastea la al șeaselea an al Domnii Sale, în anul dă la Nașterea Fečoarei și Măntuirea Lumii 1694 și dă la omul cel, de'ntăiū 7203, mșța Sept. 30, și egumen fiind chir Ioan arhimandrit, și ispravnicu fiindu Cernica biv Vel Arūmaș, în urma Părvului Stolnicului, διὰ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἐλαχίστων ζωγράφων Κωνσταντίνου Κ. Ἰωάννου, Andrei, Stan, Neagoe, Ioachim.

[Pe o pictură sus:]

Αὐτόστον.

Greceanu, cronicarul Brîncoveanului, înseamnă la 1690, că «întru acest an s'a apucat Măria Sa de mănăstirea de la Hurezî din temelie a o face cu multă osîrdie și cheltuială», alegînd locul prin vărul său primar Pîrvu Cantacuzino, fiul lui Drăghici. S'a lucrat vara și toamna, cînd Domnul a venit «de ș'a dat seamă». În primăvară, lucrul a urmat. Vara, Pîrvu moare la Hurezî. Îndată e înlocuit prin Cernica Știrbei (*Magazin istoric*, II, pp. 153-4). Acest fiu al Mariei din Izvor (de unde i se și zicea Izvoranul; v. Greceanu, p. 156) și al treilea cu acest nume din familia sa, fusese Armașul lui Brîncoveanu în 1689. Era căsătorit cu Maria și avu trei fii: Drăghici, Tudor și Șerban. Mai târziu el unelti împotriva Domnului său (*Studii și doc.*, V, pp. 686-7). De sigur că fiul său Drăghici fusese botezat de Drăghici tatăl lui Pîrvu.

Clădirea fu zăbovită prin însărcinarea pe care o primi Cernica de a găti pod pe Argeș, la Costești, Turcilor ce se duceau în Ardeal (Greceanu, p. 156), apoi prin trimeterea aceluiași împotriva hoților (*ibid.*, p. 174). Sfințirea mănăstirii se făcu deci abia în vara anului 1693, slujind Mitropolitul Teodosie «și alți arhierei și părinți». Tot atunci Domnul merse și la Mănăstirea dintr'un lemn (*ibid.*, pp. 209-10). În anul următor, după Sintă-Mărie, el văzu iarăși la Hurezî «cele ce acolo se măi lucrare» (*ibid.*, p. 214). În 1697, cam pe aceiași vreme, la 18 Septembrie, Brîncoveanu află «mănăstirea gătită de tot» (*ibid.*, p. 340).

12. Ctitorii: În stînga, «Costandin Cantacuzino biv V[e]l Post. al lui Matei-Vod[ă], de'nceputul Domnii lui păn la moarte; jupanița ego Iliana,

fata lui Șerban-Vodă; Drăghiț Cat., biv Vel Spătar, Costantin Ct., biv Vel Stolnic, Matei Cat., biv Vel Ag[ă], Mihaï Cat., Vel Spătar, Iordache Cat., biv Vel Spătar, Marica Ct., Ilinca Ct., Anețu Ct., Stanca Ct., muma lui Costandin-Vod[ă], Balașa Ct.

Sînt Constantin Postelnicul, soția și copiii lui. Marica a luat pe Pană Filipescu, Stanca pe Papa Brîncoveanu, Ilinca pe Banul Vintilă Corbeanu. Ele trăiau toate și în Domnia Brîncoveanului (*Doc. Cantacuzinilor*, p. 128). Cele două mămici aș fost măritate cu Moldoveni: Costin Neniul Căpitan de Margine (*Gen. Cantacuzinilor*, p. 81; dar acesta a măm fost căsătorit apoi, cu o Safta; *Studii și doc.*, V, p. 230, No. 75), și Apostol Catargiu (*Gen. Cant.*, p. 80; și acesta s'a însurat diu nouă, cu Catrina; *Studii și doc.*, V, p. 48, No. 221). *Genealogia Cantacuzinilor* știe și de o altă fată, Florica, ce ar fi luat pe Bălăsachi (p. 81); dar de sigur e o confuzie cu numele Balașei.

Vine apoi: «Părvul Cant. biv Vel Stol., snă Drăghiț Cat. Vel Spăt., ispravnicul cel de'ntăi al aceștii mănăstir[i]», și unchiul său «Io Șarban Cantacuzino Basarab Voevod, feçorul lui Costandin Cant. biv Vel Post., den mila lui Dumnezeu aș luat Domnia la leatul 7187 [1688] și aș domnit anı 10».

Acum vin la rînd doi Domni din sîngele Ilicăi Cantacuzino, fratele și tatăl ei: «Io Costandin Băs[ăra]b Voevod, feçorul lui Șarban-Vod[ă], den mila lui Dumnezeu aș luat Domnia la leatul 7163 [1655=1654] și aș domnit anı 4» și «Io Șarban Băsărab Voevod, feçorul Banului Șarban [greșit; v. *Comana*]; den mila lui Dumnezeu aș luat Domnia la leatul 7110 [1602=1601], și aș domnit anı 9[=10]».

Acum în dreapta :

Rudele după tată ale Brîncoveanului: «Preda Brîncoveanul biv Vel Vornic, snă David Post., jupanița ego Păuna, fata Papei Vel Log., Anețu B. [măm mică], Papa Post. Brân., snă Predii Vor., tatăl lui Costandin-Vod[ă], Matei [copil]; jupanița ego Stanca, Costandin-Vod[ă] [copil încoronat], Barbul [copil]», în sfișit și: «David Post. tatăl Predii biv Vel Vornic».

Datco din Brîncoveni (David) a avut cu Calea pe Danciul și pe Radu. Radu e sterp. Din Danciul se nasc David, Barbul și Matei, care domnește ca Matei Basarab, și o fată, cea de a doua Calea. David are, cu Stanca (*Studii și doc.*, V, p. 186, nota 1), pe Matei și pe Preda (*Studii și doc.*, V, pp. 641-2), și pe Stana, soția lui Fotie. Preda, care poartă un vechiu nume băsărăbesc, iea pe fata lui Papa Greceanu (încă din 1619). Fiul lui Preda e botezat Papa după bunic. El e ucis de seimeni în 1655, împreună cu unchiul său Drăghiț, fiul lui Papa Greceanu (*Studii și doc.*, IV, p. CCLII). Tatăl său piere din porunca lui

Milnea-cel-Rău, la 1658 (*ibid.*, p. CCXC). Ei sînt îngropați la mănăstirea Brîncoveni (*An. Ac. Rom.*, IV, seria I, X², p. 291). Papa, căsătorit cu Stanca Cantacuzino, are pe Constantin și pe Barbu (după Barbu I-iu Brîncoveanu: iar acesta are și el un nume băsărăbesc), dintre cari acesta din urmă era încă în viață la 1677 (cf. *Studii și doc.*, V, p. 187, no. 45 pp. 444-6, 647). I-a crescut Păuna Greceanu, văduva lui Preda. Ea a dat numele ei Păuneii (fiica lui Drăghici sau a lui Fotea Greceanu), mai târziu Doamna lui Ștefan Cantacuzino.

Însușirea de Basarabî a Brîncovenilor (Mateii își zice întâiu: «nepotul lui Basarab Voevod», ca și Radu Șerban) vine, cred, din aceia că Datco Armașul, străbunul său, se dădea drept fiu din florî al lui Neagoe Basarab. V. și mai sus, pp. 85-6.

Într'o zugrăveală mai nouă se vede: «Ioan arhimandrit, carele aû fost năstavnîc cîndu s'aû făcut acastă sfîntă mănăstire, și aû fostu de la leat 7200 [1692], și aû eguminit anî 30».

Urmează cei doi Domni pe cari Brîncoveanu-î privia ca înaintașii de același singe ai lui Mateii: «Io Laiotû Basarab Voevod, den mila lui Dumnezeu aû luat Domniia la leatul 6902 [1393-4] și aû domnit anî 17» și «Io Neago Basarab, feçorul Părvului biv Vel Vornic, Craiovescul, den mila lui Dumnezeu aû luat Domniia la leatul 7017 [1508-9], și aû domnit anî 9».

Știrile despre Laiot sînt luate din Cronica țerii (a lui Ludescu); anul e adaus după cine știe ce socoteală greșită (Constantin Căpitanul are: 6968). Și ce se spune despre Neagoe (afară de an, greșit) e din cronicî (anume din a lui Constantin Căpitanul). Firește că Pirvu Vornicul căruia i se atribuie paternitatea lui Neagoe e cel d'întăiu (îngropat la Snagov), care nici nu mai trăi decît foarte puțin după suirea pe tron a pretinsului său fiu.

Al treilea «Basarab» e Mateii: «Io Mateii Basarab Voevod, feçorul Dançului biv Vel Vornic, Brâncoveanul, den mila lui Dumnezeu aû luat Domniia la leatul 7141 [1632-3], și aû domnit anî 22».

Acum ctitorii: «Io Costandin Basarab Voevod, snă Papei Post., vnuc Predei biv Vel Vor. Brâncoveanu», și «Mariia Doamna, fata Neagului Post. snă Antonie-Vod[ă]» și copiii lor: Smaragda (de tot mică; ea se mărită la 8 Iunie 1712 după Constantin Băleanu), Safta (căsătorită la 12 Maiu 1700 cu Iordachi Crețulescu), o a treia [Ancuța] (căsătorită la 2 Iunie 1704 cu Manolachi Lambrinò), Balașa (căsătorită la 30 Octombrie 1708 cu Manolachi Ruset; aceste trei Domnițe arată de aceeași vrîstă), Stanca (măritată la 1-iu Novembre 1692 cu Radu-Vodă Iliăș), Ilinca (căsătorită la 5 Februar 1698 cu Scarlat Mavrocordat, apoi cu Șerban Greceanu), «Maria Doamna Moldovei» (căsătorită la 13 Oc-

tombre 1693 cu Constantin Duca-Vodă). Cf. Greceanu, partea inedită, *Gen. Cantacuzinilor*, pp. 409-10 și *Documente privitoare la Constantin-Vodă Brîncoveanu*, 1901, p. 167 și urm. Vedem în sfîrșit pe fiii lui Constantin-Vodă: Constantin, Ștefan, Matei și Radu.

V. și Tocilescu, *l. c.*, pp. 30—1. La același, alte chipuri, pp. 29—30.

13. Mormîntul de marmoră, fără inscripție, al Smaragdei fiica lui Brîncoveanu. 396.

14. Pe un mormînt, în partea stîngă a pronaosului:

397.

Supt această peatră odihnesc osăle roabei lui Dumünezeu Maria fiica dumnealui Dicul Bengescu; care o'ū ținută dumnealui Ion Băleanu.

Smaranda Brîncoveanu luase pe Constantin Băleanu; acest Ioan ar putea să fie fiul lor. Dar *Genealogia Cantacuzinilor* spune lămurit: «de la care, copii n'au rămas» (p. 410).

15. Pe alt mormînt, lipit cu acesta:

398.

Supt ačast[ă] piiatră să odihnesc oasele răposatului robu lui D[u]mn[e]zeu Ioan Măldărescu bivū văt[av] za aprozi și a soției lui Stanca: aceștia aū datū viia dumnialor de la Troianū, cu locu.

În dreapta, lingă zid, pe un postament înălțat:

[Valuri] multe rădică fu[rtuna pe] mare,
 Mai vartos găn[dul omului] întru lucrul ce are,
 Nu atita grijă începutului,
 Cît mai multă grijă și primejde a săvărșitului,
 [Pentru] că tot lu[crul] bun și de [multă] nevoie
 Îl arat[ă aceia] ce să ostenescū pentru [credință?] ¹,
 Precum și acestū pă[ri]nte ce să vādū le-aū făcut [isprăvit?]
 [Pentru] ačaia și noao tuturor cu milă [ne învoia].
 Ca să nu fie uitatū,
 Că ne va fi păcatū,
 Că prin multe osteneale ce aū luatū,

¹ În copia mea: [lauda ce a]ū adevărat.»

Iară acum zace cu [țăr]ână împresurată,
 Și aũ fostũ năstavniciũ acestũ părinte.. [2 litere] ani 30.
 Și fu și trecu
 Ca cândũ și nu fu.

Și i s'aũ săvărșitũ viața lui, mutându-se cătră Dumnezeu
 la leatul 7234 [1726], Iun. 15 dne.

Inscripția se cetește cu greũ și e plină de lipsuri, piatra, foarte proastă, fiind cojită. Cele d'intăiũ versuri le-am îndreptat după inscripția de pe ușa bisericii Sf. Apostoli, pe care o dă Ghenadie (*o. c.*, pp. 39—40). Aceasta se mĩntuie însă așa :

«Într'acest chip fiind într'acẽ grijă și eũ smeritul Ioan, mult m'am nevoit până această sfântă biserică o am isprăvit, și pre urmă cu înfrumusețare o am zugrăvit, întru slava lui Dumnezeu și întru pohvala Sfinților Apostoli. Și s'aũ săvırșit la Iulie 6, leat 7208 [1700].»

Ghenadie mai dă, la p. 40, o înscripție de la Ioan, pusă de-asupra ușii de intrare la schitul închinat Sf. Ștefan mucenicul, în anul 7211 (1702-3):

El dă numai (p. 41) o notiță despre mormĩntul egumenului.

Cf., pentru toate, și *Biserica ortodoxă*, III, pp. 21—2.

399.

16. Pe un mormĩnt, în stĩnga pronaosului:

Supt acastă piatră să odihnescũ . . . robului lui Dumnezeu Nicolae . . . scul, care . . . aũ luatũ cinul călugărescũ într'acastă sfântă mănăstire și nerăm . . . lume aũ fost . . . to . . . aũ avutũ sfânta mă[năstire] moșñ, viĩ și . . . [ro]bĩ, tot ace precum pă[. . . mărtu]risește cartea lui . . . de danie, ca în veaci să se pomenească . . ., dnă 25 Iun., leat 7222 [1714].

400.

17. Pe un prapor cu Sf. Constantin și Elena și stema țerii, zugrăvit în Apus:

Konstantinus Brancovan, Valachiae Transalpinae princeps, anno Domini 1698.

Pe dosul praporului, foarte frumos lucrat, e botezul Domnului.

401.

18. Pe sfeșnice :

Iubitoriu de H[risto]s Io Costandinũ B[asarab] Voievod,

cu Doamna sa Maria, la a lor mănăstire Sfinților Împărați Costandin și Elena, lângă alalte și acest sfeșnic, cu soția lui, aū adaos; lt. 7200 [1692], Fe[vruar] 1.

Și în Tocilescu, *Raportură*, p. 34.

19. Pe icoana Pantocratorului, e scris în carte :

402.

Eū sănt ușa: prin mine deva întra cineva, să va mântui, și va întra și va eși, și pășune va afla.

Ar fi interesant de căutat acest loc în cărțile bisericești pe limba țerii, din acest timp.

20. Pe un disc de argint :

403.

G[o]sp[o]jda Maria dentru a sa osărdie făcut-aū această anaforniță, și dată la bolnița de la sf[ă]nta și d[u]mnezeiasca mănăstire unde să numeaște Hurezi, ca să fie întru veačnica pomenire: Iule 5 zile, lt. 7205 [1697].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 36.

21. Ghenadie măi dă inscripția de pe niște tetrapoade din 7201 (1692-3) și aceia de pe moaștele Sf. Procopie mucenicul, dăruite la 7200 (1691-2) de patriarhul constantinopolitan Iacob, adăpostit la Curtea Brîncoveanului, și de pe ale Sf. Minodora, aduse de la Sinope (Scarlat Mavrocordat, ginerele Domnului, venise cu un preot de acolo, Nicolae; v. Greceanu, în *Magazin*, II, p. 354) la 7201 (1692-3).

La Tocilescu, *Raportură*, p. 32 și urm. se dau măi bine inscripțiile de pe moaște (și de pe moaștele Sf. Teodor Tiron, care n'aū nici-o dată) și cele de pe tetrapoade. Măi găsim inscripția de pe o candelă dăruită de Doamnă la 7205 (1696-7), cea de pe icoane, datată 7202 (1693-4), cea de pe «o placă de sfită», dăruită la 1700, de Șerban Cantacuzino Păharnicul, și cea de pe o cruce a Mitropolitului Varlaam, ctitorul Trivalei, din 1672.

El dă și extrase din pomelnic, pe pp. 41-3.

La el măi găsim inscripția de pe niște ripide din 7205 (1696-7), de pe niște perdele, de pe un aier (care trebuie cetită însă așa: ἕνεον παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου καὶ ὑψηλωτάτου ἡγεμόνος πάσης Ὀδύγγροβλαχίας κυρίου Κωνσταντίνου Πασσαράμπου), de pe un epitrafir din 7200 (1691-2), de pe un orariū din același an și de pe niște talere din vremea lui Bălăcescu.

Tot acolo (pp. 39-40), inscripțiile de pe clopote: unul turnat la Michel Zehender în Viena, din 1696, celălalt, turnat în țară, la 7200 (1691-2), și care poartă numele lui Teofil ieromonahul, vărsătorul; al treilea, mai vechi, e din Brașov, 1655, al patrulea iar de la Teofil. Permisia imperială pentru trecerea clopotului din Viena, 28 Sept. 1696, am tipărit-o în *Studii și doc.*, V, pp. 128-9, No. 51.

Ghenadie (p. 38) și Tocilescu (pp. 35-6) dau, în sfârșit, inscripția de pe o piatră prinsă în zid, care arată că învelitoarea a fost făcută din nou, la 1827, de Grigore Brîncoveanu, Marele-Ban (și cel din urmă din vechiul neam). Cetirea amîndurora e tot așa de rea.

405. 22. De-asupra ușii de intrare a bolniței:

Răvnindū și urmând în toate bunele fapte și bl[a]gocestevie Maria, luminata Domnă, pre înnălțat soțul său Io Costandin Băsărabū Voevod și, precum soțul și Domnul ei bisearica cea mare în cinstea Marilor Înpărați și sfinți Constandin și Elena den temelie o aū rădicatū și o aū înfrumusețat, așa și Măria Ei în slava de Dumnezeū Născătoarei feçoare și stăpăniī noastre aū ziditū acastă sf[ă]ntă beserecuce, bolniță, făcând-o, ca în veacī bună pomenire stremoșilor să rămăe și al lor nemortū nume, și părinților, isprăvind-o la al optulea anū alū Domnii lor, la leatū de la Zidirea Lumii 7205 [1696], mșta Septe[m]vrie 20 dni.

406. 23. Ioan și Pahomie țin în mînă această pisanie, pe zidul din afară:

La leat 1789, fiindū răzmiriță și nevoe mare în țar[ă] de Neamți și de Turcī, aū venit un saraschier cu oaste turčasc[ă] de aū șazut în m[ă]n[ă]st[ire] o ljună, și multe stric[ă]cun[ī] s'aū făcut sf. beseareci: ajunsase grajdurī de caī, — cāt să dăznădăjduise Rafail egum[enul] ce [e]ra atunc, că nu va mai vadea deres, — cāt și aici de tot era stricat. Iar, după moartea aceluia, ajungândū egum[en] Pahomie, fiindū din soborul sf. m[ă]n[ă]stiri, luat-aū într'ajutor pe milostivul D[um]nezeū și pe prea-curata sa maică și pre st. Înpărați și s'aū apucat a drege, și, cu ajutorul celor mai sus ziși, aū și isprăvit, înpodobindū cu zugrăveal[ă],

dup[ă] cum să vead[e], în Domniia Mării Sale Ioan Alicsandru Mor[u]z[i] Voivod.

Amîndouă inscripțiile se dau și în Tocilescu, *o. c.*, pp. 40-1, ca și cea următoare. Cf. și *Biserica ortodoxă*, III, p. 18, nota 3.

24. Pe același părete, fața din biserică:

407.

Dentru ale tale aducu Sf[i]nții Tale, stăpână, acastă sf[ă]ntă și dumnezeiască bisear[i]că ca o mireasă înpodo-bită precum pe dănnafară așa și cu de toate podoabele înpodo-bită și pe dăn lăuntru, întru cinstea și lauda Adormiri Sf[i]nții Tale, Născătoare de Dumnezău, ca pomenire și ei să fie, moșilorū, părinților și noo în veaci. Și s'au zugrăvit la leat 7207 [1699], Mai 31 dni, și ispravnicū fiindū chirū Ioan arhimandrit, egumen; азъ исписахъ рска грѣшнана [am scris eu, cu mîna mea păcătoasă:] Preda i Nicola, zugrafi; [jos:] Efrem.

25. Chipurile ctitorilor: Constantin-Vodă și Maria, apoi, în stînga, «Ioan Antonie Voevod» și «jupan Neagu Post. snă Antonie Voevod și tată lunatei Doamne Maria».

LXXV.

Mănăstirea Bistrița.

1. Inscriptia cea veche nu mai e astăzi în fință, biserica fiind cu totul prefăcută de Bibescu și Barbu Știrbei. Ea e păstrată însă, în traducere românească, la Neofit, *Bis. ort.*, III, p. 13. Iată-i cuprinsul:

Cu voia Tatălui și [ajutorul] Fiului și [săvîrșirea] Sfin- 408.
tului Duh, începutu-s'a sfîntul hram [= *acest* sfînt hram] al Adormirii Preasfîntei stăpînei noastre Născătoarei de Dumnezău și pururea Fecioarei Maria, în zilele Măriei Sale prea-luminatului [de sigur că era: blagocestivului și de Hristos iubitorului] Domn Io Neagoe Voevod, de ctitorul [aceste două cuvinte sînt vădit adause] Banul Barbul,

tratele Pîrvului Vornicul [de sigur: și frații săi: P. V.] i Danciul i Radul i Preda i Mircea; leat 7026 (*sic*).

Anul e greșit. Actul de fundație al fraților Craiovești datează din 1506. V. Bogdan, *Doc. Brașocului* (ediția textelor slave), p. 305.

409. 2. Inscripția lui Brîncoveanu, păstrată acum supt turnul de la poartă:

Sfânta aastă și dumnezeiasca mănăstire pomenește-s[ă] a fi zidit[ă] întâi și den temelie de Barbul Banul Craiovescul, carele aici și îngeresculă cină ală călugării mai pe urmă aū luatū; iară duple acaia reaua vrășmășie a crudului Mihnei-Vodă Dracea, ce-aū avut pre dinsulū, den fața pământului a o ștearge silindū, cu tunurī și cu alte cini zidurile i-aū surūpatū; însă Dumnezeū cel ci stricatele direage, slabele întăreaște și dăznădăjduirile omenești în bună nădeajde și ființă le aduce, — acela n'aū lăsatū tiranica pohtă Mihnei a să s[ă]vrăși de totū, ci, iară, Barbulū Banului întrămare și puteare dândū, iară o aū prefăcutū, mai bună încă și mai frumoasă. Și, duple acaia, iară, bunătatea și adanca înțelepciune dumnezeiască ațățândū și țindū denū nărodulū Barbului oameni mari și vreadnici, o aū ținutū și o aū păzitū; precumū și Preda Velū Vorn[ic] Brâncoveanulū în toată viața lui aū făcut și, pre unde aū fostū câte ceva stricatū, aū diresū. Iară în aii cești mai dă pre urmă cu mai mare osărdie și mai cu mare cheltuială nepotu-săū Costandinū Vel Spăt[ar], carele, dă spre tat[ă] trăgându-se dă[n] veachia dungă a Craioveștilorū, cari și Băsărăbești să chiamă, și, dă spre mumă, și mai dănū bătrăna și împărăteasca Casă a Cantacuzenilorū, vrândū a răspunde bl[a]gorodnii și evlavii sale, carea cătră dumnezăeștile lucruri avea, multe aū întărit, multe aū înfrumusețat și den noū aū făcut la aastă d[um]n[e]zăiască și sf[ă]ntă casă, dândū și lăsândū, precum i se-aū căzut, în veacū bun[ă] pomenire bunului și luminatului neamului său și lui, săvrășindū aceastea în zilele

unchiului său lu Io Șerban Voevod celui tânăr, și fiindu egumen Parthenie [e]rom[onah], **ВЪ ЛѢТЪ УТЪ СЪВОРОНІЕ СЪЛТЪ** [în anul de la Facerea Lumii] 7192, **А УТЪ РОЖД. ХВО** [iar de la Nașterea lui Hristos] 1683, **МЦА СЕПТЕМВРІА ВЪ .ВІ. ДНИ** [în luna lui Septembrie în 12 zile].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 43; cu greșeli mari, în *Biserica ortodoxă*, III, p. 12; mai bine, în Ghenadie, pp. 30-1. Expunerea istorică e luată din Cronică lu Ludescu, care cuprinde în sine, în forma ei cea mai răspîndită, și *Viața lui Nifon*.

3. Neofit dă și inscripția de pe piatra de mormînt, astăzi pierdută, a lui Moise-Vodă, cel perit în lupta de la Vișoara. În traducerea românească a Mitropolitului, ea se înfățișează astfel:

Răposat-a robul lui Dumnezeu Moise Voevod, feciorul lui Vladislav Voevod, la leat 7040 [1532].

Filiația lui Moise din Vladislav, rivalul lui Radu de la Afumați, se arată și în Cronică țerii și în documente (*Arch. ist.*, I, p. 30). Dar data e rău cetită, căci Moise muri în August 1530. Îngroparea i se făcu la Bistrița pentru că el dăduse pe sora sa lu Barbu al II-lea Craiovescul, care căzu și el la Vișoara.

Moise se luptase întâiu cu noroc împotriva Turcilor, cari aduceau pe copilul Vlad fiul lui Vlăduț. Împăcîndu-se cu Ardelenii, căroro voise întâiu să li iea cetatea Branului (v. Ostermayer, în *Quellen der Stadt Brassó*, IV, p. 499; cf. mai sus, p. 125) și ucigînd pe boierii cari-l ridicaseră în Domnie, el cîștigă prin Maiu biruințe pe care le făcu îndată cunoscute peste munți (*Quellen*, II, pp. 194-5). Înnainte de sfîrșitul lunii însă, se afla că «Turcii aduc un nou Voevod în Țara-Românească și au și sosit cu el în țară» (*ibid.*). La 15 Iunie, Moise, fugar, era în Secuime, la «Osdola», despoiat de locuitori, iar Vlad vestia în Ardeal suirea lui în Scaun (*ibid.*, p. 196). El cere ca Moise să fie oprit (p. 197). Acesta fu adus decî la Brașov, pe la 20 ale lunii (*ibid.*). De aici merse îndată la Voevodul ardelean ferdinandist Mailat, în Făgăraș. La 18 August, expediția în favoarea lui iesse din Sibiiu (Hurmuzaki, II³, pp. 654-5; cf. *Quellen*, II, p. 201). Încă la 24 seștia în Brașov că Moise a fost omorît. Vlad se gătia să vie pe la Pitești în Ardeal și alături cu el stătea Mehemed-beg, căpetenia Turcilor dunăreni. Se pare chiar că năvălirea s'a făcut în Țara Birsei (*ibid.*, p. 202 și urm.). Satul Vișoara e în județul Teleorman: decî expediția lui

Moise, urmînd malul Oltului, fu întîmpinată de Turcii de la Nicopol, cari uciseră pe Domn și pe Ban, prinzînd pe Voevodul Ardealului. Cele două trupuri aũ fost trecute peste Olt și aduse la Bistrița, unde li se făcu îngroparea.

411. 4. Pe o piatră depusă în încăperile clopotniței:

† МІСЦА АПРІЛІЕ .ДІ. ДНИ ПРѢСТАВИ СЕ РАБЪ ВОЖИИ ЖѢНАНЪ ПРѢ-
БЛАВЪ ВѢЛИКИ БАНЪ КРАЛЕВЪСКИ, ВЪ ДНИ БЛАГОЧЕСТИВАГО ІУ МОИСИ
ВОЕВОДА, ВЪ ЛѢТО 7333.

Adecă :

«În luna lui April 14 zile a răposat robul lui Dumnezeu dum-
nealui Pîrvul Marele-Ban al Craiovei, în zilele blagocestivului
Io Moise Voevod, în anul 7037 [1529].»

Și în Tocilescu, p. 45 (cu un ciudat facsimile, care nu dă o adevă-
rată idee despre inscripție, scrisă în caracterele drepte, elegante ale
epocei lui Neagoe). O parte numai, în *Biserica ortodoxă*, III, p. 13,
nota 1.

Acest al doilea Pîrvu, care urmează în Bănie lui Preda, fiul lui Pîrvu
cel d'întăiu (cf. și Cronica țerii, p. 267; acesta era văr lui Neagoe, nu frate,
cum scrie Cronica, mama lui Neagoe fiind sora lui Pîrvu I-iu, pentru
care și Barbu I-iu, fratele lui Pîrvu, e numit θειος, «unchiū» al lui Nea-
goe în povestirea grecească din ale mele *Manuscripte din bibliotecă
străine*, p. 47), căpătă această dregătorie supt Radu de la Afumați,
care și în privința părtenerii Craioveștilor reluă tradițiile lui Neagoe.
Supt Domnii dintre Neagoe și Radu de la Afumați nu se află Bani, și
aș crede că Bănia fusese desființată (Preda fusese ucis încă din 1521).
Banul Pîrvu se întîmpină și la 1523 și la 1525 și la 1528 (Lăpădatu,
Vlad Călugărul, p. 31 nota 1; *Studii și doc.*, VI, p. 594) : gonit de unii
boieri munteni, Radu fugi «la Banul Pîrvu, la Craiova», zice Cronica
Țerii. Uciderea Domnului său (care-i era și rudă prin căsătoria lui Radu
cu Ruxanda fata lui Neagoe) a trebuit să-l îndepărteze pe acesta de la afa-
cerile țerii. La 20 Iulie 1529, Ban era un Radu, din alt neam poate (Hur-
muzaki, XI, p. 823). N'aș crede ca Pîrvu să fi fost ucis de Moise-Vodă,
care a tăiat totuși pe un Preda (Postelnicul), ce pare a fi dintre Cra-
iovești (Cronica țerii; pentru împăcarea lui Moise cu această familie, v.
mai sus, p. 195). El era poate fiul lui Barbu cel d'întăiu, și al treilea Barbu
ar fi poate fiul acestui Pîrvu. «Boierii de Jiiu», cari taie pe Vlad-Vintilă,
urmașul lui Vlad cel înecat *la Munteni* (la Popești din Ilfov, pe Dim-

boviță), sint fără indoială Craioveștii cei noi, conduși de Barbu cel din urmă.

5. Pe vechea raclă de lemn a moaștelor Sf. Grigore Decapolitul: 412.

† сѡ ко[ш]чюгь сѡтвори гдѣ нашѣмъ Іоу Радѣа Во[е]вод сѡнъ
 пѡ[ко]ннаго Іоу Мѡхнѣ Воєвод когдѣ приде ѡ стѣно мѡнастир
 ѡ Бистрицѣ къ стѣмъ Грѣгоріѣ Декаполитѣ въ пещерѣ. [= Acest
 coșciug l-a făcut Domnul nostru Io Radul Voevod fiul
 răposatului Io Mihnea Voevod când a venit la sfânta mă-
 năstire la Bistrița, la Sf. Grigorie Decapolitul, în peșteră.]
 Și a fost și cinstitul și mai mare[e] patriarhul chir Chiril
 d[e l]a Alexandrie; по[т]рѣди ермо[н]ахъ ер[с]мѣнъ Теофіа ер[м].
 [= S'a nevoit ieromonahul Teofil egumen.]

Pentru acest loc de adăpost al peșterii, v. ale mele *Manuscripte din bibliotecă străină*, I, p. 47. Patriarhul Chiril de Alexandria, vestitul Lucari, era la noi între anii 1613 și 1615; apoi el se întilnește din nou la 1620 (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 29), când iarăși Radu Mihnea era Domn muntean (v. *Studii și doc.*, IV, p. 178 și urm.; cf. și *ibid.*, p. CCCXVIII). Radul îi închină moșia Șegarcea, care era în 1622 «slobozia cinstitului și prea-luminatul părintelui Chiril patriarhul ce a fost de la Alexandria» (*ibid.*, II, p. 437, nota 1). În 1626, el era acum la Constantinopol, patriarh al acestui Scaun (*ibid.*, p. 437, No. 5).

6. Pe sicriul în care se află acum moaștele Sfintului: 413.

Acest sicriu făcutu-l-am noi robii lui Dumnezeu Io Costantin Voevod și Doamna mia Bălașa, puindu-se într'ansul cistitele moaște ale prea-cuviosului părintelui nostru Grigorie Decapolitul la măn[ăst]iria Bistrița; въ памѣти вѣчнѡе, лѣта гдѣни 1656 [= spre veșnica pomenire; anul 1656].

Pe el se înfățișează Domnul, Doamna și o copilă a lor. V. și Toculescu, *o. c.*, pp. 48-9.

Cf. Cronica lui Stoica Ludescu, în *Magazin*, IV, p. 336: «Făcut-aș Doamna Bălașa și un sicrin mare de argint poleit, foarte iscusit, în carele aș pus trupul Svintului Grigorie Decapolitul de la monas[tire]a Bistrița».

414. 7. Pe sfeșnice :

Acest sfeșnic de argint s'aũ făcut din mila dumnealorũ boiarilorũ și neguțatorilorũ craioveni în zilele prea-luminatului, prea-înnălțatului Domnũ Io Alexandru Ioan Ipsilantũ Vvd., cândũ s'aũ dusũ Sf[ă]ntul Grigorie Decapolit de la mănăstirea Bistriții aici la Craiova, pentru seceta și lăcustele ce era, păstorind eparhiia ačasta iubitoriul de D[u]mnezeũ episcop al Răimnicului chir Chesarie, Caimacam fiind Scaulului Craiovei dum. Grigorie Razul biv Vel Cliuč., și s'aũ afierositũ Sf[ă]ntului Grigorie la l[ea]t 1779, No[e]m[br]ie 12; s'aũ lucrat de Hristea argintar Ianiotu.

415. 8. Pe douã sfeșnice de bronz :

Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπας Βοεβόνδας, ἐλέψθ Θεοῦ ἀθέντης πάσης Ὀβγγροβλαχίας [= titlul domnesc al Brâncoveanului].

Ele poartă și stema țerii. — Și la Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

416. 9. Pe un sfeșnic :

Acest sfeșnic iaste făcut den alte sfeășnice și dentr'alte arginturĩ ce aũ fostũ date de creștini pentru pomeana la sf[ă]nta mănăstire Bistrița și cu cheltuiala robului lui Dum[n]ezeũ Costandin Brâncoveanul Vel Logofăt, msșa Martie dni 1, leat 7195 [1687].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

417. 10. Pe o cruce de lemn, cu podoabe de argint și pietre scumpe :

Ačastã cruce o aũ facutũ Vlădica Theofil în zilile lui Io Matei Voevoda, va leto 7150 [1641-2].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 46. — Cf. *Ist. lit. religioase*, p. 131 și *Studii și doc.*, IV, pp. 215, 318, 221. — Teofil era un fost episcop de Rîmnic, care începuse ca egumen de Bistrița (*Manuscripte din bibliotecă străine*, I, p. 47).

418. 11. Pe niște ripide :

Doamne, Isuse Hristoase, priimește de la robu tău Cos-

tandin Brâncoveanu Vel Spăt. darul acesta, care l-aŭ închinat casii Sfinției Tale, măn[ă]st[i]rii Bistretii, vă leat 7193 [1684-5].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

12. Pe un disc :

419.

Vlad [= vleat] 1685.

Vas sfintu cu multă smerire dăruit svintiū tale case, Doamne, mănăstirii Bistriții, de robul tău Costandin Brîncoveanu Vel Spăt., întru slava și lauda a prea-svinti Maicii tale, a fi primitoriū de nafură, întru veačnică pomenire; mșța Mai 12 dnă, leat 7193.

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 48; Ghenedie, p. 32.

13. Pe alt disc :

420.

Vlatū 1685.

Priimeaste, Doamne, darul acesta de la mine, robul tău Costandin Brâncoveanul Vel Spăt., care l-am închinat svintiū tale case, mănăstirii Bistriții, unde să slăveaste Adormirea prea-svintiū tale Maice. Vas de slujba osveștaniei, întru veačnică pomenire; mșța Maiū 12 dnă, vlt. 7193.

14. Pe dosul unei evanghelii din 1682 :

Ačastă sv[ăn]tă și a lui Dumnezeū evanghelie iaste ferecată de robulū lui Dumnezeū Costandinū Brâncoveanulū Velū Spătariū, și o aū închinatū sv[i]ntiū mănăstiri B[i]str[i]t[i]a, întru a sa veačnică pomenire; vă leatū 7191 [1682-3].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 49.

15. Pe un potir :

Ἀλεξάνδρου Βοεβόνδα Μαυροκορδάτου καὶ Σμαρά[ν]δας 1742. Κοστανδίνου.

422.

Adecă :

«Al lui Alexandru Voevod Mavrocordat și al Smarandei;
1742; [lucrul lui] Constantin.»

E, de fapt, un dar al lui Constantin Mavrocordat, care nu mai era însă în 1742 soțul Doamnei Smaranda, nici Domnul Țerii-Românești. V. *Genealogia Cantacuzinilor*, pp. 389-90.

423. 16. Pe niște sfeșnice :

Μνησθήτι, κόριε, τοῦ δοῦλου σοῦ Δημητρίου: Λέσπα, Δημητρίου, Σμα-
ράνδασ, Σουλτάνα η Ἄλ[εξάνδρου], τῶν υἱῶν αὐτῶν. 1765.

Adecă :

«Pomenește, Doamne, pe robul tău Dimitrie: Despa, Dimi-
trie, Smaranda, Sultana și Al[exandru], și fiii lor; 1765.»

Apoi:

Și s'a lucrat de Gheorghe zlătar, sin Răducănuțul zlătar.

Cf. Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

424. 17. Pe un sfeșnic (?) său pe părete:

Mart 14, 1790, aș răposatū chirū Costandin ieromonahū.

425. 18. Pe o icoană a Sf. Grigore Decapolitul:

Acast[ă] sfânt[ă] icoan[ă] s'aŭ înpodobit cu argint de
Sfinția Sa părintele arhimandrit și igumen s. mănăstir[i]
Bistrița chir Costandie Peloponisota, cu cheltuiala mănă-
stir[i], în Domnia al doilea prea-înnălțatului Domnū Io
Alexandru Costandin Moruz Voivod, Mitropolit fiind Preos-
f[i]nția Sa chir Dosoftei al Ungrovlahî și episcopū Răm-
nicului Preasf[i]nția Sa chir Nectarie, la leat 1799, Iul. 20.

426. 19. Pe un chivot:

Acestū sfintū artoforio[n] iaste făcut de Sf[i]nția Sa
părintele arh. Costandie Peloponisiotu, ig[u]me[n] sf[i]n[tei]
mănăstirî Bistrița, cu cheltuiala mănăstirî; 1799.

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 48.

20. Candelabru dăruit Sfintului la 1795 de boierii și negustorii Craiovei, în frunte cu Alexandru Calfoglu, precum mărturisește o inscripție lungă în grecește, resumată în Tocilescu, *o. c.*, p. 49.

Ghenadie (p. 31) și Tocilescu (p. 48) dau inscripția de pe o cristelniță, pe care a făcut-o, dintr'o tipsie dăruită de Neagoe-Vodă, Mitropolitul pribeag al Moldovei, Teofan, la 7131 (1622-3). Cf. *Ist. lit. religioase*, p. 127. — La Tocilescu se mai cuprind următoarele inscripții: *a*) pe icoanele împărătești (zugrăvite de Ioan Zugraful la 1794); *b*) pe o cruce (dăruită supt egumenul Ilarion, la 7072 [1563-4], de boierul Manta); *c*) pe altă cruce (ferecată de Pîrvul Crețulescul la 1678); *d*) pe o a treia cruce, adusă de la schitul Mănăilești.

Ghenadie dă și (p. 31) inscripția nouă de la clopotniță, care mărturisește despre reparație: «fiindcă această mînăstire Bistrița să afla în starea cea mai ruinoasă, așa din cauza aceasta au hotărît Măria Sa Domnul Gheorghe Bibescu în anul 1845 dărîmarea acestei ruine, împreună cu biserica, și a ei reclădire precum este în ființă». Temelia se pune la 26 Sept. 1846; abia la 1852 reîncepe lucrul, întrerupt multă vreme, și la 1855, 15 August, se face inaugurarea clădirii celei nouă.

La Tocilescu (pp. 50-1) se dau și inscripțiile de pe clopote: una poartă numele fraților Craiovești și data de 7005 (1496-7), pe alta al lui Brîncoveanu, al egumenului Paisie arhimandritul și al meșterului ieromonah Teofil. Tot acolo, și pomelnicul (copie din veacul trecut): din el se vede că Petrașcu-cel-Bun a născut pe Maria și Voica, fetele sale legitime, cu întâia Doamnă, Stana, că Alexandru Mircea a avut și două fete: Elena (nu soția lui Ivașco Goleșcu? V. Hurmuzaki, XI, p. XXI) și Despina, că soția lui Alexandru Iliăș se chema Elena.

II. BISERICA BOLNIȚEI.

1. Inscripție de-asupra ușii:

427.

Acestu pritvoru zugrăfitu-s'au den bun gândul dumneaei jupâneasei Andriianeî Vorniceasei a dumnealui Șerbanu Cantacuzino Vel Vornicu, în zilele lumninatului Domnu Ioan Costandin B[rîncoveanu] Basarab Voevod, fiindu egumenu chiru Ștefanu ieromonahu, Maî 18, 7218 [1709]. II зє-графинъ Іосифъ ієромонахъ хранитє [= i zugraf Iosif ieromonahul a fost].

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 32; Tocilescu, *o. c.*, p. 49.

428. 2. Pe ușa de intrare :

ВРАТА СНА СЪТВОРИ ИЕРОМОНАХЪ ИГУМЕНЪ ВАСИАНЕ ВЪ ДНИ ІУ
МАТЕЮ БАСАРАВА ВОЕВОДИ, ВЪ Л[Ѣ]ТЪ 7162.

Adecă:

«Ușa aceasta a făcut-o ieromonahul egumen Vasilie, în zilele lui Io Mateiș Basarab Voevod, în anul 7162 [1653-4].»

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 50.

429. 3. Grafită în altar :

ИС ДІАКОНЪ СТЕФАНЪ ВЪ ДНИ ІУИ РАДУА ВОЕВОДЪ, ВЪ ЛѢТЪ 7102.

Adecă:

«Am scris eu diaconul Ștefan, în zilele lui Io Radul Voevod, în anul 7102 [1593-4 : probabil : 7112 = 1603-4].»

430. 4. Chipurile ctitorilor: Șerban, Andriana și

ЖІНА ІА БАРБІА; ПРІІМЕНОВА ІМЕ ІМІ ПІХОМІЕ.

Adecă:

«Dumnealui Barbul : i s'a schimbat numele în Pahomie.»

Se știe că puternicul Ban a murit călugăr la Bistrița. Cf. și Tocilescu, *o. c.*, pp. 43-4.

431. 5. Pomelnicul păstrat aici începe cu aceste nume : Pahomie [= Barbul], Salomia [= soția sa], Pîrvul, Danciul, Radu [frații], Mușa, Neagoe, [Neagoe, tatăl lor; Mușa să fie mamă?], Tuduru, Neaga [sora Craioveștilor, mama lui Neagoe-Vodă], Catalina [soția lui Radu-cel-Mare?], Preda [fiul lui Pîrvu cel d'întăi], Costandin, Bratu, Neagoe și Despina [Neagoe-Vodă și soția], Moise [Moise-Vodă]; apoi Costandin-Vodă [Brîncoveanu] și Doamna Maria, precum și copiii lor : Ștefan, Radu, Mateiș; Alexandru și Ecaterina [Ipsilanti] ș. a. — Cf. Tocilescu, *o. c.*, p. 52.

Schitul din deal, Păpușa, poartă o inscripție arătînd că a fost clădit de egumenul Ștefan al Bistriței la 7220 (1711—2).

LXXVI.

Mănăstirea Arnota.

1. Inscripția de de-asupra ușii lipsește.

2. La fereasta absidei din dreapta :

432.

Aiça să odihnească părintele Ionichie schimonah Caco-veanul, mșta Sep. 17, 7199 [1690].

3. Chipurile ctitorilor: Matei, Iliana [Domni], Calea [din Brincoveni], 433. Dato [soțul ei], Stanca soția lui [Danciul; v. *Studii și doc.*, V, p. 174, No. 12 și p. 639], Preda Vel Spătar [fiul lui David], cu un copil mic; Danciul Vel Vornic [tatăl lui Matei-Vodă], Radul [fratele lui Danciul], Barbul [fratele lui Matei Basarab]. După Tocilescu, p. 54, și lângă Danciul e un copil mic: Vilsan (care n'a trăit însă).

4. Pe un mormint la stînga :

434.

Aiça zac oasele c[reștinului] și bine-credinșosului [și de bună] rudă boiaren jupan [Danciului] Vornicului Brăncoveanul; [întâmplân]du-se mortea în țara Ardealului, acolo i s'au îngrupat trupul, în Mitropoliia Belgradului, în corsul anilor 7108 [1599-600], iar fiu-seu, prea-lominatul Ion Mateiu Băsărab Voevod, Domnul Țării-Rumânești, într'al 16 an de Domniia lui [1646], trimis-au pre credinșos[ul] Mării Sale Dragomir Vel Vornic de-au adus oasele de le-au îngropat într'aastă mănăstire [Ar]nota, carea e zidit[ă] din temelie de Mărie Sa [;veačnică pomenirea] lui¹.

Cu greșeli, și în Tocilescu, *o. c.*, p. 58.

Data morții lui Danciul e greșită. El muri la Bălgrad, fiind acolo în solie, la 1595 încă, de oare ce numai atunci se afla adăpostită în acest oraș Doamna lui Mihai Viteazul, Stanca, ce a și îngrijit de îngropare. La 1597, Mihai lua măsuri pentru ca soția sa să capete în schimb unul din satele mortului: Piruia (*Studii și doc.*, V, pp. 639-40). Danciul era în Ardeal, cu vre-o solie; în 1588 îl găsim așezat în Tâlmăciu cu fratele său Radu (sora, Calea, a fost însă măritată în țară; v. *ibid.*,

¹ Atita se poate ceti dintr'un întreg rînd scris în lung, la dreapta.

pp. 639-40; — se pare că a fost și o soră mai mare, Maria; *ibid.*, p. 173, no. 10). Întors după căderea lui Mihnea Turcitul, el e Marele-Vornic al lui Ștefan Surdul și Alexandru-cel-Rău (Hurmuzaki, XI, pp. 904-5; cf. a mea *Istoria lui Mihai Viteazul*, cap. I). În 1597, vedem că se ieau măsuri pentru împărțirea averii lui Danciul și Radu (*Studii și doc.*, V, pp. 173-4, no. 12).

435. 5. Pe altă piatră, chiar lângă zid, pe un postament înalt:

ЗДЕ ЛЕЖИТ МАДЕЙ БАСАРАВА БЖИЕЮ БОГОДАТНО НѢКОГДА НАЧАЛНИК И ВОЕВОДА ЗЕМЛѢ СЪРВЕАЛУХИНСКІА, МУЖ МУДРЪ, ПРЕДЪИНИИ И МИЛОВАТЕ[А], МНОГИ ЦРКВЕН И МОНАСТЫРЮМ УЧИНОВАТЕЛ, УЧИНОВАТЕЛ; НИКОЛИЖЕ ПОВѢЖДЕН А ПОВѢДНИК, И МНОГИ ЖЕ ВОДАВНИИ ПОВѢДОНОСЕЦ, ПРЕСЛАВѢШТЫИ, ВРАГОВЕ СТРАШНЫИ, ДРОГЮМ ЗАСТѢПНИК, ЗЕМЛИ СВОЕЙ БОГАТИТЕЛ, ИЖЕ СЪ ВЕЛИКИМ БОГАТСТВОМ, И ВЪ ВСѢХЪ УБИЛИЕМ, ТИХОМИРНОУ ГСДВОВА ДВА ДЕСАТ И ТРИ ЛѢТ; СЧЕ П ГСДѢ ВЪ ГЛАСВОЦѢИ И МАСТИТѢ СТАРОСТИ, ВЪ ЛѢТО ГСДНЕ ЖАХНА.

Cu greșeli mari și la Tocilescu, *o. c.*, p. 57; bună traducere, în *Biserica ortodoxă*, III, p. 15.

Adecă:

«Aici zace Matei Basarab, cu mila lui Dumnezeu odinioară stăpîn și Domn al Țerii-Românești, bărbat înțelept, îndurător și milostiv, întemeietor și înnoitor a multe biserici și mănăstiri; nicădată biruit, ci biruitor, și a multe învingeri învingător prea-slăvit, dușmanilor înfricoșat, prietenilor de folos, îmbogățitor al țerii sale, cel ce, cu multă bogăție și întru toate îndestulat, în lină pace a domnit douăzeci și trei de ani; a adormit întru Domnul la cinstite bătrînețe, în anul Domnului 1654.»

Tăietura slovelor și stilul sînt întocmai ca la mormîntul de la biserica domnească din Tîrgoviște, al Doamnei lui Matei, Elena: amîndouă mormintele trebuie să fi fost lucrate în Ungaria.

436. 6. Pe o cățuie:

Aastă cățuie fostu-o-aũ făcut răposatul Mateiũ Voevod cu Doamnă-sa Elena, și o aũ dat la sf[ă]nta mănăstire la

Arnota, cându aũ fost vãleat 7130 [*sic*: 1631-2]; deç, stricãndu-se, o aũ prefãcut Udrea V[e]l Cãmãraș, nepotul Doamniĩ Ilenii, vleat 7178 = [1669-70].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 55.

«Udrea» e poate fiul lui Șerban saũ Cazan, frații lui Udriște Nãsturel și aĩ Doamnei Elena. V. lista genealogicã din ed. lui *Varlaam și Ioasaf* datã acum (1904) de d. general P. V. Nãsturel.

La Tocilescu, pp. 54-6, se mai daũ și alte inscripții: de la icoane, care aũ fost lucrate la 7152 (1643-4), supt egumenul Sarapion, de «Stroe zugrav ot T[i]rgoviștea», de la uși, dintre care una s'a fãcut supt Matei, fiind egumen Teofil, iar alta cu cheltuiala lui Constantin Brincoveanu, cĩnd era Logofãt-Mare; de la un disc, lucrat supt egumenul Pahomie, la 7193 (1684-5); de pe o cruce, fãcutã supt egumenul Filaret; de pe alta, dãruitã la 7177 (1668-9); de pe o cãdelnițã cu aceeași datã; de pe niște moaște dãruite la 1817 de Radu Golescu; de pe o cõpie datã de Cãmãrașul Udrea, pomenit și mai sus.

7. Pe o piatrã de fintinã :

437.

Acestã fãntã[nã fiind] fãcutã de bunul [și blagocestiv]ul Domnũ strãmoșul Dom[nii Mele, Io Matei] Basarabũ Voivod, ce aũ fost Domn... al Țãrãĩ-Rumãneștĩ, și, în cãtãva seamã de anĩ încoace stãndũ stricãtã și închisã, dentru bun gãndul inimii Domnii Meale Io Costandin Basarabũ Voevod am voit de o am fãcut de iznoavã din temelie, ca sã fie de multũ ajutoriũ lãcuiitorilor în sf[ã]nta mãnãstire și Domnii Meale pomean[ã] în veaç; fiindũ egumenũ chir Varlaam ermonah, msșta Av. — dnã, vã leat 7202 [saũ 7212 = 1693-4 saũ 1703-4].

Cu data de «7207», și în Tocilescu, *o. c.*, p. 59.

La Tocilescu (p. 53) se noteazã și inscripția cea nouã, care aratã cã mãnãstirea s'a refãcut de la 1852 la 1856.

LXXVII.

C e r n e Ț i .

I. BISERICA SF. TROIȚĂ.

438. 1. De-asupra ușii de intrare:

Aăastă sfântă și d[u]mnezeiască biserică unde să cins-tește și să prăznuește hramul nedăspărțitei Sfintei Troiț, s'aă început din temelie de vejnicul întru pomenire D[o]m-nul nostru Iioan Ghica Voevod, și s'aă săvărșitū de innălțatul D[o]mnulū nostru Ioan Grigorie Ghica Voivod la leatū 7171 [1662-3], iar acum, în zilele pria-innălța-tului nostru Domnū Ioan Grigorie Dimitriu Ghica Voivod, s'aă înfrumusățatū și s'aă zugrăvitū cu cheltuiala bisă-rici, episcop fiind iubitoriul de H[risto]s părintele nostru Neofitū, iar egumen alū sfintei mănăstiri Tizmeni Neofit, în anul Măntuiri 1827, Avgust; epitrop și ostenitoriū aă fost dumn. Stefan Jian la aăastă impodobire.

Cu multe greșeli, și în Ghenadie, *o. c.*, pp. 139-40. Se notează acolo că între ctitori se văd Grigore Ghica I-iū și Doamna lui.

439. 2. Pe păretele din afară, săpat:

La 1819 am venit de la sf. mănăstire [Tismana] și am fost slujitor la aăastă sf. beserică. La 1824 (*sic*) aă venit Ruși în țara noastră. La 1834 s'aă făcut Domn Țări-Ro-m[ă]nești E. (*sic*) Măria Sa Alecsandru Ghica, fostu șefu miliți. Ghenadie eclisiarhu.

II. BISERICA SF. IOAN BOTEZĂTORUL.

440. 1. De-asupra ușii de intrare:

În zălele pria-luminatul D[o]mnului nostru eū Alexandru Nicolae Sușulū Voivodū, cu blagosloveniia pria-iubitorului

de D[u]mnezău episcopului nostru Galacŭtionŭ s'aŭ zăditŭ
 aastă sfântă bisărică dinŭ temelie și s'aŭ înpodobit cu
 zugrăvitu i cu alte podobe cu toată cheltuiala și osteneala
 d[u]mnialui jupan Iioanŭ Grecescu bivŭ polcovnicŭ și cu
 a d[u]mnialui jupan Stefanŭ Miculescu bivŭ Cluceri ză
 Arie i cu a d[u]mnialui jupan chirŭ Iioaniță Armianul,
 adăogăndŭ și prisosăle ce să vădŭ înlăuntru, zugrăvitŭ cu
 o sumă de tal[e]re 555, bsă [= osăbit] de alte daruri ce
 aŭ datŭ și vorŭ mai da de acum înnainte; și s'aŭ zugră-
 vitŭ de popa Mihaï clericu ot Tărgu-Jiul, Iioanŭ sãn popa
 Dobre, calfă; 1820, Octonvrii 15.

În biserică s'aŭ îngropat în vremea mai nouă boierii Grecescu și
 Miculescu.

III. BISERICA SF. NICOLAE.

De-asupra uși de intrare :

441.

Aastă sfântă și d[u]mnezeiască biserică ce s[ă] prăz-
 nuiăște hramul Sf[ă]ntului Nicolae i Sf[ă]ntul Spiridon, din
 temelie s'aŭ început de dumnialui Radul Pleșoianu, s'aŭ
 zidit pãn la ferestile cel[e] de jos, dinpreun[ă] cu Stoian i
 Dimitrie Pleșoian[u], și, nedându-l[e] mână a mai lucra
 la beserică, aŭ rămas pustie 10 ani; iar de la ferestile de
 sus s'aŭ îndemnat d[u]mnealui bi[v] Vel Logof. Ioan Glo-
 govean[u] de aŭ zidit și înfrumusețat, după cumŭ să vede,
 în zilele prea-înnălțatului D[o]mnŭ Io Alecsandru Costantin
 Moruz Vvd., cu blagoslovenia Sfinției Sale iubitorului de
 D[u]mn[e]zeŭ chir chiriu Nectarie episcop Râmnicului; și s'aŭ
 săvârșit la leat 1794, Septemvr. 30, zugraf fiindŭ d[u]m-
 nealui Gheorghie biv ftori Portar.

Și în Ghenadie, o. c., p. 141.

LXXVIII.

Mănăstirea Topolnița.

442. 1. De-asupra ușii de intrare :

În numele Tatălui și Fiiului și al Sf[ă]ntului Duh și întru ajutorul și luminatului și puternicului hramul sf[i]ntei mănăstiri prorocul Ion Prdtece, vă dnă Io Matei Voevoda, truditu-s'ău și s'eū osteanit de o'ū zidit den temelie ei robul lu Dumnezeū jupan Lupul Buliga Vel Căpitan i jupănița ego Stanca i sni ego Chirriac Spat. i Stoica i Călina, Armenca, vă leat 7154 [1645-6].

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 133.

443. 2. Pe un mormînt:

Supt această piatră zac osele robei lu Dumnezeū jupanița Stanca, de așteaptă a doo înviere, carie va fi la toată lumea, la înfricoșata și dreapta judecată a lu Dumnezeū: mutatu-s'ău dentr'ăcasta lume, mț. [lăsat în alb].

444. 3. Pe altul :

Supt ăcasta piatră zac osele robului lui Dumnezăū jupan Lupu Buliga Vel Căp., de așteaptă a doo înviere care va să fie la totă lumea, la înfrecoșata și dreapta judecata lui Dumnezeū: mutatu-s'ău dentr ăcasta lume, mșța Mai 2 dne, vă leat 7161 [1653]. Acestă peatră s'ău făcut, cându s'ău bătut Mătei-Vod[ă] cu Cazaci și cu Moldovenii la Fînta, și s'ău bătut jup[ă]nul Buliga Vel Ag[ă] la Teleajen cu Cazaci, și foarte răū i-ău strecat pe Cazač și pe Moldoveanī.

Fiind Căpitan încă, Buliga din Severin (*Studii și doc.*, V, p. 442, no. 16) a fost ispravnic la vărsarea clopotului dăruit în 7159 (1651) de Mitropolitul Ștefan Tismana (Ștefulescu, *Tismana*, ed. a 2-a, p. 103). Încă de la 1646, Mitropolitul Teofil ū recunoaște dreptul de ctitor la schitul Topolnița (*ibid.*, p. 190). Lupta de la Fînta se dădu însă la

17/27 Mai, nu la 2/12 ale lunii (*Studii și doc.*, IV, p. CCXXLIV). Poate fi o confuzie când Constantin Căpitanul face să piară în lupta de la Șoplea, în 1655 abia, un «Agă-Mare» Buliga (dar nu i se zice «Lupu»; pp. 134-5). Un Pătru Buliga, din veacul al XVIII-lea, e ctitorul unui schit de lângă Pitești (Tocilescu, *o. c.*, pp. 5-6). Încă la 22 Septembrie 1652, Lupu era numai Căpitan (*Studii și doc.*, V, p. 301, No. 34).

4. Pe un al treilea mormînt:

445.

Supt această piatră zac osele robei lui Dumnezeu Stoi-chiței, cocona jupan Lupul Buliga Vel Căp. și a jupănesi Stancăi, și se'ū prestăvit în zelele lui Ion Matei Voevod, în luna lu Iiun[ie] 5 dnă, vă leat 7161 [1653].

5. Chipurile ctitorilor: «jupăn Lupu Buliga Vel Agă» (cu o blană peste un anterior galben), «jupănița Stanca Vel Agoe» (cu vâl pe cap, blană cu postav roșu peste o haină de brocard cu mîneci, afară cu horbotă), «jupănița Armanca Vel Păh., jupănița Hărsova» (toți au la piept bande de fir). În partea dreaptă: «jupăn Chiriac Vel Paharnic snă Lupul Buliga Vel Agă, jupan Preda, jupan Barbu» și «eromonah egumen Axentie ot Topolnița» (într'o blauă de vulpe).

V. și Ghenadie, *o. c.*, p. 135.

6. Pe dosul zidului din pronaos în naos:

446.

Cu bună vrerea părintelui cerescu și cu îndemnarea a Sf[i]nții Sale Fii și cu săvrășenia a Sf[ă]ntului D[u]h, ziditu-s'au acastă st[ă]ntă și dumnezeescă bis[e]rec[ă] în hramul Tăerii **ЧТНИ ГЛАВИ СТО ІОН ПРЧЕ** [cinstitului cap al Sfintului Ion Înnainte-Mergătorul], din temelie s'au zidit cu cheltuiala dumnealui jupan Lupu Buliga Vel Ag[ă], iar, în urma dumnealui, cu ajutoriul lui Dumnezău, zugrăvitu-s'au și s'au înfrămșat peste tot cu cheltuiala fiului dumniealui jupan Chiria[c] Vel Păharnic; și s'au scrisu în zilele creștinului Domnă Gligorie Ghica Voevod, cându au fostu nastavnic eromonah Axentie, **и съвърши с въ мс. ав. а дни, ат. зрпа** [= și s'a săvîrșit în luna lui August 9 zile, anul 7181=1673], **аз** [eū] Gheorghe zug., Grec, i Dima zug., Vlah.

Ca și celelalte, cu greșeli, și în Ghenadie, *o. c.*, pp. 133-4.

447. 7. De-asupra zidului acestuia, la icoana Pantocratorului:

Acastă sf[ăn]tă iconă făcutu-s'a cu cheltuiala jupan Mihart i jupănița eg Călina i snă eg Mihaï; pis ms. Oct. dni 4. leat 7175 [1666-7].

Tot așa, *ibid.*, p. 133.

448. 8. Pe o icoană de la catapiteazmă:

În stăpânirea cuviosului Neofit egumenu Tismeneanu, această sf. iconă; eũ, eromonah M[a]c[a]ră.

449. 9. La catapiteazmă:

Cu bun ajutor de la milostivu Dumnezeũ ridicatu-s'au acastă sf. catapeatezmă dinũ totă osteneala lu jupan Dimitrie Pleșoianu ot Cerneț; 1722 (?).

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 134.

LXXIX.

Mănăstirea Strehaia.

450. 1. De-asupra ușii de intrare:

Acasti svă[n]tî besearecî dupî voia și ajutoriulũ lu Dumnezeũ ziditu-se-au de în temeiũ cu porunca și cu cheltuiala prea-luminatului și milostivului Domnũ Io Mateiũ Băsărabî Voevodũ a toatî Țara-Rumăneascî, împreunî cu Doamna sa gospoja Ilena, întru prea'naltulũ și de toți închinatul nume al preasvintei și de viaați ficitoareĩ Troițe, într'al treisprăzeacele anu de Domniia lorũ, *въ лѣто бытіа мѣра* [de la Facerea Lumii] 7153 и *спсѣния мѣра* [și de la Mîntuirea Lumii] 1645; și s'au săvârșit în luna lui Augustũ 1 dnă.

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 120.

2. De-asupra aceleiași uși, pe d'innăuntru:

451.

Cu ajutoriul [Tatălui și al Fiului și cu săvîrșirea Sfântului Duh], [cele...] și de viață făcătoarei Troiță acum... iarăși de iznoavă s'aũ zugrăvit sfânta mănăstire, atât înlăuntru, din început până în sfârșăt, precum și pă din afară s'aũ zugrăvit de Sfinția Sa părintele protosinghelu chir Axintie, egumen sf[i]ntei mănăstiri Bistrița și al acești sf[i]nte mănăstiri Străhaia; atăta s'a nevoit cu zugrăveala, căt și cu învălișu, făcând de iznovă grajdu, cuhni, meremetisind și învăbind toate casele și chiliile, fiind cu totul dărăpădate; asemine meremetisind și mai înnălțând și zidu curți de jur împrejur, făcând și foișoru cel de la fântână, șândilind și dregând și fântăna. Aceste mai sus arătate lucruri s'au făcut cu toată cheltuiala Preasfinții Sale, în zilele prea-înălțatului nostru Domn Io Grigorie Dimitriu Voivod; 1826, Av[gust] 1. Barbu zugrav, Mart 8.

3. Chipurile ctitorilor:

«Axentie, Neofit de Rîmnic, Nicolae ermonah, iegumăn, jupan Danciu Logofăt, jupan Preda Căpitanu». La stînga: «jupanița Negoslava, jupanița Marga, Calina, Barbu Stănescu sin protopopu Dumitrașco, brat Sfinția Sa chir Axinti protosinghel, egumen sfintei mănăstiri, epistatu tutulor lucrurilor și merimeturilor aceștii sfinte mănăstiri». În naos: «Matei, Doamna Ilina, Matei beizadea» (fiul lor; v. și mai sus, p. 106; el a fost îngropat la Tîrgoviște). La dreapta: «jupan Barbu Craiovescu biv Vel Ban, jupan Părvu biv Vel Vornic, jupan Danču biv Vel Vornic». Craioveștii aũ fost deci ctitorii cei d'intăiũ ai Strehaii.

4. Pe o piatră, la poarta cea mică de spre Apus:

452.

Această piatră [s'aũ pus în] zilele luminatului Domnũ Io Costandin Băs[ă]rabũ Voivod, și cu totă ostăneala egumenului] Silvestru, Iul., lt. 7201 [1693].

LXXX.

Biserica din Corcova.

453. 1. De-asupra ușii de intrare:

Acastă sfânt[ă] și dzeiască besearecă . . . , carea din temelie s'aũ zidit și cu de toate s'aũ înpodobit precum să veade, cu cinstea și slava Marelui D[u]mnezeu și a sfinților celor fără de trupur[î] mai marilor Voivozi Mihail și Gavriil, a căroră și hramul iaste, de dumnealui jupan Costandin Strâmbean[u] biv Vel Stolnic, în zilele prea-înnălțatului Domnă Io Grigorie Ghica Voevod și întru veačnica pomenire dumnealui și a tot neamului dum[nealu]i, la an[i] de la Zidirea Lumii 7260 [1752], Ap. 22.

Constantin Strîmbeanu avea această moșie ca soț al Dumitranei, «nepoată a dumnealui Giurcăi Corcoveanu» (*Studii și doc.*, V, p. 328, no. 121). El face cumpărătura la 1747-8 (*ibid.*, p. 324, n-le 107-8). Întăia lui soția fusese o Dospina (*ibid.*, p. 322, no. 103). Fusese Pitar, iar în 1734 Comis (*ibid.*, p. 318, no. 9), iar supt Nemți «consilier» (*ibid.*, p. 317, no. 88) și «deputat» (p. 315, no. 80). Începuse ca «logofăt rumănesc» al lui Vodă Brîncoveanu (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 39).

2. Chipurile ctitorilor:

Constantin Strîmbeanu, fratele lui, Matei; jupăneasa Dumitra, Giurca Corcoveanu [bunicul ei], fiul acestuia, Cornea, și nevastă-sa, Stanca.

454. 3. Cruce așezată în curte (fusese la podul pe Coșușca):

Cu vrerea Tatului și al Fiiului și Duhului [Sfânt] . . . [întru] cinstea și întru ajutoriul . . . sfîntului hram РОЖДЕНСТВО ХРИСТОВО [nașterii lui Hristos], în zilele creștinului Domnu Io . . . jupan . . . ca se-î fie de pomană în vec, amin; pis mșța Avgust, dnă 3, leat 71 . . .

LXXXI.

Biserica din Jirov.

1. De-asupra ușii de intrare:

455.

Acastă sfânt[ă] și dumnezeiasc[ă] bisearică ce să prăznuiaște hramul Sfântului Nicolae și Sfântului Nicodim, s'aũ zidit din temelie cu toată cheltuiala și osteneala Logofătului Milcu Condeescu i cu ajutoru tutulor moșneanilor, în zilele Împăratului nostru Nicolae Pavlovici și în zilele Preaosfinții Sale episcopul nostru Neofit, la leat 1833, și iarăși s'aũ zugrăvit, tot prin cheltuiala și osteneala dumnealor, în zilele luminatului nostru Domn noi Alixasandru (*sic*) Dimitriu Ghica Voevod, la leatu 1835, Iulie 30; zugrăvi: Costandin, Dimitru.

2. Între cei ce se află în Iad: «curva, votru; care iã laptele; zapciu, măcelaru, părcălab, morar; care ascultă la ferești, crișmărița, călugăru bețiv, fermecătoarea, călugărița curvă; cari jură; judecă[torul] strîmb».

LXXXII.

Mănăstirea Bucovăț.

I. CEL NOŪ.

Pe pietre de mormînt strămutate de la vechiul Bucovăț:

1. прѣстави се раба вожию жѣпаница Добра више Велики Бѣниасъ ; вечна еи память, и въ всѣхъци жевѣ (?) бл. . . (?). въ дни Мухнѣ-Юда Тѣркѣл. 456.

Adecă :

«A răposat roaba lui Dumnezeu dumneaei Dobra ce a fost Mare-Băneasă; veșnica ei pomenire, și . . . în zilele lui Mihnea-Vodă Turcul [1577-83, 1585-91].»

457. 2. . . . прѣк . . . нѣ . . . и жѣпан . . . оксена . . .

Neînțeleasă: e din veacul al XVI-lea.

458. 3. прѣстави се рабъ вожю [rupt]; вечна емѣ памѣт, въ дни [sters].

Adecă:

«A răposat robul lui Dumnezeu...; veșnica lui pomenire; în zilele...»

Poate pe mormintul lui Pîrvu, fiul Banului Ștefan (Stepan), întemeietorul Bucovățului. Cf. *Contribuții la ist. Munteniei*, în *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 7.

459. 4. прѣстави се раба вжю Хрысафина децера жѣпан Михан Великъ Бан; вечна памет; въ дни Михниѣ-Вода Турка.

Adecă:

«A răposat roaba lui Dumnezeu Hrisafina fata dumisale Mihaï Marele-Ban; veșnica ei pomenire; în zilele lui Mihnea-Voda Turcul.»

Acest Mihaï Banul nu e cunoscut. M'aș fi așteptat să fie fata lui Stepan Banul.

460. 5. În pronaos, la stînga:

прѣстави се [рабъ вжю] жѣпанъ Степанъ [внѣши] Великъ Банъ королевскы; вѣчна емѣ паметь; въ дни благочестивомъ и хюлюбивомъ гнѣ нашемъ Іу Александрѣ Воевод и снѣ его Михниѣ Воевод, въ лѣт 7312, въ мѣца дек. 11 днѣ.

Adecă:

«A răposat robul lui Dumnezeu dumnealui Stepan [fost] Ban-Mare al Craiovei, veșnica lui pomenire; în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului Domnului nostru Io Alexandru Voevod și ale fiului său Mihnea Voevod, în anul 7082 [1574], în luna lui Decembre 11 zile.»

6. În pomelnic, Stepan, Pîrvu, Basarab I-iu și al II-lea, Radu «ne-

potul Basarabilor [= lui Basarab]» (Șerban) și mamă-sa, Maria, Mihaï-Vodă și fiul Nicolae. Maria și Radu dau o moșie, și Mihaï alta, Vîrvorul, cumpărată cu 30.000 de aspri.

II. VECHIUL BUCOVĂȚ.

Grafit:

461.

Leat 7146 [1637-8] eă popa — amă scrisu.

1605. Νικολάκη.

Mihail er[mo]nah eg[u]m[en]. Bucovățului много грешни
[mult-păcătosul], lt. 7262 [1753], Oc. 20.

V.

ORAȘUL BOTOȘANI.

I. BISERICA OSPENIA.

1. În perețele de către stradă, de-asupra vechii uși de intrare, acum astupată :

ИЗВОЛЕНЕМЪ ѡЦА И ПОСПѢШЕНЕМЪ СНА И СВѢРШЕНЕМЪ СТО
АХА СЕ АЗЫ РАВА ВЛАДЫ МОЕГО ГЛА ІУ ХА ЕЛЕНА ДЕСПОТОВЕНА,
КЖДА ПЕТРА ВОЕВОДА, ДЪЩИ ІВАННА ДЕСПОТА ЦРѢ, ВАГОВОЛИ
ВЛАГНЫМЪ СВОНЫМЪ ПРОИЗВОЛЕНЕМЪ И ДВЕРНЫМЪ ПРОМЫСЛЫМЪ СЪЗДА
ХРАМЪ СЫНЪ ВЪ ИМА ОУСПЕНІЕ ПРЧСТЫА ВЛАДЦИ НАШЕН ВЦИ И
ПРОСЛОВѢН МРН. І УН (*sic!*) СВѢРШИ СѦ В АТѢ 7060, АГТ. ЕІ.

Adecă :

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfin-
tului Duh, iată eă roaba stăpînului mieu, Domnului Isus Hris-
tos, Elena fată de Despot, Doamna lui Petru Voevod, fata lui
Ioan Despot Împăratul, ain binevoit, cu buna mea aplecare și cu
bunul mieu gînd, a zidi acest hram în numele Adormirii Precistei
stăpînei noastre de Dumnezeu Născătoare și pururea Fecioarei
Maria. Și s'a săvîrșit în anul 7060 [1552], August 15.»

Inscripția s'a tipărit, cu greșeli, în *An. Ac. Rom.*, VIII, p. 134. Lămu-
rii asupra clădirii Ospeniei de către Elena lui Petru Rareș, după moar-
tea acestuia, și asupra mîntuirii bisericii numai cu cîteva zile înnainte
uciderii lui Ștefan-Vodă, cel din urmă din fiii Doamnei, le-am dat în
Studii și doc., V, p. 651.

2. Înnăuntru turnului de la intrare :

Acastă clopotniță din temelie s'aă făcut din nou, cum
și acoperemîntul, cu her, și tot meremetul, cu cheltuială
a sfîntei beserici și cu agiutoriu pravoslavnicilor creștini

prin silința epitropilor și a preoților slujitori a sf[i]nței biserici la an[u]l 1819, Avgust 15.

Tipărit tot acolo, p. 135.

464. 3. Tot acolo :

Acastă sf[ă]ntă biserica ce să prăznuește hramul Ospe-
niei este făcută de D[oa]mna Ileana soția lui Petru Voe-
vod, fica lui Ioan Despot Voevod, la let 7060 [1552],
Avgust 15, și esti înnoită de Ioan Mihaî Racovița Voe-
vod, leat 7233 [1724-5].

Ibid. — V. *Stud. și doc.*, V, *loc. cit.*, pentru legăturile Botoșanilor
cu familia lui Mihaî Racovița.

465. 4. În biserică, pe o piatră de mormînt, epitaful lui Hagi Costandin
Gheorghiu, născut în Surmina Trapezuntului, la 12 Iunie 1799, și
mort la 24 Decembre 1852, în Botoșani, după ce petrecuse 38 de ani
în acest oraș.

466. 5. Pe o cruce de lemn se arată că a fost dăruită de ierodiaconul Ar-
cadie, la 1775.

467. 6. Pe o evanghelie îmbrăcată cu argint :

Τὸ ἱερόν ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας ἐν Ποτσανίῳ ἀνακτισ-
θῆν (sic) 1794.

Adecă :

«A sfinteî biserici a Adormirii Prea-Sfinteî, în Botoșani, 1794.»

468. 7. Inscripție din 1835 pe o cruce.

II. BISERICA SF. GHEORGHE.

469. 1. De-asupra ușii de intrare:

БЛЕНА ДЕСПОТОВНА ГИЖДА ПЕТРА ВОЕВОДА ПОКОННАГ СЪЗДА СЪН
ХРАМ ВЪ ИЛУКЪ СТОГО ВЕЛИКОМЧНИКА ГЕУРГИА ВЪ БОТЖШАНОУ
ТРЪГЪ, ВЪ ДНИ ГПНИ ІУ СТЕФАН ВОЕВОДА, И СЪВЕРШИ С В ЛТО
ѲЗМѲ, МСЦА УХТОВРІА.

Adecă :

«Elena, fiică de Despot, Doamna răposatului Petru Voevod, a zidit acest hram întru numele Sfântului marelui mucenic Gheorghe în târgul Botoșanilor, în zilele Domnului Io Ștefan Voevod ; și s'a săvârșit în anul 7049 [1541], luna lui Octombre.»

Tipărită în *An. Ac. Rom.*, VIII, p. 129. — Data e firește nu «7049», ci «7059». Anul e început însă de la 1-iu Ianuar, nu de la 1-iu Septembrie, căci Ștefan Rareș și-a început Domnia în Maiu 1551. Cf. *Studii și doc.*, V, p. 651.

2. Pe turnul, mai nou și aice, al clopotniței:

470.

Aăastă clopotniță s'aă făcut cu cheltuială a bisericii și cu ajutoru creștinilor prin silință Sf[n]ții Sale părintelui iconom Ilie și a epitropilor; 1819, Iuli 30.

Economul Ilie e cunoscut prin actele ce am tipărit în *Stud. și doc.*, V. Vezi de ex. pp. 276—7. Prin anii aceștia 1817-9, epitropia nouă a târgului a dres pretutindenă clopotnițele din vremea lui Mihaă Racoviță și a făcut altele unde lipsiaă.

3. Mai jos :

471.

Aăastă clopotniță, adăugire la zădire bisărici, precum și acoperământul, s'aă făcut cu cheltuiala bisărici în vreme epitropilor Dimitri Crăste, pre[n] ostinelile întrebuițate di sărguitoriul acestui sf. lăcaș, Sfinție Sa iconomu Alecsandru Urzică, la anul 1864, Avgust 16.

4. Pomelnicul dă pe : «Ioan Mihaă Racoviță Voevod, Anna Domna și fii loră : Costantin Voevod, Ioană Voevod, Stefan Voevod, Mihaă Voevod [= Mihăiță, Dragoman-Mare al Porții la 1769], Anastasie Doamna, Ruxanda Domna, Catrina Domna, Ruxanda și tot nea[mul] ; let 7234 [1726], M[a]r[ti]e 16».

Deci și la Sf. Gheorghe turnul clopotelor a fost înălțat de Mihaă Racoviță, a căruă familie se pomenește aici : Doamnele de la sfârșit sânt fetele lui Mihaă Racoviță. Dar *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 43, numără numai două (Anastasia din pomelnic ar fi cea care a luat pe Scarlat-Vodă Ghica ; v. *București*, cap. Sf. Spiridon Nouă).

III. BISERICA SF. NICOLAE DIN PĂPĂUȚI.

1. Inscriptia lui Ștefan-cel-Mare am dat-o mai sus, p. 1, No. II.

472. 2. Pe un mormint, în stînga:

Supt această piatră odihnesc oasăle adormiților robilor lui D[u]mnezău pravoslavnicilor arhieriei fosti egumeni acestii monastiri numita Popouț, Elini de nem, născuț în țara grečască: Silvestru, Serafim, Aftanasie, Anthim, Parthenie, Inochentie Irinupoleos, Moldovan, născut în capitalie Eși: aũ igumenit de la 1815, luna Ghenarie, până la 1840, Ghenarie 10, și deč s'aũ săvărșit. Chesarie monah, Gherasim eromonah, Ghenadie monah. Tot cetitoriu să bini-voiască a zice: D[u]mnezău să-ı erte.

473. 3. Pe o icoană îmbrăcată cu argint suflat cu aur:

Ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ (= Nașterea lui Hristos).

Ioan ierei ot Danc[u]. Maria Vărnăv.

474. 4. Pe alta:

Inochentie ieromonah; 1804.

475. 5. Pe jețul archieresc:

Priimește, o H[ristoa]se Împărate, ale tale dintru ale tale de la credinčos robul tău Inochentie Irinupoleos, proestos m[ănăstirii] s[fântului] ier[ar]h Nicolae; 1820, Avgust 10.

476. 6. Pe icoana Sf. Nicolae:

ἔτους αψξζ' [= anul 1767].

477. 7. Pe icoana Maiceii Domnului, în altar:

Χεῖρ Ἱεροθέου ἱερομονάχου, αψνβ' [= mîna lui Ieroteiũ ieromonah; 1752].

8. Tot acolo, grafite din veacul al XVII-lea: 478.

Onofrei Vrînčanul : vlt. 7114 [1606], Av. 20.

Nistor diiacon ęto b[il] ot Ștubeani [care a fost din Ștubeani].

IV. BISERICA SF. SPIRIDON.

1. Pe clopotnięă : 479.

Aęastă clopotnięă s'aũ făcut cu aęutoriu poporănilor și a altor ctitori, însă prin silinęa episcopulu Șteorghi Paiũ și erei Iftimi Sachel[arie] : s'aũ lucrat de calfa Dimitrie Mitilineũ [in anul 1817 ...]vri 14.

Partea ce lipsește, e acoperită de tinicheaua acoperișulu.

2. Tot acolo : 480.

La anul 1860, luna Avgust 15 zăle, de cătră robii lu Șteorhe Șelenco Paiul, ce am dat 100 galbeni, și eũ Șteodor Ioan, 100 galbi[ni], di s'aũ rădicat clopotnięa Șf. ierarh Șp[i]ridon, și s'aũ prigătit ca să fie....

3. Pe ușa de fier de la intrare : 481.

H[a]gi Șm. ; 1808, Mai.

4. Pe un mormint : 482.

Supt aęastă piiatră este înmormintat trupul săvirișitulu din viați robul lu Șteorhe Șristea Ioan ; viețui aice in orașul Botoșani pãn la anul 1845, luna Ghenar in 8 zi[le] : Șteorhe să-l odihnească ințru Înparăție cerească.

5. Pe un antologhiu din 1840 : 483.

Din ale mele cărț, Ioan iconom, protoiereũ din turcu (*sic*) Botoșani, atit pentru pomenirea mē, și a părintelu arhimandritu Visarion, l-am dat acest tom lu Ioan fiu iconomulu Șteodor de la biserica Ospeniei din Botoșani, ce mi-i și fi din botezi numitul Ioan, la 1845, Mart 10.

V. BISERICA VOVIDENIA.

484. 1. De-asupra ușii de intrare :

Grigorie Varlaam, drept fiĉor Marelui-Stolnic [și Spat?] ară Manoli Varlam, ci aũ fost fiĉor lu Manole Varlaam, ci di în vechimi aũ făcut în acest ținterim... (?) aici biserică de lemn cu hramul tot Întrarea în beserică, și, fiind învechită, după trecerea de atăția ani, a început a zidi din timili[e] cu toată che[l]tuiala dumisale baronul Ioan Cărstea și cu a clironomilor parintelui lor... tru frațelor mei Marelui-Spatar Gheorghi, Sma[ran]da, Manole Cămena[r], Costantin, Anastasiia, Grigori, Elena, Ioan și sora noastră Profira, so[ț] Marelui-Agă Gr[i]gorie Cananău. Deĉ, începându-se a să zidi din timeli[e] acist sfă[n]t și dum[n]ezeesc lăcaș, u[n]de să pră[z]nuești Întrarea în biserică a prē[s]finti de D[u]mneze[ă] Născătoarea, spre pom[en]irea fericiților întru pomenirea raposați pări[n]ților și strămoșilor noștri, cât și a fiilor și urmașilor și a tot neamului nostru, precum și a fraților poporăni i orășăni, lăcuiori în acest oraș al Botsănilor,—de aĉasta rugăm pe toți creștini(?) care vor citi și vor întra în biserica aĉasta, să roagi pe atot puternicul Dumnezeu pentru mântuirea pominiților, și să erte pre toți, și pe mai marele nostru frate, răposat Marele-Spat[ar] Vasile Varlaam. S'aũ zidit aĉasta biserică în Domniia prē-înnațatului Domn Mihaĉ Grigori Sturza Voevodă, în anul întâi a Domniei Sale, di la Zidirea Lumi 7342, iar de la H[risto]s 1834, Iuni. Grigori Varlaam titor și ostenitor, cu sărguința a să aduci întru pliniri desăvărșiri, spre pomenirea mē în veaci.

Greutatea cetirii acestei inscripții vine mai ales de acolo că meșterul care a săpat-o pare să nu fi știut limba: el a uitat cele mai multe litere ce erau aruncate pe sus în *izvod* și a făcut legături și forme imposibile. Pe lângă aceasta, ea e astăzi înclieată cu prilejul reparațiilor.

VI. BISERICA SF. DUMITRU.

1. La ușa intrării în biserică :

485.

Acesta sfântă biserică s'aŭ început a să zădi la anul 1833, Iunie 30, întru cinste șă prăznuire sf. mare mucenic Dimitrie și a doile hramul Sf. Apostoli Petru șă Pavel, prin cel mai înșămnat ajutoru a d. Comisului Ioan Mavromati și a altor pravoslavnici șă prin osărdie șă osteneala d. Medelnicerului Grigori Racliș, spre a dumilorsale večnică pomenire.

2. Pe un mormint :

486.

Supt această piatră odihnești trupul robului lu D[u]mnezeu Comisul Ioan Mavromat, fostu ctitor și întâiŭ începătoriŭ al acestui sf[ă]nt lăcaș ; care spre nedejdea învierii s'aŭ săvîrșit la anul de la Mîntuirea Lumii 1834, Mart 16.

Tot supt această piatră și alătura odihnești și roaba lu D[u]mnezeu Mariia Bașotî, soție alăturatului Comis, carea spre nedejdea învierii s'aŭ săvîrșit la anul de la Mîntuirea Lumii 1837, în 14 zil[e] a lui Ghenar, în orașul Botoșani.

3. Pe altul :

487.

Supt această peatră odehnești robu lui Dumnezeu Sărdaru Alecsandru Belcic, ce s'aŭ săvărșit din viață la let 1847, Fevr. 26, în vârstă de 72 ani.

Asupra familiei Racliș se pot găsi știri în actele botoșănene din vol. V al *Studiilor și documentelor* ; d. p., la p. 275. Ea a jucat un rol în alegerea și alcătuirea celor d'întăiŭ epitropii ale orașului.

VII. BISERICA TREI-IERARHI.

1. De-asupra ușii de intrare :

488.

Acesta sfîntă beseri[că] din nou s'aŭ făcut de Constantin Gheorghiu cu puterea lui Dumnezeu și agiutoriu creștinilor

la let 1789, Mai 6, și la 1833, April, din nou s'au zidit clopotnița i înălțarea zidului besericii, prin osărdiea episcopilor Hariton Gheorghiu i Vasăli Ioanu, cu agiutorii hristienilor, și săvârșată de mai în urmă episcopii Neculai Apostolu Placa i iconomul Gheorghii Buzneanu; 1837, Săpt[em]v[rie] 20 zile : hramul esti Sfinți Trei Ierarhi.

VIII. BISERICA DUMINECA-MARE.

489. 1. Pe ușa de fier de la intrare :

1838. V. S. I. O.

2. Pomelnicul începe cu Mitropolitul Veniamin.

IX. SF. ILIE.

490. 1. Pe clopotniță :

Acastă clopotniță s'au făcut prin silința episcopilor Chiriac staroste, Ștefan Patatu, Gheorghii Paiu, erei Costandin, cu cheltuiala dumilor sali i a toată brasla blandarilor și altor fraș ctitor[i], cari au făcut agutor ; 1809, Iuli 20.

491. 2. Inscripții din 1809 și 1812, pe icoane.

X. SF. NICOLAE.

492. 1. Pe ușa de intrare :

Acastă sfântă biserică, ce să prăznuește hramul sfântului ierarh Nicolae, întâi fiind de lemn, făcut[ă] de unul Sandu Borcilă i Dimitraș, și acum s' au prifăcut cu agutoru lui D[u]mnezeu, prin mila pravoslavnicilor creștin[i], de piatră, în vreme stăpâniri marelui Împărat Alexandru Pavlovič, a tot[i] Rosii, la ani de la Hs. 1808, Mai 11. Dimitri [Hr]iste.

2. Pe o piatră de mormînt :

493.

1839, Octomvri. Înaintea aceștii pietri odihnesc robii lui D[u]mnezeu Grigorie Borcea și sora d. Parascheva și fii d., Gheorghie Borcea, Grigorie, Elena, Anastasie, Anna, Marie, cari spre științi s'aũ pus în zid această peatră, și de-asupra ei icoana Maicii D[o]mnului cu răstignirea, spre večnica pomenirea celor di veac adormiți a tot neamul lor.

3. Pe alta, în față, pomenirea familiei lui Vasilie Cerbu ; 1857, 16

494.

Novembre.

4. Pe o cruce de argint :

495.

Iosafa, 1772. Ačasta cruce este a iconomului Ilie ot Sft. Nicolai ; 1821.

5. Pe păretele bisericii la altar, scrijălat :

496.

1808. Ioan erei, Ecaterena, Vasilie preot: s'aũ făcut această biserică pri[n] osteneală, cu milosteni[i] ; Mai 30.

Cruce cu : «Is. Hs. nică».

6. Pe clopotniță (cît se poate ceti de jos) :

497.

Ačastă clopotniță a bisericii Sf[ă]nt[ului] Nicolai s'aũ făcut prin așutor[ul] și miluire pravoslavnicilor hristieani și prin silința slujitorilor sf[i]n[te]i biserici, dum[nea]lor... în zidirea... din noũ... și... 1822 (?).

XI. BISERICA ROSET.

1. De-asupra ușii de intrare :

498.

Vezi dum[nea]ta, o cetitoriule, că această sfântă și d[u]mnezească beserecă ce să numește și să prăznueaște hramul Întămpinării D[o]mnului H[risto]s și al Sfinților Împărați Costantin și Elenă, este din temelie lucrată prin osărdie și cheltueala d[umi]sale Spatar[ul] Costachi Roset i soțiea d[umi]sale Mariea născută Gheuca, ca să le fie spre večnica pomenire ; let 1826, Iulii 15.

499. 2. Pe mormîntul, lîngă biserică, supt un monument, al fetei lui Roset, — inscripție românească, grecească, franțuzească și nemțescă. Daă, pentru curiositatea ei, pe cea din urmă :

Marie, fille du Vornic Rossety de Botochany, décédée le 15 juin 1846. | Marie Rossety, tendre comme une rose, | De sa vie comtaît douze sereins printemps. | Son ame est dans les cieux, son corps ici repose. | Au milieu des soupirs, des pleurs de ses parents.

500. 3. Pe niște căsuțe lîngă biserică :

Aăastă școală s'aă făcut în ograda s. bisărici cu hramul Stratenie de Marele-Vornicu Costachi Rosăt, spre învățătura di psaltichie, grecești și moldovenești, a copiilor săraci ; ci s'aă început la anul 1831, Septevri 1, spre învățătura lor, în veci.

XII. BISERICILE ARMENEȘTI¹.

501. 1. De-asupra ușii de intrare pentru femeï :

* S'a clădit acest pridvor pe vremea lui Hagi-Oxendi, cu cheltuiala poporenilor din Botoșani, la leatul armenesc 1232 [1782].

502. 2. De-asupra ușii de intrare pentru bărbați :

* Biserica Sf. Marii, care fusese clădită cu vre-o 300 de ani în urmă, acum, cu atotputernicia lui Dumnezeu, s'a înnoit, lăsîndu-se [totuși] zidurile cele vechi [și adăugîndu-se] cu turn și clopotniță, cu cheltuiala poporenilor din Botoșani, cu sîrguința cea mare a dumisale Ștefan Goilav, la 1826, Iunie 21.

¹ Am avut înaintea mea buna traducere pe care a binevoit să mi-o dea d. Iacobeanu, profesor de limba francesă la liceul din Botoșani. — O steluță arată care sînt inscripțiile de la biserică Sf. Marii. Celelalte se găsesc pe părății și în cimitirul bisericii Sf. Treimi.

3. Pe părătele d'innăuntru, spre miazăzi:

503.

Această biserică s'a clădit din temelie în orașul Botoșani întru numele Sf. Treimi, cu cheltuiala lui Hagi Anton, fiul lui Oxenti Leon, pe vremea marelui-patriarch chir Luca, catolicosul tuturor Armenilor, cu osteneala și stăruința preotului Melcon Treșu Buzatov din Roman, ca să fie această biserică pomenire pentru șapte rînduri de oameni din neamul său; 1795, Septemvrie 1.

4. De-asupra ușii de intrare pentru femeii:

504.

1832, Maiu în 16. S'a înnoit această biserică a Sf. Treimi prin sîrguincioasa osteneală a dumisale Ștefan David Goilav, cu ajutorul poporenilor armeni din acest oraș, întru pomenirea viilor și a morților, și iarăși cu ajutorul plin de de sîrguință al dumisale Andrieș Focșeneanu și al dumisale Andronic Zadigheanu; Botoșani.

5. Pe ușa clopotniții, leatul: 1816.

505.

6. Inscripția clopotelor, așezata prea sus, nu s'a putut ceti.

În cimitire, pe morminte:

506.

7. David. Mormîntul lui David Goilav, fiul lui Luca Goilav, om virtuos și iubitor de bine. A trecut către Domnul cînd avea 60 de ani, în luna lui Aprilie. — Maria. Mormîntul acesta e al Mariei, soția lui David Goilav. Era fica lui Ștefan, fiu al preotului Zadig: a răposat la 16 Dechemvrie. — El are trei feciori: numele celui d'intăiu, Luca, al celui de al doilea, Ștefan, prin a căruia stăruință s'a dres biserică Sfintei Marii, și numele celui de al treilea, Cristea; 1826, Iunie 21, Botoșani.

Pentru Goilavi, v. documentele d-lui Grigore Goilav, în *Studii și documente*, VI. Cu privire la David, sînt acolo destul de multe.

8. Acesta e mormîntul odihnei preotului Iacov Șahanian, 507. din Rusciuc, care a trecut către Domnul la anul 1798,

Ianuarie 8. — Supt această piatră doarme Khudret, preoteasa preotului Iacov Șahanian ; 1797, Dechemvrie în 16.

508. 9. Sahag Șahanian. — Odihna trupului scump al cinstului Șahanian, care și-a închinat toată viața întru fala neamului. Ci voi cari întâmplător treceți pe lângă mormîntul acesta, să ziceți : Dumnezeu-l să-l ierte ; 1837, Martie 2. — Asemenea cu el, și soția sa, Hripsima, care viața întregă și-a petrecut-o cu cuviință și în liniște și, împlinindu-i-se veacul, și-a căpătat în moarte odihna.
509. 10. Acesta este mormîntul lui Hariton Aghababian, venit din părțile Răsăritului, fiul lui Ioan ; care s'a săvîrșit din viață la anul 1247 [1797], Ianuarie 23, în orașul Botoșani.
510. 11. Această cruce [s'a pus] de către Hutlubei Lebădă, pentru sufletul frăține-său Hariton, la [anul] 1712, August 20¹.
511. 12. Dumnealui Boghos Iacubenț. O deșartă slava acestei vieți, care ca o umbră pierе d'innaintea ochilor ! [Iată] Boghos Aga, slava țerii sale, cel mai vestit din neamul Iacubenților, cunoscut la toate popoarele ; care în vîrstă de 44 de ani, în ziua de Paști, a plecat către viața veșnică. Deși moartea i-a pus stăpînire pe trup, ci numele lui cel bun a rămas fără de moarte ; 1828, Martie 25.
512. 13. În mormîntul acesta este acoperit cumintele, alesul și vrednicul de cinste Nicolae, din vița Trancu, care prin bunătatea-i era fala neamului său ; ci a plecat de aici fără [să lase] moștenitori pe pămînt ; 1804, Fevruarie 20. Lîngă dînsul zace soția lui cea bună, Hagica Varteni, cu scump nume, care, avînd dragoste și milă pentru săraci, a trecut la doritul ei [lăcaș] ; 1837, August 17. Ci amîndoi aceștia

¹ Pentru «Lebădă Armanul», v. *Studii și doc.*, VII, p. 131, no. 43.

se roagă către voi să spuneți un Tatăl Nostru pentru iertarea [sufletelor] lor.

* 14. Sahag. Maria. — În acest strîmt și îngust mormînt 513. doarme un om de frunte, Sahag Bolfosul, vestit negustor, de neam bun și făcător de bine și totdeauna săracilor ajutător. Catapiteazma acestei biserici el a înnoit-o toată, frumos. Domnul să-î răsplătească sufletul, în altarul Cerului. La vrîsta de 79 de ani, i-a venit sfîrșitul vieții. În anul de la Mîntuire 1830, Iulie în 15. — Lîngă mormîntul lui este înmormîntată soția-î Maria, femeie vrednică, lăudată, cununa bărbatului ei și care și-a crescut bine copiii și a îngrijit de fetele ei și i-a povățuit bine pe toți. La 16 ani s'a cununat cu Sahag Bolfosul, [iar] la — ani i s'a întîmplat sfîrșitul vieții. Anul de la Mîntuire 1841, Septemvrie 8.

* 15. Mormîntul Khatunei. Trecătorule, [iată] Khatuna, 514. suflet bun, soția lui Moise din Erzerum, fata lui Măgîrdum din părțile Răsăritului, și care a trecut din această viață în cea de veci la anul de la Mîntuire 1799, Dechemvrie 10, în Botoșani.

* 16. Acest mormînt e al drept-credinciosului Cristea 515. Bolfosul, feciorul dumisale Ioan, negustor împărătesc¹, înțelept și blînd, de neam bun, pururea-milostiv săracilor; care a trecut din această viață la anul de la Mîntuire 1802, Maiu în 25. El roagă pe trecători să spuie un Tatăl Nostru pentru el.

* 17. Venit-am de la Tatăl și am intrat în lume; iarăși 516. las lumea și merg către Tatăl. Aici este trupul unui sfințit slujbaș ce a fost al Domnului Isus, preotul Avedis, ce i s'a zis Barhudar, născut în orașul Smilului (Ismail). A

¹ «Negustor împărătesc» e negustor în slujba Sultanului, *gealep*.

trăit viață curată și desăvârșită, și a venit apoi la Botoșani, unde i s'a întâmplat sfârșitul vieții, trecînd de aici la viața de veci; anul 1814, Fevruarie 14.

517. * 18. Acesta este mormîntul de odihnă al lui Hagi Lusig Maximovicî, care a trecut din această lume. Ci el cere de la voi cei ce treceți pe lângă acest mormînt [să spuneți]: «Dumnezeu să-l ierte»; anul de la Mintuire 1812, Fevruarie 9.
518. * 19. Mormîntul lui Hagi Mihail. Acest mormînt de odihnă este al bunului suflet Hagi Mihail, fiul negustorului Marcar, din Ținutul Păstunicului [în Armenia]; care a trecut din această viață la cea de veci, cînd era leatul armenesc 1240 [1790], Ianuarie 14, în Botoșani.
519. * 20. Mormîntul Elisavetei. Acest mormînt de odihnă este al dumneaei Elisaveta, soția lui Hagi Mihail, fiul răposatului Zador; care a trecut din această viață la cea de veci, cînd era leatul armenesc 1237 [1787], Martie 8, în Botoșani.
520. * 21. [Această] piatră [s'a] pus pe mormîntul lui Iacov, fiul lui Hagi Oxindie episcopul bisericii din orașelul Botoșani, din țerișoara Buhdan [Moldova]. Acesta era virtuos în purtări. A săvîrșit viața lumii [și] a trecut, după porunca Domnului, la leatul armenesc 1225 [1775], Octombrie în 2.
521. * 22. Acesta este mormîntul drept-credinciosului Garabet, fiul dumisale Manug din orașul Rusciuc. Aici a fost coborît în mormînt și se odihnește supt țărîna aceasta: Voi cari vă întîmplați a trece pe lângă acest mormînt, rugați-vă din toată inima pentru el; leat armenesc 1230 [1780], Septembrie în 13.
522. * 23. Mormîntul Saricăi. Jupăneasa Sarica, ce zace aicea

era fată a lui Boghos din Ținutul Păstunicului [Armenia]; bărbatul ei cel de-al doilea a fost Hagi Ovanes. Răposata se îndeletnicia cu binele și de faptele bune nu se depărta. A răposat la 1799, Maiu în 3.

24. Marta. M'au coborît în acest mormînt, și în această 523.
groapă dorm eu, jupăneasa Marta, cea blindă, vestită, soția lui Boghos Lelenț, care era din Ținutul Păstunicului și fată a lui Șișman Bedros, ce a fost din Smil (Ismail). Cînd va suna trîmbița cea mare, voiu fi gata spre lăcaș. Leatul 1782, Septemvrie în 10.

* 25. Copil născut din lut, prunc nevinovat, aici zace cu 524.
trupul, în acest mormînt strîmt. Neamului său multă jălanie i-a lăsat și mult suspin din inimă în acest loc de jale. Era fiul dumisale Cristea Balasan, iubit al părinților săi, frumosul Garabet. Viața-i de la Dumnezeu a apus; la prunci din ceruri a zburat cu sufletul. Vrednic s'a arătat ca acei ce vor ceti să cînte pentru dînsul: «Doamne miluiește-l». Leatul de la mîntuire 1807.

* 26. Cel ce zace în acest mormînt, David cu numele, în- 525.
țelept în cuvinte, fiu al lui Hagi Grigore Caracaș, din neam bun, de la Rusciuc, împodobit cu haruri fără de samăn, frumos la față ca un trandafir, la treisprezece ani a lăsat părinților săi jale înnainte de vreme: leatul de la Mîntuire 1821, Dechemvrie în 20.

* 27. În acest mormînt strîmt și îngust zace trupul drept- 526.
credincioasei fetei lui Iodia Trancu și soția bună a lui Hagi Garabet Aburel, cea plină de duiosia părintească. Împlinind vrîsta de 70 de ani, s'a săvîrșit din această lume; 1832, Avgust în 15.

* 28. Mormîntul acesta este al lui Manug, fiul bătrînului, 527.
marelui și lăudatului negustor Cristea Nemțeanu. Săvîr-

șirea lui din această viață [a fost] la anul de la Mîntuitorul nostru 1799, Dechemvrie în 11. [Și] roagă pe cei ce se vor întîmpla a trece, să zică pentru dînsul din toată inima : Dumnezeu să-l ierte.

528. * 29. Acesta e mormîntul de odihnă al lui Hariton fiul lui Manug, negustor din Botoșani. A încetat din viață la leatul armenesc 1241 și de la Mîntuire 1792, Octomvrie în 7.

529. * 30. Voi cari treceți pe lingă acest mormînt, gîndiți-vă la mine. Ce folos e să dobîndim cele de aici, dacă ne pierdem sufletul în deșert ! De la mine luați pildă de suferință, căci nu s'a mai găsit nenorocit ca mine, Nicolae Robovicî, [cu adevărat] rob, ce am rămas fără mîngîiere. Cu harul Domnului Dumnezeu, binecuvintează pe fiul mieu. Vă rog să ziceți : «Dumnezeu să-l ierte», ca să primiți buna răsplată. 1831, Aprilie în 6.

530. 31. Într'acest mormînt zace trupul lui Ștefan Mîrziu, căruia i s'a zis și Tenghian, de loc din Ținutul Păstunului, negustor din Botoșani, om bun la suflet și dreptcredincios, episcop al bisericii, părinte de fii buni. A lăsat urmași din neamul său. Ajungînd la vrîsta de 50 de ani, l-a ajuns chemare la sorocul morții. Sfirșindu-se după o viață scurtă, a lăsat casa sa în multă jale. Voi cei ce vă întîmplați a trece pe lingă acest mormînt, rugați-vă pentru cela ce doarme aici, zicînd un Tatăl Nostru pentru ca Dumnezeu să ierte sufletul lui.

531. 32. Ștefan Balasan, negustor de bun neam, cinstit episcop al bisericii Sf. Treimi. Vișă aleasă, fală a neamului său, cunună, după numele său, de fapte vrednice de laudă. Acesta pe cei mai mulți dintre cei virtuoși i-a întrecut. În floarea vieții, la 58 de ani, lăcașul viețuirii sale și l-a mutat la cer. Lasînd tot neamul său în jale, se depărtează de lumea aceasta și se închide aici. Ci voi cei ce vă în-

tîmplași a trece pe lîngă acest mormînt, rugați sînteți de-a pururea a pomeni către Domnul sufletul lui viu. Anul de la Mîntuire 1832, în Botoșani.

33. Aici este înmormîntat Hacig Ciumiș și soția lui Hopisa și fiul lor Ștefan, a căror amintire se cinstește de către fiul lor cel mai mare, Ohan, cu această cruce : 1827. 532.

* 34. Avedic. Flora. Mormîntul de odihnă al cinstitului Avedic Sahag Bolfosul și al soției sale Flora. Pe cînd ca un chedru frumos, cu o deosebită frumuseță, mă împodobiam, rea și amară durere a rupt frîul vieții mele. Vai ! Oare cîte lacrimi și cîte dureri, cîte adîncuri ale inimii la iubiții mei toți nu se vor deschide ! Însă cine a știut, cine a putut să se ferească de umbra morții : căci, bătrîn saū tînăr, ea n'a ales, ci de o potrivă cu sulița ei i-a străpuns. Anul de la Mîntuire 1831, Iunie în 15. Dar oare mie de acum înnainte, mi se va îndulci viața pe această lume ? Căci ce poate fi mai amar decît a trăi fără tine ? Erai pentru sufletul mieu floare de desfătare, neveștejită ; ci, părăsindu-mă, te-ai depărtat ; dar nu va trece mult, și vin și eu. Las să ne bocească într'o gură părinții noștri iubiți, cum și drăguții noștri copilași, pe cari-i lăsăm în jale. 1831, Iunie 16. 533.

* 35. Mormîntul băiatului Sahag Bolfosul, care a răposat în vrîstă de 12 ani. O vrîstă ce abia înfloriai, drăguțele Sahag, de ce, închis supt pămînt, zaci singurel în tăcere ? Nu-ți vezi părinții ? Numai în plinsete și bocete, ei strigă : « ce nenorocire », și adaugă « vai unde mi-i copilașul ». Tu vei fi zicînd însă : « Găsit-am odihna scumpă a vieții, ci să nu plîngă cu durere duiosii mei părinți cu lacrimi ». 1831, Iunie 15, în Botoșani. 534.

* 36. Veniiu, văziiu, lăsăiū, m'am dus. Jupăneasa Ana, născută în Camenița, fiica lui Grigore de Bohdanowicz, și 535.

soția lui Valerian Misir. Pe tine, Doamne Dumnezeule, în veci țărîna mormîntului mieu te binecuvîntează, căci pe această lume mi-ai lăsat un întreg neam iubit: pe soțul mieu Valerian Misir și copiii cei născuți din trupul mieu. Cu plînsul lor mult m'aui plîns și în acest mormînt m'aui acoperit. Dăruiește-li, Doamne, viața lungă, ca neîncetat să mă pomenească. 1840, Dechemvrie în 15, Botoșani. Adu-ți aminte de mine, Doamne, cînd vei veni întru Împărăția ta.

XIII. BISERICA DIN STĂNCEȘTI (LÎNGĂ BOTOȘANI).

536. De-asupra ușii de intrare :

Anul 1837 de la Nașterea Domnului nostru Is[us] H[risto]s s'aui făcut acest sfânt lăcaș cu toată cheltuiala Mare-lui-Vornic di Țara-di-ğos Alixandru Calimah, avînd epistat pi Polcovnicu Ilie Dobraniș și lucrători cu mînilor pi lăcuiitorii acestui sat Stănceștii, și anumi, după neam, Chi-sălițai, Chibăceni, Cerceleni, Țărăneni, Tălăbeni, Speneni, Ciubotăreni, Cunteni, Morăreni, Bombeni.

Mitropolia

VI.

ORAȘUL BUCUREȘTI.

LXXXIII.

Mitropolia.

1. Inscricția veche, săpată, din afară nu mai este astăzi. Ea a fost înlocuită printr'o alta grecească, aurită, cu literele întortochiate, care pomenește în cuvinte pretențioase numai pe sfinții patroni Constantin și Elena. Ea poartă data de 1793, și a fost deci pusă de Mitropolitul Filaret al II-lea în cursul păstoriei sale foarte scurte (*Ist. literaturii române în secolul al XVIII-lea*, pp. 370-1). 537.

2. Inscricția zugrăvită pe din lăuntru a fost acoperită de cafasul ce s'a făcut pentru cor.

3. Chipurile ctitorilor sînt prinse în parte de același cafas. Se văd însă Domnul, Doamna și fetița lor.

4. De-asupra pridvorului, nou, din față : 538.

Învălitu-s'au aceasta beserică den nou, tencuindu-se afară peste tot, înfrumșetându-să și în lăuntru cu icoane și altele ce se văd, de prea-sfin[ți]tul Mitropolit chir Dosiftie, întru a doa Do[m]nie a Măriii Sale Io Alexandru Moruz Vvd., Iulie 28, 7307 [1799].

Dosoftei Filitis a fost urmașul direct al lui Filaret. Lucrările începute de acesta la Mitropolie au fost deci continuate de dînsul și duse la capăt.

5. Pe clopotnița de la intrare (partea d'innăuntru) : 539.

Acastă clopotniță iaste zidită și rădicată iaste de luminaatul și blagocestivul Domnul Io Constantin Brăncoveanu Băsărabū, la anul de la Nașterea Spăsitorului H[risto]s

1698, mța Septe[m]vrie 24 de zile, cându și al noalea an al oblăduirii și stăpânii sale era.

În același an Brîncoveanu a făcut biserica din Făgăraș, Sf. Nicolae din Galata, biserica din Ismail și chiliile hanului Sf. Gheorghe din București (Greceanu, în *Magazinul istoric*, II, pp. 345-6).

540. 6. Pe o piatră de mormînt convexă, prinsă astăzi într'un stîlp ridicat de Mitropolitul Calinic Miclescu:

Răposat-aŭ în Domnu preasfințitul Mitropolit chir Teodosie la anul 7216 [1708], Ghen. 27 de zile, la al 87 p^l [= și jumătate] de ani a vieții sale, în zilele pre[a]-luminatului Domnă Io Costandină [Băsărab] Voevod, păstorindu turma lui Hs. ani 39 și 9 luni, și s'aŭ îngropat aice: 1708.

[Jos:] Răposat-aŭ în Domnul prea-sfințitul Mitropolit chiru Ștefan; Sep. 23, 7247 [1738].

[Sus:] Neofitū.... arhierarhi.... Anastase [restul neînțeles].

Celelalte știri asupra datei morții lui Teodosie se potrivesc cu aceasta (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 422). Socoteala păstoriei lui se face fără a se ținea samă de timpul cît l-a înlocuit Varlaam (v. *Ist. lit. religioase a Romînilor*, p. CLXVIII, nota 1). Mitropolitul Ștefan a păstorit după Daniil până la 1738.

Ucenic al lui Ștefan I-iŭ, Teodosie a avut, la rîndul său, ca ucenic pe acest al doilea Ștefan.

541. 7. În biserică, la stînga, pe mormîntul din față:

Cenușa veche strămoșească

Dator[î] sînt fii s'o cinstească.

Această sf[ă]ntă datorie

Plătind-o și eŭ [cu] cucerie,

La acest mormînt vechiŭ și părintesc,

Cum ș'a soți mele și frățesc,

Pentr'aceasta aici am așăzat

Și numele lor jos am însemnat.

1836, Iulie 1.

Marele-Logofăt Bunea, cu soția sa Grăjdana, Marele-Vornic Vlaicul, Marele-Vornic Grigore, Marele-Clucer Petru cu soț[a] sa Cheajna, Marele-Vornic Manu și cu soția sa Maria și cu fii-său Ioanu, i Marele-Clucer Șarban și colonelul rosesce Costantino; Roxandra născută Ghica, soția Vornicului Scarlat Grădișteanu, carele să află în viață, Efrosina născută Roset, soția Marelui-Vistier și Cavaler Grigorie Grădișteanu, [a]șăzătorul pet[r]i, — toți aceștia Grădișteni.

Grigore Grădișteanu, care a pus această piatră pe mormîntul celor din neamul său, a fost ispravnic de Ilfov în 1825 (Hurmuzaki, X, pp. LXXIII, 323), după ce stătuse o bucată de vreme la Brașov, în vremea tulburărilor de la 1821. Scarlat, fost Agă al lui Tudor Vladimirescu, ajunsese, în Domnia lui Grigore Ghica, Vornic al treilea (*ibid.*, p. 171, no. CCXXXII; p. 194, no. CCLXIV): el era, cum se vede, rudă cu Domnul Bunea I-ii a fost Vistier în jumătatea d'întăiu a secolului al XVII-lea. Vilcul (nu Vlaicul, ca în inscripție) și Grigore sînt fiii săi. Văduva lui Petru Grădișteanu a luat pe Pîrvu Cîmpineanu, în veacul al XVIII-lea (*Genealogia Cantacuzinilor*, p. 108). Banul Manu de pe vremea lui Mihnea-cel-Rău trebuie să fi fost înrudit prin femeii cu Grădișteni (*Studii și doc.*, V, pp. 122-3, no. 30). Cf. *ibid.*, pp. 633-4.

8. Pe alt mormînt, în fund:

542.

La lt. 7000 [1492] zidindu-să, de către răposatul Vel Dvornec Nedelcu Bălăceanu și jupăneasa Anca, sf[ă]nta biserică Sf[ă]ntul Gheorghie Vechi, care după vreme fiind Mitropolie a țării, și, ca niște ctitori ce era, ș'aū făcut și îngropăcunea acolo, dar mai pă urmă, mutîndu-să cathedra Mitropolii unde acum să află, urmă și elironomi, ca niște ctitori ai Mitropolii țării, a-ș muta și îngropăciunea la sf[ă]nta Mitropolie, dovedindu-se ačasta din piatra ce s'aū găsit pusă pă mormănt de la lt. 7149 [1640-1], unde să arată scrise acestea: «Subt ačastă piatră să odihnesc oasele robului lui D[u]mnezeu jupan Pătrașcu Vel Sulger, sin răposatu Barbul Postelnicul Bălăceanu, nepotul răposatului

Vel Dvornic Loloescu; pristăvitu-s'aũ în zilele Domnu[lui] Ioan Antonie Vvd.». Iar, lt. 7239 [1730-1], s'aũ mai scris și alț răposat, adecã: Drãghič Bălăceanu Vel Postelnec, sin Pãtrașcu Bălăceanu, și răposatu biv Vel Stolnic Costandin Bălăcean[u]. Care aceia piatrã, din multa vreme fiind șterse multe din slove, spre pomenirea mai sus pomeniților strãmoș ai mei am preînnoit-o eũ, robul lui Dumnezeu Costandin Bălăceanu biv Vel Ban, acum, lt. 7339 [1830-1], peste 190 de anı.

Asupra bãtrínului Ban Bălăceanu se pot afla foarte multe lãmuriri în vol. X din colecția Hurmuzaki. Barbu Postelnicul Bălăceanu era vãr cu vestitul Agã Constantin, dușmanul lui Brincoveanu (*Studii și doc.*, III, p. 27-8). Loloescu Vornicul e fratele lui Badea Bălăceanu (v. memoriul mieũ *Cronicele muntene*, pp. 87-8). Constantin, care trăia în 1750, era nepotul lui Drãghici (*Studii și doc.*, V, pp. 495-6, No. 65; cf. pp. 712-3). Nedelecu de la început e fabulos: familia-l punea pe vremea lui Mircea cel d'intãiu (Hasdeũ, *Magnum Etymologicum*, pp. 2983-4). Nu e identificabil cu Nedelecu Vornicul de supt Mircești (Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, p. 189).

543. 9. Pe o cruce:

Robul tău Gheorghie Miclescu, 1829.

A fost adusã de sigur de Mitropolitul Calinic Miclescu.

544. 10. Pe alta:

Mitrofan ieromonah, mănãstirea Bisericanı.

E, de sigur, de aceiași proveniență.

545. 11. La paraclis, pe partea din lãuntru l uși de intrare:

Μολδαβίτης, Βλαχίτης τε κλειτών ήγεμονιών

Νικόλεως έρνος των τε παλαιγενέων

Δήνει όρθών θεοφορόννη γε άνάσων,

Πίσιιν έν πεδίοις ίπποπότου Βλαχίτης

Είς δόξαν τε Θεοũ μεγάλιο έωντ' έρίήρων

Σπλάγγων μνημόσυνον, 'δειματο τ[όν]δε νεών :

Κείνα γάρ ήρή Μ[ητ]ρόπολις προς έγερσιν όρεβει

Σαρκὸς πηλογόνων γῆ κατεδηδομένης,
 Νηῶνθ' οὓς νεοπέκτους ἤγειρ' ὕψιθεμέθλων.
 Φράζο ἀτρεκέως τὸν ῥὰ ἔλαττον' ἐμέν'.
 Γέντο δὲ ἔργα τάδε σκοπίην ἱρὴν Δανιήλου,
 Φρουροῦντος δ' ἀγαθὸν ἀρχιερέος ἄγαν,
 Ὑπερθεογονίας ἀψκγ'. Δημήτριος Γ. Νοταρασίδου.

Adecă (dacă se pot traduce astfel de caricatură antice, cu cuvinte vechi eroice, rău înțelese):

«Nicolae, mlădiță a stăpînitorilor celor drepti în cuget și înțelepciune, ai vestitelor Domnii ale Moldovei și Țerii-Românești, în cîmpiile grase ale Țerii-Românești de-cai-hrănitoare, spre mărirea lui Dumnezeu celui mare și ca amintire a sufletului său rîvnitor, a întemeiat această biserică. Căci această sfîntă Mitropolie ațîță spre mîntuirea cărnii ce s'a dat celor făcuți din lut pe pămînt. Iar pentru bisericile pe care cu temelii adînci din nou le-a clădit, întrebă-mă doar pe mine cel umilit. Ci lucrările acestea s'a învrednicit de sfînta supraveghere a lui Daniil, arhiereul cel ce păzește strașnic ceia ce e bine. În anul de la Nașterea Domnului 1723. Dimitrie Gh. Notară.»

Deci ctitorul paraclisului și de bună samă și al chiliilor în care se află acum palatul Mitropolitului și cancelaria metropolitană e Nicolae Mavrocordat. Daniil a fost Mitropolitul acestuia de la 1720 înainte (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 435). Cronica oficială a lui Radu Popescu vorbește (*Magazinul istoric*, IV, pp. 126-7) de sate și venituri nouă date Mitropoliei de către acest Domn, și mîntuie așa: «Atuncea s'a înșprăvit și paraclisul de la Mitropolie, care s'a făcut iar cu cheltuiala și cu mila Măriei Sale». O scrisoare a lui Daniil cerind niște cărți de slujbă și materialul tipografiei domnești ce se afla dusă la Făgăraș după căderea lui Brîncoveanu, sa în timpul războiului, în *Socotelile Brașovului*, p. 157. Poetul care a făcut inscripția e Dimitrie Gheorgulis Notaras, în privința căruia se dau lămuriri în *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 45 nota 2, p. 54. El scrie versuri și pentru tratatul de filosofie al Domnului.

12. Chipurile ctitorilor dau pe Domn, în haină verde, cu brîu; pe 546.
 Doamna Maria (cea d'întăiu) și fiul ei Scarlat (ginerele Brîncoveanului); pe Pulheria Ciuchi (îngropată în 1716 la Mitropolie chiar, «în rînd cu alți Domni și Doamne ce sînt acolo îngropați»; Radu Popescu,

în *Magazinul istoric*, IV, p. 43), în haină de brocard de aur cu blană, iar, dedesupt, haină încrețită, avînd la piept o bandă și o roată de fir de aur, iar, în cap, coroană; lîngă dînsa staî încă copiii celei de a treia Doamne, Aî ei sînt mai departe, lîngă Nicolae-Vodă: Constantin și Iancul. În sfîrșit, se vede și Doamna Smaranda, pe păretele din fund, iar, pe cel din a dreapta ușii, lîngă Pulheria, Alexandru-Vodă, născut la 12 Decembre 1720, și Domnița Sultana, din 1721 (căsătoria lui Nicolae cu Smaranda se făcu în timpul robiei sale din Ardeal, căci se întoarse cu dînsa în Scaun). Cf. mai sus, p. 75 (la mănăstirea Văcărești). Se mai vede, tot lîngă Pulheria, și un micuț Ștefan Voevod (pentru cei doi copii cu acest nume ce a avut Domnul, în 1722 și 1723, v. Radu Popescu, p. 130). O fată a lui Nicolae, Mărioara, soția lui Ianachi Vel Cămărașul, a fost îngropată lîngă mama ei, Pulheria, în Octombre 1725 (*ibid.*, p. 142). Cf. și mai sus, p. 75.

547. 13. Pe o mitră:

S'au făcut cu cheltuiala a bun-credinčosului Domnă Io Costandinu Basarabă Voevodă B[răncoveanu]; anii de I[a] Hs. 1693.

Aceasta e deci mitra făcută pentru Mitropolitul Teodosie încă, și pe care el a purtat-o.

548. 14. Pe o icoană îmbrăcată grosolan cu argint:

Παρά της ἱερᾶς βασιλικῆς πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ Μεγέλου-Σπέλτης ἐν Μπελεπονῆσις δίδοτε· 1463.

Adecă:

«De la sfînta împărătească patriarhicească mănăstire a Mega-Spileului în Pelopones, s'a dat; la 1463.»

De sigur că această foarte veche icoană a fost adusă de vreunul dintre Mitropoliții greci din veacul al XVIII-lea.

549. 15. Pe o cruce pe coasta dealului:

Gheneral poručnic Mihail Miloradovič, poruncitor de un trup din al armii rusești dîn Valahia și cavaler de multe cete, orîndueli, și spre pomenirea a offițerilor celor perit (*sic*) în deosibitele bătălii, spre cinstea vitejiilor lor: polcovnic Isaiov, de polcul Cazacilor...

Urmează multe alte nume. De cealaltă parte a crucii, e o inscripție rusească cu același cuprins.

Miloradovici a fost numit comandant al trupelor rusești din Țara-Românească în toamna anului 1809 și a plecat în Rusia la 26 Ianuar 1810. V. Erbiceanu, *Cronicariți greci*, p. 289.

16. Pe alta, de vale :

550.

Acestă cruce iaste rădicată în slava D[o]mnului Hs. de Costandin Brâncoveanu B[asarab], fecorul luminatului Domn Io Costandin Basarab Voevod, în locul alți cruci ce era de lemn, care era rădicată de Preda băiv Vel Vornic Brâncoveanu în pomenire pentru fiu-său Papa Post., părintele mai sus pomenitului Domn, că într'acestaș loc aș perit, în zilele lui Costandin-Vod[ă] Șerban, ce aș fostu Domn în urma lui Matei-Vod[ă], când s'aș rădicat dărăbanții asupra Domnului și a boiarilor țări, la leat 7163 [1655]; și, stricându-se crucea de lemn, s'aș rădicat această de piatră la Iulie 20, leat 7221 [1713].

Prin urmare, omorul de la 17 Februar st. v. 1655 al boierilor de către Seimenii răsculați s'a făcut în București. Dacă Papa fiul Predei Brâncoveanu a fost ucis chiar în locul acesta, se vede că pe el stăteau curțile domnești făcute de Constantin-Vodă, întemeietorul Mitropoliei (v. *Cronica Țării*, în *Magazinul istoric*, IV, pp. 337-8). Dinu Brâncoveanu era fiul cel mai mare al Domnului din 1713 : peste un an, pieria și el ucis la Constantinopol. Cf. și *Studii și doc.*, IV, p. CCLXII.

II. BISERICA RADU-VODĂ.

1. De-asupra uși de intrare :

551.

Δῶρον δῶκε τῇ Τριάδι Ἀλέξανδρος ὁ παμμάρκαρ ναὸν τοῦτον παλαίθεον. Ἰωάννης ἀθέντης ἡμῶν Πάνδουλος Βοεβόδας λαμπρῶς ἤγειρεν ἐκ βάθρων, ἀπείρωσεν δὲ τοῦτον εἰς μονὴν τὴν τῶν Ἰεήρων, ἐν ἔτει κζρκγ'.

Adecă :

«A dat în dar Treimi Alexandru răposatul această biserică de de mult. Domnul nostru Ioan Radu Voevod strălucit a în-

nălțat-o din temelie și a închinat-o mănăstirii de la Ivir, în anul 7123 [1615].»

Cf. Iuliu Scriban, în *Biserica ortodoxă*, 1901, p. 418, nota 2.

«Și aș făcut Alexandru-Vodă din jos de București o mănăstire mare, hram Sf. Troiță», scrie Cronica Țerii (*Magazinul istoric*, IV, p. 275). Mihaï Postelnicul, fiul Banului Dobromir, se îngroapă în pridvorul ei încă din 1587 (*Studii și doc.*, V, p. 438). Actul de donație e din 15 Maiu 1577 (*ibid.*, p. 703). În 1593 Sinan-Pașa o prefăcu în cetate saă *palangă* (cf. Naima, *Annals of the turkish empire*, trad. Fraser, și *Studii și doc.*, V, p. 704). Radu Mihnea o făcu din nou, dînd-o slujbei creștine. Cf. Constantin Căpitanul, ed. Iorga, p. 107 (unde nu se înțelege însă pricina închiderii vechii biserici și se dă greșit Mihnea Turcitul drept ctitor).

552. 2. În biserică, la dreapta naosului:

Acastă piatră de pre mormântu o'ŭ făcut și o'ŭ frămșeșat cela ce es[te] bine cînstit și de H[ristos] iubit creștin Alexandru Voevod născătoriul dumniului celuia ce s'aŭ pristăvit întru fericită credință, celuia ce aŭ fost bine cînstit și de H[risto]s iubit Domn creștin Radu Voevod, c-aŭ fost Domnă Țărăi-Rumănești și Moldovei, și multe războe aŭ biruit, și iară aŭ venit de la c[i]nstita Portă ș'aŭ fost al doile rândă Domnă Țărăi-Rumănești, și ș'aŭ lăsat steagul fiu-său ce e mai sus scris, și iară se'ŭ dus de-aŭ fost Domnă Țărăi Moldovei; și acolo se'ŭ pristăvit întru cetate în Hrălău, în luna lui Ghenarie 13 zil[e], Sămbătă, și cu mare cinste l-aŭ adus trupul dumnelui, și l-aŭ îngrupat în luna lu Feuarie în 5 zil[e], Duminecă. Aicea zac osele dumnealui. Dumnezeu-l iarte împărăție ceriului adevărat. În anii 7134 [1626].

Cf. mențiunea morții în Miron Costin și în Cronica munteană (*l. c.*, p. 310); Hasdeu, *Cuvente den bătrăni*, II, p. 243. Un act din ziua morții sale, în *Studii și doc.*, V, p. 15, no. 75.

553. 3. Tot acolo, mai departe către ușă:

прѣстави са ваговѣрнаго и вагочствною гспжда Блаенна

прѣ [o lature a pietrei lipsește], ДЕМЕЛИО КР, ЕПАКТА В, МЦА
ГЕН. ДІ.

Adecă:

«A răposat bine-credincioasa și blagocestiva Doamnă Elena, prea..., temelia 23, epacta 2, luna Ianuarie 14.»

De sigur că e o fată de Domn. În adevăr, Doamnele din familia Mirceștilor pe această vreme s'au chemat Ecaterina lui Alexandru Mri cea, ctitorul, și Neaga (a lui Mihnea, fiul acestuia). Elena ar fi deci mai probabil fata lui Alexandru. Acesta, îndată ce sosește în țară, la 1568, însoară pe boierul care i-a fost mai credincios, Ivașco Golescu, cu Elena; fiul lor poartă un nume domnesc, Vlad, și e făcut Postelnic de către Alexandru la vârsta de doi ani, ceia ce nu am mai întilnit. Cînd Ivașcu moare, el e îngropat de Petru Șchiopul, Domnul Moldovei, ruda lui Alexandru-Vodă, în mănăstirea domnească a Bistriței. După moartea lui, «Ivășteasa» joacă un mare rol: în 1585, ea e primită cu cinste la Brașov; în 1587 ea vine iarăși de două ori în acest oraș, împreună cu fiul ei. În 1588, ea se gătește să intre în Ardeal cu trabanți (cf. mai sus, p. 40; pp. 141-6; Hurmuzaki, XI, pp. XXI, 829, 834, 836, 878). Mi se impune deci ipotesa că Elena a fost fata lui Alexandru și că acest mormînt e al ei. Anul lipsește din nenorocire, și datările celelalte sînt prea puțin sigure ca să-l poată căuta cineva în ele.

4. Pe alta, mai către părete, din aceiași vreme:

554.

прѣстави с блгочестиваго Іу Влад Воевод снь великаго
Михнеа Воевод в лет 734... [крсг с]л[н]ц. ДІ, ЛСН. МІ, ДЕМ[Е]ЛІЕ
Д, МЦА ЮЛ. КР ДНМ.

Adecă:

«A răposat blagocestivul Io Vlad Voevod, fiul marelui Mihnea Voevod..., în anul 709—, [crugul] soarelui 14, al lunii 11, temelia 4, în luna lui Iulie 22 de zile.»

Dacă nu ni s'a păstrat data de an, nu poate fi nici-o îndoială asupra numelui copilului domnesc îngropat aici. Vlad era un nume obișnuit în această familie drăculească. Un fiu al lui Miloș se chema tot Vlad (v. *Contribuțiuni la Istoria Munteniei, passim*). Un Vlad era fiul Elenei, flica lui Alexandru-Vodă poate, cu Ivașco Golescu. Și un fiu al lui Petru Șchiopul s'a chemat Vlad (v. Prefața vol. XI din colecția

Hurmuzaki). Dacă ar fi fost și la Muntenii obiceiul de a se însemna în actele Domnilor mărturia fiului lor, am ști când s'a născut și a murit Vlad fiul lui Mihnea. În 1587, Domnul avea numai un fiu, Radu, care era în vîrstă de «ceva mai mult decît trei ani» și a murit și el înainte de 1591, pe cînd fiul natural al lui Mihnea, Radu, ctitorul acestei biserici, și fiul turci al aceluiași Mihnea au dus mai departe neamul (v. *ibid.*, p. 78, nota 1, p. 99, nota 1). Cred că Vlad murise înainte de această dată.

555. 5. Pe întăia piatră în partea dreaptă a bisericii :

Ἐντάδε κεῖται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ὁ Μεγασλουτζιάρης Γεωργιάκης Κανέλος, ὅστις ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ἐπὶ τῷ 1747 ἔτει, ἐς μαρ[τίου]. Κεῖται ὁμοῦ καὶ ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μεγάλη-Παχαρνητζέσα Ἄννα, ἡ νόμφη τοῦ ῥηθέντος, σύζυγος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Βασιλάκη Κανέλου, Μεγάλου-Παχαρνίκου, ἧτις ἐν τῷ 1757 ἔτει, 7 Ἰουλίου, ἀπῆλθε πρὸς Κύριον.

Adecă :

«Aici zace robul lui Dumnezeu Marele-Sluger Iordachi Canelos, care și-a plătit datoria de obște în anul 1747, 16 Mart. Zace și roaba lui Dumnezeu Marea-Păhărniceasă Ana, zumnata acestuia, soția fratelui său Vasilachi Canelos, Păharnicul-cel-Mare, care a plecat către Domnul în anul 1757, 7 Iulie.»

556. 6. Pe alta, în același rînd :

Suptu această piatră odihnescu oasele robului lui Dumnezeu Iordache bivū Velū Cap. za Cazačū ot Tărgoviște, sin Dragomir Cap. Bălcescul, și s'aū pristăvitū în zilile prè-luminatului Domnu Io Nicolae Voivod, la leat 7232 [1723], Oct. den. 26.

557. 7. Idem :

Ἀλέξανδρος Μουσελήμης 1726.

† Suptu această piatră odihnește ráposatul robul lui Dumnezeu Alexsandrache Ceaușul sin Balasache Muselimul. Domne Dumnezeul tuturor, odihnește sufletul întru În-părăția ta cea de veač, amin. Fev. 17, leat 7234 [1726].

558. 8. Idem, în rîndul al doilea :

Su[p]tū această piatră odihnescu oasele robului lui D[u]m-

nezeu Preda Căcitanulă i jupăneasa dumnealui Dumitrana, în zilileă prealuminatului D[o]mnului nostru Ion Mihaiu Racovița Voevodă; Iul. dni 20, lt. 7250 [1742].

9. Idem:

559.

Ἐταῦθα κείται ταπεινός δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανολάκης τοῦνομα, υἱός τοῦ Κωνσταντίνου, υἱοῦ Χατζή Μαυριάνου, ἀνδρὸς τετιμημένου, ἐκ Ζαγοράς. καὶ εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους ἐλεωσμένου, ὅνπερ λαβὼν, ὦ Κῆρις, τιμῆ καί... νέον δόσεις νὰ στερπ... θᾶ ἐν χώρᾳ τῶν δικαίων ἀφέε', Σεπτ. κς'.

Adecă:

«Aici zace smeritul robul lui Dumnezeu Manolachi cu numele, fiul lui Constantin, care și el a fost fiu al lui Hagi-Maurianos, om prea-cinstit, din Zagora, și care pe mulți oameni i-a miluit; pe care luîndu-l, Doamne, cinstește-l și... veți da să... în țara dreptilor; 1765, Septembrie 26.»

10. Idem:

560.

Mormîntul unui Ioachim din Silivria, mort la 1765; inscripție grecească.

11. Idem:

561.

1786, Ἰανουάρ. 24.

Τὰ ὅσα τῆς δοῦλης τοῦ Θεοῦ Ἄννης Κιμπινάνας, συζύγου τοῦ ἐβγενεστάτου ἄρχοντος Μεγάλου-Μπάνου Πάνου Φιλιππέσκου ὑπὸ τὸν λίθον τοῦτον κρύπτονται ἡ δὲ φυγὴ ἐν μακάρων χώρᾳ.

Adecă:

«Oasele roabei lui Dumnezeu Anei Cîmpineanca, soția preanobilului boier Marelui-Ban Pană Filipescu, sînt astrucate supt această piatră; iar sufletul este în țara fericitilor.»

Pentru Pană și Anița, v. ediția mea din Constantin Căpitanul, p. xxviii și urm. Tot acolo, p. xxxi, nota 2, această inscripție, în chip greșit.

12. Ibid.:

562.

Suptă această pîiatră odihnescu-se oasele răposatului robu Dumnezeu Mant[a] Fărcășanul Vel Stolnecă, îngropănu

du-se în sfânta măn[ă]stere Radului-Vodă, răposând în ze-
lele lumenatului Domn Ioan Grigorie Gheca Voevod, fiind
cursul anelor leat 7242 [1743], la luna lui Octomvrie dni
7, scriindu-se pentru večneca pomeneru.

Pentru Șerban, Matei și Răducanu Fărcășani, v. *Gen. Cantacuzi-
nilor*, p. 117. Pentru Răducanu, și *Doc. Cantacuzinilor*, p. 226, no. XCIV.
Pentru Matei scriitorul, care trăia și în 1749, v. *Ist. lit. rom. în sec. al
XVIII-lea*, I, pp. 504-5.

563. 13. Idem:

Supt aciastă piatră odihnește rămășițele mortale dum-
niaei Marea-Logofetiasa Elisaveta Filipeasca, născută Hri-
soscolio, în vârstă de anii 62, răposată la anul 1852, Fe-
vruarie 18.

1857, Martie 27.

564. 14. Pe o piatră în stînga intrării:

Suptu aastă piatră înfrumusețată află-s[ă] oasele ju-
păneasii Chiajniei, jupuneasa lui Matei V[e]l Portar,
fata Radului Postelnecul Dudescu, carea prestăvitu-s'a
de ani 24; cu mare cinste și cu multă jale s'a
astrucatu întru acestu sfântu lăcașu la anul de la Zidirea Lumii 7202
[1693], Septemvrie dnă 8.

Mormîntul unui fiu al lui Radu Dudescu, în acest volum, pp. 113-4.
Acolo și lămuriri asupra familiei. Pe această fată n'o cunoștea autorul
Genealogiei Cantacuzinilor. Brîncoveanu, Domnul de atunci, a început
cu Vergo ca Mare-Portar (Greceanu, în *Magazinul istoric*, II, pp. 134,
149). Acest Matei pare a fi Matei Ciorogîrleanu, întâi Vel Sluger
(*ibid.*, p. 158). Dar la 1694 același cronicar pomenește pe «Costandin
Ciorogîrleanul Vel Slugearii» (p. 215).

565. 15. Idem:

Ἐνταῦθα κεῖται... σφοῦ τοῦ σεπτοῦ δέμας τοῦ Καστριώτου γένους, Γεωργίου,
ἐκ Καστορίας τυγχάνοντος πατρίδος: σεπτῶν γονέ[ων] ἐφθῆ υἱὸς εὐσεβόφρων,
ὅσπερ διδαχθεὶς πᾶσαν ἐσπέραν, μάλα πόλεις πλείστας καὶ ἔ. . . κατοπ-
τεύσας, ἀγχιστρόφως τε ὥστε πρὸς μέδοντας πρεσβεύσας, ἐξῆς δὲ σεμ[υ]ῶς
ζήσας, ἐν τῇδε πόλει ἐν πῖονι γήρει κατέστρεψε τὸν βίον· 1716.

Adecă :

«Aici zace... trupul venerabilului Gheorghe, de neam Castriotul, din țara Castoriei, care s'a născut fiu cuminte al unor respectabili părinți, și, după ce și-a mîntuit învățăturile, a cercetat tot Apusul, mai ales foarte multe orașe, și a îndeplinit deosebite solii la stăpănitorii [de acolo], iar apoi, trăind după cuviință în acest oraș, s'a strămutat din viață, la bătrînețe înnaintate, în acest oraș, anul fiind 1716.»

Gheorghe Castriotul a fost mai întâiu Postelnic al lui Constantin Brîncoveanu. Om bogat, a făcut cea d'întăiu școală în locul său de naștere, și a tipărit pe socoteala lui, la 1703, *Învățătura dogmatică a Bisericii Răsăritului*, tipăritură grecească a teascurilor muntene (Bianu și Hodoș, *Bibliografia românească veche*, I, pp. 450-1), pe care o împărți în dar drept-credincioșilor de limba sa. V. și *Convorbiri literare* pe 1903, p. 391. A fost trimes și la 1711 în Moldova pentru a sfătui pe Țar să încheie pacea cu Turcii, — lucru ce se pomenește de multe izvoare, arătate în *Ist. lit. romîne în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 322-4, și chiar de ziarul lui Petru-cel-Mare (*Journal de Pierre le Grand*, la anul 1711); atunci era fost Mare-Comis, loc pe care-l avea încă din 1704 (*Studii și doc.*, V, p. 192, no. 56). După mazilirea în 1714 a Domnului său, el a trăit ca mazil încă doi ani.

16. Idem :

566.

Aicea odihnescu-se oasele robului lui Dumnezeu... Țari-grădean...; 7245 [1736-7].

17. Idem :

567.

Supt această piatră odihnește robul lui Dumnezeu Log[*o*]fătul Preda Măr[i]șanul, și s'aŭ prestăvit în zilele luminatului Domnului Nicolai Voevod; leat 7229 [1720-1].

Dacă e un Merișanu, familia e cunoscută. Constantin Brîncoveanu a pus să se spînzure un Staico Merișanul din Bucșani, care uneltia cu Moldovenii împotriva tronului său. V. și *Studii și doc.*, V, pp. 528-9, 715.

18. Idem. Se cunoaște atit :

568.

...σεμνῆς γυναικός... ενε... δέμας... σύνευνός... νοσοχρονία δὲ κακείσα,
ἔχρηστο.

Ar fi deci :

[Aici zace] trupul unei respectabile femeii, soția lui..., [care], ucisă de o boală îndelungată, a plecat.

569. 19. Idem :

Supt această piatră să odihnește robii lui D[u]mnezei Petre, Gherghina, 1795, Avgust 8. Să odihnește fecorul, jup[a]nă Todor Velico.

570. 20. Idem :

[Aici să odihnește trup]ol [... soției lui...]eanu V[e]l Cap[i]tanu, care a fost fată Agăi Jăpei, și s'a prăstăvit în zilele creștinului și luminatului Domnu Io Constandin Brâncoveanu Băsarabă Voevod, vă leat 7199 [1691], Ag. 5.

571. 21. Idem :

Suptu acestă piatră odihnescu-se oasele robilor lui D[u]mnezei Matei Comăneanu V[e]l Căp[i]t[an] za Seimean și a jupăneasii lui, Caliții, ce a fost fiică lui Matei b[iv] V[e]l Clu[er], carea întâia de tânăra vârstă ș'a dat datoriia cea de obște la Iunie 23, lt. 7206 [1698]. Iar, după ce a trecut an[1] —, la luna lu —, în — zil[e], ș'a dat și boiarinul ei Matei Căp[i]t[anul] datoriia după orânduială, cât li să odihnescu oasele amândorora aici.

572. 22. În față :

Ἐνταῦθα ἀναπαύονται τὰ ὀστά τοῦ μακαρίτου Μηχαήλ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαγδαλινῆς, οἵτινες βαθεῖ γῆρα ᾿σελάσαντες τὸ ζῆν, ἐξεμέτησαν. Τέθαπτι δὲ καὶ ἡ αὐτῶν θυγατὴρ Κατερίνη, ζήσασα αὐτὶ ἔτη πρὸς τὰς εἴκοσι, ἀψῆγ', Ἀπριλλ. κα'.

Adecă :

«Aici se odihnesc oasele răposatului Mibail și ale soției lui Magdalena, cari, trăind până la adînci bătrînețe, s'a săvîrșit; s'a îngropat însă și fata lor Ecaterina, care a trăit aproape douăzeci de ani; 1768, Aprilie 21.»

23. Ibid.

573.

Ἐνθάδε κείται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἀθανάσιος Ἀμυράς Μεδελνιστιάρης, σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, καὶ ἡ δοῦλη τοῦ Θεοῦ καὶ σύζυγος τοῦ ῥηθέντος, Μαρία, ἧτις ἀναπαύθη ἐν Κυρίῳ, [ζήσασα] ἔτη 89.

Adecă :

«Aici zace robul lui Dumnezeu Atanasie Amiras Medelnicerul cu copiii lui, și roaba lui Dumnezeu și soția aceluia, Maria, care a răposat întru Domnul la vârsta de 89 de ani.»

Un Alexandru Amiras a scris o Cronică a Moldovei și o povestire a șederii lui Carol al XII-lea la Bender. V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, tabla, și *Studii și doc.*, IX (unde am tipărit cea de-a doua operă a lui; există și un tiragiū a parte cu titlu și prefața în italianește, București, 1905).

24. Ibid.

574.

Supt această piatră odihnește oasele adormiților robilor lui Dumnezeu biv Vel Clucer Ioan Voinescul și socru-său Căminar Constandin Borănescul i fiica sa Sofia, dinpreună cu bărbatul său Emanoil, ale căroră suflete mutându-se dintr'această vremelnică viețuire au mers la cea adevărată și večnică; însă Clucerul Ioan Voinescul ș'aū dat obștescul sfârșit la anul 1838, Octomvrie 6, și sînt îngropate trupurile acestorū răposăți într'acest sfînt și dumnezeesc lăcaș, mănăstirea Radului-Vodă; ale căroră suflete odihnească-le prea-milostivul Dumnezeu în lăcașurile dreptilor.

25. Pe ripide :

575.

Io Nicolae A[lexandru] V[oevod] ΓΚΑΔ ΕΓΘ [= Doamna lui Smaranda [chipuri de copii, lîngă care e scris:] Alixandru VV., Constantin V., Ianūcul V.

V. mai sus, pp. 243-4.

26. Cruce asămănătoare, de la un Mitropolit muntean (Daniil?), al 576. cărui nume nu e însemnat.

577. 27. Pe o icoană îmbrăcată cu argint :
 Διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδων τοῦ πανοσιωτάτου ἀρχιμανδρίτου Ἰγνατίου
 Παδουλιώτου καὶ Ἰθιρίτου, ἐκ πόλεως Ῥοεδέστου, 1812.

Adecă :

«Cu ajutorul și cheltuielile prea-cucernicului arhimandrit Ignatie de la Radu-Vodă și de la Ivir, [de loc] din orașul Rodosto, 1812.»

578. 28. Pe aceiași, inscripția cea veche :
 1747. Σουλτάνα δομνίτζα Νικολάου Βοεβόδα Μαυροκορδάτου.

Adecă :

«Sultana, Domnița lui Nicolae Voevod Mavrocordat.»

Sultana s'a născut dintr'a treia căsătorie a lui Nicolae Mavrocordat, cu Smaranda Doamna, al cărei nume și chip se văd și pe ripida de la N-rul 25. Cf. *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 389. Ea s'a măritat cu Dimitrie Balasachi. V. cap. *Mihaï-Vodă*, No. 10.

579. 29. Pe o icoană a Sf. Treimi :
 De dumnealui biv Vel Cruceru Ioan Voinescu, împreună
 cu soția sa Eleni i cu fiica dumnealor Maria ; 1833, Iunie 23.

V. și No. 25.

580. 30. Pe patru sfeșnice :
 Δαπάνη τοῦ ἀρχιμανδρίτου Χρυσάντου καὶ συνδρομῆ τοῦ ἀρχοντος Καμ-
 μαράση Ιω : Χ: Μόσκου· αφπς', Αὐγούστου α'.

Adecă :

«Cu cheltuiala archimandritului Hrisant și cu ajutorul dumisale Cămărașului Ioan Hagi-Moscu ; 1786, August 1.»

31. Alte inscripții, foarte îndoielnice, pe o cădelniță și pe niște paf-
 tale, în Musceleanu, pp. 72-4.

32. Pe clopotniță, inscripție grecească, prin care se arată că ea a fost clă-
 dită din nou, după ce căzuse de cutremur, pe vremea lui Constantin-
 Vodă Ipsilanti și a Mitropolitului Dosoftei Filitis (ἐφ' Ἰψηλάντου
 Κωνσταντίνου, Δοσιθέου τε, ἀρχιεύτου Δακίας).

III. BISERICA MIHAÏ-VODĂ.

1. Pe ușa de intrare, săpată:

581.

1594, ἐκτίστη ὁ ναός. οἱ (sic) δὲ πύλη ἐπὶ ἔτους 1711, ἡγουμένεβουτος Ἰωσήφ τοῦ ἐκ Μόλου.

Adecă:

«La 1594 s'a clădit biserică; iar poarta în anul 1711, fiind egumen Iosif, cel din Milos.»

2. Pe d'nnuntru zugrăvit:

582.

Πρὸ δύο ἡμίσεων αἰώνων τὸν τῆς Δακίας λαμπρόνων θρόνον ὁ τῆς Βλαχίας κλεινὸς σωτήρ, τῶν ἡγεμόνων τὸ μέγα κλέος Μιχαήλ-Βόδας ὁ καὶ γενναῖος, τῶν ὑπηρεῶν ἄλλος πατήρ, ἤγειρε ἐκ βάρων τὸν ναὸν τοῦτον μετὰ ἀτρώτων [= ἀτρύτων] πόνων τοσοῦτων, μόνου Θεοῦ ζήλου τρωθεὶς καὶ ὡς νίκης σύμβολον ἐκ στρατάρχου μνήμην διέταξεν ἱεράν, τοῦ Νικολάου χάριν τιμῆς. Ἐπειδ' ἄρπη σκληρᾶ κρονεῖα, ἡ πάντα φθειρούσα, ἀπηγεία, καὶ αὐτὸν ἠπειλεῖ οἰκτρᾶ φθορᾶ, ἐμπνεύσει θεῖα ἐν θερμῷ ζήλῳ, σπουδῇ ἀτρώτῳ καὶ ἀριδῆλῳ, ἐφέσει ἄκρα καὶ ἱερᾶ ἀνακαινίσθη παρὰ ὀσίου ἀρχιμανδρίτου Θεοδοσίου Κοντοπούλου, κλεινοῦ ἀνδρός, τοῦ ἐκ Βοσπόρου, τοῦ καὶ ἡγουμένου Συμοπέτρας διορισμένου, εἰς δόξαν καὶ αἶνον Θεοῦ πατρός, ἐν ἔτει 1834, κατὰ μῆνα Ἰούνιον.

Adecă:

«Cu două veacuri și jumătate înainte, împodobind Scaunul Daciei gloriosul mîntuitor al Țerii-Românești, faima cea mare a Domnilor, Mihaï-Vodă, zis și Viteazul, al doilea părinte al supușilor săi, a ridicat din temelie această biserică cu aceste osteneți nesfîrșite, rînit numai de rîvna dumnezeiască și, ca semn al biruinții de căpitan, a pus-o ca o amintire sfîntă, întru cinstea Sf. Nicolae. Dar, de oare ce pajerea cea aspră a Timpului, care înghite toate, cea neîmblînzită, și pe dînsul l-a luat într'o vrednică de jale peire, îndemnat de Dumnezeu, cu caldă rîvnă, cu sîrguință nesfîrșită și vădită și cu o aplecare înaltă și sfîntă, a fost înnoită [biserică] de cucernicul arhimandrit Teodosie Contopulo, vestit bărbat, din Vosporos [în Crimeia; sau din Bosfor, din Constantinopol], cel ce fusese orînduit și egumen al Simopetrei, întru slava lui Dumnezeu Tatăl, în anul 1834, luna Iunie.»

583. 3. Pe un mormînt în pridvorul deschis :
1847, Μαρτίου 10. Θεοδοσίος ιερομόναχος καὶ Μιχαλιώτης.
Adecă :
«1847, Martie 10. Teodosie ieromonahul, și egumenul de al Mihai-Vodă.»
584. 4. Al Efrosinei Geanoglu, îngropată la 1838 (inscripție grecească).
585. 5. Al unui Grec, mort la 22 Iunie 1834.
586. 6. Pe alt mormînt, tot acolo :
Vorbește piatra : n'am multe de a pune supt mine:
Aici zace omul rarü f[oarte] mee... [i]n Domnul viețuind,
Și a fer[iciților] părin[ți numele] cinstindu, iubind,
Și soția lui Anica, [care] a fost fală și...
Vorbește mul[te această] piatră când s[lava] tace.
Maria Arcudinschi Gianoglu; 28 April. 1839.
587. 7. Pe un mormînt în biserică, la dreapta :
1776. Ἐνθάδε κείται ὁ δοῦλ[ος] τοῦ Θεοῦ Καπ[ι]τάν[ος] Δημήτρης Καραγούνας· Σεπ. κγ' (?).
Adecă :
«1776. Aici zace robul lui Dumnezeu Căpitanul Dimitrie Caragunas, Septembre 23 (?).»
588. 8. Idem :
Ἐνθάδε κείται ἡ δούλη τ[οῦ Θεοῦ...], ἥς μὲν πατήρ..., μητὴρ Θεοδοσία..., καὶ πατρίς Μολδαβία, ἐν τῷ εἰκοστῷ ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτῆς... Βλαχία ἐκ Κερκύρας συ[ζύγη]... ρφ ἐκ Μολδαβίας εἰς [Βλαχίαν] ἀρικομένην, καὶ ἀπέλθη... Σεπτεμβρίου.
Adecă :
«Aici zace roaba lui Dumnezeu..., al cărei tată [a fost]..., iar mama Teodosia..., și țara de naștere, Moldova ; în al douăzecelea an al vrîstei sale... s'a măritat în Țara-Românească, cu un soț de loc din Corfù, [și], viind ea din Moldova [aici în Țara-Românească], și [trăind.... ani], a plecat [la veșnicile lăcașuri în anul...: pe la 1700], în luna lui Septembrie.»

9. Idem ; strălucită inscripție mare, cu caracter foarte vechi :

589.

† Supt ačasta piatră odehnescu osele robului lui Dumnezeu... [jup]ănū Ivașcu Vel Vornic ot Bălean[ī], și se prestăvi în zilele lu Io Duca Voevod. Pis m[esi]ța Augustū dni 2, leat 7187 [1679].

Ivașco, fiul lui Gherghe Banul, un șef de partid acesta, încercase întâiu să oprească prin piri, în 1678, numirea ca Domn a lui Șerban Cantacuzino, apoi el se adăpostii pe lângă dușmanul acestuia, Duca-Vodă, care fusese strămutat în Moldova. Acolo muri el, peste puțină vreme, și i se aduse trupul în Țara-Românească. Neștiindu-se ziua morții, se pune aceia a scrierii epitafului. — Pentru el, v. *Cronicele muntene* (din *An. Ac. Rom.*, XXI), pp. 39-40 ; *Cronica Țerii* (*Magasinul istoric*, IV și V) și a lui Constantin Căpitanul, ed. Iorga. Cea d'întăiu scrie așa despre sfirșitul lui : «Încă din Țarigrad aū fugit la Moldova, împreună cu Staico Paharnicul din Bucșani, și acolo s'aū pristăvit și Ivașco Logofătul», iar familia sa trecu în Ardeal (V, p. 28). Pentru alt Ivașco Băleanul din acest timp, fiul lui Pătru Ceaușul, v. *Studii și doc.*, III, p. 21 ; V, p. 519 și urm.

10. Pe un mormînt foarte frumos săpat :

590.

Τόμβος κατέχει τὸ σῶμα Σμαραγδίτζας τῆς Ἀγώγιας, λέγω Χρυσοσκουλίου, θυγατρὸς Δημητρίου τοῦ Μπαλασάκη καὶ τῆς Σουλτάνης Δόμνης, θυγατρὸς Μαυροκορδάτου. Σὺ δέ, Κ[ύρι]ε, δὸς πταισμάτων τὴν λύσιν· ἀφ'ος, Ἰαννουαρίου ἀ'τη.

Adecă :

«Acest mormînt cuprinde trupul Smărăndiței Agoaia, adecă al soției lui Hrisoscoleū, fata lui Dimitrie Balasachi și a Sultanei Doamnei, fiica lui Mavrocordat. Iar tu, Doamne, dă-î iertarea păcatelor ; 1776, Ianuar 1-iū.»

Din *Gen. Cant.*, p. 391, se vede că Ioan-Vodă Mavrocordat, fiul lui Nicolae, ținu în a doua căsătorie pe Sultana, văduvă după Dumitrașcu Ramadan și care avuse cu acesta o fată măritată după fiul Banului Ianachi Hrisoscoleū. Nu trebuie să se creadă însă că, printr'o confuzie, această mențiune genealogică se raportă la Smărăndița Agoaia. Aceasta trebuie să fi fost fată Sultanei, fiica mai mică a lui Nicolae Mavrocordat (v. *ibid.*, p. 389). Cf. și Legrand, *Généalogie des Mauro-*

cordato (1900). Cît privește pe Hrișoscoleu, el poate fi Constantin sau Grigore, cari trăiau pe la 1774 (*ibid.*, pp. 181, 512). Cf. mai sus, p. 254, no. 28.

591. 11. Pe un mormînt din stînga, această inscripție, foarte frumos săpată, dar, din nenorocire, de tot ștearsă:

... a piatră ... Maiu 1.

Pe margene:

Jupan Rad[u] R....

592. 12. Pe alt mormînt:

Suptu aastă piatră află-se oasele răposatului Predii Urdărean[ul], [car]ele au fost Slugeru-Mare, care se-au săvârșitu la leatu 7180 [1672], la luna lui Fev. 3 zile, iară acmu, în zilele prè-luminatului Domnu Io Șeruban C[antacuzino] B[asarab] Voivodă, de cinstitulii fiu-său Barbulu Velichii Peh., după osărdia cea fiască, și piatra e pusă de-asupra oaselor părintelui său.

Și în 1688, la sfîrșitul Domniei lui Șerban-Vodă, Barbu Urdăreanu era Păharnic-Mare (*Gen. Cant.*, p. 111, No. LIII). El înlocuise pe Dumitrașcu, care ocupa acest loc la 1681 (*ibid.*, p. 104, No. XLVIII). Despre un alt Urdărean, Istrati, care a ținut pe fata lui Ianachi Văcărescu, se spune că era nepot de fată lui Șerban Cantacuzino Voevod (*ibid.*, p. 369): în adevăr, el era fiul celui d'întăiu Istrati și al Smarandei, o fată a Domnului (*ibid.*, p. 257).

IV. BISERICA SLOBOZIA.

(Cf. Administrațiunea Casei Bisericii, *Șapte biserici cu averea lor proprie*, București 1904, p. 101 și urm.)

593. 1. Odată de-asupra ușii de intrare, acum în pridvor, în zid, la stînga, jos:

Aastă sfânt[ă] și d[umne]zeiască bis[er]ică cu ajutorii lui D[umne]zeu s'au făcut den temelie și s'au înfrumusețat precum să vede, prăznuindu-se hramul Nașterii Prea-sfintei

Născătoare de D[umne]zeu și pururea Feçoarei Mariei și a sfânt și marelui m[u]c[e]nicu Dimitrie *мротоичаго* [= izvoritorul de mir], cu toată chieltuiala dumnealui jupan Constandin Năsturel biv Vel Vistiariu și cu jupâneasa dumnealui Ancuța, pentru pomenirea sufletelor dumnealor și a tot neamul dumnealor, în zilele prea-luminatului Domnului nostru Io Costandin Nicolae V[oe]vod Mavrocordat, la luna Septem. 8, leat 7252 [1743].

Biserica a fost făcută de lemn, cum se vede din crucea a cărei inscripție urmează, de Radu Leon, pe locul unde tatăl său, Leon-Vodă, înfipsea acea cruce în amintirea biruinții sale din 1631 asupra boierilor. Vechea clădire a căzut însă, la o dată ce nu se cunoaște, și în locul ei s'a zidit noua biserică a Sf. Dimitrie. Constantin Năsturel e cunoscut: era fiul lui Șerban și nepotul de fiu al lui Radu din vremea lui Radu Leon, și poate că acel Radu fusese ispravnic la clădirea bisericii d'intăiu. V. și *Studii și doc.*, V, p. 711. Ancuța sa Anuța era fiica Stancăi Pîrscoveanu și soră a lui Ștefan, care rivni Domnia munteană la 1774 (v. *ibid.*, pp. 490—1, n° 47; Hurmuzaki, X, p. LXVII). În publicația citată a Casei Bisericii (p. 102) se dă și numele tatălui Stancăi și al lui Ștefan: Preda Medelnicerul.

2. Pe o icoană îmbrăcată cu argint, la dreapta catapitezmei :

594.

Acestă sf[ă]ntă icoană de la sf[ă]nta besearecă Sloboziia s'a făcut de dumnealui Logofătul Ioan Comăneanul i dumneaei Logofeteasa Sultana Comăneanca, soția dumnealui, și fii dumnealor, Alexandru și Anastasie ; 1808, Dechemvrie 10.

3. Pe crucea din curte. În față :

595.

În numele Tatălui și al Fiiului și Sfântului Duh, adecă e robul lui Dumnezeu Io Leon Voevod, feçorul lui Ștefan Voevod, rădicat-am această cinstită cruce în numele lui S[fe]ti Gheorghie, pentru [ca] să se pomenească de război ce am avut într'acestü loc cu pribeagi, când au venit de preste munte asupra Domniei Meal[e] în an 7139 [1631],

în luna lu Ag. 23, Marți, și m[i]l[o]stivul Dumnezeu cu rugăcunea lu S[fe]ți Gheorghie supusu-i-aū suptu sabiia Domniei Meale, și i-am biruit; și căț aū căzut în război zac suptu acastă movilă. Și crucea se-aū ridicat în luna lu Fev. 20, vă leat 7140, de la Hs. 1632.

Pe muche :

Putearnecul Dumnezeu învrednecind pre noi Io Radul Voevod cu Domniia Țărăi-Rumănește în an[ul] de la Adam 7173 [1665], văzuiū această cinstită cruce, făcută de părintele meu Io Leon V[oe]vod, și, aflându-se stricată, Domniia Mea o 'nnoii, și făcuiū și sfânta beserecă, anume Sfântului m[u]č[e]nic S[fea]tăi Dimitrie.

Ediții: *Socotelile Brașovului*, p. 71; colonelul P. V. Năsturel, în *Noua Revistă Română* pe 1900, vol. I, p. 418 și urm.; publicația citată a Casei Bisericii, p. 111 (greșit). Pentru lămuriri a se vedea *Studii și doc.*, IV, Prefața, la acest an 1631, și cap. I din vol. IX de *Studii și doc.*

V. BISERICA CURTEA DOMNEASCA.

596. 1. De-asupra ușii de intrare :

Acastă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască besearică unde să cinsteaște hramul bl[a]goveaștenia prea-slăvitii Născătoari de D[u]mn[e]zeu și pururea-Feçoariî Mariei, din temelia ei iaste zidită de bătrânul Mircea-Vodă, și în urmă [de] fiu-său Pătrașco-Vodă, cu frații săi Radul și Mircea tânăr[ul], o aū înfrumusețat și o aū zugrăvit. Iară, când aū fost acum, în zilele bl[a]gocestivului și creștinului Domn Io Ștefan Cantacuzin Voevod, Domniia Sa, pentru podoaba aceștii sf[i]nte besearic, aū deșchisū ușa, fiind fost foarte strimță, făcându-o de piatră, precum să veade, și o aū înfrumusețat, atât pe din lăuntru, cu frumoase icoane și podoabe, cât și pe dinnafară, precum să veade, întru slava

marelui și a-tot-țiitorului Dumnezeu și întru pomenirea a lui, a părinților și a moșilor lui, săvârșindu-se de lucrul ei la leat 7223 [1715], Avgust 20.

Acest Mircea e *Ciobanul*. Cronica țerii spune că el a fost îngropat în această biserică. Nemintuind-o el, aŭ lucrat la dînsa Petru *Șchiopul*, fiul său cel mai mare, și frații acestuia, cari sînt pomeniți și aiurea (v. Hurmuzaki, XI, p. vi). Curțile Mirceștilor trebuie să fi fost pe locul unde e piața de astăzi a Sf. Anton.

2. Pe d'innuntru, cu litere aurite :

597.

Această catedrală cu hramul Bunei Vestiri a prea-curat[e]i Născ[ătoare] de Dumnezeu, la arderea capitalei din 1847, Mart 23, fiind vătămată și de vechimea ei, s'aŭ început a se prenoi în zilele prea-înnălțat[ului] Domn Gheorghie D. Bibescu, iar la 1852, Martie, s'aŭ săvîrșit și mai împodobit din porunca prea-înnălț[atului] Domn Barbu Dimitrie Știrbei Vvd., Mitropolit țarei fiind Presf. Sa pār. Nifon, iar eclisiarh bisericei și stăruitor la prenoirea ei a fost smeritul Visarion arhimandrit, Rus. Zogrăvirea s'a lucrat de profesorul de desemn Costantin Leca.

3. Între vechile icoane din veacul al XVII-lea, pe una e inscripția :

598.

S[vea]tăi Visarion ot Dușca.

4. Pe o ripidă :

599.

1800. Ἀλ[έξανδρος] Κ[ων]σταντῖνος Μ[ο]ρ[ό]ζης Ββ.

Pe picior :

Io. Αλ. Κστ. Μρζ. Ββ.

5. Pe o țesetură :

600.

1834. Theodor Io. Toncovič, cu fi lor.

6. Pe o tavă, cu stema amînduror țerilor :

601.

Io Κ[ων]σ[ταντῖνος] Ὑψ[ηλάντης] Ββ. 1806.

602. 7. În pomelnic :

Πιαș, Maria, Chiajna [Doamna].

603. 8. Pe o anaforniță foarte frumos lucrată :

Acestă sv[ă]ntă vas anaforniță iaste făcut de Io Costandin Băsărabă Voevod și închinat sv[i]ntelor biseareci domnești den București și denŭ Tărgoviște ; lt. 7203 [1695].

604. 9. Afară, mormîntul Rusului Dirighin, din timpul ocupației de la 1848, și al negustorului Dimitrie Simo Gherasi, mort la 1837.

10. Pe toacă, punctat :

1825.

605. 11. Pe clopotul cel mare :

După arderea Bucureștilor din anul 1847, reînnuindu-se această catedrale la anul 1852, s'a preturnat acest clopot în zilele prea-înnălțatului Domn Barbu Dimitrie Știrbei Vvd., eclesiarh fiind prea-cuviosul arhimandrit Visarion Rus.

VI. BISERICA SF. SPIRIDON.

606. 1. Inscripția de la refacerea recentă a bisericii s'a dat în *Șapte biserici*, publicația Casei Bisericii.

607. 2. Pe mormîntul ctitorilor, în dreapta (unde zac și Domnii Ioan Gheorghe Hangerli și Alexandru Nicolae Suțu ; v. Hurmuzaki, X, p. 102):

Τὸν μέγαν ἐν κόλποισι
 Καλόπτει ἤδε βραχεῖα
 Ἐμαυρήτε κόνις
 Σκαρλάτον ἡγεμόνα,
 Ὑἱὸν Γρηγορίου,
 Γικάρων μεγάλης ἀπὸ φύτλης
 Νόσση λευγάλεν[ι]

Φθίμενον ἐν Δακίῃ,
 Μολδαβίης ἄρξαντα πρὶν,
 Ἢ δέ τε δεύτερον ἄθλον,
 Ἀρχὴν τῆν Δακίης
 Ἔσχοντ' ἀρετῆς ἰδίης.
 Πᾶσιν ὅς ἀρχομένοισι,
 Δίκης πατρὸς ἥπιος ἦε.
 Τοῦνεκ' ἐπὶ κρατερῶ
 Πένθει θυμὸν ἔδον,
 Δάκρυσι τέρποντες.
 Τύμβον τὸν γ' οἱ ἀνέγειρε
 Κύδιμος υἱὸς ἔθεν,
 Κληρόνομος τε κράτους,
 Καὶ γοεροῖς μελέεσσι
 Περιγλαδὸν ἄλλοθεν ἄλλος
 Μυρόμεν οἰχομένῳ
 Λῆξιν ἐς οὐράνιον.
 Ἔτοι (sic) ἀψῆς', Δεκεμβρίου β'.

Adecă:

«Pe marele'n sinu-î
 Acopere mica
 Și oarba piatră
 Pe Scarlat Domnul,
 Fiū lui Grigore,
 Din a Ghiculeștilor mare viță,
 Care de boală năprasnică
 A perit în Dacia [Țara-Românească],
 După ce domnise 'ntăiū în Moldova,
 Iar a doua oară
 Domn în Dacia,
 Avînd virtutea aceia
 Că pentru toți supușii săi
 Era ca un părinte bun.
 Pentru care, cu puternică
 Durere, i-aū dat sufletul,

Cu lacrimi mîngîindu-l.
 Ci mormîntul i-a 'nnălțat
 Fiul său vestitul,
 Și moștenitor al puterii,
 Și cu jalnice plîngerî
 Toți din toate părțile
 Cîntăm pomenirea
 Celui plecat spre părțile cerului.

În anul 1766, Decembre 2.»

Inițialele:

Io Σκ. Γρ. Γρ. Γκ. Ββ., lângă amîndouă stranele.

608. 3. Pe candelă:

Io Σκ. Γρ. Γκ. Ββ. 1767.

609. 4. Pe ripide:

Io Sc. Ghc. Vv. 1768.

610. 5. Pe chivot:

K. στ. Α. Γ. 1767.

611. 6. Pe sfeșnice:

Io Αl. Sc. Ghc. Vv. 1768.

7. Pomelnicul cuprinde pe: Scarlat, Alexandru, Anastasia, Maria, Grigore, Alexandru, Smaranda, Locsandra, Grigore arhiereul, Gheorghe, Maria, Badea, etc., până la Mitropolitul Nifon.

8. Chipurile ctitorilor sînt ale lui Scarlat, Alexandru, Grigore Alexandru Ghica, fiind beizadea (decapitulat).

VII. BISERICA SF. GHEORGHE VECHIŪ.

612. Pe o icoană, adusă de la Sf. Anton:

Sf[ă]nt[ul] Antonie celū mare. De cînd s'aŭ făcut sf[ă]nta icoană ăa de lemn, lt 1467. Nu te amăgi, o creștine, cu

înbuibarea și lăcomia, ca să nu bucuri pre draci. Anastasi, Sorica, Dragne, Ioanu, Gl[i]gore și cu tot neamu lor; 1811, S[e]pt[em]v[rie] 22.

VIII. BISERICA IENEÎ.

1. De-asupra ușii de intrare:

613.

Doamne D[um]nezeule nostru, căruia ceriul îți iaste scaun și pământul supt piçoarele tale, întăriaște sfântul acesta lăcaș al mărireii tale, care întru slava ta și întru cinstea sfântului ierarh Nicolae din temelie s'aũ zidit și cu toată podoaba bisericăscă s'aũ înfrumusețat din dreapte oste-nealele răposatului robul tău jupan Pană Negoescu Vel Log[ofă]t, nepotul prea-pomenitului Io Antonie Voivod și frate Doamni fericitului și de-a pururea pomenitului Io Constandin Basarab Vo[e]vod cu sărguiala cucearnici roabei jupaniții Saftii, soția pomenitului boiar, dup' pristăvirea lui, și priimește rugăcunele ce ți se vor aduce întru el neîncetat, pentru toată pravoslaviia, pentru răposat părinți lor, ctitorilor, și pentru înșii ei, la prea-sfântul cerescul tău jăvtăvnic. În zilele prea-luminatului Domn Io Nicolae Alexandru Voevod, la anul de la Zidirea Lumii 7232, iar de la Nașterea Mântuitorului H[risto]s 1724, Av[gust]ă 1 dne.

Antonie-Vodă a avut un singur fiu, Neagoe. Pană e fiul acestuia, numit așa poate după Pană Filipescu. El nu întovărăși pe soră-sa Doamna Maria a Brîncoveavului în surgunul de la Chiutaia. Întorcîndu-se soră-sa, supt Ioan Mavrocordat el a ridicat biserica aceasta, care cade acum în ruină, ca semn de mulțămită față de Dumnezeu. V. și *Studii și doc.*, p. 27. Cf. *Cronicile muntene*, p. 107, nota 4.

2. Pomelnic săpat în piatră 'n altar:

614.

† Ctitorii: Pană, Safta [soția lui], Costandin Voevod, Marica Domna, Antonie Voevod, Neagul [fiul acestuia], Ilinca [soția lui Neagu și mama lui Pană și a Maricăi], Antonie,

Neagoe, Costandin, Bunea [Grădișteanu], Marica, Vălcul, Iliana, Marga, Matei-Vodă, Mariia, Catrina, Tudora, Mariia, Stanca. Ceii de aũ ajutorat: Mihaï, Sava, er. Partenie, Neculae, Enache, Dobra, Gorghe, Mariia, Panait, Anița, Zamfir, Elena, cu tot neamul lor, Lusandra, Păniaca (?), Matei, Filip, și cu tot neamul lor.

IX. BISERICA SF. APOSTOLII.

615. 1. La intrare:

Acestă besearică a sf[i]nților Ap[ostoli] Petru și Pavel, fiind întâi de lemn, s'aũ zidit de piatră de răposatul Matei Voevod, și acum s'aũ înpodobit și pe din lăuntru și pe din afară, cu adaosul clopotniții și cu altele, de prea-înnălțatul Domnũ Io Stefan Cantacuzinõ Voevod, în anul cel d'întâi al Domniei lui, fiind enoriaș la dânsa prea-luminatul împărătescul neam al Cantacuzineștilorũ, la leat 7223 [1715], luna lui Iulie 10.

616. 2. Pe un mormînt:

Suptu această piază zacu oasele acei de D[u]mn[e]zeũ iubitoare buna creștină d[u]mneai Cl[uc]eresiũ Păunii, soția d[u]mnealui Marelui-Clucer Stanciulũ, carea s'aũ săvârșitu cu cinste în 25 Aprilie, 1^t 1810. Dumnezeu să o odihnească dinpreună cu ceialalți răposați părinți, fii și tot neamulũ d[u]mnealor; amin.

617. 3. Chipurile ctitorilor: la dreapta, Ștefan-Vodă și Păuna Doamna [lui Ștefan Cantacuzino]; la stînga Matei, Elena, «jup. Iordache Vel Spatar, Cant., jupan Matei Vel Agă, Cant.», Drăghici și Mihail, ambii Spătari, Costandin Stolnicul și soția lui Safta. Ștefan-Vodă poartă coroană, blană pe umeri, mantă cu șnururi, haină de desupt galbenă. Doamna Păuna poartă coroană, mantie cu blană, cu mîncei de la haina de desupt, lente de fir în lung, pe pieptar, la gît — mărgăritare. Îmbrăcămîntea lui Matei e ca și a lui Ștefan, a Elenei ca și al Păunei. Safta lui Constantin Stolnicul poartă o fresă la gît și o căciuliță.

4. Pe un potir :

618.

Μνησθήρι, κ[ύρι]ε τῶν ἀμαρτολῶν σου δοῦλων Κ[ωνσταν]τίνου, Μαρίας, Νικολάου, Ζωῆς, τῶν γονέων κὲ τῶν τέκνων αὐτῶν· 1741.

Adecă :

«Adu-ți aminte, Doamne, de păcătoșii robii tăi, Constantin, Maria, Nicolae, Zoe, de părinții și de copiii lor ; 1741.»

5. Panaghiar cu pomelnic grecesc din 1805.

619.

6. Pe o icoană din catapiteasmă, cât se poate înțelege fără a o desface cu totul din cadrul ei :

620.

Acestă sf[ăn]tă icoană s'aŭ înbrăcat cu argintă peste tot cu toată cheltuiala robului lui Dumnezeu Nestor Caminar ; 1810.

Pare să fie acel boier Nestor, cunosător în lucrurile de drept, care joacă un rol în cultura noastră pe la 1821. V. Hurmuzaki, X, la numele lui.

X. BISERICA SF. SPIRIDON (LÎNGĂ SF. APOSTOLÎ).

1. De-asupra ușii de intrare (cele d'intăiu cuvinte nu se pot ceti în întregime, literele fiind ornate și date pe de-asupra cu vâpseală groasă cu uleiū, lucie) :

Οὗτος ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος... ναὸς τεμένος (?) τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Σπυριδόνος τιμῆ Θεοῦ μητρὸς θαυματουργοῦ, ᾠκοδομηταὶ μετὰ πάσης τῆς αὐτοῦ περιωχῆς ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ φιλοχρίστου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, κυρίου, κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Νικολάου Βοεβόδα, διὰ δαπάνης καὶ ἀναλωμάτων τῆς αὐτοῦ Ὑψηλότητος, ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας ἕνεκα, καὶ ἀφιερῶται τῷ ἀγιωτάτῳ ἀποστολικῷ τε πατριαρχικῷ θρόνῳ τῆς μεγάλης Θεοῦ πόλεως Ἀντιοχείας, πατριαρχέοντος τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου κὺρ Σιλδέστρου, καὶ ἐπὶ τε τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ παρουσιάζοντός τε καὶ ἐπιστατοῦντος, ἐπὶ ἔτει 1747 ἀπὸ Χριστοῦ.

Adecă :

«Această sfântă și prea-venerată biserică, închinată celui întru sfinți părintelui nostru Spiridon, cu cinstea Maicei Domnului fă-

cătorului de minuni; căruia i s'a înălțat, cu toată averea lui, în Domnia prea-înălțatului și iubitorului de Hristos Domn și stăpînitor a toată Ungrovlahia, domnul domn Ioan Constantin Nicolae Voevod, pe socoteala și cu cheltuiala Înălțîmii Lui, pentru mîntuirea sufletului lui, și s'a închinat prea-sfîntului și apostolicescului și patriarhicescului Scaun al marelui cetățîi a lui Dumnezeu Antiochia, fiind patriarh acolo prea-fericitul patriarh chir Silvestru, și fiind de față la clădirea bisericii și avînd asupra ei supravegherea, în anul 1747 de la Hristos.»

Asupra șederii în țerile noastre a lui Silvestru de Antiochia, v. *Ist. lit. romîne în sec. al XVIII-lea*, tabla.

622. 2. Pe o anaforniță, fără însemnătate istorică:
Αὐτὸς ὁ δίσκος ἀφιερώνηται ἀπὸ τῆν πράσιν τῆς χριστοχοῆς.

623. 3. Pe o icoană:
Σουλτάνα δομνίτζα Ν[ι]κ[ο]λ[ά]ου Μ[α]ρ[ο]κ[ο]ρ[ο]δ[ά]του. 1745, Ἰουλίου 28.

Adecă:

«Sultana, Domnița lui Nicolae Mavrocordat; 1745, Iulie 28.»

V. pentru Sultana mai sus, pp. 254 (no. 28), 257 (no. 10).

624. 4. Sfeșnice din 1839.

XI. BISERICA DINTR'O ZI.

625. 1. De-asupra ușii de intrare în biserică, în locul vechii pisanii (cadrul sculptat al ușii și stema ar părea însă cele originare, din vremea lui Brîncoveanu:

† Aastă sf[ă]ntă biserică ce să numește dintr'o zi, hrumul sfântului ierarh Nicolae, aū fost mai nainte făcută de lemn, și, învechindu-să, luminata Doamnă Mariia a Mării Sale Costandin Basarab Brîncoveanu VV., la leat 1702 de la Nașterea D[o]mnului nostru Is[us] H[risto]s, îndemnându-să, aū făcut-o de zid și aū înfrumusețat-o cu toate, spre pomenirea Mării Sale, ispravnic fiind dumnealui Ianache Văcărescu Vel Agă; în urmă, la leat 1825, în zilele

Mării Sale Grigorie Ghica Vvd. al patrulea, întâmplându-se de s'aũ arsu cu totul, s'aũ prenoit și înfrumusețat, precum să vede, cu ajutoriũ Mării Sale și altor pravoslavnicĩ, prin silința dumnealui biv Vel Stolnec Stanču, epitropul aceștii sfinte biserici, isprăvindu-se de prenoit la leat[ul] 1827, S[ep]t[emvrie] 1.

Ienachi Văcărescu n'a fost cumnatul Doamnei Marica, ca unul ce ar fi fost căsătorit cu o soră ei, altă fată a lui Neagoe-Vodă, fiul lui Antonie din Popești, ci, precum arată *Genealogia Cantacuzinilor*, frate vitreg al Maricai (p. 364), născut din aceeași mamă, dar cu alt tată. Văduva lui Neagoe-Vodă ar fi luat pe Negoia Văcărescu. V., pentru cariera lui *Ist. literaturii romine în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 201-2. Cel mai mare din fiii săi a fost numit Constantin, după Brincoveanu, iar cea mai mare din fete, Maria, după Doamnă. În 1714, lui i se tăie capul înaintea fiilor Brincoveanului (Del Chiaro, *Rivoluzioni della Valachia*, p. 193). E de observat că Ienachi nu se află printre ctitorii bisericii lui Pană Negoiescu (v. n¹ precedent). — Grigore Dimitrie Ghica, Domnul de la 1822, a reparat biserica dintr'o zi ca unul ce se coboria prin mamă-sa Maria (fiica lui Barbu Văcărescu și nepoata de fiu a lui Ienachi) din *ispravnicul* acestui lăcaș. V. cap. următor.

2. Pe o piatră în zidul pridvorului, pe partea din afară:

626.

Dreptũ acestũ locũ odihnescu-se oasele răposatului robului [lui] D[u]mnezeũ Ioan Log[ofățul] za Visterie, și s'aũ săvârșățũ în luna lui Iulie 25, leat 1769 [Odihneaște-l], Doamne, [întru Împărăția ta].

3. Pe icoana Sf. Nicolae:

627.

Acastă sf[ânt]ă icoană a marelui și sf[ânt] ierarh Nicolae făcătorul de minun[î] s'aũ înbrăcat în argint de dumnealu[î] Vel Banũ Costandin Ghica la leatũ 1810, Mart 1, prin a căruia rugăciuni pomenește, milost[i]ve D[oa]mne, întru Împărăția ta suflet[ul] răpos[ăților] robilor: B[ă]n[easa] Luxandra, Scarlat, Dimitrie și Ralița.

Banul Constantin era fratele lui Grigorie Dimitrie Ghica. Muri în

Brașov, de unde i se aduse trupul (Hurmuzaki, X, p. 212; inedit în Arch. bisericii din Șcheii Brașovului).

628. 4. Pe un potir :

Acestu potiru făcut iaste de Doamna Mariia a prealuminatului nostru Domnu Io Costandin B[asarab] B[râncoveanu] Voevod, și datu la a ei bisearică de aici den București, hramul S[fe]ti Neculae, la leat 7211, 1703 [cu cifre].

5. Pe păretele din dreapta se vede chipul lui Grigorie Dimitrie Ghica.

XII. BISERICA DE LA TEIŪ (COLINTINA) SAŪ A DOAMNEI.

629. 1. De-asupra ușii de intrare :

Întru slavă a celui în Troiță închinat și prea-proslăvit Dumnezeu s'aŭ zidit de iznovă din temelie această sf[ă]ntă besearică, înfrumseățându-să încă cu deosebire, precum să vede, de Măria Sa prea-înnălțatul și bine-credinșosul Domn Grigorie Dimitrie Ghica VV., împreună cu Mării Sa bizadé Gligorie, fiind fost încă și mai nainte, de mult, zidită altă besearică, de răposatul Vistieru Barbu Văcărescu și cu soția acelu[i]a, răposata Roxandra Roseti, moșii adică de spre mamă ai Mării Sale, i cu răposata fiica lor, Maria, și mumă a Mării Sale, dar acea besearică din întimplările vremii și în cursul anilor de atunci pînă acum învechindu-să, și lipse avînd, ajunsease mai vîrtos și în stare de trebuință de preînnoire, iar hramuri ale besearicii de la 'ntiia zidire a ei, de răposații fiind rînduite dooă praznice, adică Înnălțarea Domnului și mîntuitorului nostru Iisus Hristos și Nașterea prea-curatei stăpîinii noastre, de Dumnezeu născătoare și pururea-feçoară Maria, tot aceleaș rămîn să să cinstească și de-acum înnainte, adăogîndu-să numai acum și al treilea hram, praznicul celui întru sfinți părintelui nostru Grigorie cuvîntătorul de D[u]mn[e]zeu,

spre pomenire večnică, atît a Măriilor Sale, împreună cu tot neamul, cît și a ctitorilor celor d'întîi, s'aũ săvîrșit acest sfînt lăcaș și s'aũ sfințit cu blagoslovenia Preasfinții Sale părintelui Mitropolit al țării, chir Grigorie, la anul de la Nașterea Domnului nostru 1833.

Pentru Barbu Văcărescu, v. *Ist. literaturii romîne în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 131-2. Adauge *Gen. Cantacuzinilor*, pp. 365-6. A murit, întorcîndu-se din surgun, la Iconia (Konieh) în 1756. Luxandra Roset, soția sa, l-a îngropat la Văcărești, însă abia în 1775 (mai sus, p. 76, no., 157).

2. Pe un mormînt, în cimitir:

630.

Principesa Maria Ghika, fîca lui Constantin-Vodă Hangerly, socia Domnitorului Grigorie Ghika, născută la anul 1779 și repausată la 30 Maiu 1871.

V., pentru această Doamnă, povestirea ce am dat în *Sămănătorul* pe Novembre 1904, după materialul din Hurmuzaki, X.

3. Pe altul :

631.

Pietrile după ulițe cetății vecinate
Mărturisit-ați călător[ilor] ce fapte lăudate
Ghica Grigorie a lucrat, Domn plin de înțelepciune.
L'al lui mormînt ești dator ismerenia-ți depune.
1835, No. 4.

Grigorie Dimitrie Ghica a murit în mazilie. V. Hurmuzaki, X, p. LXXXII. Data morții însă e 1834, nu 1835.

4. Pe un al treilea :

632.

10 Domni dette famiglia Ghika:
Domnul Grigoriu, ce adduse dreptul
Și sciința pusse cea română.
June vlăstar blând, Grigorie, fiul,
Ici lîngă tatăl, ca ramură 'n doliu,
Typ d'onóre s'adaosse s'adosul (*sic*)
Pe tărîmul patriei paternul nume.
Grigoriu Ghika fiul, născut la 1812, mort la 1858.

633. 5. Pe al patrulea :
- Suflete blinde, dormiți în pace,
 Voi ce în lume v'ați fostu iubită,
 Aci 'mpreună ați vrutū a zace,
 Și'n grabă moartea v'a întrunit.
 Tu ce-a juneței purtai cunună,
 Ca un alb înger spre cer sburași.
 Cum se usucă mlădița jună
 Cînd trunchiul cade, tu te uscași.
 Fică și mumă, aci unite,
 Mormîntul vostru este ușor.
 Dormiți în pace, fiți fericite :
 Moartea alină chinuri și dor.
634. 6. Mormîntul lui Panaiot, fiul lui Grigore-Vodă (1814—4 Decembre 1879).
635. 7. Al Elisei Ghica, fica Banului Constantin, fiu al lui Grigore-Vodă († 6 Mart 1894).
636. 8. Al Sultanei, mama precedentei, fica Stolnicului Constantin Costescu (10 Februar 1809—20 August 1865).
637. 9. Al lui Constantin Banul (6 Iunie 1804—20 August 1867). V. pentru el tabla vol. X din Hurmuzaki. A fost Ban în 1827.
638. 10. Al lui Alexandru Ion Solomon (fiul generalului) (25 Februar 1834—14 Iunie 1875).
639. 11. Al Sofiei, soția lui Solomon și fică a Banului Constantin Ghica († 22 Septembrie 1892).
640. 12. Al lui Scarlat, fiul lui Grigore-Vodă (1812-75).

XIII. BISERICA COLȚEI.

1. Inscripția de de-asupra ușii de piatră împodobită cu chipuri de sfinți și flori a fost astupată sau rasă, după porunca Sultanului, în anul 1716 cînd ctitorul acestui lăcaș, Mihaî Cantacuzino, fu ucis ca hain la Adrianopol.

2. Turnul clopotelor a fost dărîmat în ultimele decenii fără a se cruța nimic din el.

3. În pridvor, pe o piatră, foarte ștearsă (de către curte): 641.

1726 [cifre arabice]... fata... , soacra... Vel Căp. za
margine... ertați... 1728... fata lui Sava... jup. Zmă-
randa... 1730... pă toți suptă... 720 . [17..].

4. Pe alta, către biserică: 642.

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ... [Ἰ]άννου Πάπα... [τ]οῦ Νικολ[άου]...
[τ]οῦ ἐκ Πο..., 1799....

Adecă:

«Aici zace robul lui Dumnezeu... Ioan Papa... al lui Ni-
colae... cel din Po... 1799.»

5. În biserică, de partea dreaptă: 643.

Ai c supt a căstă piatră odihnescu-se robii lui D[u]m-
n[e]zeu jupan Ma... Suțo și cu soția du[misale] Maria, a
viețuind [dumnealui] ani — și jupăneasa dumnealui la —
și lăsfînd] veačnică pomenire, cu naideajda (*sic*) învierii.
Și aă răposat la luna lui Sept. 18, 7200 [1692].

Acest Suțu din vremea Brîncoveanului nu pare să aibă a face cu
Suțeștii veacului al XVIII-lea, cari vin toți din Constantin Suțu, fiul
unei fete a lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul.

6. Pe alt mormînt, mai departe către altar: 644.

Supt această piatră să odihnește trupurile răposaiilor
Vornicu Dimitrie Racovița și Vorniceasa Lucsandra Vă-
căreasca, născută Prijbeanu, care ș'aă dat obștescu sfîrșit:
cel întiiu la leat 1823, Martie 15, în vîrstă de ani 68, și
cea de al 2-l[e] la leat 1850, ca de ani 80, și, ca uni
ce să trag din ctitori sfintei biserici Colțea, aicea s'aă
îngropat.

În rapoartele prusiene ale lui Kreuchely (Hurmuzaki, X, p. 219) se
vorbește de moartea lui Dimitrie, zis Matachi, Racovița, care ocupa
la sfîrșit dregătoria de Spătar-Mare. Îngroparea lui se făcu în ziua
morții chiar, fiind de față Domnul și fiii lui. Pe atunci trăia și alt

boier mare cu numele de Dimitrie Racoviță, care fu numit peste puțin Logofăt. Grigore-Vodă Ghica era fiul fetei lui Barbu Văcărescu, deci rudă cu Luxandra. Pe de altă parte, o Elenița Racoviță se măritase în a doua căsătorie cu «Preda Prejbeanu, de o mică familie» (*Genealogia Cantacuzinilor*, p. 347).

645. 7. Pe un medalion nou, fixat în părete, se spune că în același loc zac Smaranda, soția lui Dimitrie Racoviță, și fata ei, Alexandrina C. Suțu.

646. 8. Pe un mormînt în partea stîngă:

Suptu aastă piatră odihnescu-se oasele răposaiților robilor lui D[u]mn[eu]zeu Hagi Vasilie, starostea de neguțători, și jupăneasa dumnealui Cer... și fii dumnealor și jupă... dumnealui...; luna lui Ma[...] 7208 [1699-700].

647. 9. Pe altul, tot acolo:

Supt aastă piatră odihnesc oasele răposaiților celor trei frați: Stanca, Șerban și Costandin, Sep. 3 d., 7233 [1724]; la luna Iul. 20 d., 1^t 7247 [1739] pusu-s'au oasele supt... și ei patru... numiți, iar la Noem. 24 d. pusu-s'au și oasele jupănesii dum. Calița.

648. 10. Pe altul, tot acolo:

Supt aastă piatră să odihnescu oasele răposaiților robilor lui D[u]mnezeu dumnealui Neagoe Log[o]fătul și fii dumnealui Ioan și Trandafir; și s'au săvârșit, la luna lui Dechem[vrie] 15 zile, 1^t 7246 [1737], și nepotul dumnealui, fiul dumnealui jupan Sandului Log[o]fetul za Vistirie, Iordachie.

649. 11. Pe altul, tot acolo:

Suptu aastă piatră odihnescu oasele robului Costandin văt[afu]l de copii, snă Chirului, care a fost din pământul Moldovei; care a slujit Mării Sale stăpănului mieu Io Mihaî Racoviță[V]vod ai 23; la care sfântă mănăstire am lăsat danie tal. 100; Fev. 2, 7251 [1743].

12. Pe icoana celor Trei Ierarchi:

650.

Ἀπὸ τὸ ἀσήμε εἶναι δαπάνη τοῦ Παναγιώτου· 1776.

Adecă:

«Acest argint e pe socoteala lui Panaioti; 1776.»

13. Pe icoana Sf. Cozma și Damian:

651.

Ἀείσις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀναστάση Ἰωάνου Κονιτζόκη.

Adecă:

«Rugăciunea robului lui Dumnezeu Anastase Ioan Conitzochi.»

14. Afară, pe o piatră de mormînt mare, în dreapta bisericii. De-a supra, două chipuri omenești șterse: 652.

Augustă . . . Întru . . . s'aū pus . . . ju[pănul] . . . [mănăstir[ea] Colți, care aū . . . Io Costandinū G[e]h[an] Voevod] . . . iune și Duminecă în zi . . . îngropatū, Iunie 10,² 1725 . . . 1762, Martie 10, aū răposatū fiul nostru Ioan, de an[1] 20, și [s'aū] pus oasele lui iar supt această piatră grea și întunecată. ⁴ Domnu să odihnească sufletu lui în sânu lui Avram. ⁷

15. Tot acolo, pe o piatră de mormînt:

653.

Sărdaru Alecu Racoviță, născut la 1810, cel ce aci zace
[neînsuflețit,

A fost în lume de toți iubit,

Și dreptul suflet [ca] o stea bună.

Stăi dar din cale, [o călătorî],

Și pe mormîntu-î depune flori.

Și a încetat din viață la anul 1843, Iunie 14.

Firește că acest Alecu e deosebit de acel Alexandru Racoviță care se afla la Brașov în 1827 (Hurmuzaki, X, p. 599).

16. Pe crucea ridicată lângă această piatră:

654.

Aci zacū resturile polcovnicului Costache Racoviță, cel din urmă al familiei și adevărat ctitor al acestui mărețu

așezămîntu; aũ răposat în anul 1859, Iulie 10, în vîrstă de 36 ani: pentru prietini, rude o inimă fierbinte avea, și în inimă multe durere aũ lăsat și între țărîni atît uitate în morminte țara perdu într'însul un fiu adevăratu; 1859.

655. 17. Tot acolo :

Ἰωάννην Μόσχοιο ἔχει γαῖα βροτοδέριμων,
 Ὀγδῶκοιτ' ἐτέων μείζονα Βεστιάργην,
 Ἐκγεγάωτον τὸν γ' ἴσμεν ποτὲ Θεσσαλονίκης,
 Ἀτὰρ οἱ ἐντεῦθεν πρὸς Πάλον ἦν ὁ δρόμος.
 Ὀλβιος ἐν περόπεσσι εἶη χρηστὸς δομογνήτοισ,
 Χαῖρ' οὖν ὁ πότνιος, χαῖρ' ἔν ἀπότμονες ἄνδρες.
 1828, Δεκεμβρίου 12.

Adecă :

«Pe Ioan Moscu-l cuprinde pămîntul primitor de oameni,
 Vistierul, cel ce avea peste 80 de ani,
 Știm că el s'a născut în Salonic,
 Dar de acolo i-a fost drumul la Constantinopol.
 Fericit să fie bunul în . . .
 Salut decî ție, cîstitule, salut, cît sînt oameni nenorociți.
 1828, Dechemvrie 12.»

De-asupra se vede un frumos basorelief înfățișînd pe Mercur.

18. Ceva mai departe către zid, pe o placă de marmură cu o Minervă în basorelief, mormîntul unei copile de 13 ani (a lui Ioan Moscu?), Elena, moartă la 1830.

656. 19. Pe o marmură, de cealaltă parte a bisericii (grecește și românește):

. . . [forma grecească are numele lui . . . εὖς Βιστιάρης], [AR]-
 năutului . . . tu, care s'aũ săvârșitu cu cinste în 4 Aprilie, 1te 1810;
 pe carele Dumnezeu să-l odihnească dinpreună cu ceialaltî . . .
 [t]oți [după] dorință.

XIV. BISERICA DOAMNEI.

1. De-asupra ușii de intrare:

657.

Aăastă svântă și dumnezeiască beserică iaste zidită și înălțată denŭ temeliia ei până în săvârșitŭ de luminata Domŭna Mariia a luminatului Domnŭ Io Șarbanŭ Catacozino Băsărabŭ Voevodŭ, Domnŭ și oblăduitor Țărăi-Rumăneștŭ, care aŭ fostŭ și mai denainte de Măriia Sa Domŭna făcută de lemnŭ, întru lauda și proslăvirea svântului hramŭ Văvedenia *прѣсвѣтѣ владичици нашѣи богородици и приснодѣи Маріи* [= prea-sfintei stăpînei noastre, de Dumnezeŭ născătoare și pururea-fecioare Maria], ca să le fie Măriilor Sale, fiilor și părinților večnică pomenire și sufletelorŭ răpaos și fericire; leat 1683.

În mijlocul frumoaselor slove aurite e vulturul muntean cu crucea în plisc.

2. Pe morminte :

658.

Supt aăastă piatră odihnescu oasele robului [lui] Dumnezeŭ Manta, și[n] zile[e] Ion Nicolai Vo[e]vod s'aŭ prăstăvit, în luna lui Fevrua[rie] 20, 1° 7235 [1727]; și coconii dumnelui, Gheorghie, Mihaiŭ, să odihnescu aicea.

3. Τύμβος γε οὗτος δεῦρ' Ἰωάννην Ἐσογόνον καλύπτει, Ἡλίου, τὸν 659.
ἐκ Χίου, ζοῆς τὰ κοίτην εὐτόκου καὶ κοσμίης, ἐν ἐμπόροις ἄριστον, ὀρθὸν
τρόπον τετταράκοντα σὺν ἑπτὰ θιοῦντ' ἔτη σεμνῶς, ἀρίστως, εὐσεβῶς, ἐκ
τῆ εἰψ θανόντα πλεῦρον θανατιφόρῳ πάθει, λιπόντα τέκνοις καὶ συνεύφ,
φσῶ. ἄχ, 1727 [cifre arabice], Μαρτίου 28.

Adecă :

«Acest mormînt de aici cuprinde pe Ioan Esogonos, fiul lui Ilie, din părinți buni, de la Chios cu viață liniștită și bine orînduită, cel d'întăiŭ dintre negustori, care a trăit cu dreptate, vrednic, foarte bine patruzeci și șapte de ani, săvîrșindu-se din viață de junghiŭ, ucigătoare boală, lăsîndu-și copiii și soția ; vai, vai ; 1727, 28 Martie.»

660. 4. Supt această piatră să odihnește oasele răposatului robu lui Dumnezeu Clucerul Grigorie Călinescu, care a răposat leat 1834, Deche[m]vrie în 25.
661. 5. ...ἡλικία, ἐφ' ᾧ... εἰρα... εἶον ἀπὸ δὲ θεογονίας ἀρχῆς, η. δ. δ. [= vrîsta, în care . . . viața . . . anul de la Nașterea lui Hristos 1688 . . .].
662. 6. Supt această piatră zacu oasele mel[e], Ștefan, cu soția sa, Susana, ce a răp[osât] leat 1800, Iunie 26. Iar soția sa, leat 1801, Av[gust] 6.

Și în grecește.

663. 7. Aici se odihnește roaba lui Dumnezeu dumneaei Clucereasa Lucsandra Oteteleşanca, născută Vlădoiancă, i ficia sa, Elenca; 1842.
664. 8. Suptă această piatră odinescū oasele răposatului robu lui Dumnezeu Iorgache Mavrodinū Velū Vistierū, Ghenarie 1776, și Maria, soția dumnului Velū Vistū., Elena, 1808, Stolničasa Iuliano, ficia dumnealui (?) și soția Stolnicului Radul Iuliano și Paleolog, ce este îngropat la mănăstiria Cotroceni, D[e]ch[em]vrie 8.

Fata lui Iordachi Cantacuzino, fratele lui Șerban-Vodă, anume Maria, luă pe «un Grec anume Paleologul, iar după familie Gulianò», mort între 1714 și 1716. Fiul lui Gulianò, Toma († 1752), are cu Sanda Cernovodeanu pe Ioniță și Răducanu, soțul Elenei Mavrodin (*Gen. Cantacuzinilor*, p. 361; cf. p. 180).

665. 9. Pe epitaf (aier), cusut foarte frumos cu aur și mătasă — a fost adus de la Cotroceni —, se văd patru chipuri, lângă care e scris: «Io Șerbanū Voevod Catacozinu» (cu barbă), «Io Gheorghie Voevod» (copil), «gspja Casandra» (fetiță, cam de aceeași vrîstă cu Gheorghie; ea a fost soția lui Dimitrie Cantemir), «gspjda Maria» (soția lui Șerban).
666. 10. Pe o icoană, îmbrăcată cu argint, lângă dvera din stînga:
- Ματῆης Γκιζας.

Apoi:

Βιστιάρ. Ιωάννου Βακαρέσκου· 1777:

Σκαρλάτος Πέτροβιτς· 1844.

Ceia ce înseamnă că argintul a fost pus întâiu de Matei-Vodă Ghica, înnoit de poetul Văcărescu și dres în urmă de un Petroviți.

XV. BISERICA SF. ECATERINA.

Nimic n'a rămas din vechea clădire a Doamnei lui Ipsilanti. Inscripția aurită de pe fronton e pusă de un egumen în numele mănăstirii-metropole de la Muntele Sinai, numai în 1852.

XVI. BISERICA TOȚI-SFINȚII.

1. De-asupra ușii de intrare :

667.

Dentru ale tale ție, spāsitoriule și prea-curatii Maicii Tale aducemū cu vrearea Tatāluī și cu ajutoriul Fiiuluī și cu îndemnarea Sf[ă]ntuluī D[u]hū, care o dumnezeire în Troiță să proslăveaște, aminū. Ziditu-s'aū acastă sf[ă]ntă și dumnezeiască besearică din temeliia ei și s'aū zugrăvit și s'aū înfrumusețatū precum să veade, cu toată cheltuiala prea-sfințituluī Mitropolit al Ungrovlahiei chir Daniil, întru slava și cinstea întrării în besearică a prea-sfinteī născătoareī de Dumnezeū și pururea-feçoarei Mariei în zilele prea-luminatuluī Domnū Io Nicolae Alexandru Voevod, ca să fie în veaci pomenire Sfinții Sale și a totū neamuluī Sfinții Sale, și celorū ce aū ajutatū și celor ce vor mai ajuta, și s'aū săvărșitū în zioa de 'ntăi a luniī lui Aprilie lt. 7234 [1726].

V. mai sus, Mitropolia.

2. Pe un mormînt din veacul al XVIII-lea :

668.

Theodor, Anastasia, Radu, Risava, Dumitru, Ștefan, Ileanca, Mariea, Alexa, Sultana, Manea, Ileana, Marcu,

Stefan, Alecsa, Caterina, Condeșățana (*sic*), Stroe, Dedeș, Vasile, Alecsa, Tudor.

669. 3. Pe altul, tot în dreapta :

Supt această piază odihnescu-se oasele robu lui Dumnezeu Enache ot Cîrnăvodă : aŭ răposat în zile[e] Mării Sale D[omnulu]i Io Costandin Nicolae Alexandru Voivodă, fiindu cursu aniloră lt. 7245 [1736], luna lui Octomvrie 20.

670. 4. Pe un mormînt în față :

Suptă această piază odihnește-se robul lui D[u]mnezeu Drăghič zaraf i Anica, carele s'aŭ pristăvit în zile[le] prea-luminatului Domnu[lu]i nostru Io Costantin Nicolae Vvd., Mart 5, leat 1758.

671. 5. Pe altul, din veacul al XVIII-lea :

Ce .. ser... ra popa i ieromonahu Matei, Mariuța, Ene i ierei, Theodora monahia, Gheorghe Medelniceru, Maruzanica, Radu, Safta, Zanfir.

672. 6. Chipurile ctitorilor. În dreapta, «Nicolae Voivod» haină de pe de-asupra cu blană neagră și dolman (de pe dedesupt: brocard albastru), cu un fiu; «Ecaterina Domnă» (rochie de brocard de aur cu flori și blană neagră) și fetița, Sultana. Fiul e decî Alexandru, al Doamnei Smaranda. Ecaterina nu s'a numit însă nici-o Doamnă a lui Nicolae Mavrocordat. Cf. mai sus, Mitropolia. Lîngă Doamnă, e apoi un boier cu ișlic. În stînga, chipul, foarte bine făcut, al Mitropolitului Daniil.

673. 7. Pe evanghelie, notiță, din 1-iu Decembre 1802, a lui Stanciul Logofăt, ispravnicul județului Ialomița, care spune că această carte a fost a «părintelui Stefan ce aŭ fost protopop la sud. Ialomița, și acum se află protopop în plasa dă jos a Bucureștilor, carele să află cu șaderea în mahalaoa Mănciuleștilor».

XVII. BISERICA ANTIM.

674. 1. De-asupra ușii de intrare :

Ὁ ναὸς οὗτος τῶν Θεῶν πάντων θέσει

Νέουσι δέδμηται τοῦ Θεοῦ, πάντων φέσει,

Ἐπὶ Στεφάνου Καντακουζηνονόμου,
 Κλίτους Βλάχων γῆς ἡγήτου τε φαιδίμου,
 Πρὸς ποιμενάρχου Ἀντίμου Οὐγγροβλάχων,
 Τοῦ ἐκ Ἰβήρων, — ὡς ὁράται, — ἐκ βάρων.
 Ὡς προσκυνῆται τῶν θεῶν Θεὸς μέσον,
 Ὡς Δαυὶδ ἦσε καὶ θεῶν ναοῦ μέσον.
 Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αψίε'.

Adecă :

«Biserica asta, a tutor Sfinților hramul,
 S'a făcut cu vrerea lui Dumnezeu, fire-a tuturora,
 Supt Ștefan cel ce poartă numele Cantacuzino,
 Stăpîn strălucit al Țerii-Românești vestite,
 De către-arhipăstorul Antim Ungrovlahul,
 Cel din Ivir, — cum se vede, din temelie.
 Ca închinătorii zeilor față de Dumnezeu,
 Ca David fi și în biserica Sfinților (?).
 În anul de la Mîntuire 1715.»

2. Pomelnic în triptic, pe lemn.
 Pe aripa stîngă :

675.

Aici să pomenesc bunî, credincoși Domni : Io Costandin Voevod Brancovean, Io Stefanû Voevod Cantacozino, Io Niculae Voevod Maurocordat, Io Grigorie Voevod Ghiga, Io Mihaî Voevod Racovița, Io Costantin Vv. Niculae.

La mijloc :

Pomealnicul lui Pahomie monahû Bojoreanul și alû fiiû-său Costandin Postelnic, care s'aû îngropatû în tinda biseariciî, Costandin Post., și s'aû dat la mănăstirea de la toți Sfinții danie de s'aû zugrăvitû și s'aû poleit tăemplele biseariciî cu tl. 174, și s'aû datû și 4 suflete de Țiganî și 4 boî și 4 vacî și 40 de măci dă stupî, ca să se pomenească la sf[ân]tul jărvanicû, și să se caute la 3—4 anî, după obiceiû. Și s'aû scris la leat 7255 [1746-7].

Pahomie monahû, Costandinû, Ilinca, Chiril monahû, Martha monahiia, Nicolae, Ioanû, Mihaî, Bălașa, Anca, Aspra, Mariia, Marica, Dima, Theodosiia monahiia, Goranû, Anca, Vladul, Albul, Stefanû monahû, Marica, Tudorû, Ioana, Aspra, Ilinca, Bă-

lașa, Alixandru, Anca... eca, Stana, Preda, Bălașa, Neagu, Safta monahia, Salomia monahia, Silevestru monah, Theodosie monah, Pîrvul, Drăghici, Mihail..., Rafail monah, Nicolae monah, Barbul, Drăghici, Gheorghie, Stanca, Safta, Sanda, Despa, Idita, Anca, Gheorghie.

Pe aripa dreaptă, lista Mitropoliților: Antim, Daniil, Stefan, Neofit, Filaret, apoi Partenie proegumen de Argeș, shimonah, arhiepiscopul de Argeș Iosif (ale căruia versuri întru slava lui Antim au fost acoperite de mosaicul de jos), și episcopul Grigorie de Argeș.

676. 3. În paraclis, chipul boierului Matei Roset și al soției lui.

677. 4. Pe o anaforniță de acolo:

Ἄ τὰπεινὸς ἐπίσκοπος Ἀρτζεσίω Ἰοσήφ τοῦτον τὸν ἀντιδωροῦσκον ἐδλαθῶς προσφέρει· 1798.

Adecă:

«Smeritul episcop de Argeș, Iosif, ofere cu evlavie acest disc; 1798.»

XVIII. BISERICA MAVROGHENI.

678. 1. Inscriptia de de-asupra ușii s'a distrus de reparatori inconștienți.

679. 2. În părete:

Ἐνθάδε κείται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Διωνύσιος ἱερομόναχος, ὅς καὶ καθιγούμενος τῆς ἱεράς μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, διορησθῆς παρὰ τοῦ ὑψηλοτάτου Νικολάου Πέτρου Μαυρογένη BB. κατὰ τὸ 1787, καὶ ἐχρημάτισεν ἔτη 18, καὶ ἕως 1805, Ἀπριλίου 20, ἔδοσεν τὸ κινὸν χρῆμα. † Γόγκου Νικολάου.

Adecă:

«Aici zace robul lui Dumnezeu Dionisie ieromonahul care a fost și egumenul sfinteii mănăstiri a Izvorului de viață, orînduit de preanălțatul Nicolae Petru Mavrogheni Voevod în 1787, și a cîrmuit 18 ani, și la 1805, April 20, și-a plinit obșteasca datorie. † Nicolae Gîlcă.»

În cimitir :

3. Mormîntul principesei Zoe Bagration, născută Văcărescu, moartă, 680.
în vîrstă de 86 de ani, la 22 Septembrie 1878.

Bagration a fost la 1850 în fruntea unei comisii pentru căsătoria ofițerilor ruși cu moștenitoare muntene. V. *Mărturiile istorice despre Știrbă-Vodă*, II.

4. Al Banului Alecu Filipescu, mort în Novembre — 681.

5. Al fiului lui Alecu, Marele-Logofăt Alecu, mort în August 1863, 682.
și al soției acestuia Elena († 1873). Pe aceeași piatră se înseamnă și numele Marelui-Logofăt — Filipescu (mort la 63 de ani, în ziua de 3 Mai —) și al Stolnicului Radu.

XIX. BISERICA ICOANEI.

1. În pridvor : 683.

1. Aici odihnește roaba lui Dumnezeu Zoița, buna soție a Marelui-Clucer și cavaler Grigorie Obedeanu, ce s'au dat obștescul stîrșit la 12 Maiu anul 1842; vecinica ei pomenire.

Aici se odihnește și răposata Păhărniceasa Zinca Polizu, născută Niculescu : a răposat la 31 August 1855 leatu.

2. Rugați-vă pentru dînsa. Zamfira Rughet, născută Polizo, a răposat la 27 Maie 1846, [î]n vîrstă de 36 ani. 684.

Subt această piatră se odihnește și trupul Eleni născută Polizu, răposată în frageda ei vîrstă, la anul 1859, Martie 31.

3. De-asupra ușii : 685.

Acastă sfîntă și înfrîmșetată b[e]searecă, unde să proslăvește numele celui în Troițe mărit D[u]mnezeu, întru cinstea și prăznuirea prea-sfintei de D[u]mnezeu Născătoare și a sf[î]ntului prooroc Ioann Botez[ătoriu] și a marelui ierarh Nicolae, s'au zidit din temelie în zilele înălțatului Domn Mihailu Costandin Suțu Vvd., Mitropolit fiind Preasfinția Sa chiru Grigorie, la anu 1784; care s'au

zidit prin prejur chilii, ca să fie pentru adăpostirea săracilor călugărițe și fămei văduve scăpătate și a celor streini bolnavi ce vor năzui la ajutorul sf[î]ntei icoane, iar preoți, sau călugări, sau mirean însurat, cu fămee, să nu aibă voe a șede la chiliile din lăuntru, după cum și cu groaznic blestem s'aũ făcut acest așezământu, numai ctitorii să aibă voe, de nu să va purta cineva cu bună orânduială, sau preot, sau din cele ce lăcuescũ în chiliu, să-l dea afară. Venitul ce să va strãnge la beserică, să iã preoții doi bani și episcopul unũ ban, ca să fie pentru ajutorul săracilor și la cele ce vor lipsi la sf[î]nta beserică. Iarũ celelele daruri ce vorũ dãrui Domniũ sau alt pravoslavnicũ creștinũ, și acelea să fie totũ în mãna episcopului. Totũdeauna numai doi preoți și unũ diacon să fie nelipsiți. Iarũ dupã sfãrșitul vieții mele las cu sufletul mieũ ca numai din neamulũ mieũ să rămãe episcopũ peste toate acestea ce mãi sus scriũ, nepoți și strãnepoți. Fost-aũ cheltuitori și ostenitori dumnealui Panaitũ Bãbũ[eanu], Vel Cãpitan za lefegii, avãnd ajutor de la alți pravoslavnici creștini. Și s'aũ sãvãrșitu la anulũ 1786, Septem[vrie] 2. Iarũ cine va strica vrea-unũ așezãmãntũ dintr'acestea, să aibã a da seama la înfricoșata și dreapta judecatã Cerescului Împãratũ.

4. Chipurile ctitorilor. «Macarie Bãbeanu, ctitorul bisericei cei vechi», «cocoana Sofia», «Po[stelnicul] Ioan Bãbeanu, Logãfãt vãl bresle», «Panait Bãbeanu Cãpitan za lefecii»; copiii: Maria, Elena, Panait, Nicolae. Apoi: Stoian, Pavel Logofãt de bresle, «cocoana Bãlașa soția dumnealui», Ana, Ecaterina. — Sînt innoite. — Pentru îmbrãcãminte lor, v. cartea mea *Istoria Romînilor în chipuri și icoane*, I, cap. despre îmbrãcãminte.

5. Jeț vechiũ cu vulturul muntean.

686. 6. Icoana Mintuitorului e dãruitã la 1844, de o Elena C. Niculescu.

687. 7. Pe icoana Maicii Domnului d'innaintea altarului:

Ioann Vãcãresc[u] Spãt[ar], Ecaterina Do[m]nița, Alexan-

dru Văc[ărescu], Mariia, C[onstandin] Băs[ărab], Ban, Stol[nic] Costandin Băs[ărab], Eleni Băs[ărab]. Ștefan Prăș[coveanu] Vor[nic], Chiriachi Pră[școveanu], Grigorie Bălea[nu], Log[o]f[ă]t, Sa[f]ta Băleana, Grigorie Bălea[nu]. Biserica Maicăi Precistii. **ИИИ УСТР.** (*sic*). S'au zugrăvit această sf[ă]ntă icoană la leat 7190 [1681-2]. Filip Nicolau' rgintar.

Jos, un pomelnic mai nou.

Cei de la început sînt poetul Ienachi Văcărescu și soția sa, Ecaterina, fiica lui Nicolae-Vodă Caragea, precum și fiul lor, Alexandru. Maria, sora lui Ienachi, a luat pe Nicolae Brîncoveanu Banul. V. și *Studii și doc.*, III, p. 87.

8. O altă icoană e poleită la 1850 de Maria soția lui Costache Bo- 688. bescul, «Crucea».

XX. MĂNĂSTIREA ICOANEI.

1. De-asupra ușii de intrare:

689.

Acestu sfânt lăcaș s'au zidit din temelie și s'au înfrumusețat precum să vede cu cheltuiala d[u]mn[ealui] Căminarului Mihalache Darvari, în zilele Mării Sale d. Alecsandru Dimitrie Ghica Voevod —, unde să prăznuiește hramul Învierea Sfântului Lazăr și Sfinții-Împărați Costandin și Elena, și Sfinți Voevozi Mihail și Gavril; 1834, Av[gust] 10.

2. Chipurile ctitorilor: Elera, Mihail, Constantin, Anastasia Darvari, de o parte, iar de alta: Olimpiada Arsachi, Elena Arsachi, Elena Darvari și fetele.

3. În cimitir, mormîntul Clucerului M. Darvari (1797—1854).

690.

XXI. BISERICA OȚETARI.

1. De-asupra ușii de intrare:

691.

Această sfântă și dumnezeiască biserică, unde să prăznuiește hramul Sfinților Îngeri făcutu-s'au înutăi de lemn în zilele lui Șarbanu-Vodă, la leat 7189 [1680-1], și, pre-

făcându-să iară dă lemnă în zilile lui Costandin Basarabă Voivod, la leatū 7210 [1691-2], și acumū, prefăcându-să dă piatră, s'aū adaosu și hramul ierarhului Necolae, și cu ajutorulū și îndemnarea dumnealoru Mărgăritu staroste și jupănu Nicolae cupețu și cu alaltoru creștini s'aū ziditū și s'aū înfrumosețatū după cumū sē vede, cu toate podoabele, în zilile lui Ion Costandin-Vodă Mavrocordatū, ca să fie dumnealorū veaōnică pomenire; Iulie l[eat] 7265 [1757].

692. 2. Pe un mormînt în pridvor :

Întru acest trist și cainic mormînt să odihnește oasele răposașilor robilor lui Dumnezeu Ilie Calpaccibașescu, săvărșit în anul 1825, i ale soșii sale Ana Voeniasca, ce aū trăit amādoī în căsătorie anī 12 și în leat 1842 s'aū săvărșit și numita, i oasele copiilor săi, anume : Nicolae, Maria, Costandin și Lucsandra, i ale moșilor și strămoșilor lor. Iar eū, fiul răposatului de mai sus, anume Matache Voenescu, săntu a veni mai în urmă, rămāindu numai eū dintru acastă familie.

Numele vine din Calpacci-bașa, starostele bresleī calpacciilor, celor ce fac calpace.

693. 3. Pe altul :

Aici să odihnește oasele răposatiī roabiī lui Dumnezeu Elena, închinata fica Logofătului Fiera, ce aū ținut în căsătorie pă Hagi Tudorache Theodoru, 40 anī, nāscînd și 9 copii, iar acum, în leat 1845, Fevruarie 20, s'aū săvărșit în vîrstă de anī 56, însă să scrie aci și cei mai înnainte răposași prin osibite locuri părinți, frați, rude : Theodor, Stana, Sava închinatu, Ana, Gherasim monahu, Radu, Costandin, Theodor, Hera, Ana, Stana, Anghel, Grigorie, Ioan, Păuna, Pavel, Panait, Costandin, Safta, Voicu, Marin, Theodor, Sima.

4. Pe o icoană la altar: 694.

Acestă sfântă icoană s'aũ făc[u]t de roaba lui Dumnezeu Maria, ipac Mariea, 1804.

5. Pe alta: 695.

Drăghici, Constantin, Rusandra; 1803.

6. Pe o a treia: 696.

Mariia, Gheorghie; 1804.

XXII. BISERICA OLARI.

1. De-asupra ușii de intrare: 697.

Întru numele Tatălui și al Fiiului și al Sfântului D[a]hu, ziditu-s'aũ această sfântă și dumnezeiască biserică ce să cinsteaște și să prăznuiască Adormirea prea-sfintei stăpâne Născătoare de Dumnezeu și pururea-feçoara Mariia și a celui întru sfinți părintele nostru Nicolae de la Miralichia, făcătoriu de minun[i], și s'aũ zidit den temelie de pre cum să veade de robul lui Dumnezeu dumnealui Dumitrașco Racoviș[ă] Vel Visteru, și, rămăin[d] niște ban[i] de la robul lui Dumnezeu Mihai băcanul, s'aũ dat la căstă sfântă mănăstire, denpreună cu Iancul Căpitanul ajutorind și alți creștin[i] pravoslavnică, în zilele D[o]mnului nostru Io Scarlat Gh[i]c[a] Voe[vod], fiind Mitropolitul chiriu chir Filaretu; Octomüvrie leat 1758.

Dumitrașco Racovișă e fratele lui Mihai-Vodă și ginerele lui Mihai Spătarul Cantacuzino.

2. Pe epitaf (aier): 698.

Στέφανος Δημητρίου Μυέλλος Μέγας Λογοφέτης, Νοεμβρίου 1820.

Adecă:

Ștefan al lui Dimitrie Belu, Mare-Logofăt, Noiembrie 1820.

În 1827 era Vornic (Hurmuzaki, X, p. 424).

699. 3. Pe o icoană din altar :

Înbrăcatu-s'aũ această iconă în argint cu cuca [*sic* = cheltuiala] sf[i]nți biseriĉ și a mahalagiilor ot Olari prin îndemnarea și osărdia dumnealui Gheorghe Ghiorghiu, ce s'aũ aflat epitrop; 1817, Aprilie 20.

700. 4. Pe alta :

Înbrăcatu-s'oũ în argintũ această sf. iconă cu ajutor[ul] a mu[l]tor frați și suror[i], prin osărdia d[u]m[isale] chirũ G[heorghe] G[heorghiu] și a dumneae jupăneasa Ana : Io[n]u, Balașa, Gr[igore], Chirica; 1819, Fevru[arie] 25.

Înnoită în 1850.

701. 5. Pe un mormînt în dreapta :

Suptu această piatră odihnescu-să oasile răposaților robilor lu Dumnezeũ Marin Log[ofătul] za Vistierie, Chiraz, Mariia, Dumitrache și cu tot neam[ul] lor; Mart 11, 1771.

702. 6. Pe jărtfenice (antemise) de mătășă, tipărite și foarte frumos împodobite :

Acestũ d[u]mn[ez]eescũ jertvenic pre carele se săvîrșăște d[u]mn[e]zeiasca cea făr de sînge și sf[i]nțita slujbă în zilele *prea-bлагоceativului singur-stăpînitoriului, marelui D[o]mnului nostru și Împăratũ a toată Rossia Alexandru Parlovic, s'aũ sf[i]nțit acest antimis de preaosf[i]nțitul Mitropolit a toată Valahia chirio chir Ignatie, și s'aũ dat la bisearica din —, Ținutul —, unde să prăznuiăște hramul —, la anul 1810, luna lui —.*

Alte forme mai vechi aũ, în locurile tipărite cursiv, alte nume de Domni, iar la numele Mitropolitului precum urmează : «s'aũ blagoslovit și s'aũ sfințitũ cu mânia preaosfințitului Mitropolitũ alũ Ungrovlahiei chir Grigorie» (din veacul al XVII-lea), saũ : «Mitropolitũ de aici, chir Mitrofan; 7226 [1717-8]». — Mitrofan a fost însă urmașul lui Antim, și de sigur că acest mare meșter în cele bisericesti a făcut desemnul antimiselor.

XXIII. BISERICA POPA-RUSU.

1. Pe piatra de de-asupra intrării, acum așezată în curte :

703.

Această sfântă biserică ce să numește în : [= anume] Pop[a] Rus[u] și să prăsnuește hram[ul] Sfânt[a] Troițe, Sfânta Cuviosa Parascheva și Sfântu ierarhul Nicolae, cu ajutorul lui Dumnezeu s'au făcut din temelie, cu toată osârduia și toată cheltuiala dumnealui Manolache vătaf de arabagiî, și ostenitor preotul Andrei de la această besereca, în zilele prea-înălțat Domnu Io Gheorghiu Carağa Vvd. și preaosfințit Mitropolit Nectariu. Pomeneste, Domne, pre robi tăi aceștii, večnica pomenire: Manolachi, Ilinca, Safta, Voica, Maria, Andrei erei, Petre, Ghiorghie, Păuna, Costandin, Ion, Andrei, Manole, Toader erei, Danu pr[e]z-[viter], Păuna prezvitera, Ilinca, Stan (?). Leat 1813, Martie 17.

2. Pe un potir:

704.

1813, Iunie 10. Iona, Mariia, și Drăghicu, Bălașa, Gheorghie, Neacșa, Frusina, popa Gligori[e] proin protopop ot Popa Rusu.

3. Pe altul:

705.

Πάπα Νικόλα κέ τόν τέκνον [de două ori], Ζοίκα κέ τον τέκνον: Ζοίκα, Ἀντρέα: 1787, Ἀγρόστον 28.

4. Pe o evanghelie:

706.

Această sfântă evanghelie s'au făcutu de jupănu Polihronie și Mariia danie la Popa Rusu; 1796, Noem[vrie] 2.

XXIV. BISERICA POPA-TATU.

1. Icoanele St. Nicolae și Maicei Domnului sînt îmbrăcate cu argint la 1-iu April 1812.

2. Pe un potir: 1815: Ῥαδοκάνου Λογοθέτης (Răducanu Logofătul). 707.

708. 3. Pe o cruce din 1857: «Pi[tarul] Ră[ducanu] Cotrea».
709. 4. Pe un mineiü de Rîmnic (Mart):
 1829, Ὀκτωβρίου, 5, Σαβάτο πορνῶ (sic!), εἰς τὰς 12 ὕρας, ἔγινεν σισμὸς μέγας.
 1829, Νοεμβρίου 14, πέμπτη πορνῶ, εἰς τὰς 11 καὶ μέση, ἔγινεν σισμὸς μέγας.
 Însemnarea cutremurelor «marî» de la 5 Octombrie 1829, 12 ceasuri de zi și de la 14 Novembre 1829, 11 de zi, se dă și în românește.

XXV. BISERICA CUIBU-CU-BARZĂ.

710. 1. Pe o piatră de mormint:
 Supt această piatră odihnește oasele robu lui Dumnezeu
 Cruceru Dona ș'a soții dumnealui Zafira, titor biserici; 1830.
2. În altar, pomelnic pe piatră, din același an 1830; fără însemnătate.

XXVI. BISERICA UDRICANȚI.

711. 1. De-asupra ușii:
 Acastă sfântă și dumnezeiască bisearica s'a făcut cu
 toat[ă] cheltuiala și înfrumusețarea ei, precum să veade, dum-
 nealui jupană Udrecan Clucer, fiind coprensu de dumnezeiască
 rivnă pentru mărirea și slava lui Dumnezeu și a Sfântului
 marelui ierarh Necolae, și pentru veačnica pomenire a dum-
 nealui și a tot neamu dumnealui, și s'a săvârșit în zilele
 prea-luminatului Domn a toată Țara-Rum[ă]nească Io Gri-
 gorie Ghica Voevod, fiind arheereu Mitropolit preasfențitul
 chir Stefan, la anul de la Ziderea Lumei leat 7244 și de
 la He. 1734, în luna lui Septemvrieie zile 15.
712. 2. Pe perețele pridvorului de spre stradă, în lăuntru:
 Acest s[fă]nt lăcaș fiind crepat din cutremurul ce s'au in-
 tământat la văleat 1802, căci multe sf[in]te lăcașuri și zidiri
 s'au stricat, acum, la leat 1810, i s'au făcut legăturile ce

să văd, atât înlăuntru, cu drugî de ferû, cât și afară, în anvon, umplându-se cu zid câte trele ...l, și, deosebit de legăturile ce s'aũ făcut, s'aũ și înfrumusețat cu zugrăvelele cele văzute, atât afară înnaintea bisericii, înlă[untru] anvonului, cât și tãnpla, i s[fintele] icoane cele împărătești, și pardoseală, și un policandru noũ, făcându-se și două chilii noi în curtea bisericii, pentru sălășluirea celor săraci, cu toată cheltuiala răp[o]s[atului] Pahar[nic] Nicola, Salomia, Maria....

3. Pe candel:

713.

Ἐπιτάφιος Ἐπιτομῆς ἀρχιεπισκοπῆς 1847.

Adecă:

«Timoteiũ, episcop al Troadei; 1847.»

4. În altar, pe pãrete:

714.

Pomelnicul Popii Nicolae Zgolavu (?), ctitor[ul] cel vechiũ, care aũ dat bisericii casele care sãntu în dosul oltarului, și o prãvălie în carãle cu pește, și toate cãrțile bisericii: Nicolae ierei, Ecaterina iereița, Teodosie ermonah, Radu, Marica, Iane. Pomelnicul jupãnesei Marii, a Pitarului Ioan, care aũ dat bisericii case, pogoane de vie la Cernãtești: Ioan, Maria, Iordache, Marica, Zitco, Neaga, Manda, Bãlașa, Pãtrașco, Ecaterina erei[ța], Nicola.

XXVII. BISERICA LUCACÎ.

1. De-asupra ușii:

715.

Întru slava atotputernicului Dumnezeu aicea fiind ziditã biserica în leatul 1736, și din cutremurũ slãbindu-se cu totul, acum de iznoavã s'aũ zidit din temelie cu toată cheltuiala dumnilor neguțãtori Costandin Atanasiu și Anghel și Panteli, nãscuți în patria lor Bolgaria, în orașul Siștov, și acum hãlãduesc în orașul București, și, dupã în-

scrisa conglăsuirea tuturor enoriș[i]lor, și cunoscându-se dumniilor veșnici ctitori aceștia sfintei biserici ce să prăznuiește hramul Sfântului ierarh Nicolae Mirlichii, a Sfinților Împărați Costandin și Elena și a Sfinților Voevozi Mihail și Gavril, au isprăvit dumniilor din temelie această sfântă biserică, ajutorind și alți cu ceia ce s'au îndurat; s'au isprăvit în zilele prea-înnălțatului nostru Domn Alecsandru Dimitrie Ghica Voevod și Preaosfinții sale Mitropolitului Ungro-Valahii chir Neofit; l. 1842.

716. 2. În altar, pe piatră :

Pomelnicul ctitori care a deruit biserici Lucač acaretul din ulița Șăpcarilor. [Nume neînsemnate.]
1847, Martie 23.

717. 3. Pe una din cărțile bisericii se află însemnări naive ale preotului, între care aceasta, care arată cum se scria mai de mult notițele despre faptele zilei:

«În anul 1877, August 30, luarea Criviței cu asaltu dă cătră oștirea rumânească, Curcani, cându au fostu în răsboi cu Turcii tovrășie Rumâni cu Ruși. Și Rumâni avându cu ei pă Căpitan Valteru, care au și muritu cu steag în brațe, avându pă corpul său 9 lovituri. Rumâni avându cu ei Domnul Carol întii, cu împărat împreună al Rușilor, la Plevna în Bulgariia, unde era Osman-Pașa, care prin planurile lui era să prindă pă Împărat, dar, fiind Rumâni, au sărit cu răsboi strasnic, și au învinsu pe Osman-Pașa înapoi, și în urmă s'au predat, văzându că nu are loc de scăpare.»

XXVIII. BISERICA BOTEANU.

718. 1. De-asupra ușii :

Acestă sfântă și dumnezeiască biserică ce iaste hramul Tăerea Capului Sfântului Ioan Botezător[ul] și a Sfântului Gheorghie făcător[ul] de minun[i] întâi au fost de lemn, făcută de dumnealui răposat jupan Mihul, și acum s'au făcut de piatră și s'au înpodobit dupe cum să vede, cu toată

cheltuiala și osteneala dumnealui jupân Maxim, dipreună cu frate-său Gheorghie, feçori răposatului jup[an] Grigorie Miulețu, în zilele Mării Sale Ion Scarlatu G[ri]g[orie] Ghica V[oe]v[o]d; Iunie 6, 1760.

2. Pe un mormînt, în pridvor :

719.

Supt această piatră să odihnesc oasele răposăților robu lu Dumnezeu Drăgoe diacon, Pascalia, Stan, Bălașa, Costandin, Ilinca, Zoița, Dumitru, și iar Zoița, Tănase, Floarea, Daniilă, Mane, Maria, Stanciul, Daniil shimonah, Vartolomeiü..., Zoița [etc.]; 1809, Oc[tomvrie].

3. Pe altul, în biserică :

720.

Supt această piatră udihnescu-se osile răposatului robului lui Dumnezeu Giurgiu, la veleatul leat 7266, Iunie 24.

4. Pe altul, afară :

721.

Supt această piatră odihnește trupul răposatului Sărdar Gheorghie Bălescu, născut la anul 1804, și răposat la anul 1840, Ghenarie 5.

XXIX. BISERICA BREZOIANU.

1. La dreapta ușii de intrare (la stînga, e inscripția cea nouă) :

722.

Aastă sfă[n]tă și dumnezeiască bisearecă, ce să prăznuiaște hramul Sfintei Troițe, iaste zidit[ă] din temelia ei pân în sfârșitü de dumnealui Mănăilă Mărăcineanu Vl. Clucerü și dumnealui Șărbau Bujoren[u] Vl. Viș., ajutându cu locul bisearici și dumnealui Pătrașco Brezoianul Vel Vor[nic], ca să fie de pom[e]nirea dumnealor și a coconilor dumnealor; și s'aü făcut în zilele Domnului nostru Io Costand[in] Basarab Voevod; Oc[tomvrie], leat 7219 [1710].

Șerban Bujoreanul făcu parte, fiind Vornic, din solia boierilor munteni la Împăratul Carol al VI-lea. Pe Pătrașco Brezoianu îl întâlnesc ca Vel Clucer în 1684; el a fost Mare-Șătrar în 1706 (*Gen. Cantacuzinilor*, p. 273; *Doc. Cantacuzinilor*, p. 249, no. XXI). Cf. și *Studii și doc.*, V, p. 190, no. 50; pp. 191-2, n-le 55-6 (același Petrașcu ca Șătrar în 1702-4), p. 195, no. 64. Mănăilă era fost Clucer și la 1719 (*ibid.*, p. 194, no. 57). În 1711 el era Mare-Serdar (*ibid.*, p. 311, no. 72).

2. Icoane vechi, îmbrăcate cu argint, dar fără inscripție.

XXX. BISERICA SF. IONICĂ.

723. 1. De-asupra ușii de intrare :

Întru mărirea a tot ținitorul Dumnezeu și spre cinstea sfintului său înaintea-mergătorului și botezătorului Ioan, s'a rădecat din temelie această sfântă biserică de către Dimitri Dărăscul, Marele-Medelnicer, și soția sa, Sofea, la anul de la Hristos 1795; cari au înzestrat-o prin dreptă munca lor.

724. 2. Pe un mormînt, în dreapta :

Suptu această piatră odihnescu oasele răposatului robul lui Dumnezeu Păun...ească; 1830, Iun[ie] 12.

725. 3. Pe alta, lingă aceasta :

...oote pe... au nu tăgăduind că plângându și tăgăduindu-te, te făleşti întru... cum au fost zi[su]... pământu [ești] și... pământu, și suptu această piatră odihnescu oasele răposatului robului lui Dumnezeu Vel Medelnicer [Dimitri Dărăscul, carele au] fostu cu mila....

4. Icoană veche a Sf. Ioan și vechiul epitaful (aier), fără inscripție.

XXXI. BISERICA CREȚULESCU.

726. 1. De-asupra ușii de intrare din pridvor în biserică :

Doamne, cela ce proslăvești pre cei ce iubescu podoaba casii tale și locul lăcuinței Măririi Tale, priimește sfân-

tul lăcaș acesta, care întru slava Mărireii Tale și întru lauda și prăznuirea Adormireii prea-curate Maicii tale și pururea-feoară Mariei și săborului Sfinților Arhangheli l-au zidit den temelie și înfrumusețat cu toată podoaba bisericăscă cucernicii și pravoslavniciei robii tăi dumnealui jupan Iordache Crețulescul Vel Logofăt și soțiea dumnealui Doamna Safta, flica fericitului întru sfârșat și de a pururea pomenitului Io Costandin Basaraba Voevod, pentru a lor și a neamului večnică pomenire : care după răvna lor cia dumnezeiască cu ajutorul tău l-au săvârșat în anul de la Zidirea Lumii 7231, iar de la Nașterea Măntuitorului H[risto]s 1722, lun[a] lui Sep[temvrie] 30 dni, și ispravnică Părvană Logofătă Loloescul.

Pentru Iordachi Crețulescu, v. caracterisarea din *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 371 și urm. : Toți boierii îl aveau în evlavie ; puțini cari nu-l iubiau, și aceia se rușinau de el cînd îl vedeau. Mormîntul lui de la Mitropolie nu se mai cunoaște astăzi. Mormintele ce vor fi fost în chiar această biserică, s'au distrus, după obicei, la reparație.

2. Chipurile ctitorilor : Vișa, mama lui Iordachi, și Pîrvu, Mare-Logofăt, soțul Vișei (ei muriseră, lăsînd pe Iordachi «scăpătat, tînăr și fără părinți» ; *Gen. Cant.*, p. 371). Apoî : Constantin Brîncoveanu, Doamna lui, Marica, și fata lor Safta (numită după soția lui Constantin Cantacuzino Stolnicul), soția lui Iordachi ; în sfîrșit, Iordachi însuși. Urmează : Banul Constantin Crețulescu (numit după Constantin Brîncoveanu), fiul cel de al doilea al lui Iordachi și Saftei (*Gen. Cant.*, p. 375) ; Istrati Vel Vornic (fiul lui Constantin), Ecaterina, vara lui Istrati și soție a lui [Constantin] Știrbei Vornicul (cf. *Studii și doc.*, p. 688) ; Toma Vel Logofăt (și Ban ; frate cu Constantin ; *Gen. Cant.*, p. 376) ; Alexandru Vel Logofăt (fiul precedentului ; *ibid.* ; *Doc. Cant.*, p. 95), Constantin Vel Păharic (fiul lui Alexandru ?). Constantin al II-lea și Alexandru sînt zugrăviți de două ori. — Toate chipurile au fost văpșite din nou pe la 1860.

3. Pe icoana Maicii Domnului (ή ὁδηγήτρα) :

727.

Robul lui Dumnezeu și al Maicii Precești Toma, Safta și cu fi lor. Mai 13 dn[i], lt. 7257 [1749].

- E una din icoanele cele măi frumos îmbrăcate cu argint din țară.
728. 4. Pe un rînd de candelē :

Ioanichie arhierē ū bes[ericiŭ] Crețulescu.

XXXII. SF. VINERE A HEREȘTILOR.

729. 1. De-asupra ușii de intrare :

Aăastă sf[ă]ntă d[u]mnezeiască biserică este zidit[ă] cu cheltuiala răposatului întru fericire arhierē Ioanichie Stratonicŭia, ajutînd și alț pravoslavnic creștin[ŭ] un bagatel, și, cînd era a să săvărși de zugrăvit, la anul 1839, luna Octomvrie 30, ș'aŭ dat opștescul sfîrșit, lăsînd îngrijirea celor din lăuntru la d[u]m[nealŭ] Paharnecu Gheorghie Poenaru, epitropu Preasfinții Sale ; care le-aŭ făcut toate precum să văd. A fost biserica mică, zidită dă răposat pan Nicolae Vel Agă; pan (*sic!*) Ioana, soțiiia d[u]m[isale], i pan Calin Spătarul, fiul dumnealor, la anul 7153 [1645], cu hramu Preacuviosi Paraschevi, iar fericit[ul] ctitor Ioanichie aŭ adăogat hram Botezu Mîntuitorului nostru Is[us] H[risto]s și pre marea m[ucenică] Paraschevi. S'aŭ sfințit în zioa Sf[i]nților m[ucenicŭ] Ecaterina și Miercurie, săvărșindu-să toată lucrarea în zilile Mării Sale Alesandru-Vodă Ghica, care în sfărșit aŭ întărit ctitoriiia veche a d[umisale] Vistier Constandin Herăsc[u]; 1839, Noemvr[ie] 25.

730. 2. În biserică, mausoleul Hereștilor. Pe o stelă de marmură e săpat, încă pe cînd trăia generalul C. Năsturel Herăscu, un lung pomelnic, cu fel de fel de presupunerŭ și afirmații fantastice. Se spune întăiŭ că «familia dd-lor Năsturel de să trage din Romani». Cel d'intăiŭ ar fi fost «Heinrihŭ», făcut *grof* de «Împăratul Austrii Ludovic I-iŭ, la anul 1370». El are un fiŭ Ilie, și de la acesta un nepot de fiŭ: Udriște. Fiul lui Udriște ar fi Banul Ion (1524-590), fiul acestuia, Radu (1582-652). De la aceștia ar veni Toma (1628-1693). Număi cu acesta se întră în adevărul istoric (v. Generalul P. V. Năsturel, *Vieța Sfinților Varlaam și*

Ioasaf, București, 1904, Corecturi). El «s'a făcut graf de iznoavă (!) de către Leopold Împăratul Austrii la anul 1664». El are pe Șerban (1659-731), iar acesta pe Banul Constantin (1682-1752). De la Costandin vine Radu (n. 1750), «care la botez s'a făcut Paharnic» și moare în 1804, «tot Paharnic, fiind sacat și depărtat din fire din rîvna gradurilor și slujbelor după atunci». În sfîrșit, se pomenește fiul lui Radu, Logofătul Costandin, născut în 1798, «care a slujit în slujba ostășască a Rosii și, aflîndu-să în două campanii în protiva Turcilor, a dobîndit cavalerii și sabie de aur pentru vitejie, iar în urmă, pentru slujbele aduse patrii sale, s'a cinstit și cu cavalerie otomană și în rang de Marele-Ban».

3. Pe o icoană, însemnare că s'a îmbrăcat cu argint la 1846 de Elena 731. Lahovari Postelniceasa.

XXXIII. BISERICA SCHITU-MĂGUREANU.

1. Pe păretele din stînga (biserica e reparată din nou, în chipul cel 732. mai rușinos):

Întru mărirea și slava marelui Dumnezeu carele în Troiță să proslăveaște, ziditu-s'a din temelie această svântă și dumnezeiască biserică de răposatul și pururea-pomenitul Costandin Văcărescul Vel Logofăt, dară, rămăind neisprăvită, după prestăvirea dumnealui, s'a isprăvit și s'a înfrumusețat cu toată podoaba ei, precum să veade, de ginerile dumisale dumnealui Mihai Cantacuzino Vel Vistier, cinstindu-să cu hramul Vovedeanii a preasvintei Născătoare de Dumnezeu și a Sfântului sfințitului mucenic Visarion, spre pomenirea veačnică ctitorilor, în zilele preînnălțatului Domnă Ion Costandin Mihai Racoviță Vovod, și fiind ostenitor Sfinția Sa părintele chir Sofronie, egumen de la Sărindar. Oct[om]vr[ie] 5 z[ile], v leat] 7265[1756; sic].

2. Mihai Cantacuzino a fost Ban și general rus. De la el ni-a rămas 733. și *Genealogia Cantacuzinilor*, în care, la p. 120 și urm., sînt știri bogate asupra lui. Soția sa Maria era fata Saftei, fiica lui Constantin-Vodă Brîncoveanu și a lui Iordachi Crețulescu.

734. 3. Icoană din 1849, de la «Catinca Malandroaica».

4. Chipurile ctitorilor, pe care le-am dat în «Albumul Cantacuzinilor», și toată vechea zestre a bisericii s'aũ stricat.

XXXIV. BISERICA SF. CONSTANTIN.

735. 1. De-asupra uşii de intrare :

Întru mărirea celui în Troiță un Dumnezeu proslăvit și de noi într'o ființă mărturisit acest d[u]m[ne]zeescũ lăcaș întru acoperemintul Sfinților Împărați Constantin și Elena s'aũ afierosit de robii lui D[umne]zeu Constantin Cojocar beșleaga, Constantin croitor Melcescu, Hagi Panait șalar, cu a însuș cheltuială, din temelie zidit spre a lor pomenire și a celor ce aũ ajutat: Pătrașco croitor, Ion Coica ca în veac să fie pomeniț ei și tot neamul lor, și s'aũ săvîrșit în zilele preainnălțatului nostru Domnũ Mihail Suțu VVd., Mitropolit fiind Preasfinția Sa chir Grigorie; 1785, Septem[vrie].

736. 2. Icoana sf. Constantin vine de la «Costachi Iuanu Mihaï», din al XVIII-lea veac.

737. 3. Pe o anaforniță :

Acestu aghiosmatarion să afirosește biserici Sfi[n]ților Împărați ot mahalaoa Livedea gospod de robi lui Dumnezeu Ioanu Rizu, Teodora și cu totu neam[ul] lor : Mihail, Marcu, Lanbrini, și cu totu neam[ul] lor, ἔτος [= anul] 1831, Aprile 19.

738. 4. Pe alta, inscripție grecească de la aceeași, din 1832.

5. Pomelnicul din altar, săpat în piatră, e mai nou.

XXXV. BISERICA SF. NICOLAE DIN GORGANI.

1. De-asupra uşii de intrare :

739. Acest sfântũ și dumnezeescũ lăcaș unde să cinstește și să prăznuește hramul sfântului marelui proorocũ Ilie Tezeiteanul în movila Gorganului din temelie s'aũ ziditũ al

doilea rîndu în zilele Mării Sale dumnealui Ioanu Gheorghie Caragea Vvd., carele a făcutu și oareșce ajutor, începător și sîrguitor aflându-să dumnealui biv Vel Paharnicu Manolache Hrisosholeos, soția dumnealui Elena i dumnealui biv Vel Cluceru Radu Voinescu i dumnealui biv Vel Paharnicu Ștefan Voinescu, și epitropu ostenitoru biv Velu Slugeru Gheorghe Artino, dinăpreună ajutorîndu și brasla neguțătorilor cojocari, iar prin îndemnarea acestor obraze mulți pravoslavnicî creștinî aș ajutorat până s'aș săvîrșitū cu vrerea lui Dumnezeu, începîn[du]-se sfintele slujbe; după care, așăzându-se epitropu chir Spiru, după a sa rîvnă și cu ajutoriul celor de mai sus pomeniți, s'aș poleitu și cele din lăuntru, precum să văd, în zilile Mării Sale prea-înnălțatului Domnu Alecsandru Nicolae Suțul Voevod, și spre pomenire večnică s'aș scrisū ačastă pisanie la anul de la întruparea Mîntuitorului nostru Is[us] H[risto]s; 1819, Noemvrie.

2. Pe un mormînt :

740.

Ἐνθάδε κίτε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Γεώργιος Χακινόλου, ὁ ἐκ Ζαγορίου τὸν Ἰωαννίνον καὶ κόμης νεγαδέσσοσ (sic) τ. ἐκοιμήθη κατὰ τὸ ἔτος 1818, Ἰούλη 13.

Adecă :

«Aici zace robul lui Dumnezeu Gheorghe Ceacîroglu, cel din Zagora, din Ianina (?).. A răposat în anul 1818, Iulie 13.»

3. Pe altul :

741.

Supt această piatră odihnesc oasele răposatului robu lui D[u]mnezeu Ioanū Sefendache, cu neamu lui, 1816, Iunie 18.

4. Pe un al treilea :

742.

[Ἐνθά]δε καλύπτει [μητ]ήρ κοινή, γῆ, [καὶ ἡ] πέτρα κρύπτει Δόμπρι Κωνσταντίνου νεοθελή, γουνάρην γνοστόν, τοῖς πᾶσι ἔξακουστόν, ὃ αἰώνια ἰνὴμη μακαρία. 1814, Φεβρουάρι. 8, Βουκουρέστη.

Adecă :

«Aici ascunde mama tuturor, pământul, și piatra acopere pe Dobre Constantin, tânărul croitor, cunoscut la toți, vestit ; a cărui pomenire fericită să fie veșnică ; 1814, Februar 8, București.»

743. 5. Tot pe un mormînt :

Ἐνθάδε κεῖται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Παγώνη ἐκ Σιστοβίου, σύζυγος τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου Χ[ατζή] Δημητρίου ἐκ Νικοπόλεως· 1834, Ἀπριλίου 28.

Adecă :

«Aici zace roaba lui Dumnezeu Păuna, din Siștov, soția răposatului Ioan Hagî Dimitrie din Nicopol ; 1834, April 28.»

744. 6. Pe altul :

Suptu această piatră odihnescu oasele răposatului robu lui Dumnezeu Ioan, Maria Penču, cu neamu lor.

745. 7. Tot așa :

Suptu această piatră odihnescu oasele răposatului robu lui Dumnezeu Gheorghie Sluger....

746. 8. Pe o icoană :

Δέησις τοῦ δούλου σου Μπαννίκα· 1813.

Pe alta :

747. 9. Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γεωργίου Ἀρρηγόνει· 1813.

Deci icoanele vin de la Bănică și Gheorghie Arinoni, în același an, 1813.

10. Discul e din 1816.

748. 11. Pe un potir :

Pomenescă-se robii lui Dumnezeu Chiriac, Casandra, cu copii lor ; 1792.

749. 12. Pe o Evanghelie greco-romină (București) :

Acestă sfântă evanghelie iaste dat[ă] de dumneaei jup[ă]-neasa Stanca de poman[ă] bisearici de la Gorgan, unde iaste hramul lui Sfenti.... Sept[emvrie]....

13. Pe o Evanghelie din anul 7255 :

750.

Aastă sf[ă]ntă și dumnezeiască evanghelie este dată danie sfinti bisericii ce este hramul Sf... proroc Ilie ot Gorgan, dată de robii lui Dumnezeu... Vornecul, Paraschiva Vornișasa; 7255 [1746], Dechemvrie 26 d.

14. Pe un *Octoih* din 1700 :

751.

Acest oftoic iaste dat de pomeaană de Măriia Sa Vod[ă] bis[e]ricii de la Gorgan.

15. Pe un *Mineiu* din 1774 :

752.

Să să știe că am scris eu Mihaiu dela Gorgan, și când am scris fost în săptămăna brânzi, și să știț, pă când easă la tocatu popilor, eu voiu muri, și mâinele mele vor putrezi, iar cine va ceti, va zice: Dumnezeu să-l erte. Eu Mihaiu de la potrop[op]ul Ioan Sachilar.

Să să știe de când s'au târnoșit sfânta biserică a proorocului Ilie, ce să zice Gorgan, în zilele Mării Sale Domn Io Ioan Gheorghiu Carağă Voevod, la leat 1814, și Mitrop[olit] fiind Presfinția Sa Mitropolit chirio chir Nectarie a toată Ungrovlahiia, după ce să osteese boala čumi. Pop Mihaiu, duh[o]ynecu de aici din Gorgan; 1815, Dechemv[rie] întâiu.

XXXVI. BISERICA BATIȘTE.

1. De-asupra ușii de intrare :

753.

† Cu vrerea Tatăluși și ajutorul Fiiuluși și cu îndemnarea D[u]huluși Sfânt ridicatu-s'au această sfântă și dumnezeiască biserică care să cinste[ște] hramul Sfintei Ani i a Sfinții Sale preapod[o]bnei Paraschevei i a muceniții Paraschevei, care din temelia ei s'au ridicat și s'au înfrumusețat cu toată cheltuiala dum. Vătafu Manču i a soți dum. Ilincăi, **ca** чд. [cu fii] Văt[af] Vlada: pan Stan, Stana, Necula Ciaus,

Iona, pentru ca să le fie dum. pomenire, în zilele prealuminatului Domn Io Costandin Mihaï Vvd. și Mitropolit chiriu chir Grigorie, la anul de la Zidirea Lumii 7272, iar de la H[risto]s 1764 [=1763], No[emvrie] 3 dni.

754. 2. Pe un mormînt :

Ἐνθάδε κείται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Χατζῆ Γκιόκας, Χατζῆ Δήμου, ὁ ἐξ Ἀλθαντοχωρίου, τοῦ κατὰ τὸ Ῥαζγράδην, μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ: Κυριακῆς καὶ Σταμάτη.

Ἄπεπαύθη κατὰ τὰς 21 Νοεμβρίου, τῷ 1822 ἔτει.

Adecă :

«Aici zace robul lui Dumnezeu Hagi Ghioca, al lui Hagi Dimu din Arvanitochori, strămutat la Razgrad, cu copiii lui : Chiriachia și Stamatii. A murit la 21 Novembre 1822.»

755. 3. Pe altul :

Aci suptă ačastă piatră odihnescu oasele răposatului robu lui D[u]mnezeu jupănu Manou : s'aă prestăvit în zilele pria-înnălțatului Domnu Io Scarlatu Ghica Vvd., de la H[risto]s leat 1766, Noem[vrie] 13.

E ctitorul însuși.

4. Pomelnicul vechiū are numai nume fără însemnătate.

XXXVII. BISERICA POPA-CHIȚU.

756. Pe icoana Sf. Spiridon se arată că s'a făcut «cu ajutorul isnafului, al colporații, cavafilor», la 1856, în Decembre.

XXXVIII. BISERICA PRECUPEȚII-VECHII.

757. Pe o piatră în zidul de afară :

† Ača[s]tă sfântă și dumnezeiască biserică din îndemnarea D[u]hului aă început-o popa Gheorghe călugărul și

cu ajutoru a creștinilor ia aŭ isprăvit-o Năstase Siimeanu Mojucul, i cu soția lui Milca, i snă ego [fiii lui] Tudor, Ionna, Tudorŭ, pentru večnica pomenire sufletelor lor i aŭ roste (*sic ?!*); i ctitori aŭ fostu popa Grigorie și cu popa Gheorghe. Av[gust] 15, leat 1773, Maria i Estera.

XXXIX. BISERICA SILIVESTRU.

1. Pe un mormînt:

758.

Aiç dedesuptul aceștii pietri odihnescu oasel[e] robilor lui D[u]mn[e]zeŭ jupanului Părvan Boiangiu i ale jupănesii dumnealui Stanca, ctitorii acestii sfinte beseariç și a copiilorŭ dumnealorŭ Dumitrana, Ilinca, Scarlat, Ioana, Mănăilă, Mariia, Costandin; veačnica lor pomenire, D[u]mn[e]zeŭ să-ı iarte. Nica.

Alăturia cu ačastă piatră să odihnesc și oasele popi Ioan, Mariia prez[vitera]; 7298 [1790].

2. Pe piatra de de-asupra ușii :

759.

Sf[ă]nta și d[u]mnezeiasca biserica ačasta, care să prăznuște hramul Adormirea Maicii Domnului, fost-aŭ de lemn mai nainte vreme. făcută mică, și acum în urmă, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu silința d-lor epitropi și ctitori: Ilie, Dimitrie, fraț, și Ioan, Stoica, Gheorghie, Radu, Ioan, și din mila a mai multor creștini s'aŭ făcut de iznovă după cum să vede, ca să fie acelor care aŭ miluit spre sufleteasca mîntuire și de vecinica pomenire, în zilile Mării Sale D: Alecsandru Ghica VV., și otcărmuitori Sfintei Mitropolii și episcopi: Neofit, Chesarie, Ilarion; leat 1839, Mar[tie] 15.

Mitropolitul, Gîgore, era încă în Rusia, surgunit.

Pietrele erau zvîrlite în curte, fiind în prefacere din nou biserica.

XL. BISERICA KALINDERU.

760. De-asupra ușii :

Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor ca să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pre tatăl nostru cel din ceruri. Drept aceea și eu Lazăr Calenderoglu, împreună cu alți ajutori, am rădicat din temelie această sf. biserică, puind hramuri pe Sf. pr[ooc] Ilie, Învierea Sf. Lazăr și Sf. iera[r]h Alexandru, spre pomenirea de veci, în zilele prea-înnălțatului nostru Domn Alexandru Dimitrie Ghica VV. și a preaosfințitului Mitropolit a toată Ungro-Vlahiei, chir Neofit, la anul de la Hr[istos] 1841, Avg[ust] 30.

XLI. BISERICA SF. GHEORGHE NOŪ.

761. 1. Pe moaștele Sf. Nicolae :

Сію рѣсѣ стоиѣ Николае воеѣа съ златомъ гн. Іѡ Михаїл Воеѣод и гжда Станга и снѣ их Іѡ Некѣла Воеѣода, в лѣтѣ 73ри, и с Митрополит Евѣдиміе.

Adecă :

«Această mână a Sf. Nicolae a ferecat-o cu aur Domnul Io Mihaï Voevod și Doamna lui Stanca și fiul lor Io Necula Voevod, în anul 7108 [1599—1600], și cu Mitropolitul Eftimie.»

Lucrul acestui prinos al lui Mihaï Viteazul e deosebit de frumos. Cutia moaștelor, făcută de o Văcărească, e nouă și n'are nici-o însemnătate.

762. 2. Pe ripide :

Aceste repide le-au făcut Io Costandin B[asarab] V[oevod] z[emli] Ugrovlahii, și le-au dat la s. monastire S. Ghiorghii m[u]c[enic]; Apr[ilie] 1, 7217 [1709].

Chipuri :

Io Costandin i gospodjda e[g] Mariia.

Io Costandin V. Io Ștefan V.

Io Costandin V.

Io Matei V.

Pe alta, fiul domnesc Radu iea locul lui Costandin.

3. Pe o piatră depusă în pridvor :

763.

Acastă curte aceștii sf[i]nte bisearici, hramul marelui muč[e]nic Gheorghie, ce iaste închinată prea-sf[ă]ntului și de viață dătătoriului Mormântu al Domnului și spăsiotoriului nostru Is[us] H[risto]s, carea să veade înprejur zidită și tocmită într'acesta chip, cu chili dedesupt și altele pre de-asupra, cu toate odihnele și trebuințele lor, întâi și den temeliia lor sănt începute și până la un loc zidite cu cheltuiala lui Panaghiotachi ¹ carele oarecându Tălmaciū-Mare la Poarta Turcăscă au fost, domnind pre aceale vremi bl[a]gocestival Domn Io Antonie Voevod, fiindu cursul anilor de la Hr[istos] 1670, și ispravnic făcându pre dumnealui Șerban Cantacuzino, Vel Spăt[ar] fiind atunci : au rădicat rândul cel de jos de chili, și încă în toate deplin; duple aceaia, murindu Panaghiotachi, și cheltuiala de la dănsul s'au curmăt, și așa au stătut până acum, în zilele luminațului și înălțatului Io Costandin B[râncoveanu] Băsărab Voevod. Deci iară s'au început a să zidi și a să lucra, întâi ceale de jos chili ce rămăsease neisprăvite, duple aceaia și casele patrierșăști, cu tot rândul celor duple de-asupra, până s'au și sfărșitū precum să și vād, cheltuiala puind parte prea-fericitul, prea-înălțatul și prea-știutul părintele Dosithei, patriarhul Sfintei cetății Ierusalimului, carele patrierșiă încă [din]începutul aceștii zidirī, parte și mai mare, înălțatul Domnu dāndu. Ajutat-au la acastă mare cheltuială ce s'au

¹ Nikussios.

făcut, și boerimea, și [alte] mănăstiri ale țării, și neguțatorii, cine cu ce au putut și s'a îndurat, pentru sufletele și bună pomenirea lor, ca să fie preasfinte și marel a Ierusalimului Case această zidire, de mult ajutoriū și folos, ispravnicu luminatul Domnu puindu pre Ianache Văcărescul Vel Agă, și cheltuitoriū lucrului acestuia Aposto[1] neguțatoriul, fiindu egumen Malahia ieromonahul pre acea vreme, până o au și isprăvitū, la anul de la Zidirea Lumii 7207, și de la Spăseniia ei 1699, mesia Septemvrie 20, într'al unsprăzeacelea an al Domnii bl[a]gocestivului și înălțatului, mai sus pomenitului Io Costandin B[asarab] Voevod, carele și astăzi stăpânește, a căruia ani și norocirea înmulțească-i a tot țiitorul și putearnicul Dumnezeu! Și am scris eu, Isar Log[ofătul].

764. 4. Pe un mormînt frumos, de marmură albă, cu flori și vulturul țerii sînt săpate litere foarte șterse de călcarea picioarelor, din care se deslușesc cele ce urmează, arătînd că avem înaintea noastră mormîntul lui Ioan-Vodă, fratele lui Nicolae Mavrocordat :

Sea (?) prea-creștin, necrușându ...

Supt această piatră ... cu mu[ltă] ... pe nu ... cu ... rudă ... Ioan împodobit cu Voevozia, care cu pravoslavie, cu mult[ă] înțelepciune Domnă Țării-Rumănești cărmuind prea bine, pre Alexandru cel numit avînd firescu părinte, pre tainicul împărătescū [ἐξ ἀπορρήτων], acela cu multă minte, iar frate bun pre înțeleptul pre Domnul Nicolae Voevod Țării-Rumănești, care m ... n'are pre Dumnezeu dreptul (?) cuv ... că ... lu 7227 [1719].

Cf. Cronica lui Radu Popescu, în *Magazin*, IV, p. 101: «În luna lui Fevruarie l-au ajuns o boală grea, lingoare, și, zăcînd zile —, s'au săvirșit, și s'au îngropat cu mare cinste, în mănăstirea Sfîntului Gheorghe, în București, fiind de vîrstă de ani —,» și mai sus, p. 74.

765. 5. ^{Alături} În fața, tot la dreapta, în pronaos, un alt mormînt, aproape întru toate asemenea, dar fără inscripție. El cuprinde, de sigur, pe vre o altă rudă a lui Nicolae Mavrocordat.

... vasele lui Constantin Brâncoveanu, aduse în țară, de stă se, blănică în anul 1720, după cum explică inscripția candlei

TABLA CUPRINSULUI ¹.

I.

Moldova Șeasă.

	Pag.
Biserica din Burdujeni (mănăstirea Todireni).	3
Mănăstirea Păpăuți (lângă Botoșani).	3
Biserica din Plopeni (jud. Botoșani).	4
Hîrlău	4
<i>Biserica lui Ștefan-cel-Mare</i>	4
<i>Biserica Sf. Dimitrie.</i>	8
Deleni	8
<i>Sf. Nicolae din Lacuri; mănăstire părăsită</i>	8
<i>Biserica Satului</i>	11
Cotnari	12
<i>Biserica Ortodoxă.</i>	12
Mănăstirea Cetățuia (lângă Iași)	13
Mănăstirea Frumoasa (lângă Iași)	14
Mănăstirea Galata.	15
Mănăstirea Socola.	17
Podul de la Căntălărești (jud. Vaslui)	17
Biserica din Văleni (jud. Roman).	18

II.

Moldova Muntoasă.

Mănăstirea Miera	23
Mănăstirea Soveja.	24
Mănăstirea Cașinul	25
Borzești (jud. Bacău)	26
<i>Biserica Satului</i>	26
Tirgu-Onei	28
<i>Bisericile Răducanu și Precista</i>	28
<i>Biserica Domnească (de lemn)</i>	28
Agapia din deal	29

¹ Tabla numelor va fi dată la sfîrșitul lucrării.

	Pag.
Mănăstirea Secul	29
Mănăstirea Bistrița (din Moldova).	37
Mănăstirea Bisericanî	42
Biserica din Brusturi (T.-Neamt)	43
Biserica din Războieni.	43
—Mănăstirea Slatina.	45
—Mănăstirea Rîșca	51
Mănăstirea Pobrata	56
Biserica din Dolhasca	62
Biserica din Dolhești.	62
Baia	63
<i>Biserica lui Petru Rareș</i>	63
Biserica din Horodniceni.	74
III.	
Tara-Românească.	
Schitul Barbu (jud. Buzău)	68
Mănăstirea Ciolanul	68
<i>Biserica cea Mare.</i>	68
Schitul Rătești	69
—Mănăstirea Pantelimon	70
—Mănăstirea Paserea	73
—Mănăstirea Văcărești	73
—Mănăstirea Cotroceni	79
—Mănăstirea Plumbuita	81
—Mănăstirea Mărcuța	83
—Mănăstirea Comana	84
Biserica din Coeni (îngă Comana)	88
Biserica din Dobreni (jud. Vlașca)	89
Biserica din Fierăști (jud. Ilfov)	90
—Mănăstirea Mărgineni	92
—Mănăstirea Viforita	97
—Mănăstirea Dealului	97
Tirgoviște	102
<i>Biserica Domnească</i>	102
<i>Biserica Sfinta Vineri</i>	109
<i>Biserica Stelea</i>	112
<i>Biserica Sf. Constantin</i>	116
<i>Mitropolia</i>	116
La o fântină (jumătate de ceas departe de Tirgoviște).	123
Pe o cruce din drum.	123
Pe crucea de la satul Gemenea (jud. Dîmbovița).	124
Biserica din Mihăiești (pietre depuse la mănăstirea din Cimpulung).	124
Biserica de la Hirtești	126

	Pag.
Mănăstirea din Cîmpulung	126
<i>Sf. Troiță (biserica dărîmată)</i>	136
Biserica din Băjești	157
Biserica din Dragoslavele	138
Biserica din Rucăr	139
Crucea din Posada	140
Mănăstirea Nămăiești	140
Schitul Trivale	141
Mănăstirea Vieroș (Viereș)	141
Mănăstirea Argeșului	146
Mănăstirea Snagovul	156

IV.

Oltenia.

Schitul Șerbănești	165
Schitul Dobrușa	166
Biserica din Stănești	168
Mănăstirea Mamul (Lungești)	172
Biserica din Străjeștii-de-sus	173
Mănăstirea Cozia	173
<i>Paraclisul Bolniței</i>	173
<i>Biserica cea mare</i>	175
<i>Paraclisul din mijlocul chiliilor</i>	176
Biserica din Cetățuia (îngă Rîmnicul-Vilcei)	177
Mănăstirea Govora	178
Mănăstirea dintr'un lemn	181
Mănăstirea Surpatele	182
Mănăstirea Horezul	183
Mănăstirea Bistrița	193
<i>Biserica Bolniței</i>	201
Mănăstirea Arnota	203
Cerneți	206
<i>Biserica Sf. Troiță</i>	206
<i>Biserica Sf. Ioan Botezătorul</i>	206
<i>Biserica Sf. Nicolae</i>	207
Mănăstirea Topolnița	208
Mănăstirea Strehaia	210
Biserica din Corcova	212
Biserica din Jirov	213
Mănăstirea Bucovaț	213
<i>Cel nou</i>	213
<i>Cel vechiu</i>	215

V.

Orașul Botoșani.

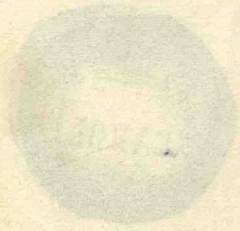
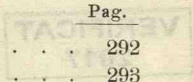
<i>Biserica Ospenia</i>	219
<i>Biserica Sf. Gheorghe</i>	220
<i>Biserica Sf. Nicolae</i>	222
<i>Biserica Sf. Spiridon.</i>	223
<i>Biserica Vovidenia.</i>	224
<i>Biserica Sf. Dumitru</i>	225
<i>Biserica Trei-Ierarhi.</i>	225
<i>Biserica Dumineca-Mare</i>	226
<i>Biserica Sf. Ilie</i>	226
<i>Biserica Sf. Nicolae</i>	226
<i>Biserica Roset</i>	227
<i>Bisericile armenești</i>	228
<i>Biserica din Stănțești (lingă Botoșani)</i>	236

VI.

Orașul București.

<i>Mitropolia</i>	239
<i>Biserica Radu-Vodă</i>	245
<i>Biserica Mihai-Vodă</i>	255
<i>Biserica Slobozia</i>	258
<i>Biserica Curtea Domnească (Viche)</i>	260
<i>Biserica Sf. Spiridon</i>	262
<i>Biserica Sf. Gheorghe Vechiă.</i>	264
<i>Biserica Ienei</i>	265
<i>Biserica Sf. Apostoli.</i>	266
<i>Biserica Sf. Spiridon (lingă Sf. Apostoli)</i>	267
<i>Biserica dint'o zi.</i>	268
<i>Biserica de la Tei (Colintina) saă a Doamnei</i>	270
<i>Biserica Colței</i>	272
<i>Biserica Doamnei</i>	277
<i>Biserica Sf. Ecaterina</i>	279
<i>Biserica Toți Sfinții</i>	279
<i>Biserica Antim</i>	280
<i>Biserica Mavrogheni</i>	282
<i>Biserica Icoanei</i>	283
<i>Mănăstirea Icoanei</i>	285
<i>Biserica Olari</i>	287
<i>Biserica Popa-Rusu</i>	289
<i>Biserica Popa-Tatu</i>	289
<i>Biserica Cuibu-cu-Barză</i>	290
<i>Biserica Udricani</i>	290
<i>Biserica Lucaci</i>	291

	Pag.
Biserica Boteanu	292
Biserica Brezoianu	293
Biserica Sf. Ionică	294
Biserica Crețulescu	294
Biserica Sf. Vinere a Hereștilor	295
Biserica Schitu-Măgureanu	297
Biserica Sf. Constantin	298
Biserica Sf. Nicolae din Gorgană	298
Biserica Batiște	301
Biserica Popa-Chițu	302
Biserica Precupeții-Vechi	302
Biserica Silivestru	303
Biserica Kalinderu	304
Biserica Sf. Gheorghe Nouă	304

VERIFICAT
2017

ERATA ȘI OBSERVAȚII

La p. 46, no. 3. Pagina din *Raport* trebuie să fie 89.

La p. 74, r. 7 de jos trebuie a se citi: Sf. Gheorghe Noș, în loc de *Vechiu*.

La p. 90, r. 2 de sus, anul din *Conrorbirii* e. 1901. Mama lui Constantin Șerban a fost fata unui preot din București

La pag. 90, no. XLIII, r. de jos, citește «nu er.».

La pag. 183, ultimele rînduri: Anuța Brincoveanu a luat pe *Nicolae Roset*, iar Balașa pe *Limbrin. V. și Genealogia Cantacuzinilor*, pp. 409-10.

La p. 286, r. 2 de sus, data e 7 208. deci: 1680-90.

*

Pentru rațiuni de ușurință tipografică s'a pus «*chiar*» atunci cînd în inscripția slavonă forma începe a se apropia de *z*, care a fost totdeauna mai mult un caracter, tipografic.

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

